

**«First Heartland Jusan Bank»
акционерлік қоғамы**

Шоғырландырылған қаржылық есептілік

*2023 жылға арналған,
тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебімен қоса*

Мазмұны

Тәуелсіз аудитордың аудиторлық есебі

Шоғырландырылған қаржылық есептілік

Пайда немесе залал және басқа жиынтық табыс туралы шоғырландырылған есеп	9-10
Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп	11-12
Ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп	13-14
Меншікті капиталдағы өзгерістер туралы шоғырландырылған есеп	15-16
Шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер	17-132

«КПМГ Аудит» жауапкершілігі шектеулі серіктестік
Қазақстан, А25D6Т5, Алматы,
Достық д-лы, 180,
+7 (727) 298-08-98

Товарищество с ограниченной ответственностью «КПМГ Аудит»
Казахстан, А25D6Т5, Алматы,
пр. Достық, 180

Тәуелсіз аудиторлардың аудиторлық есебі

«First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамының акционерлері мен Директорлар кеңесіне

Пікір

Біз 2023 жылдың 31 желтоқсанындағы қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есебінен, көрсетілген күні аяқталған жыл бойынша пайда немесе залал және басқа жиынтық табыс, меншікті капиталдағы өзгерістер және ақша қаражаттарының қозғалысы туралы шоғырландырылған есептерден, сондай-ақ, есеп саясатының елеулі тұжырымдамалары мен басқа түсіндірмелі ескертпелерден тұратын «First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамының және оның еншілес кәсіпорындарының (әрі қарай – «Топ») шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудитін жүргіздік.

Біздің пікірімізше, шоғырландырылған қаржылық есептілік Қаржылық есептілігінің халықаралық стандарттары жөніндегі Комитеті шығарған ҚЕХС стандарттарына (ҚЕХС қаржылық есептіліктің стандарттары) сәйкес барлық елеулі қатынастарда Топтың 2023 жылдың 31 желтоқсанындағы шоғырландырылған қаржылық жағдайын және көрсетілген күні аяқталған жыл бойынша шоғырландырылған қаржылық нәтижелерін және шоғырландырылған ақша қаражаттарының қозғалысын әділ көрсетеді.

Пікір білдіруге негіздеме

Біз Аудиттің халықаралық стандарттарына сәйкес аудит жүргіздік. Осы стандарттар бойынша біздің жауапкершілігіміз одан әрі есебіміздің «Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитіне аудиторлардың жауапкершілігі» бөлімінде сипатталған. Біз Бухгалтерлерге арналған халықаралық әдеп стандарттары Кеңесінің кәсіби бухгалтерлерге арналған әдеп кодексіне («БАХӘСК кодексі») және біздің шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудитіне тиісті Қазақстан Республикасында қолданылатын әдептілік талаптарға сәйкес Топқа қатысты тәуелсіз болып табыламыз және біз басқа да әдептілік міндеттемелерді аталған талаптар мен БАХӘСК кодексіне сәйкес орындадық. Біз алған аудиторлық дәлелдер біздің пікірімізді білдіруге негіздеме болуға жеткілікті және тиісті деп есептейміз.

© 2024 «КПМГ Аудит» ЖШС, Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес тіркелген компания, жауапкершілігі өз қатысушыларының кепілдіктерімен шектелген KPMG International Limited жекеше ағылшын компаниясының құрамына кіретін KPMG тәуелсіз фирмалары жандық ұйымының қатысушысы. Барлық құқықтар қорғалған.

© 2024 ТОО «КПМГ Аудит», компания, зарегистрированная в соответствии с законодательством Республики Казахстан, участник глобальной организации независимых фирм KPMG, входящих в KPMG International Limited, частную английскую компанию с ограниченной ответственностью, ограниченной гарантиями своих участников. Все права защищены.

«First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамы

Тәуелсіз аудиторлардың аудиторлық есебі

2-бет

Аудиттің негізгі мәселелері

Аудиттің негізгі мәселелері біздің кәсіби пайымдауымыз бойынша, ағымдағы кезеңнің шоғырландырылған қаржылық есептілігінің аудитінде ең маңызды болған мәселелер. Бұл мәселелер толығымен біздің шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудитінің мәнмәтіні мен осы есептілік туралы біздің пікіріміздің қалыптасуында қарастырылды және біз осы мәселелер бойынша жеке пікір білдірмейміз.

Амортизацияланған құн бойынша бағаланатын клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік залалдар (ККЗ)

Шоғырландырылған қаржылық есептілігіндегі 3, 4, 6, 8 және 23-ескертулерді қараңыз.

Аудиттің негізгі мәселесі	Аудиттің негізгі мәселесіне қатысты аудиторлық рәсімдер
<p>Амортизацияланған құн бойынша бағаланатын клиенттерге берілген кредиттер активтердің жалпы сомасының 33.5% құрайды және тұрақты негізде есептелетін және пайдаланылатын жорамалдарға сезімтал күтілетін кредиттік залалдар (ККЗ) үшін бағалау резервін шегеріп ұсынылған.</p> <p>Топ басшылықтан кәсіби пайымдауды қолдануды және мынадай негізгі салаларға жататын жорамалдарды пайдалануды талап ететін ККЗ бағалау моделін пайдаланады:</p> <ul style="list-style-type: none"> — «Қаржы құралдары» ХҚЕС (IFRS) 9 сәйкес клиенттерге берілген кредиттерге қатысты кредиттік тәуекелдің және дефолт оқиғаларының елеулі өсуін уақтылы анықтау (1, 2 және 3-кезеңдер арасында бөлу); — дефолт ықтималдығын (PD) және дефолт болған жағдайда шығын мөлшерін (LGD) бағалау; — болжамды ақпаратты есепке алу үшін түзетуді бағалау. <p>Сонымен қатар, кредиттік портфельдің едәуір бөлігі 3-кезеңге жіктелген және сатып алынған немесе құрылған кредиттік-құнсызданған кредиттерге («СҚКҚ») жатады, олардың баланстық құны мынадай</p>	<p>Біз қаржылық тәуекелдерді басқару жөніндегі мамандарды талдауға тарта отырып, ХҚЕС (IFRS) 9 талаптарына сәйкестігі тұрғысынан ККЗ бағалауға қатысты Банктің әдіснамасы мен саясатының негізгі аспектілеріндегі өзгерістерге талдау жүргіздік.</p> <p>ККЗ резервін бағалау кезінде басшылық қолданған кәсіби пайымдаудың және жасалған болжамдардың барабарлығын талдау үшін біз келесі аудиторлық процедураларды жүргіздік:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Клиенттерге берілген кредиттерді кредиттік тәуекел кезеңдері бойынша бөлуге қатысты бақылауды жобалау және имплементациялау тестілеуін өткіздік. — ККЗ бағалауындағы өзгеріс шоғырландырылған қаржылық есептілікке айтарлықтай әсер етуі мүмкін клиенттерге берілген кредиттер бойынша іріктеме негізінде біз Топтың қаржылық және қаржылық емес ақпаратты, сондай-ақ Банк пайдаланған болжамдар мен кәсіби пайымдауларды талдау арқылы кредиттік тәуекел сатысын анықтаудың дұрыстығын тексердік. — ККЗ бойынша резервтерді бағалау жеке негізде жүзеге асырылатын және заңды тұлғаларға берілген кредиттер болып табылатын 3-кезеңге және СҚКҚ-ға жатқызылған кредиттерді іріктеу үшін біз іске асырылатын кепілді қамтамасыз ету құнын және оларды іске асыру мерзімдерін бағалауды қоса алғанда, Топтың болашақ ақша ағындарын бағалау үшін пайдаланған болжамдарын

«First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамы

Тәуелсіз аудиторлардың аудиторлық есебі

3-бет

<p>субъективті жорамалдарға негізделген ақша қаражатының болашақ ағындарын бағалау негізінде айқындалады:</p> <ul style="list-style-type: none"> — жылжымайтын мүлік түріндегі кепілді қамтамасыз етудің әділ құнын бағалау; және — осы кепілмен қамтамасыз етуді іске асырудың күтілетін мерзімдері. <p>Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттердің елеулі көлеміне, сондай-ақ ККЗ бойынша резервтің шамасын бағалауға тән белгісіздікке байланысты бұл мәселе аудиттің негізгі мәселесі болып табылады.</p>	<p>біздің түсінігіміз және қолжетімді нарықтық ақпарат негізінде сыни бағаладық. Біз ККЗ бағалауының ықтимал өзгерісі шоғырландырылған қаржылық есептілікке елеулі әсер етуі мүмкін кредиттерге ерекше назар аудардық.</p> <ul style="list-style-type: none"> — Клиенттерге берілген және ККЗ бойынша резервтерді бағалау ұжымдық негізде жүзеге асырылатын 1 және 2 кезеңдерге жатқызылған кредиттерге қатысты біз тиісті PD және LGD модельдерінің жұмыс принципіне тестілеу жүргіздік, сондай-ақ модельдің бастапқы деректерін іріктемелі негізде бастапқы құжаттармен салыстырдық. — Біз ағымдағы және болашақ экономикалық жағдайды және қарыз алушылардың тиісті санаттарының қызмет жағдайларын ескеретін өз бағалауымызбен салыстыру арқылы болжамды ақпаратты есепке алуға арналған түзетудің жалпы барабарлығын талдадық. <p>Біз 2023 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша жасалған бағалауды 2023 жылғы нақты нәтижелермен салыстыру арқылы Банк ККЗ бағалау үшін пайдаланатын модельдердің болжау қабілетін бағаладық.</p> <p>Біз сондай-ақ шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі ақпаратты ашу Топтың кредиттік тәуекелге ұшырағыштығын тиісті түрде көрсете ме, жоқ па соған бағалау жүргіздік.</p>
--	---

Басқа ақпарат

Басшылық басқа ақпарат үшін жауапты. Басқа ақпарат Топтың 2023 жылғы жылдық есепке енетін ақпаратты қамтиды, бірақ басқа ақпаратқа шоғырландырылған қаржылық есептілік пен шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы біздің аудиторлардың есебі енбейді. Топтың 2023 жылғы жылдық есебі бізге, болжаммен, осы аудиторлардың есебінің күнінен кейін ұсынылады.

Біздің шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы пікіріміз басқа ақпаратты қамтымайды және біз басқа ақпаратқа қатысты қандай да бір нысандағы сенімділік қорытындысын білдірмейміз.

Біздің шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудитіне байланысты біздің жауапкершілігіміз мүмкін болған жағдайда жоғарыда анықталған басқа ақпаратты оқу және басқа ақпаратты оқу барысында оның шоғырландырылған қаржылық есептілікпен немесе аудит барысында алған біздің білімімізбен елеулі дәйексіздігін немесе елеулі бұрмаланған болып көрінуін қарастыру.

«First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамы

Тәуелсіз аудиторлардың аудиторлық есебі

4-бет

Шоғырландырылған қаржылық есептілік үшін Топ басшылығы мен басқару өкілеттілігіне ие тұлғалардың жауапкершілігі

Басшылық ҚЕХС қаржылық есептіліктің стандарттарына сәйкес шоғырландырылған қаржылық есептіліктің дайындауы мен әділ ұсынылуына және де алаяқтық әрекеттер немесе қателіктер салдарынан елеулі бұрмаланбаған шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау үшін басшылық қажет деп анықтайтын ішкі бақылау жүйесіне жауапты.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындауда басшылық Топтың үздіксіз қызметін жалғастыру қабілетін бағалау, сәйкес жағдайларда үздіксіз қызметке қатысты мәселелерді ашып көрсету және басшылық Топты жауып тастауға немесе оның операцияларын тоқтатуды ниеттеніп отырған немесе одан басқа нақты балама нұсқасы болмаған жағдайларды қоспағанда бухгалтерлік есептің үздіксіз қызмет негізін қолдану үшін жауапты.

Басқару өкілеттілігіне ие тұлғалар Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігін дайындауды қадағалауға жауапты.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитіне аудиторлардың жауапкершілігі

Біздің мақсатымыз шоғырландырылған қаржылық есептіліктің толығымен алаяқтық әрекеттер немесе қателіктер салдарынан елеулі бұрмаланбағандығы туралы ақылға қонымды сенімділік алу және де біздің пікіріміз енетін аудиторлардың есебін шығару. Ақылға қонымды сенімділік жоғары дәрежедегі сенімділікті білдіреді, бірақ АХС-ға сәйкес жүргізілген аудит бар болған кездегі елеулі бұрмалануларды әрқашан табатындығына кепіл болып табылмайды. Бұрмаланулар алаяқтық әрекеттер немесе қателіктердің нәтижесі болуы мүмкін және де егер олар жеке немесе жиынтық түрінде осы шоғырландырылған қаржылық есептілік негізінде қабылданатын экономикалық шешімдерге ықпал етуі негізді түрде жорамалданса, маңызды болып саналады.

АХС-ға сәйкес жүргізілген аудит шеңберінде біз кәсіби пайымдауды қолданамыз және аудит бойы кәсіби күмәншілдікті сақтаймыз. Одан бөлек біз келесілерді орындаймыз:

- алаяқтық әрекеттер немесе қателіктер салдарынан шоғырландырылған қаржылық есептіліктің елеулі бұрмалану тәуекелін анықтаймыз және бағалаймыз және де осы тәуекелдерге жауап ретінде аудиторлық рәсімдерді әзірлейміз және өткіземіз және де біздің пікірімізді білдіру үшін негіз болатын жеткілікті және тиісті аудиторлық дәлелдер аламыз. Алаяқтық әрекеттер нәтижесінде елеулі бұрмалануларды анықтамау тәуекелі қателіктер нәтижесінде елеулі бұрмалануларды анықтамау тәуекелінен жоғары, өйткені алаяқтық әрекеттер сөз байласу, жалғандық, қасақана өткізу, ақпаратты немесе әрекетті бұрмалап көрсетулерді немесе ішкі бақылау жүйесін айналып өтуді қамтуы мүмкін;
- жағдайларға сәйкес келетін аудиторлық рәсімдерді әзірлеу мақсатымен, бірақ Топтың ішкі бақылау жүйесінің тиімділігі туралы пікірді білдіру мақсатынсыз, аудит үшін маңызы бар ішкі бақылау жүйесінің түсінігін аламыз;
- қолданылатын есеп саясатының тиісті сипатын және бухгалтерлік бағалаулардың негізділігін және басшылықпен дайындалған ашып көрсетілген ақпаратты бағалаймыз;

«First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамы

Тәуелсіз аудиторлардың аудиторлық есебі

5-бет

- басшылықтың бухгалтерлік есептің үздіксіз қызмет негізін қолдануының заңдылығы туралы қорытынды жасаймыз және де алынған аудиторлық дәлелдер негізінде Топтың үздіксіз қызметін жалғастыру қабілетіне елеулі күмән туғызуы мүмкін оқиғалар немесе шарттарға байланысты елеулі белгісіздіктің бар-жоқтығы туралы қорытынды жасаймыз. Егер біз елеулі белгісіздік бар деген қорытындыға келсек, біздің аудиторлардың есебінде шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі сәйкес ашып көрсетілген ақпаратқа назар аудартуымыз керек немесе осындай ашып көрсетілген ақпарат орынсыз болса, пікірімізді түрлендіруіміз керек. Біздің қорытындыларымыз біздің аудиторлардың есебінің күніне дейін алынған аудиторлық дәлелдерге негізделген. Алайда болашақ оқиғалар немесе шарттар Топтың үздіксіз қызметті жалғастыру қабілетінің жоғалуына әкелуі мүмкін;
- шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ашып көрсетілген ақпараты енетін бүтіндей ұсынылуын, құрылымы мен мазмұнын, және де шоғырландырылған қаржылық есептіліктің негізінде жатқан операциялар мен оқиғаларды әділ ұсынылуын қамтамасыз етілетіндей көрсетуін бағалаймыз;
- шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы пікір білдіру үшін мекемелердің қаржылық ақпаратына немесе Топ ішіндегі іскерлік әрекеттерге қатысты жеткілікті, тиісті аудиторлық дәлелдер аламыз. Біз топтық аудитті бағыттау, бақылау және жүргізу үшін жауап береміз. Біз аудиторлық пікіріміз үшін толығымен жауапты болып қаламыз.

Біз басқару өкілеттілігіне ие тұлғаларға, тым болмағанда, аудиттің жоспарланған көлемі мен уақытын, сондай-ақ, біз аудит барысында анықтайтын ішкі бақылау жүйесінің елеулі кемшіліктері енетін аудиттің елеулі табуларын айтып білдіре отырамыз.

Біз, сонымен қатар, басқару өкілеттілігіне ие тұлғаларға тәуелсіздікке қатысты сәйкес әдептілік талаптарын орындағанымыз туралы мәлімдеме береміз және барлық қарым қатынастар мен біздің тәуелсіздігімізге ықпал етеді деп негізді түрде санауға болатын өзге мәселелер және де сәйкес жағдайларда соған қатысты қорғау шаралары туралы айтып білдіре отырамыз.

Басқару өкілеттілігіне ие тұлғаларға айтып білдірген мәселелер арасынан біз ағымдағы кезеңнің шоғырландырылған қаржылық есептілігінің аудитінде ең маңызды болған және сәйкесінше негізгі аудит мәселелері болып табылатын мәселелерді анықтаймыз. Біз бұл мәселелер туралы ақпаратты көпшілікке ашып көрсету заңмен немесе нормативтік актілермен тыйым салынған немесе қандай да бір мәселенің біздің есебімізде хабарлануының жағымсыз салдарлары қоғамдық маңызды пайдадан асып түседі деп негізді түрде жорамалданғандықтан мұндай мәселе біздің есепте хабарланбауы тиіс деп анықтаған өте сирек жағдайлардан басқа кезде осы мәселелерді біздің аудиторлардың есебінде сипаттаймыз.

«First Heartland Jusan Bank» Акционерлік қоғамы
Тәуелсіз аудиторлардың аудиторлық есебі
6-бет

Аудиттің нәтижесі болып табылатын тәуелсіз аудиторлардың есебінің келісім партнері:

Урдабаева А. А.
Қазақстан Республикасының
сертификатталған аудиторы
2012 жылдың 27 тамызында берілген
№ МФ-0000096 аудитордың біліктілік куәлігі

«КПМГ Аудит» ЖШС
Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі аудиторлық
қызмет жүргізу үшін 2006 жылдың 6 желтоқсанында берген
мемлекеттік лицензияның №0000021

Дементьев С. А.
«КПМГ Аудит» ЖШС Жарғы негізінде
әрекет ететін Бас директоры

2024 жылдың 29 наурызы

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

Пайда немесе залал және басқа жиынтық табыс туралы шоғырландырылған есеп

2023 жылы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

	<i>Еск.</i>	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл қайта есептелді*</i>
Тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін қолдана отырып есептелген пайыздық кірістер	7	362,762	272,692
Басқа пайыздық кірістер	7	1,829	2,794
Пайыздық шығыстар	7	(146,484)	(119,817)
Таза пайыздық кіріс	7	218,107	155,669
Кредиттік шығындар бойынша шығыстар	8	(23,161)	(40,943)
Кредиттік залалдар бойынша шығындардан кейінгі таза пайыздық кіріс		194,946	114,726
Комиссиялық кірістер	9	64,900	43,203
Комиссиялық шығыстар	9	(44,047)	(26,962)
Таза комиссиялық кіріс	9	20,853	16,241
Сақтандыру шарттары бойынша түсім	10	54,845	34,982
Сақтандыру шарттары бойынша шығыстар	11	(45,609)	(24,340)
Қайта сақтандыру шарттары бойынша таза шығыстар		(2,049)	(2,988)
Сақтандыру шарттары бойынша таза қаржылық шығыстар		(5,494)	(3,602)
Қайта сақтандыру шарттары бойынша таза қаржылық кірістер		745	696
Сақтандыру нәтижесінің жиыны		2,438	4,748
Пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайда	12	5,759	12,760
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды тануды тоқтату нәтижесінде таза (залалдар)/пайда		(110)	1
Шетел валютасымен операциялар бойынша таза пайда	13	28,214	62,715
Реттелген борыш бойынша модификациядан түскен табыс	32	2,436	–
Басқа кірістер **	14	39,057	41,609
Басқа операциялық кірістер		75,356	117,085
Персоналға шығыстар	15	(64,789)	(56,729)
Басқа жалпы және әкімшілік шығыстар	16	(50,040)	(42,588)
Басқа резервтерді қалпына келтіруден түскен пайда		(2,595)	129
Басқа шығындар	14	(19,844)	(22,737)
Басқа операциялық шығыстар		(137,268)	(121,925)
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстарға дейінгі пайда		156,325	130,875
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	17	(4,037)	(17,643)
Бір жылдағы пайда		152,288	113,232
Мыналарға келетін табыс:			
- Банк акционерлеріне		151,872	112,471
- Бақыланбайтын қатысу үлестері		416	761

* Осы бағанда келтірілген кейбір сомалар 2022 жылғы шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі сомаларға сәйкес келмейді, өйткені олар ХҚЕС (IFRS) 17 "Сақтандыру шарттары" және жүргізілген қайта жіктеулерді көрсетеді, олар туралы толық ақпарат 2, 5-ескертпелерде келтіріледі.

** Басқа табыстарға 23,503 миллион теңге сомаға дайын өнім мен тауарларды сатудан түскен кірістер кіреді (2022 жылы: 27,008 миллион теңге).

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

Пайда немесе залал және басқа жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есеп

2023 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жылға арналған

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

	Еск.	2023 жыл	2022 жыл қайта есептелді*
Жылдағы табыс		152,288	113,232
Басқа жиынтық табыс			
<i>Кейінгі кезеңдердегі пайда немесе залал құрамына қайта жіктелуге жататын өзге де жиынтық залал:</i>			
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын борыштық құралдардың әділ құнының өзгеруінің таза шамасы	35	6,756	(12,337)
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын борыштық құралдар бойынша күтілетін кредиттік залалдар бойынша бағалау резервінің өзгеруі	35	546	44
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын бағалы қағаздарды тануды тоқтату нәтижесінде пайда немесе залал құрамына қайта жіктелген сома	35	110	(1)
Шетелдік еншілес компаниялардың көрсеткіштерін қайта есептеу кезінде туындайтын бағамдық айырмашылықтар		(3,827)	2,107
<i>Пайда немесе залал құрамына қайта жіктелген немесе қайта жіктелуі мүмкін басқа жиынтық табыстың/(шығынның) баптарының барлығы</i>		<i>3,585</i>	<i>(10,187)</i>
<i>Кейінгі кезеңдерде пайда немесе залал құрамына қайта жіктеуге жатпайтын өзге де жиынтық кіріс:</i>			
Табыс салығын шегергендегі негізгі құралдарды қайта бағалау резерві	35	(77)	6,375
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын үлестік құралдар бойынша пайда	35	3,950	1,168
<i>Кейінгі кезеңдердегі пайда немесе залал құрамына қайта жіктеуге жатпайтын басқа жиынтық табыстың барлық баптары</i>		<i>3,873</i>	<i>7,543</i>
Жыл ішіндегі басқа жиынтық табыс/(залал)		7,458	(2,644)
Бір жылдағы жиынтық табыстың жиыны		159,746	110,588
Мыналарға келетін жиынтық табыстың жиыны:			
- Банк акционерлеріне		159,330	109,827
- Бақыланбайтын қатысу үлестері		416	761
Бір жылдағы жиынтық табыстың барлығы		159,746	110,588
Акцияға пайда			
Бір жай акцияға шаққандағы базалық және азайтылған пайда (тенгемен)	36	925.60	685.47

* Осы бағанда келтірілген кейбір сомалар 2022 жылғы шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі сомаларға сәйкес келмейді, өйткені олар ХКЕС (IFRS) 17 "Сақтандыру шарттары" бастапқы қолданылуын және жүргізілген қайта жіктеулерді көрсетеді, олар туралы толық ақпарат 2, 5-ескертпелерде келтіріледі.

Банк Басқармасының атынан қол қойған және шығаруға бекіткен:

Джабаев Алан Ерикович
Басқарма төрағасының м.а.

2024 жылдың 29 наурызы

Салихова Никара Миратовна
Бас Бухгалтер

17-132 беттерде беріліп отырған ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп

2023 жылы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

	<i>Еск.</i>	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан Қайта есептелді</i>	<i>2022 жылғы 1 қаңтар Қайта есептелді</i>
Активтер				
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	18	706,382	852,986	1,158,235
Туынды қаржы құралдары	19	194	134	8,858
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	20	63,834	44,991	44,357
Сауда бағалы қағаздары				
- Топтың меншігінде тұрған	21	12,577	37,256	68,725
- "репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған	21	6,937	6,069	7,682
Инвестициялық бағалы қағаздар				
- Топтың меншігінде тұрған	22	928,919	804,307	538,386
- "репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған	22	36,351	133,265	2,363
Клиенттерге берілген кредиттер	23	1,064,206	925,770	849,955
Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігіне вексель бойынша талап ету құқығы		105,458	103,068	104,159
Сақтандыру шарттары бойынша активтер		2,948	1,520	797
Қайта сақтандыру шарттары бойынша активтер		3,079	3,376	1,681
Негізгі құралдар және материалдық емес активтер	24	87,886	84,459	81,647
Сатуға арналған ұзақмерзімді активтер	25	6,985	8,136	547
Инвестициялық меншік	26	42,861	34,620	37,152
Ағымдағы корпоративтік табыс салығы бойынша активтер		1,929	852	840
Кейінге қалдырылған корпоративтік табыс салығы бойынша активтер	17	110	213	163
Басқа активтер	27	81,085	80,302	85,993
Активтер жиыны		3,151,741	3,121,324	2,991,540
Міндеттемелер				
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	28	78,896	56,343	54,786
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	29	43,288	139,410	9,988
Туынды қаржы құралдары	19	384	1,370	414
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	30	1,624,092	1,662,164	1,803,593
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	31	213,052	246,693	244,320
Реттелген қарыздар	32	201,560	198,274	188,871
Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер	33	9,319	10,817	12,085
Жалдау бойынша міндеттемелер		4,034	4,447	4,937
Ағымдағы корпоративтік табыс салығы бойынша міндеттемелер		499	428	652
Кейінге қалдырылған корпоративтік табыс салығы бойынша міндеттемелер	17	166,562	165,128	148,788
Сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер		36,747	21,063	14,518
Қайта сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер		216	1,677	–
Басқа міндеттемелер	34	37,375	34,692	27,844
Міндеттемелердің жиыны		2,416,024	2,542,506	2,510,796

17-132 беттерде беріліп отырған ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

Еск.	2022 жылғы		2022 жылғы
	2023 жылғы 31 желтоқсан	31 желтоқсан Қайта есептелді	1 қаңтар Қайта есептелді
Меншікті капитал	35		
Акционерлік капитал	258,201	258,201	258,201
Сатып алынған акциялар	(2,638)	(2,638)	(2,638)
Қосымша төленген капитал	764	764	764
Негізгі құралдарды қайта бағалау резерві	6,802	7,521	1,316
Әділ құн өзгерістерінің резерві	8,570	(2,792)	8,334
Деректерді ұсыну валютасына аудару бойынша жинақталған резерв	(1,988)	1,839	(268)
Кері сатып алу бойынша резерв	(137,564)	(137,564)	(137,564)
Басқа резервтер	–	2,847	2,847
Бөлінбеген пайда	602,407	449,893	347,623
Топ акционерлеріне тиесілі капиталдың жиыны	734,554	578,071	478,615
Бақыланбайтын қатысу үлестері	1,163	747	2,129
Капитал жиыны	735,717	578,818	480,744
Міндеттемелер мен капиталдың жиынтығы	3,151,741	3,121,324	2,991,540

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

Ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

	<i>Еск.</i>	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Операциялық қызметтен түскен ақша қаражаттарының қозғалысы			
Алынған пайыздық кірістер	7	340,876	226,848
Төленген пайыздық шығыстар	7	(117,692)	(92,287)
Алынған комиссиялық кірістер		62,966	42,923
Төленген комиссиялық шығыстар		(52,048)	(34,215)
Сақтандыру шарттары бойынша алынған кірістер		48,310	33,568
Сақтандыру шарттары бойынша төленген шығыстар		(21,738)	(10,309)
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза іске асырылған пайда	12	3,616	20,943
Сауда бағалы қағаздарымен операциялар бойынша таза шығыстар		(1,049)	970
Шетел валютасымен операциялар бойынша таза түсімдер	13	26,624	48,865
Персоналға арналған шығыстар және төленген өзге де жалпы және әкімшілік шығыстар		(110,490)	(88,970)
Басқа кірістер бойынша түсімдер		24,994	37,457
Төленген өзге де шығыстар		(19,155)	(21,420)
Операциялық қызметтен операциялық активтер мен міндеттемелердегі өзгерістерге дейінгі ақша ағындары		185,214	164,373
Операциялық активтердің таза азаюы/(ұлғаюы)			
Туынды қаржы құралдары		104	(3,653)
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат		(18,762)	442
Сауда бағалы қағаздары		26,546	25,559
Клиенттерге берілген кредиттер		(173,395)	(65,702)
Басқа активтер		944	11,295
Операциялық міндеттемелерді таза (азайту) ұлғайту			
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты		22,266	(1,053)
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері		(18,699)	(184,615)
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек		(96,682)	129,427
Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер		(1,498)	(1,268)
Басқа міндеттемелер		10,562	(13,941)
Корпоративтік табыс салығына дейін операциялық қызметтен ақша қаражатын таза (пайдалану)/түсімі		(63,400)	60,864
Төленген корпоративтік табыс салығы		(2,857)	(3,751)
Операциялық қызметтен ақша қаражатын таза (пайдалану)/түсімі		(66,257)	57,113
Инвестициялық қызметтен ақша ағындары			
Амортизацияланған құны бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздарды сатып алу		(193,083)	(1,011,412)
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздарды өтеу		32,872	1,178,052
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды сатып алу		(6,557,321)	(2,188,142)
Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды сату және өтеу		6,716,193	1,628,271
Негізгі құралдар мен инвестициялық меншікті сатудан түсетін түсімдер		7,782	11,006
Сатуға арналған ұзақмерзімді активтерді сатудан түсетін түсімдер		3,470	5,109
Негізгі құралдар мен материалдық емес активтерді сатып алу		(25,978)	(9,861)
Инвестициялық қызметте ақшалай қаражатты таза пайдалану		(16,065)	(386,977)

17-132 беттерде беріліп отырған ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы
 Ақша қаражатының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп
 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

	<i>Еск.</i>	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Қаржылық қызметтен түсетін ақша ағындары			
Шығарылған борыштық бағалы қағаздарды өтеу	31	(46,899)	(12,668)
Жалдау бойынша міндеттемелерді өтеу		(1,680)	(1,731)
Реттелген борышты өтеу	32	(5,000)	–
Қаржы қызметінде ақшалай қаражатты таза пайдалану		(53,579)	(14,399)
Ақша қаражаттары мен олардың баламаларын таза азайту			
Айырбастау бағамдарының өзгеруінің ақша қаражаттарына және олардың баламаларына әсері		(10,496)	40,121
Күтілетін кредиттік шығындардың ақша қаражаттарына және олардың баламаларына әсері	8	(207)	(1,107)
Ақша қаражаттары мен олардың баламаларын таза азайту		(146,604)	(305,249)
Есепті жылдың басындағы ақшалай қаражат және олардың баламалары			
		852,986	1,158,235
Есепті жылдың соңындағы ақшалай қаражат және олардың баламалары	18	706,382	852,986
Ақшалай емес операциялар			
Клиенттерге берілген кредиттер бойынша кепілмен қамтамасыз етуді алып қою		10,388	22,017

17-132 беттерде беріліп отырған ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

Меншікті капиталдағы өзгерістер туралы шоғырландырылған есеп

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

	Топтың акционерлерінің капиталы												
	<i>Еск.</i>	<i>Акциянерлік капитал</i>	<i>Меншікті сатып алынған акциялар</i>	<i>Қосымша төленген капитал</i>	<i>Қосымша төленген капитал</i>	<i>Әділ құн өзгерістерінің резерві</i>	<i>Деректерді ұсыну валютасына аудару бойынша жинақталған резерв</i>	<i>Кері сатып алу бойынша резерв</i>	<i>Үлестік құралдармен байланысты резерв</i>	<i>Бөлінбеген пайда</i>	<i>Жиыны</i>	<i>Бақыланбайтын үлестері</i>	<i>Меншікті капиталдың жиыны</i>
2023 жылғы 1 қаңтардағы қалдық		258,201	(2,638)	764	7,521	(2,792)	1,839	(137,564)	2,847	449,893	578,071	747	578,818
Жылдағы жиынтық табыс													
Жылдағы кіріс		–	–	–	–	–	–	–	–	151,872	151,872	416	152,288
Басқа жиынтық табыс		–	–	–	(77)	11,362	(3,827)	–	–	–	7,458	–	7,458
Жылдағы жиынтық табыстың жиыны		–	–	–	(77)	11,362	(3,827)	–	–	151,872	159,330	416	159,746
Тікелей капиталда көрсетілген меншік иелерімен операциялар													
Басқа өзгертулер													
Акцияларға негізделген төлем		–	–	–	–	–	–	–	(2,847)	–	(2,847)	–	(2,847)
Негізгі құралдарды қайта бағалау резервінің амортизациясы		–	–	–	(642)	–	–	–	–	642	–	–	–
2023 жылғы 31 желтоқсандағы қалдық		258,201	(2,638)	764	6,802	8,570	(1,988)	(137,564)	–	602,407	734,554	1,163	735,717

17-132 беттерде беріліп отырған ескертпелер осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің ажырамас бөлігі болып табылады.

1. Жалпы ақпарат

Ұйымдастырушылық құрылымы және қызметі

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілік "First Heartland Jusan Bank" акционерлік қоғамының (бұдан әрі – "Банк") және оның еншілес компанияларының (бұдан әрі – "Топ") қаржылық есептілігін қамтиды.

Банк 1992 жылғы 17 қаңтарда Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес "Цеснабанк" ашық акционерлік қоғамы ретінде тіркелді. Заңнамаға 2003 жылы өзгерістер енгізу нәтижесінде, 2003 жылғы 26 желтоқсанда Банк акционерлік қоғам (бұдан әрі – "АҚ") болып қайта тіркелді.

2019 жылғы 6 ақпанда "Назарбаев Қоры" жеке қорына және "Назарбаев Университеті" және "Назарбаев Зияткерлік мектептері" дербес білім беру ұйымдарының тобына тиесілі қаржылық холдинг компаниясының инвестициялық бөлімшесі - "First Heartland Securities" АҚ "Цеснабанк" АҚ-тың 99.80% жай акцияларын сатып алды.

2019 жылдың 26 сәуірінде "First Heartland Securities" АҚ Банктің ребрендингін өткізді. Ребрендингтен кейін Банк "Jusan Bank" бөлшек сауда брендімен "First Heartland Jusan Bank" АҚ деп атала бастады.

2021 жылғы 16 наурызда Банк акционерлерінің жалпы жиналысында Банктің фирмалық атауын "First Heartland Jusan Bank"-тен "First Heartland Jusan Bank"-ке, "Jusan Bank" бөлшек сауда брендімен өзгерту туралы шешім қабылданды.

2021 жылғы 28 мамырда "Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігі" республикалық мемлекеттік мекемесі (бұдан әрі – "ҚНРДА") Банкке "АТФБанк" АҚ еншілес банкінің Банкке қосылуы нысанында ерікті түрде қайта ұйымдастыруға рұқсат беруге қаулы етті.

2023 жылғы 14 шілдеде "Jusan" тобы бойынша дауларды әлемдік реттеу шеңберінде, сондай-ақ активтерді қазақстандық юрисдикцияға қайтару/беру мақсатында "First Heartland Securities" АҚ-тың 8,262,711 жай акциясын (дауыс беретін акцияларға 99,745%) Jusan Technologies LTD компаниясынан Ғ.Ш.Есенов мырза сатып алды. Банктің және оның еншілес компанияларының түпкілікті бақылаушы тарапы да New Generation Foundation-нан Ғ.Ш.Есенов мырзаға өтті.

Банк өз қызметін Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі (бұдан әрі – «ҚРҰБ») бағалы қағаздар нарығында банктік және басқа да операциялар мен қызметті жүргізуге 2019 жылғы 29 тамызда берген №1.2.35/225/37 лицензия негізінде жүзеге асырады. 2020 жылғы 3 ақпанда Банктің бағалы қағаздар нарығында банктік және өзге де операциялар мен қызметті жүргізуге берілген №1.2.35/225/37 лицензиясы заңнаманың өзгеруіне байланысты қайта ресімделді. 2021 жылғы 7 сәуірде Банктің бағалы қағаздар нарығында банктік және өзге де операциялар мен қызметті жүргізуге берілген №1.2.35/225/37 лицензиясы атауының өзгеруіне және қайта тіркеу рәсімінің жүргізілуіне байланысты қайта ресімделді.

Банктің негізгі қызметі коммерциялық банк қызметін жүргізумен, кредиттер мен кепілдіктер берумен, депозиттерді тартумен, клиенттердің шоттарын ашумен және жүргізумен, есеп айырысу-кассалық қызмет көрсетуді жүзеге асырумен, бағалы қағаздармен және шетел валютасымен операциялар жүргізумен байланысты. Банктің шығарылған бағалы қағаздарының Қазақстан қор биржасында (бұдан әрі – "ҚББ") листингі болады.

Банк Қазақстандық депозиттерге кепілдік беру қорының (бұдан әрі – "ҚДКБҚ") қатысушысы болып табылады. ҚДКБҚ-ның негізгі мақсаты Қорға қатысушы банк мәжбүрлеп таратылған жағдайда салымшылардың мүдделерін қорғау болып табылады. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ұлттық валютадағы жинақ салымдары бойынша сақтандыру өтемінің ең жоғары сомасы 20 миллион теңгені, ұлттық валютадағы карточкалар, шоттар және өзге де депозиттер бойынша – 10 миллион теңгеге дейін және шетел валютасындағы карточкалар, шоттар және өзге де депозиттер бойынша – 5 миллион теңгеге дейін құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: 15 миллион теңге, 10 миллион теңге және 5 миллион теңге тиісінше).

Банктің бас офисінің заңды мекенжайы: Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Медеу ауданы, Назарбаев даңғылы, 242-үй.

Банктің активтері мен міндеттемелерінің басым бөлігі Қазақстан Республикасының аумағында орналасқан.

1. Жалпы ақпарат, жалғасы

Банктің еншілес компаниясы

2022 жылғы 5 қаңтарда "Jusan Development" ЖШС еншілес компаниясының фирмалық атауында өзгеріс болды, атап айтқанда "Концерн Цесна-Астық" ЖШС "JFood Kazakhstan" ЖШС болып өзгертілді.

2022 жылдың мамыр айында "First Heartland Jusan Invest" АҚ миноритарлық акционерлерінен жалпы сомасы 13 миллион теңгеге 996 720 дана жай акцияларды сатып алу жүзеге асырылды. Осылайша, "First Heartland Jusan Invest" АҚ дауыс беретін жай акцияларының жалпы санына Банкке тиесілі "First Heartland Jusan Invest" АҚ жай акциялары санының арақатынасы 100.00% құрады.

Төменде 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша банктің еншілес компаниялары туралы ақпарат берілген:

Атауы	Тіркеу елі	Негізгі қызметі	Қатысу үлесі, % есебімен	
			2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
«First Heartland Capital» АҚ	Қазақстан Республикасы	Инвестициялық портфельді басқару	100.00	100.00
«Jusan Development» ЖШС	Қазақстан Республикасы	Күмәнді және үмітсіз активтерді басқару	100.00	100.00
«ОУСА Юг» ЖШС	Қазақстан Республикасы	Күмәнді және үмітсіз активтерді басқару	100.00	100.00
«Jusan Инкассация» ЖШС	Қазақстан Республикасы	Инкассация қызметтері	100.00	100.00
«Jusan Property» ЖШС	Қазақстан Республикасы	Күмәнді және үмітсіз активтерді басқару	100.00	100.00
«Jusan Garant» СК» АҚ	Қазақстан Республикасы	Сақтандыру қызметі	100.00	100.00
«First Heartland Jusan Invest» АҚ	Қазақстан Республикасы	Брокерлік және дилерлік қызметтер	100.00	100.00
«Оптима Банк» ААҚ	Қырғыз Республикасы	Банк қызметі	97.14	97.14

Акционерлер

2023 және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша келесі акционерлердің меншігінде Банктің айналыстағы акцияларының 5%-дан астамы болды:

Акционерлер	2023 жылғы 31 желтоқсан, % есебімен	2022 жылғы 31 желтоқсан, % есебімен
«First Heartland Securities» АҚ	79.63	78.73
Есенов Ғ.Ш.	20.11	20.11
Басқалар	0.25	1.16
Жиыны	100.00	100.00

2023 жыл ішінде Банктің миноритарлық акционерлерінен жалпы сомасы 283 миллион теңгеге 1,487,869 дана жай акцияларды сатып алу жүзеге асырылды. "First Heartland Securities" АҚ-қа тиесілі Банктің жай акциялары санының Банктің дауыс беретін жай акцияларының жалпы санына арақатынасы 79.63% құрады.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың ірі акционерлері – айналыстағы жай акциялардың 79.63%-на иелік ететін қазақстандық брокерлік компания «First Heartland Securities» АҚ және айналыстағы жай акциялардың 20.11%-на иелік ететін Есенов Ғалымжан Шахмарданұлы мырза (2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: айналыстағы жай акциялардың 78.73%-на иелік ететін «First Heartland Securities» АҚ және айналыстағы жай акциялардың 20.11%-на иелік ететін Есенов Ғ.Ш. мырза).

1. Жалпы ақпарат, жалғасы

Акционерлер, жалғасы

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Банктің және оның еншілес компанияларының түпкілікті бақылаушы тарабы - F. Ш. Есенов мырза (2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: New Generation Foundation, Inc.).

Топтың 2023 жылға арналған осы шоғырландырылған қаржылық есептілігін Банк Басқармасы 2024 жылғы 29 наурызда шығаруға бекітті.

Қазақстан Республикасында шаруашылық қызметті жүзеге асыру шарттары

Топтың қызметі негізінен Қазақстанда жүзеге асырылады. Тиісінше, Топтың қызметіне дамушы нарықтың ерекшеліктері тән келетін Қазақстанның экономикасы мен қаржы нарықтары әсер етеді. Құқықтық, салықтық және әкімшілік жүйелер дамуын жалғастыруда, алайда олардың талаптарын түсіндірудің екіұштылығы тәуекелімен ұштасады, олар сондай-ақ жиі өзгерістерге ұшырайды, бұл басқа заңдық және фискалдық кедергілермен бірге Қазақстанда бизнес жүргізетін кәсіпорындар үшін қосымша проблемалар туғызады.

Қазақстандық теңгенің құнсыздануы және әлемдік нарықтардағы мұнай бағасының тұрақсыздығы да шаруашылық қызметті жүзеге асыру шарттарының белгісіздік деңгейін арттырады.

2022 жылдың ақпанынан бастап Ресей Федерациясы мен Украина арасындағы әскери қақтығысқа байланысты бірқатар елдер Ресей Федерациясына қарсы санкциялар енгізді. Қақтығыстың әсері екі елдің экономикалық белсенділігіне ғана емес, жаһандық экономикаға да әсер етіп жатыр. Санкцияларды енгізу нәтижесінде әлемнің көптеген елдерінде шикізат пен азық-түлік тауарларының бағасы өсті, ресурстарды жеткізу арасындағы белгіленген байланыстар бұзылды, бағаларға инфляциялық әсер байқалуда, сарапшылар әлемдік өнеркәсіп үшін экономикалық салдарды да болжайды.

2023 жылғы 27 қарашада Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Ақша-кредит саясаты жөніндегі комитеті (бұдан әрі – "ҚРҰБ") базалық мөлшерлемені +/- 1% пайыздық дәлізімен жылдық 15,75%-ға дейін төмендету туралы шешім қабылдады.

Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика жөніндегі бюросының ресми деректері бойынша 2023 жылғы желтоқсанда Қазақстан Республикасындағы инфляция жылдық есепте 9.8% құрады (2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: 20.3%). Азық-түлік тауарларының бағасы бір жылда 8.5%-ға, азық-түлік емес тауарлар 9.1% -ға және ақылы қызметтер 12.4%-ға өсті (2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: тиісінше 25.3%, 19.4% және 14.1%).

Қоса беріліп отырған шоғырландырылған қаржылық есептілік Топ басшылығының Қазақстанда бизнесті жүргізу шарттарының Топтың қызметіне және қаржылық жағдайына қандай әсер ететініне қатысты көзқарасын білдіреді. Болашақтағы шаруашылық жағдайларының нақты әсері оларға Топ басшылығының берген бағасынан өзгеше болуы мүмкін.

2. Қаржылық есептілікті дайындаудың негізгі қағидалары

Жалпы бөлім

Осы шоғырландырылған қаржылық есептілік Халықаралық қаржылық есептілік стандарттары жөніндегі кеңес шығарған ХҚЕС қаржылық есептілік стандарттарына (бұдан әрі – "ХҚЕС қаржылық есептілік стандарттары") сәйкес дайындалды.

Құнды анықтау базасы

Шоғырландырылған қаржылық есептілік "Есеп саясатының елеулі ережелері" бөлімінде аталғандарды қоспағанда, тарихи құны бойынша есепке алу қағидатына сәйкес дайындалды. Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын туынды қаржы құралдары, бағалы саудасаттық қағаздары, инвестициялық бағалы қағаздар, клиенттерге берілген, пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын кредиттер, басқа жиынтық табыс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын, вексель бойынша Қазақстан Республикасы Қаржы Министрлігіне (бұдан әрі – «ҚРҚМ») талап қоюдың сатып алынған құқығы және жер телімдері мен ғимараттар (негізгі құралдар ретінде жіктелген) қайта бағаланған құн бойынша бағаланды.

2. Қаржылық есептілікті дайындаудың негізгі қағидалары, жалғасы

Функционалдық валюта және шоғырландырылған қаржылық есептілік деректерін ұсыну валютасы

"Оптима Банк" ААҚ-ты қоспағанда, Банктің және оның еншілес компанияларының функционалдық валютасы – теңге, Қазақстан Республикасының ұлттық валютасы бола отырып, ол Банк жүргізетін операциялардың көпшілігінің экономикалық мәнін және оның қызметіне әсер ететін, сонымен байланысты мән-жайларды жақсы көрсетеді. "Оптима Банк" ААҚ-тың функционалдық валютасы – қырғыз сомы.

Қазақстандық теңге осы шоғырландырылған қаржылық есептіліктің деректерін ұсыну валютасы болып табылады.

Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің барлық деректері, егер өзгеше көрсетілмесе, бүтін миллион теңгеге дейінгі дәлдікпен жуықтап көрсетілген.

Қайта жіктеу

Келесі қайта жіктеулер 2022 жылға арналған қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте және 2023 жылғы деректерді ұсыну форматына сәйкес келтіру үшін 2022 жылғы ақша қаражаттарының қозғалысы туралы шоғырландырылған есепте орындалды:

<i>Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін</i>		
	<i>Алдыңғы есептілікке сәйкес</i>	<i>Қайта жіктеу сомасы</i>	<i>Түзетілген сома</i>
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	43,087	1,904	44,991
Басқа активтер	82,206	(1,904)	80,302

<i>Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы шоғырландырылған есеп</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін</i>		
	<i>Алдыңғы есептілікке сәйкес</i>	<i>Қайта жіктеу сомасы</i>	<i>Түзетілген сома</i>
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	(6,049)	6,491	442
Басқа активтер	17,786	(6,491)	11,295

<i>Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп</i>	<i>2021 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін</i>		
	<i>Алдыңғы есептілікке сәйкес</i>	<i>Қайта жіктеу сомасы</i>	<i>Түзетілген сома</i>
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	35,938	8,419	44,357
Басқа активтер	94,412	(8,419)	85,993

Аталған қайта жіктеулер Топтың 2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жылдағы кірісі немесе шығыны және өзге де жиынтық табысы туралы шоғырландырылған есебіне әсер еткен жоқ.

Топ осы шоғырландырылған қаржылық есептілікте ұсынылған барлық кезеңдерге Есеп саясатының келесі ережелерін дәйекті түрде қолданды.

Оған қоса, Топ 2023 жылғы 1 қаңтардан бастап "Есеп саясаты туралы ақпаратты ашуды (ХКЕС (IAS) 1 және 2-практикалық ұсыныстарға түзетпелер)" қабылдады. Түзетулер ұйымдардан есеп саясатының негізгі ережелерін емес, есеп саясаты туралы маңызды ақпаратты ашуды талап етеді. Түзетулер есеп саясатының өзінде ешқандай өзгеріс тудырмаса да, кейбір жағдайларда олар шоғырландырылған қаржылық есептілікте ашылған есеп саясаты туралы ақпаратқа әсер етті.

Түзетулер, сонымен қатар, пайдаланушыларға шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі басқа ақпаратты түсіну үшін қажет болатын ұйымға тән есеп саясаты туралы пайдалы ақпаратты ұсынуда ұйымдарға көмек көрсете отырып, есеп саясаты туралы ақпаратты ашуға маңыздылық тұжырымдамасын қолдануға қатысты нұсқауларды қамтиды.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері

Басшылық есеп саясатын қайта қарады және түзетулерге сәйкес "Есеп саясатының елеулі ережелері" (2022 жыл: "Есеп саясатының негізгі ережелері") 3-ескертпесінде ашылған белгілі бір ақпаратты жаңартты.

Шоғырландыру негізі

Еншілес компаниялар

Еншілес компаниялар - Топ бақылайтын компаниялар. Егер Топ инвестициялар объектісіне қатысудан түскен өзгермелі кірістермен байланысты тәуекелдерге ұшыраса немесе осындай кірісті алуға құқылы болса және осы кірістің мөлшеріне әсер ету мақсатында осы кәсіпорынға қатысты өз өкілеттіктерін пайдалануға мүмкіндігі болса, Топ еншілес компанияны бақылайды.

Еншілес компаниялардың қаржылық есептілігінің көрсеткіштері бақылауды алған күннен бастап оның тоқтатылған күніне дейін шоғырландырылған қаржылық есептіліктің құрамында көрсетіледі. Еншілес компаниялардың есеп саясаты Топта қабылданған есеп саясатына сәйкес келуі қажет болған жағдайларда өзгертілді.

Бақылауды жоғалту

Еншілес компанияға бақылауды жоғалтқан кезде Топ оның активтері мен міндеттемелерін, сондай-ақ оған қатысты бақыландырылған үлестерді және меншікті капиталдың басқа компоненттерін тануды тоқтатады. Бақылауды жоғалту нәтижесінде туындаған кез келген оң немесе теріс айырмашылық кезең ішіндегі пайда немесе залал ретінде танылады. Егер Топ бұрынғы еншілес компанияға инвестицияның бір бөлігін өзіне қалдырса, онда мұндай үлес бақылауды жоғалту күніне әділ құн бойынша бағаланады. Кейіннен бұл үлес қауымдастырылған компанияға инвестиция ретінде (үлестік қатысу әдісін қолдана отырып) немесе Топтың аталған компанияға қаншалықты әсер ететініне байланысты басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржы активі ретінде есепке алынады.

Қорларды басқару

Топ инвесторлардың мүддесі үшін пай қорларының және басқа инвестициялық компаниялардың активтерін басқарады.

Топ осындай кәсіпорынды бақылайтын жағдайларды қоспағанда, осы кәсіпорындардың қаржылық есептілігі Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне енгізілмейді.

Бақыландырылған акционерлердің үлестерін сатып алу және сату

Топ шоғырландырылған қаржылық есептілікте бақыландырылған акционерлердің үлестерін сатып алу мен шығаруды акционерлермен жасалатын операциялар ретінде көрсетеді. Бақыландырылған акционерлердің үлестері түзетілген құн мен төленген немесе алынған өтемнің әділ құны арасындағы кез келген айырмашылық тікелей капитал құрамында көрсетіледі және бас кәсіпорынның иелеріне тиесілі болады.

Шоғырландыру процесінде алынып тасталатын операциялар

Топшілік қалдықтар мен операциялар, сондай-ақ топшілік операциялардан түскен, жұмсалмаған кірістер мен шығыстар жойылады. Үлестік қатысу әдісімен ескерілетін Инвестициялар объектілерімен жасалған операциялар бойынша іске асырылмаған пайда тиісті Инвестициялар объектісіндегі топтың қатысу үлесі шегінде инвестиция құнын төмендету есебінен алып тасталады. Іске асырылмаған шығындар іске асырылмаған пайда сияқты тәртіппен жойылады, бірақ олар құнсыздандудың дәлелі болмай тұрған дәрежеде ғана.

Шетел валюталарын қайта есептеу

Шетел валютасындағы мәмілелер бастапқыда мәміле жасалған күнгі функционалдық валюта бағамы бойынша көрсетіледі.

Есепті күндегі жағдай бойынша шетел валютасында көрсетілген монетарлық активтер мен міндеттемелер есепті күні қолданыста болған валютаның айырбастау бағамы бойынша теңгемен қайта есептеледі. Шетел валютасындағы мәмілелерді қайта есептеу нәтижесінде туындайтын кірістер мен залалдар пайда немесе залал және өзге де жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте шетел валютасымен жасалған операциялар бойынша таза пайда немесе залал – валюталық баптарды қайта бағалау, нетто ретінде танылады.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Шетел валюталарын қайта есептеу, жалғасы

Әділ күн бойынша бағаланатын шетел валютасында көрсетілген монетарлық емес активтер мен міндеттемелер әділ күн айқындалған күні қолданылып жүрген валютаның айырбастау бағамы бойынша теңгемен қайта есептеледі. Шетел валютасындағы бастапқы құнына қарай бағаланатын монетарлық емес баптар тиісті операция жасалған күндегі айырбас бағамы бойынша қайта есептеледі.

Қайта есептеу кезінде туындайтын бағамдық айырмалар басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы активтері санатына жіктелген үлестік құралдарды қайта есептеу кезінде туындайтын айырмаларды қоспағанда, кезең ішіндегі пайда немесе залал құрамында көрсетіледі және басқа жиынтық табыстың құрамында танылады.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша шетел валютасындағы шоттар бойынша монетарлық қалдықтарды қайта бағалау үшін пайдаланылған ресми айырбас бағамы 1 АҚШ доллары үшін 454.56 теңгені құрады (2022 жылғы 31 желтоқсанда: 1 АҚШ доллары үшін 462.65 теңге).

Шетелдік бөлімшелер

Шетелдік еншілес компаниялардың активтері мен міндеттемелері, сатып алу кезінде әділ құнға дейінгі түзетулер сомасын қоса алғанда, есепті күндегі тиісті айырбас бағамдары бойынша теңгемен қайта есептеледі. Шетелдік еншілес компаниялардың кірістері мен шығыстары тиісті операциялар жасалған күндердегі айырбас бағамдары бойынша теңгемен қайта есептеледі. Бағамдық айырмалар басқа жиынтық табыстың құрамында танылады және басқа валюталардан қайта есептеу кезінде жинақталған бағамдық айырмалар резервінің бабы бойынша капиталдың бөлігі ретінде көрсетіледі.

Нәтижесінде Топ бақылауды, елеулі ықпалды немесе бірлескен бақылауды жоғалтатын шетелдік бөлімше шығып кеткен кезде басқа валюталардан қайта есептеу кезінде жинақталған бағамдық айырмалар резервінде көрсетілген тиісті сома осы шетелдік бөлімшенің шығып кетуінен түскен пайданың немесе залалдың бөлігі ретінде кезең ішіндегі пайданың немесе залалдың құрамына қайта жіктеледі. Топ бақылауды сақтай отырып шетелдік бөлімшені қамтитын еншілес компанияға өз инвестициясының бір бөлігін ғана иеліктен шығарған жағдайда, басқа валютадан қайта есептеу кезінде жинақталған бағамдық айырмалар резервінің бір бөлігі тиісті пропорциядағы бақыланбайтын үлеске қайта бөлінеді.

Топ жақын арада шетелдік еншілес компаниядан алуға немесе шетелдік еншілес компанияға төлеуге жататын монетарлық бап бойынша есеп айырысуды күтпеген және жоспарламаған жағдайда, мұндай бапқа қатысты туындайтын оң және теріс бағамдық айырмашылықтар шетелдік еншілес компанияға таза инвестицияның бір бөлігін қалыптастырады; тиісінше, олар басқа жиынтық баптың құрамында танылады және басқа валюталардан қайта есептеу кезінде жинақталған бағамдық айырмалар резервінің бабы бойынша капиталдың бір бөлігі ретінде ұсынылады.

Әділ құнды бағалау

Топ пайда немесе залал арқылы әділ күн және басқа жиынтық кіріс арқылы әділ күн бойынша көрсетілетін қаржы құралдарын және жер учаскелері мен ғимараттар (әкімшілік), инвестициялық жылжымайтын мүлік сияқты қаржылық емес активтерді әрбір есепті күндегі әділ күн бойынша бағалайды.

Әділ күн - бұл активті сату кезінде алынатын немесе бағалау күніне нарыққа қатысушылар арасындағы әдеттегі мәміле кезінде міндеттемені беру кезінде төленетін баға. Әділ құнды бағалау активті сату немесе міндеттемені беру мақсатында мәміле:

- берілген актив немесе міндеттеме үшін негізгі болып табылатын нарықта; немесе
- негізгі нарық болмаған кезде, осы активке немесе міндеттемеге қатысты неғұрлым тиімді нарықта жасалады деп болжайды.

Топта негізгі немесе ең тиімді нарыққа қолжетімділік болуы керек. Активтің немесе міндеттеменің әділ құны нарық қатысушылары өздерінің ең жақсы экономикалық мүдделері үшін әрекет еткен жағдайда активтің немесе міндеттеменің бағасын белгілеу кезінде нарық қатысушылары пайдаланатын болжамдарды пайдалана отырып бағаланады. Қаржылық емес активтің әділ құнын бағалау нарыққа қатысушының активті ең жақсы және тиімді пайдалану арқылы немесе оны осы активті ең жақсы және тиімді түрде пайдаланатын нарықтың басқа қатысушысына сату арқылы экономикалық пайда алу қабілетін ескереді.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Әділ құнды бағалау, жалғасы

Топ осы жағдайларға сәйкес келетін және әділ құнды бағалау үшін жеткілікті және әділ құнды бағалау үшін жеткілікті әрі релевантты бақыланатын бастапқы деректерді барынша пайдалануға және бақылауға келмейтін бастапқы деректерді пайдалануды барынша азайтуға мүмкіндік беретін бастапқы деректер оған қолжетімді болатын бағалау үлгілерін пайдаланады. Әділ құны қаржылық есептілікте бағаланатын немесе ашылатын барлық активтер мен міндеттемелер жалпы әділ құнды бағалау үшін маңызды болып табылатын ең төменгі деңгейдегі бастапқы деректер негізінде төменде сипатталған әділ құн иерархиясы шеңберінде жіктеледі:

- 1-деңгей – бірдей активтер немесе міндеттемелер үшін белсенді нарықтардағы баға белгілеулері (түзетілмейтін).
- 2-деңгей – әділ құнды бағалау үшін иерархияның ең төменгі деңгейіне жататын бастапқы деректер маңызды болатын бағалау модельдері нарықта тікелей немесе жанама түрде байқалады.
- 3-деңгей – әділ құнды бағалау үшін маңызды бастапқы деректер нарықта байқалмайтын, бұл ретте бақыланбайтын деректер құралдарды бағалауға айтарлықтай әсер ететін бағалау модельдері.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікте қайталанатын негізде танылатын активтер мен міндеттемелер болған жағдайда, Топ әр есепті кезеңнің соңындағы жіктеуді (жалпы әділ құнды бағалау үшін маңызды болып табылатын ең төменгі деңгейдегі бастапқы деректер негізінде) қайта талдай отырып, оларды иерархия деңгейлері арасында аудару қажеттілігін анықтайды.

Кірістер мен шығыстарды мойындау

Егер Топтың экономикалық пайда алу ықтималдығы жоғары болса және кірісті сенімді түрде бағалауға болатын болса, кіріс мойындалады. Қаржылық есептіліктегі кірісті мойындау үшін келесі критерийлер де орындалуы керек:

Пайыздық кірістер мен шығыстар

Топ кредиттік-құнсызданған қаржы активтерінен басқа қаржы активтерінің жалпы баланстық құнына тиімді пайыздық мөлшерлемені қолдана отырып, амортизацияланған құн бойынша немесе басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша ескерілетін борыштық қаржы активтері бойынша пайыздық кірісті есептейді. Тиімді пайыздық мөлшерлеме – бұл дисконттау кезінде болашақ ақшалай төлемдер немесе түсімдер қаржы құралын пайдаланудың болжамды мерзімі ішінде немесе қолданылатын қысқа мерзім ішінде дәл қаржылық активтің немесе қаржылық міндеттеменің таза баланстық құнына әкелетін мөлшерлеме.

Есептеу кезінде қаржы құралы бойынша барлық шарттық шарттар (мысалы, мерзімінен бұрын өтеу құқығы) және тиімді пайыздық мөлшерлеменің ажырамас бөлігі болып табылатын, бірақ болашақ несиелік шығындар ескерілмейтін құралмен тікелей байланысты комиссиялық немесе қосымша шығындар ескеріледі. Қаржы активінің немесе қаржылық міндеттеменің баланстық құны төлемдерді немесе түсімдерді Бағалау тобы қайта қараған жағдайда түзетіледі. Түзетілген баланстық құн бастапқы тиімді пайыздық мөлшерлеме негізінде есептеледі, ал баланстық құнның өзгеруі пайыздық кірістер немесе шығыстар ретінде көрсетіледі.

Кредиттік құнсызданып жатқан қаржы активі болған жағдайда, Топ тиімді пайыздық мөлшерлемені берілген қаржы активінің таза амортизацияланған құнына қолдану арқылы пайыздық кірісті есептейді. Егер қаржылық актив бойынша дефолт жойылса және ол кредиттік құнсызданбаса, Топ жалпы құнға негізделген пайыздық кірісті есептеуге оралады.

Сатып алынған немесе құрылған кредиттік-құнсызданған ("СҚКҚ") қаржы активтері жағдайында Топ қаржы активінің амортизацияланған құнына кредиттік тәуекелді ескере отырып түзетілген тиімді пайыздық мөлшерлемені қолдана отырып, пайыздық табысты есептейді. Кредиттік тәуекелге түзетілген тиімді пайыздық мөлшерлеме – бұл бастапқы тану кезінде болашақ ақша ағындарын (кредиттік шығындарды қоса алғанда) активтердің амортизацияланған құнына дейін дисконттайтын мөлшерлеме.

Пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын барлық қаржы активтері бойынша пайыздық кіріс пайда немесе залал және өзге де жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте өзге пайыздық кірістер құрамындағы шарттық пайыздық мөлшерлемені пайдалана отырып танылады.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Кірістер мен шығыстарды мойындау, жалғасы

Комиссиялық кірістер мен шығыстар

Қаржы активі немесе қаржылық міндеттеме бойынша тиімді пайыздық мөлшерлеменің ажырамас бөлігі болып табылатын комиссиялық кірістер мен шығыстар тиімді пайыздық мөлшерлеме есебіне енгізіледі.

Тиісті қаржы құралы бойынша тиімді пайыздық мөлшерлеменің ажырамас бөлігі болып табылмайтын қаржылық қызметтер үшін комиссиялар қызметтің түріне қарай сол сәтте не Топтың шарт шеңберінде орындауға өз міндетін орындауына қарай танылады:

- аударым операциялары, есеп айырысу-кассалық операциялар, шетел валютасымен операциялар жөніндегі комиссиялар операция түріне байланысты тарифтерге сәйкес клиенттердің төлем тапсырмаларын орындағаны үшін алынады және операцияларды орындау сәтінде кіріс ретінде танылады;
- берілген кепілдіктер мен аккредитивтер жөніндегі комиссияны клиент аванспен төлейді және тиісті кепілдіктің немесе аккредитивтің қолданылу мерзімі ішінде кірістерге жатқызылады;
- клиенттердің шоттарын жүргізгені үшін комиссия қызмет көрсету шамасына қарай уақыт бойы танылады.

Егер қарыз беру жөніндегі міндеттеме шеңберінде қарыз алушыға кредит берілу ықтималдығы жоғары болмаса, онда қарыз бергені үшін комиссиялық төлемдер қарыз беру жөніндегі міндеттеменің қолданылу мерзімі ішінде біркелкі танылады.

Нәтижесінде Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігінде танылған қаржы құралы болып табылатын сатып алушымен шарт ішінара ХҚЕС (IFRS) 9 "Қаржы құралдары" қолдану саласына және ішінара ХҚЕС (IFRS) 15 "Сатып алушылармен шарттар бойынша түсім" қолдану саласына жатқызылуы мүмкін. Бұл жағдайда Топ ХҚЕС (IFRS) 9 қолдану аясына жататын бөлігін бөлу және бағалау үшін ХҚЕС (IFRS) 9 қолданады, содан кейін осы Шарттың қалған бөлігіне ХҚЕС (IFRS) 15 қолданады.

Басқа комиссиялық шығыстарға, негізінен, мәмілені сүйемелдеу және қызмет көрсету шығындары кіреді, олар тиісті қызметтерді алуға байланысты шығындарға жатады.

Сегменттік есептілік

Операциялық сегмент – бұл Топ кіріс алатын немесе шығыстарды көтеретін (Топ қызметінің басқа компоненттерімен операцияларға қатысты кірістер мен шығыстарды қоса алғанда) коммерциялық қызметке қатысатын Топ қызметінің құрамдас бөлігі, оның нәтижелерін сегменттер арасында ресурстарды бөлу кезінде және қаржылық нәтижелерді бағалау кезінде операциялық шешімдер қабылдауға жауапты тұлға үнемі талдайды және оған қатысты қаржылық ақпарат қолжетімді болады. Топтың қызметі ХҚЕС (IFRS) 8 "Операциялық сегменттер" талаптарына сәйкес үш операциялық бизнес сегменттерден тұрады: банктік, инвестициялық-брокерлік және сақтандыру қызметі.

Қаржылық активтер мен міндеттер

Бастапқы тану

Тану күні

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді стандартты шарттармен сатып алу немесе сату мәміле жасалған күні, яғни Топ активті немесе міндеттемені сатып алу бойынша міндеттеме алған күні көрсетіледі. Стандартты шарттарда сатып алуға немесе сатуға талаптары бойынша нарықта қабылданған Ережелерде немесе келісімдерде белгіленген мерзім шегінде активтер мен міндеттемелерді жеткізу талап етілетін шарт шеңберінде қаржы активтері мен міндеттемелерін сатып алу немесе сату жатады.

Бастапқы тану кезінде қаржы құралдарының жіктелуі келісімшарттық шарттарға және құралдарды басқару үшін қолданылатын бизнес-модельге байланысты. Қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелер пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын жағдайларды қоспағанда, қаржы құралдары бастапқыда әділ құн бойынша, оның ішінде мәміле бойынша шығындар бойынша бағаланады.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттер, жалғасы

Бастапқы тану, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді бағалау категориялары

Топ активтерді басқару үшін пайдаланылатын бизнес үлгісі және активтердің шарттық талаптары негізінде мыналар бойынша бағаланатын деп жіктейді:

- амортизацияланған құны;
- басқа жиынтық табыс арқылы әділ құны («БЖТӘҚ»); немесе
- пайда немесе залал арқылы әділ құны («ПЗӘҚ»).

Топ туынды құралдарды және саудалауға арналған құралдарды ПЗӘҚ бойынша жіктейді және бағалайды. Егер мұндай жіктеу бағалау немесе тану қағидаттарын тиянақсыздықты жоюға немесе айтарлықтай азайтуға мүмкіндік берсе, Топ өз қалауы бойынша қаржы құралдарын ПЗӘҚ бойынша бағаланған ретінде жіктей алады.

Қарыз және қаржылық кепілдіктер беру бойынша міндеттемелерден басқа, қаржылық міндеттемелер, егер олар саудалауға арналған және туынды құрал болып табылса, амортизацияланған құны немесе ПЗӘҚ бойынша бағаланады немесе ұйымның қалауы бойынша әділ құн бойынша бағаланған ретінде жіктеледі.

Банктердегі және өзге де қаржы институттарындағы қаражат, клиенттерге берілген кредиттер және амортизацияланған құны бойынша ескерілетін өзге де қаржылық инвестициялар

Топ кредиттік ұйымдардағы қаражатты және басқа қаржылық инвестицияларды, келесі талаптардың екеуі де орындалғанда ғана амортизацияланған құны бойынша бағалайды:

- қаржылық актив мақсатында шартта көзделген ақша ағындарын алу үшін қаржылық активтерді ұстау болатын бизнес үлгісі шеңберінде ұсталады;
- қаржылық активтердің шарттық талаптары негізгі борыш сомасы мен өтелмеген негізгі борыш сомасы бойынша қарыздар есебіне төлемдер ғана болып табылатын ақша ағындарын аталған күндері алуға себепші болады («SPPI»).

Осы талаптар төменде толығырақ қарастырылады.

Бизнес үлгісін бағалау

Топ бизнес үлгісін белгілі бір бизнес мақсатына жету үшін топтастырылған қаржылық активтердің қалай басқарылатынын ең жақсы көрсететін деңгейде белгілейді.

Топтың бизнес үлгісі жеке құралдар деңгейінде емес, портфельді біріктірудің жоғары деңгейінде бағаланады және төмендегідей бақыланатын факторларға негізделген:

- портфельді басқару үшін белгіленген саясаттар мен мақсаттар, сондай-ақ аталған саясаттарды іс жүзінде іске асыру. Атап айтқанда, басқару стратегиясы шартта көзделген пайыздық кірісті алуға, пайыздық мөлшерлемелердің белгілі бір құрылымын сақтауға, қаржылық активтерді өтеу мерзімдерінің осы активтерді қаржыландыру үшін пайдаланылатын қаржылық міндеттемелерді өтеу мерзімдеріне сәйкестігін қамтамасыз етуге немесе активтерді сату арқылы ақша ағындарын жүзеге асыруға бағытталған ба;
- бизнес үлгісінің нәтижелілігі және осы бизнес үлгісінің шеңберінде ұсталатын қаржылық активтердің кірістілігі қалай бағаланытыны және бұл ақпарат Топтың негізгі басқарушы персоналына қалай жеткізілетіні;
- бизнес үлгісінің нәтижелілігіне (және осы бизнес үлгісінің шеңберінде ұсталатын қаржылық активтердің кірістілігіне) әсер ететін тәуекелдер және, атап айтқанда, осы тәуекелдерді басқару тәсілі;
- бизнесті басқаратын менеджерлерге сыйақы қалай төленеді (мысалы, сыйақы басқарылатын активтердің әділ құнына немесе шартта көзделген алынған ақша ағындарына негізделген бе); және
- сатылымдардың күтілетін жиілігі, көлемі және мерзімі де Топтың бизнес үлгісін бағалау кезінде маңызды аспектілері болып табылады.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттер, жалғасы

Бастапқы тану, жалғасы

Бизнес үлгісін бағалау, жалғасы

Бизнес үлгіні бағалау "ең нашар" немесе "стресстік" сценарийлерді ескермей, пайда болуы негізді түрде күтілетін сценарийлерге негізделген. Егер бастапқы танудан кейінгі ақша ағындары Топтың күткенінен өзгеше тәсілмен жүзеге асырылса, Топ осы бизнес-модель шеңберінде ұсталатын қалған қаржылық активтердің жіктелуін өзгертпейді, бірақ кейіннен жаңадан құрылған немесе жаңадан сатып алынған қаржылық активтерді бағалау кезінде осындай ақпаратты ескереді.

«Негізгі борыш және өтелмеген негізгі борыш бөлігіне пайыздар есебіне ғана төлемдер» тесті (SPPI тесті)

Жіктеу үдерісінің екінші кезеңінің аясында Топ шартта көзделген актив бойынша ақша ағындары негізгі борыш және өтелмеген негізгі борыш бөлігіне пайыздар есебіне ғана төлемдер болып табылады ма екенін анықтау үшін қаржылық активтің шарттық талаптарын бағалайды (SPPI тесті деп аталады).

Осы тесттің мақсаттары үшін «негізгі борыш сомасы» қаржылық активтің бастапқы тану кезіндегі әділ құны болып табылады және ол осы қаржылық активтің қолданылу мерзімі ішінде өзгеруі мүмкін (мысалы, егер негізгі борыш сомасын өтеу есебіне төлемдер немесе сыйлықақы/дисконт амортизациясы болса).

Кредит шарты шеңберінде пайыздың ең маңызды элементтері әдетте ақшаның уақытша құнын өтеу және кредиттік тәуекелді өтеу болып табылады. SPPI тестін өткізу үшін Топ пайымдауларды қолданады және орынды факторларды қарастырады, мысалы, қаржылық актив қандай валютада екенін және пайыздық мөлшерлеме белгіленген кезеңді.

Сонымен бірге, тәуекелдерге ұшырағыштыққа немесе шартта көзделген базалық кредиттік келісімге байланысты емес ақша ағындарының құбымалылығына елеулі әсер етпейтін шарттық талаптар негізгі борыш сомасы мен өтелмеген талаптар негізгі борыш сомасының бөлігіне пайыздарды төлеу ғана болып табылатын шартта көзделген ақша ағындарын туындауына себепші болмайды. Мұндай жағдайларда қаржылық активті ПЗӘҚ бойынша бағалау керек.

БЖТӘҚ бойынша бағаланатын вексель бойынша борыштық құралдар мен талап ету құқықтары

Егер келесі екі шарт орындалса, Топ қарыздық құралдар мен БЖТӘҚ векселі бойынша талап ету құқықтарын бағалайды:

- құрал бизнес-модель шеңберінде ұсталады, оның мақсатына шартта көзделген ақша ағындарын алу арқылы да, қаржы активтерін сату арқылы да қол жеткізіледі;
- қаржылық активтің шарттық шарттары SPPI тестінің критерийлеріне сәйкес келеді.

БЖТӘҚ бойынша бағаланатын вексель бойынша борыштық құралдар мен талап ету құқықтары кейіннен әділ құн бойынша бағаланады, ал әділ құнның өзгеруі нәтижесінде пайда немесе залал басқа жиынтық табыстың құрамында танылады. Валюта бағамдарының өзгеруінен түскен пайыздық кіріс пен пайда немесе залал амортизацияланған құн бойынша есепке алынатын қаржы активтері жағдайындағыдай пайда немесе залал құрамында танылады. Тану тоқтатылған кезде бұрын басқа жиынтық табыстың құрамында танылған жинақталған пайда немесе залал басқа жиынтық табыстың құрамынан пайда немесе залалдың құрамына қайта жіктеледі.

Борыштық құралдар және БЖТӘҚ бойынша бағаланатын вексель бойынша талап ету құқықтары бойынша күтілетін кредиттік залалдар ("ККЗ") әділ құн бойынша бағалауды жалғастыратын қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте осы қаржы активтерінің баланстық құнын төмендетпейді. Оның орнына амортизацияланған құн бойынша активті есепке алу кезінде жасалатын күтілетін залалдардың бағалау резервіне тең сома басқа жиынтық кірістің құрамында пайда немесе залал құрамындағы тиісті сомаларды тани отырып, құнсыздандудың жинақталған сомасы ретінде танылады. Басқа жиынтық табыстың құрамында танылған шығындардың жинақталған сомасы активті тану тоқтатылған кезде пайда немесе залал құрамына қайта жіктеледі.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттер, жалғасы

Бастапқы тану, жалғасы

БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік құралдар

Кейде Топ үлестік құралдарға салынатын кейбір инвестицияларды бастапқы тану кезінде, егер олар «Қаржы құралдары: ұсыну» 32 ХҚЕС (IAS) бойынша үлестік құрал анықтамасына сәйкес келсе және саудалауға арналмаған болса, оларды, кейінгі күшін жою құқығынсыз, БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік құралдар ретінде жіктеу туралы шешім қабылдайды. Мұндай жіктеу туралы шешім әрбір құрал бойынша жеке қабылданады.

Осындай үлестік құралдар бойынша кірістер мен шығындар ешқашан пайда немесе залалға қайта жіктелмейді. Топ осындай құралдың бастапқы құнының бір бөлігін өтеу ретінде осындай түсімдерден пайда көретін жағдайларды қоспағанда, дивидендтер алу құқығы белгіленген кезде дивидендтер пайда немесе залал құрамында басқа кіріс ретінде танылады. Бұл жағдайда пайда басқа жиынтық табыс құрамында танылады. БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік құралдар құнсыздануды бағалауға жатпайды. Мұндай құралдар істен шыққан кезде қайта бағалау бойынша жинақталған резерв бөлінбеген пайда құрамына ауыстырылады.

Қаржылық кепілдіктер, аккредитивтер және кредит беру міндеттемелері

Топ қаржылық кепілдіктер, аккредитивтер және кредит беру міндеттемелерін шығарады.

Қаржылық кепілдіктер бастапқыда алынған сыйлықақы сомасында әділ құн бойынша қаржылық есептілікте танылады. Бастапқы танудан кейін Топ өзінің міндеттемесін бастапқыда танылған соманың ең үлкен мөлшері бойынша, шоғырландырылған пайда немесе залал туралы есепте және басқа жиынтық кірісте танылған жинақталған амортизацияны шегергенде және ККЗ түріндегі бағалау резерві бойынша бағалайды.

Кредит беру жөніндегі міндеттемелер және аккредитивтер шарттық міндеттемелер болып табылады, олардың талаптары бойынша Топ міндеттеменің қолданылу мерзімі ішінде Клиентке алдын ала келісілген шарттарда кредит беруге міндетті. Қаржылық кепілдік шарттарындағыдай, мұндай міндеттемелерге қатысты ККЗ бағалауға қойылатын талаптар қолданылады.

Топ кейде нарықтан төмен пайыздық мөлшерлеменен кредит беру бойынша міндеттемелер шығарады. Мұндай міндеттемелер бастапқыда әділ құн бойынша танылады және кейіннен ККЗ түрінде бағалау резерві сомасының ең үлкен шамасы және бастапқыда танылған сома, қажет болған жағдайда, табыстың танылған жинақталған сомасы шегеріле отырып бағаланады.

Орындау кепілдіктері

Орындау кепілдіктері - бұл егер екінші Тарап Шартта көзделген міндетті орындамаса, өтемақы беретін шарттар. Орындау кепілдіктері кредиттік тәуекелді тапсырмайды. Орындау кепілдігі бар шарт бойынша тәуекел екінші Тараптың шартта көзделген міндетті орындамауға мүмкіндігі болып табылады. Тиісінше, орындау кепілдіктері қаржы құралдары болып табылмайды, сондықтан ХҚЕС (IFRS) 9 қолдану саласына жатпайды.

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді қайта жіктеу

Топ қаржылық активтерді басқарудың бизнес үлгісін өзгертетін ерекше жағдайларды қоспағанда, Топ қаржылық активтерді бастапқы танудан кейін жіктемейді. Қаржылық міндеттемелер ешқашан қайта жіктелмейді. Топ 2022 жылы қаржылық активтер мен міндеттемелерді қайта жіктеген жоқ.

Ақша қаражаты және оның баламалары

Ақша қаражаты мен олардың баламаларына қолма-қол банкноттар мен монеталар, ҚРҰБ-дағы және басқа банктер мен қаржы институттарындағы бос қалдықтар, сондай-ақ әділ құнның өзгеру қаупіне ұшырамайтын және Топ қысқамерзімді міндеттемелерді реттеу үшін пайдаланатын бастапқы өтеу мерзімі үш айдан аз жоғары өтімді қаржылық активтер жатады. Ақша қаражаттары мен олардың баламалары амортизацияланған құн бойынша қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрсетіледі.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттер, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді қайта жіктеу, жалғасы

«Репо» және кері «репо» мәмілелері бойынша шарттар және бағалы қағаздармен жасалатын қарыз операциялары

Бағалы қағаздарды сату және кері сатып алу келісімдері (репо) есеп берушілікте қамтамасыз етілген қаржыландыру операциялары ретінде көрсетіледі. Репо операциялары бойынша өткізілген бағалы қағаздар қаржылық жағдай туралы бөлек есепте танылуын жалғастырады және егер контрагенттің шарт талаптарынан немесе жалпы тәжірибеден шығатын осы бағалы қағаздарды сатуға немесе қайта кепілге беруге құқығы болса, репо операциялары бойынша кепілге берілген бағалы қағаздар санатына ауыстырылады. Тиісті міндеттемелер қаржылық жағдай туралы бөлек есепте репо операциялары ретінде көрсетіледі. Кері сату шарттары (кері репо) бойынша бағалы қағаздарды сатып алу қаржылық жағдай туралы бөлек есепте кері репо операциялары ретінде көрсетіледі. Сату бағасы мен кері сатып алу бағасы арасындағы айырмашылық пайыздық түсім ретінде қарастырылады және тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісі бойынша репо операциясының қолданылу мерзімі ішінде есептеледі.

Контрагенттерге қарыз талаптары бойынша берілген бағалы қағаздар қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрсетілуін жалғастыруда. Қарыз талаптары бойынша тартылған бағалы қағаздар үшінші тұлғаларға өткізілген кезде ғана қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрсетіледі. Бұл жағдайда сатып алу-сату мәмілесі жиынтық табыс туралы шоғырландырылған есепте ескеріледі. Мұндай бағалы қағаздарды қайтару міндеттемесі сауда операциялары міндеттемесі құрамында әділ құн бойынша көрсетіледі.

Туынды қаржы құралдары

Қалыпты қызмет барысында Топ валюталық және капитал нарықтарында әртүрлі туынды қаржы құралдарын (соның ішінде фьючерстер, форвардтар, своптар және опциондар) қолданады. Бұл қаржы құралдары саудалауға арналған және бастапқыда әділ құны бойынша танылады. Әділ құн белгіленген нарықтық бағалар немесе тиісті базалық құралдардың ағымдағы нарықтық және шарттық құнына негізделген бағалау үлгілері мен басқа факторлар негізінде анықталады.

Оң әділ құны бар туынды қаржы құралдары активтер құрамында, ал теріс әділ құны туынды қаржы құралдары міндеттемелер құрамында көрсетіледі. Көрсетілген құралдармен операциялар бойынша пайда мен залал пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайда немесе залал құрамындағы пайда немесе залал және өзге де жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте көрсетіледі.

Кірістірілген туынды құрал — гибриді келісімшарттың құрамдас бөлігі болып табылады, сонымен қатар туынды емес негізгі келісімшартты қамтиды, нәтижесінде аралас құралдың кейбір ақша ағындары тәуелсіз туынды құрал жағдайында болатын жағдайға ұқсас өзгереді. Кірістірілген туынды құрал келісілген пайыздық мөлшерлемеге, қаржы құралының бағасына, тауар бағасына, валюта бағамына, баға немесе мөлшерлеме индексіне, кредиттік рейтингіне немесе кредиттік индекске немесе басқа айнаымалыға сәйкес Шартта анықталатын ақша ағындарының кейбірінің немесе барлығының өзгеруін анықтайды, қаржылық емес айнаымалы болған жағдайда, ол шарт бойынша Тараптардың біреуі үшін ерекше болмайды деген шартпен. Қаржы құралына байланған, дегенмен, келісімшарт бойынша мұндай құралға қарамастан берілуі немесе басқа контрагентпен жасалуы мүмкін туынды құрал кіріктірілген туынды құрал емес, жеке қаржы құралы болып табылады. Қаржы активтерін жіктеу бизнес-модель және SPPI тестін бағалау негізінде жүзеге асырылады.

Қарыз қаражаты

Егер шарттық келісімнің нәтижесінде Топтың ақшалай қаражатты немесе өзге де қаржы активтерін жеткізуге міндеттемесі болса, немесе міндеттемені ақшалай қаражаттың немесе басқа қаржы активтерінің белгіленген сомасын меншікті үлестік құралдардың белгіленген санына айырбастау жолымен өзгеше түрде орындауға міндеттемесі болса, шығарылған қаржы құралдары немесе олардың құрамдас бөліктері міндеттемелер ретінде жіктеледі. Мұндай құралдарға мемлекеттік компаниядан алынған кредиттер, банктер мен өзге де қаржы институттарының қаражаттары, клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері, шығарылған борыштық бағалы қағаздар, реттелген борыштар және өзге де қарыз қаражаттары жатады. Бастапқы танудан кейін қарыз қаражаты тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін пайдалана отырып, амортизацияланған құн бойынша көрсетіледі. Пайда мен залал міндеттемелерді тану тоқтатылған кезде пайда немесе залал құрамында, сондай-ақ амортизация процесінде көрсетіледі.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелер, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді қайта жіктеу, жалғасы

Қарыз қаражаты, жалғасы

Топ өзінің берешегін сатып алған жағдайда, соңғысы қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есептен шығарылады, ал міндеттеменің баланстық құны мен төленген қаражат сомасы арасындағы айырма пайда немесе залал құрамында көрсетіледі.

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді өзара есепке алу

Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте тек таза сальдо көрсетіле отырып, қаржылық активтер мен міндеттемелерді өзара есепке алу міндеттемені реттеумен бір мезгілде өзара есепке алуды жүргізу және активті іске асыру ниеті заңды түрде бекітілген құқық болған кезде ғана жүзеге асырылады. Егер ол келешектегі оқиғаға негізделмеген жағдайда, әдеттегі қызмет барысында заңды күші болса, міндеттеме орындалмаған жағдайда, Топтың немесе барлық контрагенттердің дәрменсіздігі немесе банкроттығы жағдайында, қазіргі уақытта Топтың есептеуді жүргізуге заңды түрде бекітілген құқығы бар.

Кредиттерді қайта құрылымдау

Топ мүмкіндігінше кепілге өндіріп алудың орнына кредиттер бойынша шарттарды қайта қарауға, мысалы, төлемдердің шарттық мерзімдерін ұзартуға және кредит берудің жаңа шарттарын келісімнен өткізуге тырысады.

Топ сапалық факторларды, сандық факторларды және сапалық және сандық факторлардың жиынтық әсерін талдай отырып, жағдай модификациясының маңыздылығын сандық және сапалық бағалауды жүргізеді. Топтың қаржылық активтері үшін осындай бағалау жүзеге асырылады. Клиенттерге берілген кредиттерден басқа Топтың қаржылық активтерін бағалау ұқсас негізде жүзеге асырылады.

Егер шарттың талаптары кредит іс жүзінде жаңа кредитке айналатындай қайта қаралса, ал айырмашылық құнсызданудан болған шығын танылғанға дейін тануды тоқтатудан түскен пайда немесе залал ретінде танылса, Топ қаржылық активті, мәселен, клиентке берілген кредитті тануды тоқтатады. Қалыптастырылған кредитті СҚҚК актив деп танытын жағдайды қоспағанда, бастапқы тану кезінде кредиттер ККЗ бағалау мақсаттары үшін 1-кезеңге жатқызылады. Клиентке кредитті тануды тоқтату керек пе, жоқ па, соны бағалау кезінде Топ, басқалармен қатар, келесі факторларды қарастырады:

- қаржы активінің валютасын өзгерту;
- контрагентті өзгерту (мысалы, қарыз алушы);
- SPPI тестінің критерийлеріне сәйкес келмейтін қаржылық активтің шарттарын өзгерту (мысалы, айырбастау шарттарын қосу).

Кредиттерді қайта құрылымдау

Егер модификация ақша ағындарының айтарлықтай өзгеруіне әкелмесе, модификация тануды тоқтатпайды. Қарыз алушының қаржылық жағдайының нашарлауымен байланысты емес, бастапқы тиімді пайыздық мөлшерлеме бойынша дисконтталған ақша ағындарының өзгеруі негізінде Топ құнсызданудан болған залал танылғанға дейін пайда немесе залал құрамындағы тиімді пайыздық мөлшерлемені пайдалана отырып есептелген пайыздық кірістер құрамында ұсынылатын модификациядан түскен пайданы немесе залалды таниды.

Тануды тоқтатпайтын модификация жағдайында топ кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуін немесе активтерді кредиттік құнсыздану ретінде жіктеу қажеттілігін қайта бағалайды. Активті модификациялау нәтижесінде кредиттік құнсызданған ретінде жіктелгеннен кейін ол кем дегенде 12 айлық сынақ кезеңінде 3-кезеңнің құрамында қалады. Қайта құрылымдалған қарызды 3-кезеңнен ауыстыру үшін қарыз алушының барлық қаржы активтерінің жалпы жалпы баланстық құнын 3-кезеңге түскенге дейінгі деңгейге дейін төмендету, қаржылық жай-күйінің нашарлауына байланысты қайта құрылымдаудың болмауы, мерзімі кешіктірілген берешектің отыз күннен артық болмауы және он екі ай ішінде құнсызданудың өзге де белгілерінің болмауы қажет.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Құнсыздандуды бағалау

Топ пайда немесе залал арқылы әділ құн бойынша бағаланбайтын мынадай қаржы құралдары бойынша ККЗ бойынша бағалау резервін таниды:

- қарыз құралдары болып табылатын қаржылық активтер;
- шығарылған қаржылық кепілдік шарттары; және
- қарыздар беру бойынша шығарылған міндеттемелер.

Үлестік құралдарға салынған инвестициялар бойынша құнсыздандудан болған залал танылмайды.

Топ ККЗ-ға бағалау резервтерін резерв сомасы 12 айлық күтілетін кредиттік залалға тең болатын мынадай құралдарды қоспағанда, бүкіл мерзім ішінде күтілетін кредиттік залалға тең сомада таниды:

- есепті күндегі жағдай бойынша кредиттік тәуекелі төмен борыштық инвестициялық бағалы қағаздар; және
- кредиттік тәуекел бастапқы танылған сәттен бастап айтарлықтай өспеген басқа қаржы құралдары.

12 айлық күтілетін кредиттік зиян («12 айлық ККЗ») – есепті күннен кейін 12 ай ішінде болуы ықтимал қаржы құралдары бойынша дефолт оқиғасы салдарынан болатын ККЗ бір бөлігі. 12 айлық ККЗ танылатын қаржы құралдары «1-кезеңдегі» қаржы құралдарына жатады.

Бүкіл кезең ішінде күтілетін кредиттік зиян («бүкіл кезең ішінде ККЗ») оның қолданысының бүкіл күтілетін мерзімі бойы қаржы құралдары бойынша дефолттың барлық ықтимал оқиғалары нәтижесінде ККЗ ретінде айқындалады. Бүкіл мерзім ішінде ККЗ танылатын қаржы құралдары «2-кезең» (егер қаржы құралдары бойынша кредит тәуекелі оны бастапқы таныған сәттен бастап айтарлықтай көтерілсе, бірақ қаржы құралы кредиттік құнсызданған болып табылмайды) және «3- кезең» (егер қаржы құралы кредиттік құнсызданған болып табылған жағдайда) қаржы құралдарына жатады.

Күтілетін кредиттік зиянды бағалау

Күтілетін кредиттік зиян дефолттың туындау ықтималдығы деңгейі бойынша сараланған кредиттік зиянды есептік бағалауды білдіреді. Олар былайша бағаланады:

- есепті күнгі жағдай бойынша кредиттік құнсызданған болып табылмайтын қаржы активтеріне қатысты: барлық күтілетін толық алынбаған ақшалай қаражаттың келтірілген құны ретінде (яғни шартқа сәйкес Топқа тиесілі ақша ағындары мен Топ алуды күтетін ақша ағындары арасындағы айырма);
- есепті күнгі жағдай бойынша кредиттік құнсызданған болып табылатын қаржы активтеріне қатысты: активтердің жалпы баланстық құны мен есептік болашақтағы ақша ағындарының келтірілген құны арасындағы айырма;
- қарыздар беру жөніндегі міндеттемелердің пайдаланылмаған бөлігіне қатысты: егер қарыз алушы кредит алу құқығын пайдаланса, шарт бойынша Топқа тиесілі шартта көзделген ақша ағындары мен егер бұл кредит берілетін болса, Топ алуды күтетін ақша қаражаты арасындағы айырмашылықтың келтірілген құны ретінде; және
- қаржы кепілінің шарттарына қатысты: Топ өтеу үшін күтіп отырған сомаларды шегере отырып оларға келтірілген кредиттік зиянды өтеу үшін шарт ұстаушысына күтілетін төлемдердің келтірілген құны ретінде.

Болжамдық ақпаратты қосу

Топ болжамды ақпаратты қаржы құралы бастапқы танылған сәттен бастап кредиттік тәуекелдің елеулі өсуі нысанына бағалауға да, күтілетін кредиттік залалдарды бағалауға да қосады. Топ үш экономикалық сценарийді қарастырады: іске асыру ықтималдығы 60% болатын базалық сценарий және екі ықтимал сценарий – оптимистік және пессимистік – әрқайсысының іске асыру ықтималдығы 20% құрайды. Базалық сценарий Топтың стратегиялық жоспарлау мен бюджеттеуде қолданатын ақпаратына негізделген.

Есепке алынатын макроэкономикалық көрсеткіштер бойынша сыртқы ақпарат Топ өз қызметін жүзеге асыратын елдердің мемлекеттік органдары мен ақша-кредитті реттеу органдары жариялайтын экономикалық деректер мен болжамдарды қамтуы мүмкін (ҚРҰБ, Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі, ашық ресми дереккөздерде қолжетімді ақпарат, сондай-ақ баға белгіленетін активтер туралы ақпарат).

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Құнсыздандуды бағалау, жалғасы

Болжамдық ақпаратты қосу, жалғасы

Мерзімді негізде Топ оптимистік және пессимистік репрезентативті сценарийлерді анықтауға деген көзқарасын түзету үшін "шок" сценарийлерін стресс-тестілеуді жүргізеді. Топ жылына кемінде бір рет аталған сценарийлердің шынайылығын бағалайды.

Топ тұтыну бағаларының индексі, Brent маркалы мұнай бағасының бағалары және кредиттік тәуекел мен кредиттік шығындарды бағалауға әсер ететін жұмыс істемейтін кредиттер үлесінің өзгеруі сияқты факторлардың тізімін анықтады және құжаттады және тарихи деректерді талдауды қолдана отырып, макроэкономикалық айнымалылар, кредиттік тәуекел және кредиттік шығындар арасындағы байланысты бағалады.

Регрессиялық талдау барысында Топтың кредиттік портфелінің әртүрлі сегменттері бойынша дефолттардың орташа деңгейіне әсер ететін негізгі макроэкономикалық факторлар анықталды. Талдау нәтижесінде макроэкономикалық көрсеткіштердің болжамына байланысты кредиттік портфель бойынша дефолттардың орташа деңгейін болжайтын регрессиялық модель құрылды.

Негізгі факторлар ретінде Brent маркалы мұнай бағасының бағалары мен тұтыну бағасының индексі анықталды.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша пайдаланылған экономикалық сценарийлер 2024-2025 жылдарға арналған негізгі көрсеткіштердің келесідей мәндерін қамтыған болатын:

	2024 жылғы 1 қаңтар	2025 жылғы 1 қаңтар
Brent мұнайының бағасы	Базалық сценарий 96.89	Базалық сценарий 100.06
	Пессимистік сценарий 89.50	Пессимистік сценарий 88.20
	Оптимистік сценарий 102.47	Оптимистік сценарий 111.40
Тұтыну бағаларының индексі өткен жылдың тиісті кезеңіне % есебімен	Базалық сценарий 9.59%	Базалық сценарий 6.89%
	Пессимистік сценарий 10.45%	Пессимистік сценарий 7.45%
	Оптимистік сценарий 8.65%	Оптимистік сценарий 6.19%

Негізгі көрсеткіш пен дефолт оқиғалары мен қаржылық активтердің әртүрлі портфолиолары бойынша шығындар деңгейлері арасындағы болжамды қатынастар өткен кезеңдердегі деректерді талдау негізінде әзірленді.

Регрессиялық талдау нәтижелері кейбір институционалдық өзгерістерге байланысты қарыз алушылардың мінез-құлқындағы елеулі өзгерістерді есепке алу бөлігінде, сондай-ақ ҚРҰБ реттеу саясаты мен Топтың кредиттік саясатындағы өзгерістерді сандық бағалау бөлігінде шектелуі мүмкін. Дегенмен, салынған модельдердің кросс-валидациясы оң нәтиже көрсетті, бұл модельдің жоғарыда аталған факторларға төзімділігін көрсетуі мүмкін.

Қайта құрылымдалған қаржы активтері

Тараптардың келісімі бойынша қаржы активінің талаптарын немесе қаржы активі талаптарын түрлендіруді қайта қараған немесе контрагенттің/эмитенттің қаржы қиындықтары себепті қолданыстағы қаржы активін жаңасына ауыстырған жағдайда осы қаржы активін тануды тоқтату қажеттілігі мәніне қатысты бағалау жүргізіледі және ККЗ былайша бағаланады:

- егер күтілетін қайта құрылымдау қолда бар активті тануды тоқтатуға әкелмесе, түрлендірілген қаржы активі бойынша ақшалай қаражаттың күтілетін ағындары қолда бар актив бойынша ақшалай қаражаттың толық алынбаған сомасының есебіне енгізіледі.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Құнсыздандуды бағалау, жалғасы

Қайта құрылымдалған қаржы активтері, жалғасы

- егер күтілетін қайта құрылымдау қолданыстағы активті тануды тоқтатуға алып келсе, онда жаңа активтің күтілетін әділ құны оның пайда болуын тоқтату сәтінде қолданыстағы актив бойынша ақшалай қаражаттың түпкілікті ағыны ретінде қаралады. Бұл сома қолданыстағы қаржы активі бойынша бастапқы тиімді пайыздық мөлшерлемені пайдалана отырып, тануды тоқтатудың күтілетін күнінен есепті күнге дейінгі кезең үшін дисконтталатын қолда бар қаржы активі бойынша ақша қаражаттын толық алмау сомасының есебіне енгізіледі.

Әрбір есепті күнге Топ амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын қаржы активтерін және өзге жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша есепке алынатын борыштық қаржы активтерін олардың кредиттік құнсыздандуы тұрғысынан бағалауды жүргізеді. Қаржы активі осындай қаржы активі бойынша ақшалай қаражаттың болашақ есептік ағындарына теріс әсер ететін бір немесе бірнеше оқиға болған кезде «кредиттік-құнсызданған» болып табылады.

Қаржы активінің кредиттік құнсыздандуын растау, атап айтқанда, мынадай байқалатын деректер болып табылады:

- қарыз алушының немесе эмитенттің елеулі қаржылық қиындықтары;
- дефолт немесе төлем мерзімін өткізіп алу сияқты шарт талаптарын бұзу;
- Топтың кредитті немесе аванстық төлемді өзге жағдайларда ол қарамайтын жақдайларда қайта құрылымдауы;
- Қарыз алушының банкроттығы немесе өзге де қаржылық қайта ұйымдастырылуы ықтималдығының туындауы; немесе
- қаржылық қиындықтар нәтижесінде бағалы қағаз үшін белсенді нарықтың жоғалуы.

Қарыз алушының қаржылық жай-күйінің нашарлауы салдарынан талаптары қайта қаралған кредит, егер шартта көзделген ақшалай қаражаттың ағындарын алмау тәуекелі айтарлықтай төмендегені және құнсыздандудың басқа белгілері жоқ екендігі туралы куәландырылмаса ғана кредиттік-құнсызданған болып есептеледі. Бұдан басқа тоқсан күн немесе одан көп мерзімге мерзімі кешіктірілген кредиттер кредиттік-құнсызданған болып есептеледі.

Кредиттік құнсызданду тұрғысынан бағалау кезінде мемлекет борышкер болып табылатын мемлекеттік облигацияларға (өзге қаржы активтеріне) инвестициялар Топ мынадай факторларды қарайды:

- облигациялардың кірістігінде көрсетілген кредиттікке қабілеттілікті нарықтық бағалау;
- рейтингтік агенттіктер орындаған кредиттікке қабілеттілікті бағалау;
- елдің жаңа борышты шығару үшін капитал нарығына қол жеткізу қабілеті;
- ұстаушылар борышты ерікті немесе мәжбүрлі кешіру нәтижесінде зиян шегетін борышты қайта құрылымдау ықтималдығы;
- осындай елге «соңғы сатыдағы кредитор» ретінде қажетті қолдауды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін халықаралық қолдау көрсету тетіктерінің болуы, сондай-ақ мемлекеттік органдар мен ведомстволардың осы тетіктерді пайдалануға жария мәлімдемелерде айтылған ниеттері. Бұл аталған тетіктер әрекетінің тиімділігін және саяси ниетке қарамастан талап етілетін өлшемшарттарды сәйкестік қабілетінің болуын бағалауды қамтиды.

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді тануды тоқтату

Қаржылық активтер

Қаржылық активті (немесе, қолдануға болатын жерде – қаржылық активтің бір бөлігін немесе ұқсас қаржылық активтер тобының бөлігін) қаржылық жағдай туралы есепте тану тоқтатылады, егер:

- активтен ақша ағындарын алу құқығының қолданылу мерзімі аяқталса;
- Топ активтен ақша ағындарын алу құқығын үшінші тарапқа тапсырса немесе «транзиттік» келісімнің талаптары бойынша елеулі кідіріссіз алынған ақша ағындарын аудару міндеттемесін қабылдаса; және де

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді тануды тоқтату, жалғасы

Қаржылық активтер, жалғасы

- Топ не (а) активтің барлық дерлік тәуекелдері мен пайдаларын тапсырған, немесе (b) активтің барлық тәуекелдері мен пайдаларын тапсырмаған, дегенмен сақтамайды да, бірақ осы активті бақылауды тапсырған.

Топ активтен ақша ағындарын алу құқығын тапсырған, бірақ онымен байланысты барлық дерлік тәуекелдер мен пайдаларды тапсырмаған да, сақтамаған да, сондай-ақ активке бақылауды тапсырмаған жағдайда, мұндай актив Топтың осы активке жалғасқан қатысуы шегінде есепте көрсетіледі. Тапсырылған актив бойынша кепілдік түріндегі активке қатысудың жалғасуы активтің бастапқы теңгерімдік құнының және Топқа төленуге ұсынылуы мүмкін ең жоғары өтем мөлшерінің ең аз мәні бойынша өлшенеді.

Активке жалғасатын қатысу тапсырылатын активке шығарылған және/немесе сатып алынған опцион (соның ішінде есеп айырысуы ақшалай қаражатпен жасалатын опцион немесе ұқсас құрал) түріне айналса, Топтың жалғасатын қатысуының мөлшері – бұл әділ құн бойынша бағаланатын актив жөнінде шығарылған пут-опцион (соның ішінде есеп айырысуы ақшалай қаражатпен жасалатын опцион немесе ұқсас құрал) жағдайын қоспағанда, Топ сатып ала алатын тапсырылған активтің құны. Бұл жағдайда Топтың жалғасатын қатысуының мөлшері екі шаманың ең азы ретінде белгіленеді, олар: тапсырылатын активтің әділ құны және опционның орындалу бағасы.

Шығынға жазу

Қаржылық активтер Топ олардың құны өтелуін енді күтпеген жағдайда ғана жартылай немесе тұтас шығынға жазылады. Егер шығынға жазылуға жататын сома құнсыздануға арналған жинақталған резерв шамасынан жоғары болса, онда айырмашылық алдымен резервтің ұлғаюы ретінде есепке алынады, содан кейін ол жалпы теңгерімдік құнға қолданылады. Кез келген кейінгі өтеулер кредиттік залалдар бойынша шығыстарға жатқызылады. Шығынға жазу тануды тоқтатуды білдіреді.

Қаржылық міндеттемелер

Қаржылық міндеттемені тану тиісті міндеттеме орындалған, күші жойылған немесе қолданылу мерзімі аяқталған кезде тоқтатылады.

Қазір бар бір қаржылық міндеттемені айтарлықтай басқа талаптар бойынша дәл сол кредитордың алдындағы басқа міндеттемеге ауыстырылғанда немесе қазір бар міндеттеменің талаптары елеулі түрде өзгертілгенде, бастапқы міндеттемені тану тоқтатылады, ал жаңа міндеттеме теңгерімдік құндағы міндеттемелер айырмашылығын пайда немесе залал құрамында танумен есепте көрсетіледі.

Мемлекеттік субсидиялар

Алынатынына және олармен байланысты барлық шарттар орындалатынына негізделген сенім болса, мемлекеттік субсидиялар мойындалады. Егер субсидия белгілі бір шығыстарды қаржыландыру мақсатында берілсе, ол өтеуге тиіс тиісті шығындарға шығыстар есептен шығарылатын кезеңдерде жүйелі негізде табыс ретінде танылуға тиіс. Мұндай субсидиялар шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілген кезде тиісті шығыстардан шегеріледі.

Топ монетарлық емес активтер түрінде субсидиялар алған жағдайларда актив пен субсидия номиналды шамасы бойынша есепке алынады және пайдалы пайдаланудың күтілетін мерзімі ішінде базалық активтен түсетін пайданы тұтыну құрылымына сәйкес жыл сайын тең бөліктермен пайда немесе залал құрамында көрсетіледі.

Нарықтық пайыздан төмен пайыздық мөлшерлеме бойынша мемлекет берген қарыздан алынатын пайда мемлекеттік субсидия ретінде ескеріледі. Осы қаржылық міндеттемелер ХҚЕС (IFRS) 9 "Қаржы құралдары" сәйкес танылады және бағаланады. Пайыздық мөлшерлемені нарықтан төмен пайдаланудың пайдасы 9 ХҚЕС (IFRS) бойынша анықталған қарыздың бастапқы баланстық құны мен түскен қаражат арасындағы айырмашылық ретінде бағаланады.

Негізгі құралдар

Меншікті активтер

Жер учаскелері мен әкімшілік ғимараттарды қоспағанда, негізгі құралдар жинақталған амортизацияны және құнсызданудан жинақталған шығындарды шегергендегі нақты шығындар бойынша шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетіледі.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Негізгі құралдар, жалғасы

Меншікті активтер, жалғасы

Егер негізгі құралдардың объектісі әртүрлі пайдалы пайдалану мерзімі бар бірнеше компоненттерден тұратын болса, мұндай компоненттер негізгі құралдардың жеке объектілері ретінде көрсетіледі.

Негізгі құралдардың баланстық құны осы активтің баланстық құны өтелмеуі мүмкін екенін көрсететін жағдайлар немесе мән-жайлардағы өзгерістер туындаған жағдайда құнсыздану мәніне бағаланады.

Бастапқы танудан кейін ғимараттар мен құрылыстар, жер телімдері және автокөлік құралдары кейінгі жинақталған амортизацияны және құнсызданудан кейінгі жинақталған залалдарды шегергенде қайта бағалау күніндегі әділ құны болып табылатын қайта бағаланған құны бойынша көрсетіледі. Қайта бағалау қайта бағаланған активтің әділ құны мен оның теңгерімдік құны арасындағы елеулі айырмашылықтарды болдырмау үшін жеткілікті жиі орындалады.

Қайта бағалау күніндегі жинақталған амортизация активтің жалпы теңгерімдік құнын бір мезгілде азайта отырып, жоққа шығарылады, және алынған сома активтің қайта бағаланған құны негізінде қайта есептеледі. Қайта бағалаудан түскен құн өсімі, бұрын пайда немесе залалда көрсетілген осы актив құнының бұрынғы азаюын қайтару сомаларын қоспағанда, негізгі құралдарды қайта бағалау резервінде басқа жиынтық табыс құрамында көрсетіледі. Негізгі құралдарды қайта бағалау резервінде көрсетілген дәл сол актив бойынша алдыңғы құн өсіміне қарсы осындай азаюды тікелей есепке алуды қоспағанда, қайта бағалаудан құн азаюы пайда немесе залал құрамында көрсетіледі.

Негізгі құралдарды қайта бағалау резервінен бөлінбеген пайда құрамына сомаларды жыл сайынғы аудару активтердің қайта бағаланған теңгерімдік құны негізінде есептелген амортизация сомасы мен активтердің бастапқы құнынан есептелетін амортизация сомасы арасындағы айырмашылықтың бөлігінде жүзеге асырылады. Актив істен шыққан кезде қайта бағалау резервіне енгізілген тиісті сома бөлінбеген пайда құрамына аударылады.

Амортизация

Негізгі құралдар бойынша амортизация оларды пайдалы пайдаланудың болжамды мерзімі ішінде біркелкі есептеу әдісі бойынша есептеледі және пайда немесе залал құрамында көрсетіледі. Амортизация объектіні сатып алған күннен кейінгі айдың бірінші күнінен бастап, ал шаруашылық тәсілмен салынған негізгі құралдар объектілері үшін – объектінің құрылысы аяқталғаннан және оны пайдалануға дайын болғаннан кейінгі айдың бірінші күнінен бастап есептеледі. Жер учаскелері, аяқталмаған құрылыс және орнатуға арналған активтер бойынша амортизация есептелмейді. Негізгі құралдар объектілерін пайдалы пайдалану мерзімдері келесідей ұсынылуы мүмкін:

	<u>Жылдар</u>
Ғимараттар (әкімшілік)	25-100
Ғимараттар (өндірістік)	25-55
Компьютерлік жабдық	5-10
Көлік құралдары	7
Басқа	2-20

Активтердің қалдық құны мен пайдалы пайдалану мерзімдері әрбір есепті жылдың соңында талданады және қажеттілігіне қарай түзетіледі.

Жөндеуге және қайта құруға жұмсалатын шығыстар, олар капиталдандыруға жататын жағдайларды қоспағанда, олар келтірілгеніне қарай шығыстарға жатқызылады және басқа операциялық шығыстар құрамына кіргізіледі.

Материалдық емес активтер

Сатып алынған материалдық емес активтер жинақталған амортизацияны және құнсызданудан болған шығындарды шегергендегі нақты шығындар бойынша шоғырландырылған қаржылық есептілікке көрсетіледі.

Лицензиялар, патенттер, сауда белгілері және жарамдылық мерзімі 12 (он екі) айдан аспайтын рұқсаттарды Топ болашақ кезеңдердің шығыстары ретінде ескереді.

Материалдық емес активтер бойынша амортизация оларды пайдалы пайдаланудың болжамды мерзімі ішінде біркелкі есептеу әдісі бойынша есептеледі және пайда немесе залал құрамында көрсетіледі. Пайдалану мерзімі екі жылдан отыз жылға дейін.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Инвестициялық меншік

Инвестициялық меншікке кәдімгі шаруашылық қызмет процесінде сату, тауарларды өндіру немесе жеткізу, қызмет көрсету немесе әкімшілік қызмет үшін пайдалану үшін емес, жалға беруден пайда табуға және/немесе оның нарықтық құнын арттыруға арналған мүлік кіреді. Инвестициялық меншік объектілері әділ құны бойынша бағаланады.

Резервтер

Топтың орын алған оқиғаның нәтижесінде заңды немесе негізделген міндеттемесі болған және осы міндеттемені орындау үшін қаражатты бұру талап етілуі мүмкін болған жағдайда резерв қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрсетіледі. Егер мұндай міндеттеменің сомасы елеулі болса, онда резервтер ақшаның уақытша құнының ағымдағы нарықтық бағасын және қолданылатын жерде осы міндеттемеге тән тәуекелдерді көрсететін салық салуға дейінгі дисконттау мөлшерлемесін пайдалана отырып, болжамды болашақ ақша ағындарын дисконттау жолымен айқындалады.

Капитал

Акционерлік капитал

Жай акциялар капитал құрамында көрсетіледі. Бизнесі біріктіру жағдайларын қоспағанда, жаңа акцияларды шығаруға тікелей байланысты қосымша шығындар капитал құрамында осы эмиссия нәтижесінде алынған соманы салықтарды шегергенде азайту ретінде көрсетіледі. Алынған қаражаттың әділ құнының шығарылған акциялардың номиналды құнынан асып кету сомасы қосымша төленген капитал ретінде көрсетіледі.

Сатып алуға жатпайтын жиынтық артықшылықты акциялар

Міндеттеме сипаттамаларына ие, сатып алуға жатпайтын артықшылықты акциялардың жиынтық компоненті мәміле бойынша шығындарды шегере отырып қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте міндеттеме ретінде көрсетіледі. Осындай акциялар бойынша тиісті жиынтық дивидендтер пайда немесе залал туралы шоғырландырылған есепте және басқа жиынтық кірісте пайыздық шығыстар ретінде танылады. Кумулятивтік өтелмейтін артықшылықты акциялар шығарылған кезде міндеттемелер компонентінің әділ құны баламалы айырбасталмайтын облигация үшін белгіленген нарықтық мөлшерлемені пайдалана отырып айқындалады; бұл сома сатып алу кезінде өтеуге дейінгі амортизацияланған құн негізінде ұзақмерзімді міндеттеме ретінде көрсетіледі.

Сатып алынған меншікті акциялар

Банк немесе оның еншілес компаниялары Банктің акцияларын сатып алған жағдайда, корпоративтік табыс салығын шегергендегі мәміле бойынша тиісті шығындарды қоса алғанда, оларды сатып алу құны меншікті сатып алынған акциялар ретінде капиталдың жалпы сомасынан шегеріледі және капиталдың азаюы ретінде шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетіледі.

Дивидендтер

Топтың дивидендтерді жариялау және төлеу мүмкіндігі Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасын реттеуге жатады.

Дивидендтер міндеттемелер ретінде танылады және олар есепті күнге дейін жарияланған жағдайда ғана есепті күнге меншікті капитал сомасынан шегеріледі. Дивидендтер туралы ақпарат, егер олар есепті күнге дейін ұсынылса, сондай-ақ есепті күннен кейін, бірақ шоғырландырылған қаржылық есептілікті шығаруға бекіткен күнге дейін ұсынылса немесе жарияланса, есептілікте ашылады.

Салық салу

Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстарға ағымдағы корпоративтік табыс салығы және кейінге қалдырылған салықтар кіреді және бизнесті біріктіру жөніндегі мәмілеге немесе тікелей меншікті капиталдың құрамында немесе басқа жиынтық табыстың құрамында танылатын операцияларға жататын олардың бір бөлігін қоспағанда, кезеңдегі пайда немесе залал құрамында көрсетіледі.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Салық салу, жалғасы

Ағымдағы корпоративтік табыс салығы бір жылдағы салық салынатын пайдаға немесе салық залалына қатысты төленеді немесе өтеледі деп күтілетін және есепті күнгі жағдай бойынша қолданыстағы немесе мәні бойынша қолданылатын салық мөлшерлемелері, сондай-ақ өткен жылдардағы корпоративтік табыс салығы бойынша түзетулер негізінде есептелген салық сомасын қамтиды. Ағымдағы корпоративтік табыс салығы бойынша міндеттеме есебіне дивидендтерге байланысты туындаған салық міндеттемесінің шамасы да енгізіледі.

Кейінге қалдырылған салық активтер мен міндеттемелердің қаржылық есептілікте көрсету мақсаттары үшін айқындалатын баланстық құны мен олардың салық базасы арасында туындайтын уақытша айырмашылықтарға қатысты танылады.

Кейінге қалдырылған салық активтері пайдаланылмаған салық шығындарына, салықтық кредиттерге және шегерілетін уақытша айырмашылықтарға қатысты олар есебінен жүзеге асырылуы мүмкін болашақ салық салынатын пайданы алу ықтималдығы шамасында ғана танылады. Болашақ салық салынатын пайданың шамасы қалпына келтіруге тиісті салық салынатын уақытша айырмашылықтардың шамасы негізінде айқындалады. Кейінге қалдырылған салық активтерінің шамасы әрбір есепті күндегі жағдай бойынша талданады және тиісті салық жеңілдіктерін іске асыру бұдан артық ықтимал болмайтын шамада азаяды. Мұндай есептен шығару болашақ салық салынатын пайданың болу ықтималдығы артқан жағдайда қалпына келтіруге жатады.

Танылмаған кейінге қалдырылған салық активтері әрбір есепті күнге қайта бағаланады және болашақ салық салынатын пайда осы кейінге қалдырылған салық активін өтеуге мүмкіндік беретін шамада танылады.

Кейінге қалдырылған салықтың шамасы есепті күндегі жағдай бойынша қолданыстағы немесе мәні бойынша қолданысқа енгізілген заңдарға негізделі отырып, уақытша айырмашылықтар қалпына келтірілген сәтте болашақта қолданылатын салық мөлшерлемелері негізге алына отырып айқындалады.

Кейінге қалдырылған салықты бағалау Топтың өз активтерінің баланстық құнын өтеуге немесе жабуға немесе есепті кезеңнің соңындағы міндеттемелерді реттеуге ниетті тәсілінен туындайтын салық салдарын көрсетеді.

Егер ағымдағы салық міндеттемелеріне қарсы ағымдағы салық активтерін есепке алуды жүргізу заңды түрде бекітілген құқығы болса және бұл активтер мен міндеттемелер бір салық салынатын кәсіпорыннан немесе әртүрлі салық салынатын кәсіпорындардан, бірақ бұл кәсіпорындар ағымдағы салық міндеттемелері мен активтерін нетто-негізде реттеуге ниетті немесе осы кәсіпорындардың салықтық активтерін сату олардың барлық салықтық міндеттемелерін өтеумен бір уақытта жүзеге асырылатын бір салық органы салатын табыс салығына қатысты болса, кейінге қалдырылған салық активтері мен міндеттемелері есепке алынады.

Ағымдағы және кейінге қалдырылған салықтың шамасын анықтау кезінде Топ анықталмаған салық позицияларының әсерін және салықтарды қосымша есептеу және салықты уақтылы төлемегені үшін айыппұлдар мен өсімақыларды есептеу мүмкіндігін ескереді. Бірқатар факторларды бағалау нәтижелеріне, сондай-ақ қазақстандық салық заңнамасын түсіндіруге және өткен жылдардағы тәжірибеге сүйене отырып, Топ басшылығы салық органдарының бюджетпен есеп айырысулардың толықтығын тексеруге құқығы бар барлық салық кезеңдері үшін салық төлеу міндеттемелері толық көлемде көрсетілген деп санайды. Бұл бағалау есептік бағалаулар мен болжамдарға негізделген және болашақ оқиғалардың әсеріне қатысты бірқатар кәсіби пайымдауларды қалыптастыруды көздеуі мүмкін. Уақыт өте келе Топтың қарамағына жаңа ақпарат түсуі мүмкін, осыған байланысты Топтың қолданыстағы салық міндеттемелерінің орындылығына қатысты шешімдерін өзгерту қажеттілігі туындауы мүмкін. Салық міндеттемелерінің шамасындағы осындай өзгерістер осы пайымдаулар өзгерген кезеңдегі салық сомасына әсер етеді.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Сақтандыру шарттары

i. Топ шығарған және ұстап қалатын сақтандыру шарттарының жіктелуі

Сақтандыру шарттарын жіктеу Топта бар барлық сақтандыру шарттарына қатысты ХҚЕС талаптарына сәйкес қолданыстағы есепке алу ережелерін анықтау үшін жүргізіледі.

ii. Шарттарды топтарға біріктіру

Сақтандыру және қайта сақтандыру шарттарының портфельдерін айқындау

Топ сақтандыру шарттарының портфельдерін (СШФ) анықтау және қайта сақтандыру мақсатымен шығарылған және ұстап отырған қайта сақтандыру шарттарына талдау жасайды. ХҚЕС (IFRS) 17.14-ке сәйкес, сақтандыру шарттарының портфелі ұқсас тәуекелдерге ұшыраған және бірлесіп басқарылатын шарттарды қамтиды.

Топ тәуекелдердің ұқсастығы мен бірлескен басқару шарттарын бір мезгілде сақтай отырып сақтандыру және кіріс қайта сақтандыру портфельдерін біріктіруді жүргізеді.

Топтың сыйлықақыларының жалпы пулының шамалы үлесін құрайтын портфельдер бірігудің сақтандыру нәтижесіне әсерінің маңыздылығын басшылыққа ала отырып жинақталуы мүмкін.

Топ шығарылған сақтандыру шарттарының портфельдерін валюталар бойынша қосымша бөлу туралы шешім қабылдады (ХҚЕС (IFRS) 17.21).

Топ ұсталатын қайта сақтандыру шарттарының портфельдерін қосымша валюталар бойынша бөлу туралы шешім қабылдады (ХҚЕС (IFRS) 17.21).

iii. Сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелердің (активтердің) құрылымы

Сақтандыру шарттарының топтарына (бұдан әрі – "СШТ") бағалау жүргізу кезінде Топ сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелердің (активтердің, теріс мән болған жағдайда) екі блогын бағалайды:

- Пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттеме (ПСШМ);
- Сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттеме (СӨҚБМ).

iv. Шарттар тобы үшін бағалау моделін анықтау

Шарттар полис ұстаушының базалық баптардың нақты белгіленген пулының үлесіне қатысуын көздемейтіндіктен (яғни шарттарда тікелей қатысу шарттары жоқ (ХҚЕС (IFRS) 17.B101 (a)), Топ ХҚЕС (IFRS) 17-де қарастырылған бағалаудың екі моделін СШТ-қа қолдану үшін талдайды:

- Бағалаудың жалпы моделі (БЖМ)
- Сыйлықақыны бөлуге негізделген тәсіл (СБНТ).

СБНТ-ны мыналарға қатысты пайдалануға болады (ХҚЕС (IFRS) 17.53):

1. Әрқайсысының қамту мерзімі бір жыл немесе одан аз болатын шарттардан тұратын СШТ; немесе
2. Топ осы СШТ сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені СБНТ-ға сәйкес бағалау жалпы бағалау моделінің талаптарын қолдану негізінде жүргізілген бағалаудан (тікелей қатысусыз шарттар үшін) айтарлықтай ерекшеленбейді деп негізді түрде күтетін СШТ.

Бастапқы тану сәтінде шарттар тобы үшін екі тәсіл арасындағы СӨҚБМ айырмасы болашақта қарастырылатын әрбір уақыт сәті үшін бастапқы тану сәтінде бағаланатын Топ бойынша сыйлықақылар бойынша ақша ағынының 5%-нан аспайды деп күтілгенде СБНТ-ға сәйкес жасалған бағалау БЖМ-ға сәйкес жасалған бағалаудан айтарлықтай ерекшеленбейді деп Топ айқындады.

Осылайша, Топтың қамту мерзімі 1 жыл немесе одан аз СШТ автоматты түрде СБНТ қолданудың 1-ші өлшемшартына сәйкес келеді. Өтеу кезеңі 1 жылға тең немесе одан аз шарттары бар СШТ үшін СБНТ қолдану шарты талаптарды реттеудің күтілетін мерзімі 1 жылдан асатын жағдайларда күшінде қалады.

СБНТ қолданылатын СШТ үшін Топ ақша ағындарын құрудың күрделілігіне және бастапқы деректердің сапасына байланысты дербес тәртіпте жеңілдетілген тәсілді пайдалану туралы шешім қабылдайды.

Егер СШТ-да 1 жылдан асатын өтем жасау кезеңі бар сақтандыру шарттарының шамалы саны болса, онда Компания СШТ-тың 2-ші қолдану өлшемшартына сәйкестігін тексеру үшін БЖМ-ға сәйкес және СБНТ-ға сәйкес СӨҚБМ бағалауды жүргізеді.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Сақтандыру шарттары, жалғасы

iv. *Шарттар тобы үшін бағалау моделін анықтау, жалғасы*

Барлық өзге СШТ үшін (яғни, СБНТ қолдану аясынан тыс немесе СНБТ қолданбау туралы шешім қабылданған СШТ үшін) Топ БЖМ қолданады.

ХҚЕС (IFRS) 17.53-ке сәйкес Топ портфолионың көп бөлігін СБНТ пайдалана отырып бағалауды жоспарлап отыр.

v. *Бағалаудың жалпы моделі арқылы шарттарды бағалау*

Сақтандырудың қалған бөлігі бойынша міндеттемені бастапқы тану

Бастапқы тану кезінде сақтандыру шарттарының тобына қатысты танылатын міндеттемені (немесе актив) Топ:

- мынадай компоненттерден тұратын сақтандыру шарттарын орындау бойынша ақша ағындарының сомасы;
- Компанияның шарттардың талаптарын орындауына қарай туындайтын сақтандыру шарттары шеңберінде болашақ ақша ағындарын есептік бағалау сомасы;
- ақшаның уақытша құнын және болашақ ақша ағындарымен байланысты қаржылық тәуекелдерді көрсету үшін түзету сомасы (ақша ағындарын бағалауда қаржылық тәуекелдер әлі ескерілмеген шамада);
- қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзету сомасы; және
- шартта көзделген қызметтер үшін маржа сомасы (ШКҚМ) сомасы ретінде бағалайды (ХҚЕС (IFRS) 17.32).

Қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзету

СШТ үшін қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзету қаржылық емес тәуекелдің нәтижесінде пайда болатын ақша ағындарының пайда болу сомасы мен мерзімдеріне қатысты белгісіздікті қабылдау үшін Топ талап ететін өтемақы мөлшерін анықтайды.

vi. *Сыйлықақыны бөлуге негізделген тәсіл арқылы шарттарды бағалау*

ХҚЕС 17.B86-ға сәйкес қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзетуде мынадай тәуекелдер ескеріледі: сақтандыру тәуекелі, тоқтату тәуекелі және шығындарды реттеуге арналған шығындардың жоғарылау тәуекелі. Қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзетуді есептеу үшін топ сенімгерлік ықтималдылық деңгейіне негізделген әдісті қолданады.

Шартта көзделген қызметтер үшін маржа (ШКҚМ)

Сақтандыру шарттары тобының ШКҚМ-сы осы топтағы сақтандыру шарттарында көзделген қызметтерді көрсету шамасына қарай Топ танытын табылмаған пайданы білдіреді.

Сақтандырудың қалған бөлігі бойынша міндеттемені бастапқы тану

Сыйлықты бөлуге негізделген тәсілді қолданған кезде, егер фактілер мен жағдайлар басқаша көрсетпесе, Топ шарттар бастапқы тану кезінде ауыртпалық салынбаған деп санайды (ХҚЕС (IFRS) 17.18-ге сәйкес).

Бастапқы тану кезінде Топ сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені:

- бар болса, бастапқы тану сәтінде алынған сыйлықақылар ретінде;
- Осы СШТ-ға қатыстырылған, осы күндегі жағдай бойынша активизациялық ақша ағындарын шегеру ретінде; және
- осы күндегі аквизициялық ақша ағындарына қатысты кез келген активті және шарттардың осы тобымен байланысты ақша ағындарына қатысты бұрын танылған кез келген басқа активті немесе міндеттемені тануды тоқтату нәтижесінде туындайтын кез келген соманы қосу немесе алып тастау ретінде (ХҚЕС (IFRS) 17.55(a)).

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Сақтандыру шарттары, жалғасы

vi. Сыйлықақыны бөлуге негізделген тәсіл арқылы шарттарды бағалау, жалғасы

Сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттемені кейінгі бағалау

Әрбір есепті күнге Топ сақтандырудың қалған бөлігі бойынша міндеттемені ХКЕС (IFRS) 17.55(b)-ға сәйкес қайта бағалайды.

Пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттемені бастапқы тану

Топ пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттемені мынадай кезде мойындайды:

- алғашқы шығындар болды;
- немесе олар болған деп күтілуде, бірақ әлі жарияланбаған;
- немесе инвестициялық компонент бойынша төлем мерзімі келгенде,
- немесе орын алған шығындарға байланысты басқа шығындар пайда болған кезде.

Пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттеме есепті күндегі өткен кезеңдердің қызметтеріне қатысты шарттарды орындау бойынша ақша ағындарын қамтиды және мыналардан тұрады:

- болашақ ақша ағындарын бағалаудан;
- ақшаның уақытша құнын және болашақ ақша ағындарымен байланысты қаржылық тәуекелдерді көрсетуге арналған түзетулерден; және
- қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзетуден.

Болашақ ақша ағындарын бағалау болашақ шығындар бойынша төлемдерді, соның ішінде шығындарды реттеуге және өңдеуге тікелей байланысты шығындарды, соның ішінде тұрақты немесе өзгермелі үстеме шығыстарды, егер олар сақтандыру шарттарын орындауға тікелей байланысты болса және жүйелі және ақылға қонымды әдіспен СШТ-ға қатысты болса, ескереді.

Топ пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттеме үшін қаржылық емес тәуекелге тәуекелдік түзетуді айқындау мақсатында сенімгерлік ықтималдық деңгейіне негізделген тәсілді қолданады.

Пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттемені кейінгі бағалау есепті күндегі жағдай бойынша ағымдағы болжамдарға негізделген. Пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттемені тану кезеңі ішінде дисконттауды есепке алмағанда келтірілген залалдар бойынша сақтандыру қызметтері бойынша шығыстар ретінде ұсынылады. Дисконттау әсері, қаржылық тәуекелдің әсері және дисконттау ставкалары қисығындағы өзгерістердің туындаған сақтандыру шығындары бойынша міндеттемеге әсері қаржылық кірістер немесе сақтандыру бойынша шығыстар құрамында ұсынылады.

Топ пайда болған сақтандыру шығындары бойынша міндеттемені тануды жеңілдіктер берілгеннен кейін немесе пайда беру міндеттемесі жоқ екендігі белгілі болғаннан кейін тоқтатады.

vii. Шығындарды жіктеу және бөлу принциптері

Топ пайда болған шығындарды талдайды және келесі функционалды бағыттардың біріне жатқызады:

- аквизициялық ақша ағындары;
- саясатты жүргізу және қызмет көрсету шығындары;
- сақтандыру шығындарын реттеуге арналған шығыстар;
- алдыңғы функционалдық салаларға жатқызылмаған басқа операциялық шығыстар.

Топ алғашқы үш функционалдық салаға қатысты шығыстарды сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелерді орындауға тікелей байланысты шығыстар ретінде қарастырады, ал соңғы функционалдық салаға қатысты шығыстар сақтандыру шарттарының портфеліне тікелей жатқызуға болмайтын шығыстар ретінде қарастырылады.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

Сақтандыру шарттары, жалғасы

vii. Шығындарды жіктеу және бөлу принциптері, жалғасы

Топ қажетті шығындарды бөлуді орындау үшін келесі талдау түрлерін жүргізеді:

- Сақтандыру келісімшарттарын ішінара немесе толығымен орындауға қатысты шығындар баптарын анықтау үшін компанияның мәліметтер базасындағы шығындарды тікелей талдау.
- Шығындарды типтерге бөлу үшін компания бөлімшелерінің функционалдығын үнемі талдау (аквизициялық ақша ағындары, саясатты жүргізу және қызмет көрсету шығындары, сақтандыру залалдарын реттеу шығындары).

viii. Қаржылық нәтиже туралы есепте ақпаратты ұсыну

Сақтандыру бойынша кірісті тану

Топ сақтандыру шарттары тобында қарастырылған қамтуды және басқа қызметтерді ұсынуды көрсету үшін сақтандыру бойынша кірісті таниды, бұл Топтың осындай қызметтерге айырбастау құқығын алуды күткен өтемақыны көрсетеді.

Ауыртпашылықты шарттарды есепке алу тәртібі

Егер сақтандыру шарттарының тобы ауыртпашылықты деп танылса (немесе сақтандыру шарттарының тобы кейінгі бағалау кезінде ауыртпашылықты немесе едәуір ауыртпашылықты болса) (ХҚЕС (IFRS) 17.47-48), Топ сақтандыру өтемінің қалған бөлігі бойынша міндеттеме құрамында шығын компонентін қалыптастырады (немесе ұлғайтады). Шығынның құрамдас бөлігі ауыртпашылықты шарттар топтары бойынша шығынды қалпына келтіру ретінде пайда немесе шығын құрамында ұсынылатын сомаларды айқындайды, сондықтан сақтандыру бойынша түсім есебінен алып тасталады.

Топ болашақ кезеңдердің қызметтерімен байланысты болашақ ақша ағындарын бағалаудың өзгеруімен шарттас, осы Топқа жатқызылған шарттарды орындау бойынша ақша ағындарының барлық кейінгі төмендеуін осы компонент нөлге тең болғанға дейін шығын компонентіне жатқызады.

ix. Қаржылық кірістер немесе сақтандыру бойынша шығыстар

Қаржылық кірістер немесе сақтандыру бойынша шығыстар мыналардың нәтижесінде пайда болатын сақтандыру шарттары тобының баланстық құнының өзгеруін білдіреді:

- ақшаның уақытша құнының әсері және ақшаның уақытша құнының өзгеруі нәтижесінде; және
- қаржылық тәуекелдің әсері және қаржылық тәуекелдің өзгеруі нәтижесінде (ХҚЕС (IFRS) 17.87).

x. Валюта есебі

ХҚЕС (IFRS) 17.30-ға сәйкес Топ сақтандыру шартын монетарлық бап ретінде қарайды және шетел валютасындағы баптарды Топтың функционалдық валютасына қайта есептеу мақсатында ХҚЕС (IAS) 21 қолданады. Валюта айырбастаудың нарықтық бағамын айқындау және қолдану тәртібі уәкілетті орган Басқармасының қаулысымен белгіленеді.

Шығарылған, бірақ әлі күшіне енбеген стандарттар

Бірқатар жаңа стандарттар мен стандарттарға түзетулер мерзімінен бұрын қолдану мүмкіндігімен 2024 жылдың 1 қаңтарынан басталатын жылдық кезеңдер үшін күшіне енеді. Алайда, Топ осы шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау кезінде жаңа және өзгертілген стандарттарға мерзімінен бұрын көшуді жүзеге асырмады.

Стандарттарға келесі түзетулер мен түсіндірулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне айтарлықтай әсер етпейді деп күтілуде:

- ХҚЕС (IAS) 1-ге түзетпелер – «Міндеттемелерді қысқа және ұзақмерзімді деп жіктеу»;
- ХҚЕС (IFRS) 16 «Жалдау» түзетулері – кері жалға беру кезінде сату бойынша жалдау міндеттемелері;
- ХҚЕС (IAS) 7 «Ақша қаражаттарының қозғалысы туралы есеп» қосымша түсіндірулері;
- «Қаржы құралдары: ақпаратты ашу» ХҚЕС (IFRS) 7.

3. Есептік саясаттың елеулі ережелері, жалғасы

2023 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енген қолданыстағы стандарттар мен түсіндірулерге жана стандарттар, түсіндірулер мен түзетулер

Топ алғаш рет 2023 жылдың 1 қаңтарынан бастап немесе осы күннен кейін басталған жылдық есепті кезеңдерге қатысты күшіне енген кейбір стандарттар мен түзетулерді қолданды (егер басқаша көрсетілмесе).

- *ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шарттары»;*
- *ХҚЕС (IAS) 8-ге түзетулер– Бухгалтерлік бағалауды анықтау;*
- *ХҚЕС (IAS) 1 және ХҚЕС бойынша 2-практикалық ұсыныстарға түзетулер– «Есеп саясатын ашу»;*
- *ХҚЕС (IAS) 12 «Пайда салығы» түзетулері– бір операциядан туындайтын активтер мен міндеттемелерге байланысты кейінге қалдырылған салық.*

Бұл түзетулер Топтың шоғырландырылған қаржылық есептілігіне айтарлықтай әсер еткен жоқ. ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шарттары» қолдану әсері *5-ескертпеде* көрсетілген. Топ шығарған қаржылық кепілдіктер ХҚЕС (IFRS) 9 "Қаржы құралдары: тану және бағалау" талаптарына сәйкес есепке алынады.

4. Маңызды бухгалтерлік пайымдаулар мен бағалаулар

Бағалаулардың белгісіздігі

ХҚЕС стандарттарының талаптарына сәйкес шоғырландырылған қаржылық есептілікті дайындау Топ басшылығын есеп саясатын қолдануға және шоғырландырылған қаржылық есептілікте ұсынылған активтер мен міндеттемелердің, кірістер мен шығыстардың мөлшеріне әсер ететін пайымдауларды, есептік бағалаулар мен жорамалдарды қолдануға міндеттейді. Нақты нәтижелер көрсетілген бағалаулардан өзгеше болуы мүмкін.

Бағалау және олардың негізінде жатқан болжамдар тұрақты негізде қайта қаралады. Бағалардағы түзетулер тиісті бағалаулар қайта қаралған есепті кезеңде және өздері қатысты кез келген кейінгі кезеңдерде танылады.

Қаржы құралдарының әділ құны

Егер қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрсетілген қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелердің әділ құнын белсенді нарықтағы бағалар негізінде анықтау мүмкін болмаса, ол математикалық модельдерді қамтитын әртүрлі бағалау модельдерін қолдану арқылы анықталады. Мұндай модельдердің бастапқы деректері, егер мүмкін болса, бақыланатын нарық негізінде анықталады; кері жағдайда, әділ құнды анықтау үшін пайымдауды қолдану қажет. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ақпарат қолжетімді болған шамада Топ қаржы құралдарының әділ құнын бағалауды жүргізу кезінде күтілетін болашақ ақша ағындарының қайта қаралған бағалауларын көрсетті (*44-ескертпе*).

Қаржы активтері бойынша құнсызданудан болған залалдар

Қаржы активтерінің барлық санаттары бойынша құнсызданудан болған залалдарды бағалау пайымдауды қолдануды талап етеді, атап айтқанда, ККЗ/құнсызданудан болған залалдарды айқындау және кредиттік тәуекелдің елеулі ұлғаюын бағалау кезінде болашақ ақша ағындарының пайда болу шамасы мен мерзімін және қамтамасыз ету құнын бағалау қажет. Мұндай есептік бағалау бірқатар факторларға байланысты, олардың өзгеруі құнсыздануға белгіленген бағалау резервтерінің әртүрлі сомаларына әкелуі мүмкін. Сонымен қатар, бизнес жұмысындағы ірі ауқымды іркілістер кейбір ұйымдар мен тұтынушыларда өтімділікке байланысты қиыншылықтарға әкелуі мүмкін. Топтың ККЗ есептеулері бастапқы деректердің айнымалыларын және олардың өзара тәуелділіктерін таңдауға қатысты бірқатар негізгі болжамдарды қамтитын күрделі модельдердің нәтижесі болып табылады.

Пайымдаулар мен есептеулер болып саналатын ККЗ есептеу модельдерінің элементтеріне мыналарды жатады:

4. Маңызды бухгалтерлік пайымдаулар мен бағалаулар, жалғасы

Бағалаулардың белгісіздігі, жалғасы

Қаржы активтері бойынша құнсызданудан болған залалдар, жалғасы

- дефолт ықтималдығын анықтау үшін Топ пайдаланатын ішкі кредиттік рейтинг беру жүйесі (PD);
- кредиттік тәуекелдің едәуір ұлғаюы орын алғанын бағалау үшін Топ пайдаланатын критерийлер, нәтижесінде қаржы активтері бойынша құнсыздану бойынша бағалау резерві бүкіл мерзімдегі ККЗ-ға тең сомада бағалануы тиіс және сапалық бағалау;
- қаржылық активтерді топтарға біріктіру, соның ішінде әртүрлі формулалар мен бастапқы деректерді таңдау;
- макроэкономикалық сценарийлер мен экономикалық деректер арасындағы, мысалы, жұмыссыздық деңгейі және қамтамасыз ету құны арасындағы қатынастарды, сондай-ақ дефолт ықтималдығы көрсеткішіне (PD), дефолт қаупіне ұшыраған шамаға (EAD) және дефолт кезіндегі шығындар деңгейіне (LGD) әсер етуге ықпалды анықтау;
- болжамды макроэкономикалық сценарийлерді таңдау және оларды өлшеу және ККЗ бағалау модельдері үшін экономикалық бастапқы деректерді алу үшін олардың ықтималдығын ескере отырып.

Топ басшылығы кепілзаттық қамтамасыз ету мониторингін тұрақты негізде жүзеге асырады. Топ басшылығы нарықтағы ағымдағы жағдайды ескере отырып, кепілзаттық қамтамасыз ету құнын реттеу үшін тәжірибеге негізделген пайымдауларды немесе тәуелсіз бағалауды пайдаланады.

Топ ағымдағы экономикалық жағдайларды көрсету үшін күтілетін кредиттік залалдарды қайта бағалады. Жеке негізде бағаланған клиенттерге берілген кредиттер бойынша ККЗ ағымдағы жағдайлардың клиенттердің бизнесіне әсері туралы ең соңғы ақпаратты пайдалана отырып қайта есептелді. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ақпарат қолжетімді болған шамада Топ ККЗ бағалауды жүргізу кезінде күтілетін болашақ ақша ағындарының қайта қаралған бағалауларын көрсетті.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте танылған клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік залалдарға арналған бағалау резервінің сомасы 280,911 миллион теңгені құрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 316,462 миллион теңге). Толық ақпарат *23-ескертпеде* берілген.

Салық салу

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында негізгі салық мәселелерін реттейтін бірыңғай салық кодексі қолданылады. Қолданыстағы салықтарға қосылған құн салығы, корпоративті табыс салығы, әлеуметтік және басқа салықтар жатады. Көбінесе нормативтік құқықтық актілерді қолдану туралы атқарушы бұйрықтар түсініксіз немесе мүлдем жоқ және біршама прецеденттер анықталды. Ведомстволар арасында да, бір ведомство ішінде де ережелерді құқықтық түсіндіруге қатысты әртүрлі пікірлер жиі кездеседі, бұл біршама белгісіздік пен қақтығысты жағдайларды тудырады.

Салық декларациялары, сондай-ақ басқа да құқықтық реттеу салалары (мысалы, кедендік және валюталық бақылау мәселелері) заң бойынша елеулі айыппұлдар, өсімпұлдар мен тұрақсыздық төлемін салуға құқығы бар бірнеше ведомстволардың бақылауында болады. Мұндай жағдай, мысалы, салық заңнамасының неғұрлым дамыған жүйелері бар басқа елдерге қарағанда, Қазақстанда салық тәуекелдерінің ықтималдығының үлкен дәрежесін тудырады.

Басшылық Топтың 2023 және 2022 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша салық позициясы оның қызметін реттейтін Қазақстан Республикасы салық заңнамасының ережелеріне сәйкес келеді деп есептейді. Алайда, тиісті органдар даулы салық мәселелеріне қатысты өзге позицияларды ұстануы мүмкін деген тәуекел қалып отыр.

5. Есеп саясатының маңызды қағидаларының өзгеруі

ХҚЕС (IFRS) 17 «Сақтандыру шарттары»

i. Сақтандыру шарттарын тану, бағалау және ұсыну

Топ алғаш рет ХҚЕС (IFRS) 17 "Сақтандыру шарттары" жаңа стандартын 2023 жылғы 01 қаңтардан бастап қолданды. Стандарт сақтандыру шарттары туралы ақпаратты тану және бағалау, ұсыну және ашу мәселелерін қарастырады және ХҚЕС (IFRS) 4 "Сақтандыру шарттары" стандартын ауыстырады. ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру және қайта сақтандыру шарттарының есебіне елеулі өзгерістер енгізді. Нәтижесінде Топ кейбір салыстырмалы сомаларды қайта есептеп, 2022 жылдың 1 қаңтарындағы жағдай бойынша қаржылық жағдай туралы үшінші есеп берді.

Төменде көрсетілген өзгерістерді қоспағанда, Топ осы шоғырландырылған қаржылық есептілікте ұсынылған барлық кезеңдерге 3-ескертпеде баяндалған есеп саясатын дәйекті түрде қолданды.

ХҚЕС (IFRS) 17 стандартын қолдану нәтижесінде пайда болған Топтың есеп саясатындағы негізгі өзгерістердің сипаты мен әсері төменде келтірілген.

ХҚЕС (IFRS) 17 сақтандыру және қайта сақтандыру шарттары бойынша ақпаратты тану, бағалау, ұсыну және ашу қағидаларын белгілейді. ХҚЕС (IFRS) 17-ге сәйкес сақтандыру және қайта сақтандыру шарттары бойынша есеп саясаты 3-ескертпеде баяндалған.

СБНТ өлшемшарттарына сәйкес келмейтін шарттар тобын қоспағанда, Топ негізінен СБНТ-ны сақтандыру шарттарын және ұсталатын қайта сақтандыру шарттарын бағалау үшін қолданады. Сыйлықақыларды бөлу негізінде қалған қамту бойынша міндеттемелерді бағалау әдісі Топ қолданған алдыңғы есепке алу әдісінен айтарлықтай ерекшеленбейді. Алайда, шығындар бойынша міндеттемелерді бағалау кезінде Топ енді болашақ ақша ағындарын дисконттайды және қаржылық емес тәуекелге түзетуді қосады.

Бұрын барлық аквизикалық шығыстарды Топ пайда немесе шығын ретінде танып ұсынған. ХҚЕС (IFRS) 17-ге сәйкес сақтандыру шарттары бойынша аквизициялық ақша ағындары болашақ кезеңдердің кірістері ретінде қарастырылады (бастапқы тану кезінде танылған міндеттемені азайту арқылы) және жүйелі әдісті қолдана отырып, уақыт өте келе шығыс ретінде танылады. Топ сақтандыру шарттарының тобы танылғанға дейін төлейтін қолданыстағы немесе болашақ сақтандыру шарттары тобына жататын сақтандыру шарттары бойынша аквизиттік ақша ағындарына қатысты активті таниды және активтің өтелуін тексереді.

Сондай-ақ, ХҚЕС (IFRS) 17-ге сәйкес сақтандыру бойынша қаржылық кірістер мен шығыстар сақтандыру шарттары бойынша түсімдерден және сақтандыру шарттары бойынша шығыстардан бөлек ұсынылады. Қайта сақтандыру шарттары бойынша кірістер мен шығыстар, қаржылық кірістер мен сақтандыру бойынша шығыстарды қоспағанда, енді пайда немесе залал құрамындағы бір бапта ұсынылады. Бұрын қайта сақтандырушылардан өтелген сомалар және қайта сақтандыру бойынша шығыстар бөлек ұсынылды.

i. ХҚЕС (IFRS) 17-ге өту

ХҚЕС (IFRS) 17 қолдану нәтижесінде пайда болған есеп саясатындағы өзгерістер модификацияланған ретроспективті тәсілді қолдану арқылы қолданылды. Өзгертілген ретроспективті тәсілдің мақсаты – шамадан тыс шығындар мен күш-жігерсіз қолжетімді, ақылға қонымды және расталған ақпаратты пайдалана отырып, толық ретроспективті тәсілге ең жақын нәтижеге қол жеткізу. Топ модификацияларды ХҚЕС (IFRS) 17-нің толық ретроспективті тәсілін қолдану үшін қажетті ақпарат болмаған жағдайда ғана қолданды.

Топ ХҚЕС (IFRS) 17 өтпелі ережелерін қолданды және ХҚЕС (IFRS) 17 стандартын қолданудың шоғырландырылған қаржылық есептіліктің әрбір бабына және акцияға шаққандағы пайдаға әсерін ашпады. ХҚЕС (IFRS) 17 қолданудың 2022 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша шоғырландырылған қаржылық есептілікке әсері меншікті капиталдағы өзгерістер туралы шоғырландырылған есепте келтірілген.

6. Кредиттік тәуекелдердің талдауы

Топтың қаржылық тәуекелдерді басқару бойынша қолданатын саясаты туралы ақпарат *38-ескертпеде* берілген. Есеп саясатының тиісті сипаттамасы *3-ескертпеде* келтірілген.

Кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуі

Қаржы құралы бойынша кредиттік тәуекелдің бастапқы танылғаннан бері айтарлықтай жоғарылауы болғанын бағалау кезінде Топ артық шығындар мен күш-жігерсіз орынды және қол жетімді ақпаратқа негізделген және расталған ақпаратты қарастырады. Бағалау сандық және сапалық ақпаратты, сондай-ақ Топтың тарихи тәжірибесіне, кредиттік сапаны сараптамалық бағалауға және болжамды ақпаратқа негізделген талдауды қамтиды.

Топ кредиттік тәуекелдің айтарлықтай жоғарылағанын анықтау үшін үш критерийді қолданады:

- дефолт ықтималдығының өзгеруіне негізделген сандық өлшем (қаржы құралының әрбір тәуекел Тобы үшін дефолт ықтималдығының 100%-дан 200%-ға дейін салыстырмалы ұлғаюының рұқсат етілген шектері белгіленеді);
- сапалық белгілері; және
- мерзімді кешіктіруге белгіленген 30 күндік "шектегіш".

Топ кредиттік тәуекелге ұшыраған әрбір позицияға дефолт тәуекелін болжау үшін пайдаланылатын әртүрлі деректер негізінде, сондай-ақ кредиттік сапаға қатысты сараптамалық пайымдауды қолдану арқылы тиісті кредиттік тәуекел рейтингін береді. Кредиттік тәуекел рейтингтері дефолт тәуекелінің индикаторы ретінде қызмет ететін сапалық және сандық факторларды қолдану арқылы анықталады. Бұл факторлар кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияның сипатына және қарыз алушының түріне байланысты өзгереді.

Кредиттік тәуекел рейтингтері дефолт қаупі кредиттік тәуекел нашарлаған сайын экспонент бойынша өсетіндей етіп анықталады және калибрленеді - мысалы, кредиттік тәуекелдің 1 мен 2 рейтингтері арасындағы айырмашылық кредиттік тәуекелдің 2 және 3 рейтингтері арасындағы айырмашылықтан аз. Кредиттік тәуекелге ұшыраған әрбір позиция қарыз алушы туралы қолда бар ақпарат негізінде бастапқы тану күніндегі кредиттік тәуекелдің белгілі бір рейтингісіне жатады. Кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялар тұрақты мониторингке жатады, бұл бастапқы тану кезінде кредиттік тәуекел рейтингісінен басқа рейтинг позициясын тағайындауға әкелуі мүмкін. Мониторинг әдетте келесі деректерді талдауды қамтиды.

Кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялар (корпоративтік клиенттер)	Кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялар (корпоративтік және жеке тұлға клиенттер)
<ul style="list-style-type: none"> • Қарыз алушылар туралы ақпаратты мерзімді негізде талдау нәтижесінде алынған ақпарат-мысалы, қаржылық есептілік, бюджеттер, болжамдар мен жоспарлар. Ерекше назар аударылатын көрсеткіштердің мысалдары: жалпы пайда, қаржылық тұтқа көрсеткіші, қарызға қызмет көрсету коэффициенті, шектеу шарттарының сақталуы ("келісімдер"), басқару сапасы, негізгі басқару персоналының құрамындағы өзгерістер; • Кредиттік рейтингтік агенттіктердің деректері, баспасөздегі жарияланымдар, сыртқы кредиттік рейтингтердегі өзгерістер туралы ақпарат; • Егер бұл ақпарат қолжетімді болса, эмитенттердің кредиттік дефолт облигациялары мен своптарының бағалары; • Қарыз алушының қызметін немесе оның шаруашылық қызметін жүзеге асырудың саяси, нормативтік және технологиялық ортасындағы нақты және күтілетін елеулі өзгерістер.	<ul style="list-style-type: none"> • Төлемдер туралы ақпарат, оның ішінде мерзімі өткен берешек мәртебесі туралы ақпарат, сондай-ақ төлем коэффициенттерінің өзгермелі диапазоны; • Берілген лимитті пайдалану; • Кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау туралы сұраныстар мен сұраныстарды қанағаттандыру; • Қаржылық, экономикалық жағдайлар мен қызметті жүзеге асыру шарттарының ағымдағы және болжамды өзгерістері.

Дефолт ықтималдығының уақытша құрылымын құру

Кредиттік тәуекел рейтингтері кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялар үшін дефолт ықтималдығының уақытша құрылымын құрудағы негізгі бастапқы деректер болып табылады. Топ юрисдикцияға немесе аймаққа, өнім түріне және қарыз алушыға және кредиттік тәуекел рейтингіне байланысты талданатын кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияларға қатысты берешекке қызмет көрсету сапасы мен дефолт деңгейі туралы мәліметтерді жинайды.

6. Кредиттік тәуекелдердің талдауы, жалғасы

Дефолт ықтималдығының уақытша құрылымын құру, жалғасы

Топ жиналған деректерді талдау және кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялар үшін қалған кезеңдегі дефолт ықтималдығын бағалау және олардың уақыт бойынша өзгеруін күту үшін статистикалық модельдерді пайдаланады.

Бұл талдау дефолт деңгейінің өзгеруі мен негізгі макроэкономикалық факторлардың өзгеруі арасындағы байланысты анықтауды және калибрлеуді, сондай-ақ кейбір басқа факторлардың (мысалы, кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау тәжірибесі) дефолт тәуекеліне әсерін егжей-тегжейлі талдауды қамтиды. Кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялардың көпшілігі үшін негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер тұтыну бағаларының индексі және Brent маркалы мұнай бағасының бағалары болуы мүмкін.

Топ болжамды ақпаратты бағалау кезінде сараптамалық пайымдауды қолданады. Бұл бағалау сыртқы көздерден алынған ақпаратқа негізделеді (болжамды ақпаратты қосу туралы төмендегі ақпаратты қараңыз). Топ бұл болжамдарды дефолт ықтималдығын бағалауды түзету үшін пайдаланады.

Кредиттік тәуекелдің айтарлықтай жоғарылағанын анықтау

Топ әрбір есепті кезеңде бастапқы танылғаннан бері кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өскенін бағалайды. Кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуін анықтау өлшемшарттары кредит түрлеріне, атап айтқанда корпоративтік клиенттер мен жеке тұлғаларға, сондай-ақ портфельге байланысты өзгереді және дефолт ықтималдығы көрсеткішінің мәндерінің сандық өзгерістерін де, сапалық факторларды да, оның ішінде мерзімін кешіктіру уақыты бойынша "шектегіш" белгісін де қамтиды.

Топ кредиттік тәуекелге ұшыраған белгілі бір позиция бойынша кредиттік тәуекел, егер Топ қолданатын модельдеу әдістеріне сүйене отырып, контрагенттің қаржылық-экономикалық жағдайының нашарлауына әкелетін объективті факторлар байқалса, ол бастапқы танылған сәттен бастап айтарлықтай өсті деп санайды. Кредиттік тәуекелдің елеулі жоғарылауы мәніне бағалау кезінде қалған бүкіл мерзім үшін күтілетін кредиттік залалдар өтеу мерзімінің өзгеруін ескере отырып түзетіледі.

Кредиттік тәуекелдің жоғарылауы, егер бұл Топтың кредиттік тәуекелді басқару процесіне байланысты сапалық белгілермен көрсетілсе, маңызды деп санауға болады, олардың әсерін сандық талдау шеңберінде уақтылы толық анықтау мүмкін емес. Бұл арнайы бақылау тізімінде болу сияқты белгілі бір жоғары тәуекел өлшемшарттарына сәйкес келетін кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияларға қатысты. Аталған сапалық факторларды бағалау кәсіби пайымдау негізінде және тиісті өткен тәжірибені ескере отырып жүргізіледі.

Банктік шоттардағы қаражатты, сондай-ақ мерзімі жеті күннен астам уақытқа кешіктірілсе, кредиттік тәуекелдің елеулі өсуі орын алған инвестициялық бағалы қағаздарды қоспағанда, Банк бастапқы танылған сәттен бастап қаржы активі бойынша кредиттік тәуекелдің едәуір артқанын куәландыратын "шектегіштің" белгісі ретінде осы актив бойынша 30 күннен астам мерзімді кешіктірудің бар болуын санайды. Мерзімі кешіктірілген берешек күндерінің саны толық сомада төлем алынбаған жағдай бойынша ең ерте күннен бастап күндер санын есептеу арқылы айқындалады. Төлемді жүзеге асыру күндері қарыз алушыға берілуі мүмкін жеңілдікті кезеңді есепке алмай айқындалады.

Егер бастапқы танудың салыстырмалы сәті бойынша кредиттік тәуекелдің айтарлықтай артуы енді жоқ екендігінің дәлелі болса, онда тиісті құрал бойынша шығынға арналған бағалау резерві қайтадан 12 айлық ККЗ мөлшерінде бағаланатын болады. Кредиттік тәуекелдің жоғарылауының кейбір сапалы белгілері дефолт қаупінің жоғарылауын көрсетуі мүмкін, бұл белгінің өзі жойылғаннан кейін де жалғасады.

Мұндай жағдайларда Топ осы актив бойынша кредиттік тәуекелдің жеткілікті түрде төмендегенін дәлелдеу үшін қаржы активі бойынша төлемдер мерзімінде және белгіленген сомада жүзеге асырылуы тиіс 3 айдағы "сынақ мерзімін" айқындайды. Шартта көзделген кредит талаптары өзгертілген кезде, барлық мерзім ішінде ККЗ тану критерийлері бұдан былай қанағаттандырылмайтындығын куәландыра отырып, Шарттың өзгертілген талаптарына сәйкес уақтылы төлемдер статистикасын қамтиды.

Топ мыналарға көз жеткізу үшін тұрақты негізде тексерулер жүргізу арқылы кредиттік тәуекелдің елеулі өсуін анықтау қабілеті тұрғысынан өлшемшарттарды тексеруді жүзеге асырады:

- өлшемшарттар кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияға қатысты дефолт оқиғасы басталғанға дейін кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуін анықтауға мүмкіндік береді;
- өлшемшарттар актив бойынша берешек 30 күннен артық кешіктірілген уақытқа сәйкес келмейді;

6. Кредиттік тәуекелдердің талдауы, жалғасы

Кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуі болғанын анықтау, жалғасы

- кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуін анықтау мен дефолт оқиғасының басталуы арасындағы орташа уақыт кезеңі ақылға қонымды болып көрінеді;
- кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялар бағалау резерві кредиттік-құнсызданған активтер портфелінің құрамына (3-кезең) 12 айлық күтілетін кредиттік шығындар сомасында танылатын портфель құрамынан тікелей аударылмайды;
- кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияларды бағалау резерві 12 айлық күтілетін кредиттік залалдар сомасында танылатын портфель құрамынан (1-кезең) бағалау резерві бүкіл мерзім ішінде күтілетін кредиттік залалдар сомасында танылатын портфель құрамына ауыстыру кезінде күтілетін кредиттік залалдар үшін бағалау резерві шамасының негізсіз құбылмалылығы жоқ (2-кезең).

"Дефолт" ұғымының анықтамасы

Қаржы активін Топ келесі жағдайларда дефолт оқиғасы басталған қаржы активтеріне жатқызады:

- қарыз алушының Топ алдындағы кредиттік міндеттемелерін Топ кепілзаттық қамтамасыз етуді іске асыру (ол болған жағдайда) сияқты шараларды қолданбай толық көлемде өтеуі екіталай; немесе
- Банктік шоттардағы қаражатты, сондай-ақ 7 (жеті) күннен артық мерзімге кешіктірілген болса дефолт орын алған инвестициялық бағалы қағаздарды қоспағанда, қарыз алушының Топ алдындағы кез келген елеулі кредиттік міндеттемелері бойынша берешегі 90 (тоқсан) күннен астам мерзімге кешіктірілген. Клиент ұсынылған лимиттен асып кеткеннен кейін немесе өтелмеген қарыздың ағымдағы сомасынан аз лимит мөлшері туралы хабарланғаннан кейін овердрафт мерзімі кешіктірілген болып саналады; немесе
- қарыз алушының кез келген елеулі кредиттік міндеттемелерінің қаржылық жағдайының нашарлауына байланысты қайта құрылымдау жүргізілді; немесе
- қарыз алушының банкроттыққа ұшырау мүмкіндігі бар.

Қарыз алушының міндеттемелері бойынша дефолт оқиғасының басталуын бағалау кезінде Топ мынадай факторларды ескереді:

- сапалық – мысалы, келісімдерді бұзу;
- сандық – мысалы, мерзімі кешіктірілген берешек мәртебесі және сол эмитенттің Топ алдындағы басқа міндеттемелерін төлемеуі; сондай-ақ
- меншікті және сыртқы көздерден алынған өзге де ақпарат.

Қаржы құралы бойынша дефолт оқиғасының басталуын бағалау кезіндегі бастапқы деректер және олардың маңыздылығы жағдайлардағы өзгерістерді көрсету үшін уақыт өте келе өзгеруі мүмкін.

Болжалды ақпаратты қосу

Топ болжамды ақпаратты қаржы құралы бастапқы танылған сәттен бастап кредиттік тәуекелдің елеулі өсуі үшін бағалауға да, күтілетін кредиттік залалдарды бағалауға да қосады. Топ болжалды ақпаратты бағалау үшін сыртқы көздерден алынған ақпаратқа негізделеді.

Топ қаржылық құралдардың әрбір портфелі бойынша кредиттік тәуекел мен кредиттік шығындарды бағалауға әсер ететін негізгі факторлардың тізімін анықтады және құжаттады және тарихи деректерді талдауды қолдана отырып, макроэкономикалық айнымалылар, кредиттік тәуекел және кредиттік шығындар арасындағы байланысты бағалады. Топ инфляция болжамдарын, Brent маркалы мұнай бағасының баға белгілеулерін және жұмыс істемейтін кредиттер үлесінің өзгеруін анықтады және фактор ретінде құжаттады.

Негізгі көрсеткіш пен дефолт оқиғалары мен қаржылық активтердің әртүрлі портфолиолары бойынша шығындар деңгейлері арасындағы болжамды қатынастар соңғы 5 (бес) жылдағы тарихи деректерді талдау негізінде әзірленді.

6. Кредиттік тәуекелдердің талдауы, жалғасы

Модификацияланған қаржылық активтер

Шартта көзделген кредит шарттары нарықтық жағдайлардың өзгеруін, клиенттерді ұстап қалуды және қарыз алушының ағымдағы немесе ықтимал кредиттік қабілетінің нашарлауына байланысты емес басқа факторларды қоса алғанда, бірқатар себептер бойынша өзгертілуі мүмкін. Шарттары өзгертілген қолданыстағы кредитті есепке алуда тану тоқтатылуы және есепке алу саясатына сәйкес әділ құны бойынша өзгертілген шарттармен жаңа кредитті есепке алуда тану көрсетілуі мүмкін.

Кредит шарттарының модификациясы оны тануды тоқтатуға әкеп соқтырған кезде, жаңадан танылған кредит 1-кезеңге жатады (егер ол тану күнінде кредиттік құнсызданбаған болса).

Топ қайтарылатын берешек сомасын ұлғайту және дефолт тәуекелін азайту мақсатында қаржылық қиындықтарға тап болған клиенттердің кредиттері бойынша шарттарды ("кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау тәжірибесі") қайта қарайды. Егер дефолт оқиғасы орын алса немесе дефолттың туындау қаупі жоғары болса, сондай-ақ борышкердің шарттың бастапқы талаптарына сәйкес төлемді жүзеге асыру үшін барлық қажетті күш-жігерін жұмсағанының дәлелі бар және ол Топ алдындағы міндеттемелерін қайта қаралған шарттарда орындай алады деп күтілсе, Кредиттік келісімдердің талаптарын қайта қарау жөніндегі Топтың саясатына сәйкес шарттарды қайта қарау әрбір жеке клиентке қатысты жүзеге асырылады.

Шарттарды қайта қарау әдетте өтеу мерзімін ұзартуды, пайыздарды төлеу мерзімін өзгертуді және шарттың (келісімдердің) шектеу шарттарын өзгертуді қамтиды. Кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау саясаты жеке тұлғаларға берілген кредиттерге де, заңды тұлғаларға берілген кредиттерге де қолданылады.

Кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау саясаты шеңберінде өзгертілген қаржылық активтер бойынша дефолт ықтималдығын бағалау шарттарды модификациялау Топтың пайыздар мен негізгі қарызды алу мүмкіндіктерін жақсартуға немесе қалпына келтіруге әкелген-әкелмегендігін, сондай-ақ Топтың кредиттік келісімдердің шарттарын осындай қайта қарауға қатысты бұрынғы тәжірибесін көрсетеді.

Осы процесс шеңберінде Топ қарыз алушының Шарттың өзгертілген талаптарына қатысты қарызға қызмет көрсету сапасын бағалайды және әртүрлі мінез-құлық факторларын қарайды.

Кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау кредиттік тәуекелдің айтарлықтай өсуінің сапалы индикаторын білдіреді және кредиттік келісімдердің шарттарын қайта қарау ниеті кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияның кредиттік құнсызданғанының дәлелі бола алады. Клиент кредиттік тәуекелге ұшыраған позиция бұдан былай кредиттік құнсызданған болып саналмайынша /дефолт оқиғасы орын алған немесе дефолт ықтималдығы шығынға бағалау резерві қайтадан 12 айлық күтілетін кредиттік шығынға тең сомада бағаланатындай төмендеген болып саналғанша тұрақты негізде 12 айдың ішінде төлемдерді уақтылы жүргізіп отыруға тиіс болады.

Күтілетін кредиттік шығындарды бағалау

Күтілетін кредиттік шығындарды бағалаудағы негізгі бастапқы деректер болып келесі айнымалылардың уақытша құрылымы табылады:

- дефолт ықтималдығы (PD көрсеткіші);
- дефолт болған жағдайда шығын мөлшері (LGD көрсеткіші);
- дефолт жағдайында тәуекел сомасы (EAD көрсеткіші).

1-кезеңге жататын кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияларға ККЗ 12 айлық PD көрсеткішін LGD көрсеткішіне және EAD мәніне көбейту арқылы есептеледі. Бүкіл мерзімдегі ККЗ бүкіл мерзімдегі PD көрсеткішін LGD көрсеткішіне және EAD мәніне көбейту арқылы есептеледі. 2-кезең мен 3-кезеңге жататын кредиттік тәуекелге ұшыраған позицияларға ККЗ бүкіл мерзімдегі PD көрсеткішін LGD көрсеткішіне және EAD шамасына көбейту арқылы есептеледі.

Жеке кредиттік-құнсызданған қаржылық активтер, резервтердің мөлшері кредит берудің қалған мерзіміне активтердің жалпы баланстық құны мен есептелген болашақ ақша ағындарының ағымдағы құны арасындағы айырма ретінде бағаланады.

6. Кредиттік тәуекелдердің талдауы, жалғасы

Күтілетін кредиттік шығындарды бағалау, жалғасы

Бұл көрсеткіштер, әдетте, Топ қолданатын статистикалық модельдер мен басқа да тарихи мәліметтер негізінде алынады. Олар жоғарыда сипатталғандай болжамды ақпаратты ескере отырып түзетілуі керек.

PD көрсеткіштерін бағалау дегеніміз – кредиттік тәуекелге ұшыраған контрагенттер мен позициялардың әртүрлі санаттарына бейімделген бағалау құралдарын қолдана отырып, статистикалық модельдер негізінде есептелетін белгілі бір күнге жүргізілген көрсеткіштерді бағалау. Бұл статистикалық модельдер сандық және сапалық факторларды қамтитын, Топта бар жинақталған деректерге негізделген. Мүмкіндігінше, Топ ірі контрагенттер-заңды тұлғалар үшін PD көрсеткіштерін бағалау үшін нарықтық деректерді пайдаланады. PD көрсеткіштері кредиттік тәуекелге ұшыраған позициялардың шарттық өтеу мерзімдерін және мерзімінен бұрын өтеуге қатысты күтілетін нәтижелерді ескере отырып бағаланады.

Топ операциялық қызмет есебінен және өз міндеттемелері бойынша дефолтқа жол берген қарыз алушылар бойынша статистикалық деректер мен бағалау пайымдауларына негізделген кепілдерді іске асыру есебінен ақшалай қаражатты қайтару коэффициенттері туралы ақпарат негізінде LGD көрсеткіштерін бағалайды. LGD бағалау модельдері қаржылық активтің ажырамас бөлігі болып табылатын кез-келген қамтамасыз етудің құрылымын, түрін және өтеу шығындарын ескереді. Жеке тұлғалардың жылжымайтын мүлікпен қамтамасыз етілген кредиттері үшін кредит сомасы мен кепіл құны арасындағы қатынас (LTV көрсеткіші) дефолт болған жағдайда шығын мөлшерін анықтаудың негізгі параметрі болып табылады. LGD көрсеткіштері дисконттау факторы ретінде тиімді пайыздық мөлшерлемені қолдана отырып, дисконтталған ақша ағындары негізінде есептеледі.

Дефолт болған жағдайда тәуекел сомасы - бұл дефолт басталған күні кредиттік тәуекелге ұшыраған шаманың есептік баға. Бұл көрсеткішті Топ Шарт талаптарына сәйкес және амортизация нәтижесінде осы шамада күтілетін өзгерістерді ескере отырып есепті күнге ағымдағы шаманы негізге ала отырып есептейді. Қаржы активі үшін EAD мәні - бұл дефолт кезіндегі жалпы баланстық құн. Қарыз беру жөніндегі міндеттемелер үшін EAD шамасы -бұл бағалау тарихи бақылаулар мен болжамдар негізінде жүргізілетін шарт бойынша талап етілуі мүмкін күтілетін сома. Қаржылық кепілдік шарттары үшін EAD шамасы қаржылық кепілдік орындалған кезде төленуге жататын соманы білдіреді.

Егер параметрді модельдеу топтық негізде жүзеге асырылса, онда қаржы құралдары олар үшін ортақ болатын, құрал түрін, кредиттік тәуекел рейтингтерін, кепілдегі кепілзаттық қамтамасыз ету түрін, жеке тұлғаларға ипотекалық кредит беруге арналған кредит сомасы мен кепіл құны (LTV көрсеткіші) арасындағы қатынасты, бастапқы тану күнін, өтеуге дейінгі мерзімді, саланы және қарыз алушының географиялық орналасуын қамтитын тәуекел сипаттамалары негізінде топтастырылады.

Топтарға біріктірілген қаржы құралдарының кредиттік тәуекелінің сипаттамалары айтарлықтай ерекшеленбейтіндігіне тұрақты бағалау жүргізу қажет.

Топта жеткілікті көлемде өткен кезеңдер туралы ақпараты жоқ портфельдерге қатысты қосымша ретінде сыртқы көздерден салыстырмалы ақпарат пайдаланылады.

6. Кредиттік тәуекелдерге талдау, жалғасы

Күтілетін кредиттік шығындарды бағалау, жалғасы

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сыртқы көздерден алынған салыстырмалы ақпарат күтілетін кредиттік шығындарды бағалау үшін бастапқы ақпарат ретінде пайдаланылған портфельдердің мысалдары төменде келтірілген.

Баптың атауы	2023 жылғы 31 желтоқсандағы баланстық құны	Сыртқы көздерден алынған салыстырмалы ақпарат	
		PD көрсеткіші	LGD көрсеткіші
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	611,511	Moody's дефолттар статистикасы	100%; 0% - егер үкімет 100% контрагент болса;
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	63,834	Moody's дефолттар статистикасы	0% - егер контрагент Үкіметтің қатысуын бақылайтын кәсіпорын болса
Инвестициялық бағалы қағаздар	897,621	Moody's дефолттар статистикасы	Moody's қалпына келтіру статистикасы
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	105,458	Moody's дефолттар статистикасы	0%

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша сыртқы көздерден алынған салыстырмалы ақпарат күтілетін кредиттік шығындарды бағалау үшін бастапқы ақпарат ретінде пайдаланылған портфельдердің мысалдары төменде келтірілген.

Баптың атауы	2022 жылғы 31 желтоқсандағы баланстық құны	Сыртқы көздерден алынған салыстырмалы ақпарат	
		PD көрсеткіші	LGD көрсеткіші
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	719,288	Moody's дефолттар статистикасы	100%; 0% - егер үкімет 100% контрагент болса;
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	44,990	Дефолттар статистикасы	0% - егер контрагент Үкіметтің қатысуын бақылайтын кәсіпорын болса
Инвестициялық бағалы қағаздар	906,239	Moody's дефолттар статистикасы	Moody's қалпына келтіру статистикасы
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	103,068	Moody's дефолттар статистикасы	0%

Кредиттік сапа талдауы

Келесі кестеде 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша амортизацияланған құн бойынша ескерілетін қаржы активтерінің, басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын борыштық құралдардың кредиттік сапасы туралы ақпарат берілген. Егер өзгеше көрсетілмесе, қаржы активтері бойынша кестедегі сомалар жалпы баланстық құнның шамаларын көрсетеді.

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

6. Кредиттік тәуекелдерге талдау, жалғасы

Кредиттік сапаны талдау, жалғасы

	2023 жылғы 31 желтоқсан		
	1-кезең	2-кезең	Барлығы
БЖТӘҚ бойынша бааланатын инвестициялық бағалы қағаздар			
- «AAA» бастап «AAA-» дейінгі кредиттік рейтингімен	24,772	–	24,772
- «AA» бастап «AA-» дейінгі кредиттік рейтингімен	1,359	–	1,359
- «A» бастап «A-» дейінгі кредиттік рейтингімен	1,435	–	1,435
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	617,595	–	617,595
- «BB-» бастап «BB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	3,134	–	3,134
- рейтингісі жоқ	10,569	1,078	11,647
Жиыны	658,864	1,078	659,942
Күтілетін кредиттік залалдар (анықтама)	(385)	(23)	(408)
БЖТӘҚ бойынша бааланатын инвестициялық бағалы қағаздардың жалпы жиынтық баланстық құны	646,919	1,077	647,996
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар			
- «AAA» бастап «AAA-» дейінгі кредиттік рейтингімен	32,942	–	32,942
- «BBB-» до «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	200,686	–	200,686
- «B-» бастап «B+» дейінгі кредиттік рейтингімен	4,211	–	4,211
	237,839	–	237,839
Күтілетін кредиттік шығындар	(160)	–	(160)
Жиыны	237,679	–	237,679
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы			
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	105,458	–	105,458
Жиыны	105,458	–	105,458

Әрі қарай 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша амортизацияланған құн бойынша ескерілетін қаржы активтерінің және әділ құн бойынша басқа жиынтық кіріс арқылы бааланатын борыштық құралдардың кредиттік сапасы туралы ақпарат ұсынылады. Егер өзгеше көрсетілмесе, қаржы активтері бойынша кестедегі сомалар жалпы баланстық құнның шамаларын көрсетеді.

	2022 жылғы 31 желтоқсан		
	1-кезең	2-кезең	Барлығы
БЖТӘҚ бойынша бааланатын инвестициялық бағалы қағаздар			
- «A» бастап «A-» дейінгі кредиттік рейтингімен	3,958	–	3,958
- «AAA» бастап «AAA-» дейінгі кредиттік рейтингімен	9,822	–	9,822
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	813,514	–	813,514
- «BB-» бастап «BB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	1,377	–	1,377
- «B-» бастап «B+» дейінгі кредиттік рейтингімен	2,000	–	2,000
- рейтингісі жоқ	1,520	4,494	6,014
Жиыны	832,191	4,494	836,685
Күтілетін кредиттік шығындар (анықтама)	(126)	(155)	(281)
БЖТӘҚ бойынша бааланатын инвестициялық бағалы қағаздардың жалпы баланстық құны	832,191	4,494	836,685
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар			
- «AAA» бастап «AAA-» дейінгі кредиттік рейтингімен	5,202	–	5,202
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	58,401	–	58,401
- «B-» бастап «B+» дейінгі кредиттік рейтингімен	6,051	–	6,051
	69,654	–	69,654
Күтілетін кредиттік шығындар	(100)	–	(100)
Жиыны	69,554	–	69,554
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы			
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	103,068	–	103,068
Жиыны	103,068	–	103,068

6. Кредиттік тәуекелдерге талдау, жалғасы

Кредиттік сапаны талдау, жалғасы

Әрі қарай кестеде 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын клиенттерге берілген кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	2023 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	СҚКҚ	Барлығы
Корпоративтік клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер					
- «А-» бастап «А+» дейінгі кредиттік рейтингімен	5,957	-	-	-	5,957
- «ВВВ-» бастап «ВВВ+» дейінгі кредиттік рейтингімен	37,070	-	-	-	37,070
- «ВВ-» бастап «ВВ+» дейінгі кредиттік рейтингімен	44,603	-	-	-	44,603
- «В-» бастап «В+» дейінгі кредиттік рейтингімен	198,645	726	-	-	199,371
- «ССС-» бастап «ССС+» дейінгі кредиттік рейтингімен	2,106	431	-	-	2,537
- рейтингісі жоқ*	223,562	8,425	5,432	13,604	251,023
- дефолттық	-	-	27,902	264,314	292,216
	511,943	9,582	33,334	277,918	832,777
Күтілетін кредиттік залалдар	(4,706)	(1,088)	(13,979)	(211,652)	(231,425)
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер	507,237	8,494	19,355	66,266	601,352
ККЗ резервін шегергенге дейін клиенттерге берілген кредиттер сомасына қатысты ККЗ резерві, %	0.9	11.4	41.9	76.2	27.8

Әрі қарай кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын клиенттерге берілген кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	2022 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	СҚКҚ	Барлығы
Корпоративтік клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер					
- «А-» бастап «А+» дейінгі кредиттік рейтингімен	34,645	-	-	-	34,645
- «ВВВ-» бастап «ВВВ+» дейінгі кредиттік рейтингімен	15,668	-	-	-	15,668
- «ВВ-» бастап «ВВ+» дейінгі кредиттік рейтингімен	83,829	32	-	-	83,861
- «В-» бастап «В+» дейінгі кредиттік рейтингімен	111,193	177	-	3,685	115,055
- «ССС-» бастап «ССС+» дейінгі кредиттік рейтингімен	9,485	5,026	-	-	14,511
- рейтингісі жоқ*	224,212	8,894	4,092	16,562	253,760
- дефолттық	-	-	26,369	328,370	354,739
	479,032	14,129	30,461	348,617	872,239
Күтілетін кредиттік залалдар	(3,863)	(741)	(15,503)	(260,749)	(280,856)
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер	475,169	13,388	14,958	87,868	591,383
ККЗ резервін шегергенге дейін клиенттерге берілген кредиттер сомасына қатысты ККЗ резерві, %	0.8	5.2	50.9	74.8	32.2

* "Рейтингісі жоқ" категориясында дефолт ықтималдығы миграция матрицалары негізінде бааланатын ұжымдық негіздегі қарыздар көрсетілген.

6. Кредиттік тәуекелдерге талдау, жалғасы

Кредиттік сапаны талдау, жалғасы

Бұдан әрі кестеде 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын клиенттерге берілген корпоративтік және бөлшек кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	2023 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	СҚКҚ	Барлығы
Корпоративтік клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер					
Мерзімі кешіктірілмеген	504,640	7,881	11,866	143,970	668,357
30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	7,303	133	3,493	3,644	14,573
30-89 күнге кешіктірілген	–	1,565	1,612	999	4,176
90-179 күнге кешіктірілген	–	3	1,066	234	1,303
180-360 күнге кешіктірілген	–	–	6,188	11,419	17,607
360 күннен астам уақытша кешіктірілген	–	–	9,109	117,652	126,761
	511,943	9,582	33,334	277,918	832,777
Күтілетін кредиттік залалдар	(4,706)	(1,088)	(13,979)	(211,652)	(231,425)
Жиыны	507,237	8,494	19,355	66,266	601,352
Жеке тұлға клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер					
Мерзімі кешіктірілмеген	424,776	544	1,937	2,772	430,029
30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	14,479	152	574	53	15,258
30-89 күнге кешіктірілген	–	10,617	1,348	98	12,063
90-179 күнге кешіктірілген	–	457	10,045	51	10,553
180-360 күнге кешіктірілген	–	–	11,984	542	12,526
360 күннен астам уақытша кешіктірілген	–	–	17,749	5,153	22,902
	439,255	11,770	43,637	8,669	503,331
Күтілетін кредиттік залалдар	(10,993)	(3,514)	(31,704)	(3,275)	(49,486)
Жиыны	428,262	8,256	11,933	5,394	453,845

Әрі қарай кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын клиенттерге берілген корпоративтік және бөлшек кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	2022 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	СҚКҚ	Барлығы
Жеке тұлға клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер					
Мерзімі кешіктірілмеген	474,721	12,620	12,069	197,654	697,064
30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	4,298	1,233	3,105	6,156	14,792
30-89 күнге кешіктірілген	13	276	2,300	1,038	3,627
90-179 күнге кешіктірілген	–	–	650	16,730	17,380
180-360 күнге кешіктірілген	–	–	10,018	15,902	25,920
360 күннен астам уақытша кешіктірілген	–	–	2,319	111,137	113,456
	479,032	14,129	30,461	348,617	872,239
Күтілетін кредиттік залалдар	(3,863)	(741)	(15,503)	(260,749)	(280,856)
Жиыны	475,169	13,388	14,958	87,868	591,383
Жеке тұлға клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер					
Мерзімі кешіктірілмеген	289,403	887	1,931	3,938	296,159
30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	10,869	204	686	258	12,017
30-89 күнге кешіктірілген	–	7,367	1,225	659	9,251
90-179 күнге кешіктірілген	–	–	10,509	157	10,666
180-360 күнге кешіктірілген	–	–	15,912	267	16,179
360 күннен астам уақытша кешіктірілген	–	–	5,929	6,268	12,197
	300,272	8,458	36,192	11,547	356,469
Күтілетін кредиттік залалдар	(8,111)	(2,523)	(21,414)	(3,558)	(35,606)
Жиыны	292,161	5,935	14,778	7,989	320,863

6. Кредиттік тәуекелдерге талдау, жалғасы

Әрі қарай кестеде 2023 және 2022 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша амортизацияланған құн бойынша ескерілетін өзге де қаржы активтерінің сапасы туралы ақпарат берілген:

	2023 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	СҚКҚ	Барлығы
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін өзге де қаржы активтері					
Мерзімі кешіктірілмеген	19,730	–	23	684	20,437
30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	267	8	3	2	280
30-89 күнге кешіктірілген	–	3,654	–	49	3,703
90-179 күнге кешіктірілген	–	119	307	388	814
180-360 күнге кешіктірілген	–	–	585	71	656
360 күннен астам уақытша кешіктірілген	–	–	865	350	1,215
	19,997	3,781	1,783	1,544	27,105
Күтілетін кредиттік залалдар	(320)	(276)	(986)	(481)	(2,063)
Жиыны	19,677	3,505	797	1,063	25,042
2022 жылғы 31 желтоқсан					
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	СҚКҚ	Барлығы
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін өзге де қаржы активтері					
Мерзімі кешіктірілмеген	23,902	90	–	337	24,329
30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	180	–	16	22	218
30-89 күнге кешіктірілген	–	33	258	142	433
90-179 күнге кешіктірілген	–	170	1,439	44	1,653
180-360 күнге кешіктірілген	–	–	219	294	513
360 күннен астам уақытша кешіктірілген	–	–	4,258	81	4,339
	24,082	293	6,190	920	31,485
Күтілетін кредиттік залалдар	(1,229)	(36)	(162)	(296)	(1,723)
Жиыны	22,853	257	6,028	624	29,762

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

7. Таза пайыздық кіріс

Таза пайыздық кіріс мынадай жолмен ұсынылған:

	2023 жыл	2022 жыл
Тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін қолдана отырып есептелген пайыздық кірістер		
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	32,012	43,307
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	1,272	414
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар	117,202	46,642
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	11,311	13,284
Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер	194,886	163,776
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	4,260	4,300
Басқа қаржы активтері	1,819	969
	362,762	272,692
Басқа пайыздық кірістер		
Сауда бағалы қағаздары	1,606	2,291
Қаржылық жалдау бойынша дебиторлық берешек	223	221
ПЗӘҚ бойынша бағаланатын, клиенттерге берілген кредиттер	–	282
	1,829	2,794
Пайыздық кірістер барлығы	364,591	275,486
Пайыздық шығыстар		
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	(1,574)	(2,290)
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	(4,672)	(1,328)
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	(86,460)	(58,875)
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар (31-ескертілме)	(24,879)	(28,503)
Реттелген қарыздар (32- ескертілме)	(26,916)	(26,019)
Жалдау бойынша міндеттемелер	(439)	(529)
Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер	(482)	(524)
Басқа қаржылық міндеттемелер	(1,062)	(1,749)
Пайыздық шығыстар барлығы	(146,484)	(119,817)
Таза пайыздық кіріс	218,107	155,669

Алынған пайыздық кірістер келесідей жолмен ұсынылған:

	2023 жыл	2022 жыл
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	31,876	43,283
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	700	455
Сауда бағалы қағаздары	1,323	2,448
Инвестициялық бағалы қағаздар	109,669	58,232
Клиенттерге берілген кредиттер	192,231	117,853
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	4,288	4,215
Басқа қаржы активтері	789	362
Жиыны	340,876	226,848

Төленген пайыздық шығыстар келесідей жолмен ұсынылған:

	2023 жыл	2022 жыл
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	(656)	(2,613)
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	(4,677)	(1,328)
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	(83,875)	(57,605)
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар (31-ескертілме)	(11,621)	(13,462)
Реттелген қарыздар (32- ескертілме)	(16,194)	(16,616)
Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер	(482)	(509)
Жалдау бойынша міндеттемелер	(140)	(154)
Мемлекеттік компаниядан алынған кредиттер	(47)	–
Жиыны	(117,692)	(92,287)

8. Кредиттік залалдар бойынша шығыстар

2023 және 2022 жылдардағы пайда немесе залал құрамында танылған қаржы құралдары бойынша кредиттік залалдар бойынша шығыстарға мыналар жатады:

	<i>Еск.</i>	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	18	(207)	(1,107)
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	20	18	(59)
Инвестициялық бағалы қағаздар	22	(689)	(91)
Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер	23	(21,747)	(37,881)
Қаржылық кепілдіктер мен аккредитивтер		–	89
<u>Басқа қаржы активтері</u>	<u>27</u>	<u>(536)</u>	<u>(1,894)</u>
<u>Жиыны</u>		<u>(23,161)</u>	<u>(40,943)</u>

9. Комиссиялық кірістер мен шығыстар

Комиссиялық кірістерге мыналар жатады:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Ақша аудару операциялары	36,083	19,076
Клиенттердің карточкалық шоттарына қызмет көрсету	16,098	12,303
Есеп айырысу операциялары	4,026	3,267
Ақша қаражаттын алу	2,764	3,927
Кепілдіктер мен аккредитивтер	2,145	1,728
Агенттік қызметтер	1,197	140
Шетел валютасымен операциялар	798	1,091
Сейфтік операциялар бойынша қызметтер	238	210
Брокерлік қызметтер	229	623
Сенімгерлік операциялар бойынша қызметтер	150	–
Интернет-банкинг	20	29
Басқа комиссиялық кірістер	1,152	809
Комиссиялық кірістердің жиыны	64,900	43,203

Комиссиялық шығыстарға мыналар жатады:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Клиенттердің карточкалық шоттарына қызмет көрсету	(40,466)	(23,231)
Ақша аудару операциялары	(1,219)	(952)
Агенттік қызметтер	(713)	(3)
Корреспонденттік шоттарды жүргізу	(557)	(649)
Шетел валютасымен операциялар	(431)	(904)
Брокерлердің қызметтері	(379)	(656)
Кепілдіктер мен аккредитивтер	(37)	(1)
Басқа комиссиялық шығыстар	(245)	(566)
Комиссиялық шығыстардың жиыны	(44,047)	(26,962)
Таза комиссиялық кіріс	20,853	16,241

9. Комиссиялық кірістер мен шығыстар, жалғасы

Активтер және шарттар бойынша міндеттемелер

Келесі кестеде сатып алушылармен жасалған шарттар бойынша дебиторлық берешек туралы ақпарат берілген.

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Комиссиялар бойынша дебиторлық берешек (27-ескертпе)	4,569	2,734

2023 және 2022 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша бастапқы күтілетін ұзақтығы ХҚЕС (IFRS) 15-те көздегендей бір жыл немесе одан аз болатын орындау міндеттемелері жоқ.

Орындалуы тиіс міндеттемелер және кірісті тану саясаты

Кіріс сатып алушымен жасалған шартта көрсетілген өтем негізінде бағаланады. Топ сатып алушыға қызметті бақылау ауысқан кезде кірісті таниды.

Келесі кестеде сатып алушылармен жасалған шарттардағы міндеттемелердің сипаты мен орындалу уақыты туралы мәліметтер, соның ішінде төлемнің маңызды шарттары және қызметтердің маңызды түрлері бойынша кірісті танудың тиісті саясаты келтірілген.

<i>Тауар/қызмет түрі</i>	<i>Төлемнің елеулі шарттарын қоса алғанда, орындау міндеттемелерін орындаудың сипаты мен уақыт шеңбері</i>	<i>ХҚЕС (IFRS) 15-ке сәйкес кірісті тану</i>
Ақша аудару операциялары үшін комиссия	Ақша аудару операциялары бойынша қызметтер мыналарды қамтиды: - Қазақстан бойынша ағымдағы және карточкалық шот ашпай ақша аударымдарын қабылдау, өңдеу және төлеу жөніндегі қызметтер; - ағымдағы және карточкалық шот ашпай халықаралық ақша аударымдарын қабылдау, өңдеу және төлеу жөніндегі қызметтер; Ақша аударымдары қызметтері алдын ала төлем негізінде көрсетіледі.	Табыс қызмет көрсету шамасына қарай уақыт бойы танылады.
Төлем карталарына қызмет көрсету жөніндегі комиссиялар	Төлем карталарына қызмет көрсету қызметтері сауда және сервис кәсіпорындарында жүзеге асырылған кредиттік және дебеттік карталар бойынша операциялардан өзара айырбастау алымын (interchange fee) қамтиды.	Түсім төлем жүйелерінен өтем алғаннан кейінгі уақытта танылады. Төлем карталарына байланысты өзге де комиссиялар транзакция аяқталған сәтте танылады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

10. Сақтандыру шарттары бойынша түсім

Сақтандыру шарттары бойынша түсімдер мыналарды қамтиды:

	<i>Міндетті сақтандыру</i>				<i>Ерікті сақтандыру</i>							
	<i>Көлік құралдары иелерінің АҚЖ сақтандыру</i>	<i>Өзге де міндетті</i>	<i>Басқа АҚЖ сақтандыру</i>	<i>Жер қойнауын пайдаланушылардың жауапкершілігін сақтандыру</i>	<i>Мүлікті залалдан кіріс сақтандыру (ВМІ)</i>	<i>Мүлікті залалдан тікелей сақтандыру</i>	<i>Автокөлікті сақтандыру</i>	<i>Ауыл шаруашылығын сақтандыру</i>	<i>Басқа жауапкершілік</i>	<i>Басқа мүлік</i>	<i>Басқа НС және аурулар</i>	<i>Барлығы</i>
<i>2023 жыл</i>												
СБНТ пайдалана отырып бағаланатын шарттар	21,113	475	5,219	752	3,629	2,554	1,654	1,148	7,563	9,502	1,236	54,845
Сақтандыру бойынша түсімдердің жиыны	21,113	475	5,219	752	3,629	2,554	1,654	1,148	7,563	9,502	1,236	54,845

	<i>Міндетті сақтандыру</i>				<i>Ерікті сақтандыру</i>							
	<i>Көлік құралдары иелерінің АҚЖ сақтандыру</i>	<i>Өзге де міндетті</i>	<i>Басқа АҚЖ сақтандыру</i>	<i>Жер қойнауын пайдаланушылардың жауапкершілігін сақтандыру</i>	<i>Мүлікті залалдан кіріс сақтандыру (ВМІ)</i>	<i>Мүлікті залалдан тікелей сақтандыру</i>	<i>Автокөлікті сақтандыру</i>	<i>Ауыл шаруашылығын сақтандыру</i>	<i>Басқа жауапкершілік</i>	<i>Басқа мүлік</i>	<i>Басқа НС және аурулар</i>	<i>Барлығы</i>
<i>2022 жыл</i>												
СБНТ пайдалана отырып бағаланатын шарттар	13,499	304	3,337	481	2,320	1,633	974	734	4,835	6,075	790	34,982
Сақтандыру бойынша түсімдердің жиыны	13,499	304	3,337	481	2,320	1,633	974	734	4,835	6,075	790	34,982

11. Сақтандыру шарттары бойынша шығыстар

Сақтандыру шарттары бойынша шығыстарға мыналар жатады:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Төлемдер мен талаптар	(31,799)	(13,420)
Аквизициялық ақша ағындарының амортизациясы	(13,189)	(10,163)
Сақтандыру шарттары бойынша өзге де шығыстар	(621)	(757)
Басқа да сақтандыру емес шығыстары	(2,037)	(2,268)
	(47,646)	(26,608)

Ұсынылған:

Сақтандыру қызметтері бойынша шығыстармен	(45,609)	(24,340)
Басқа операциялық шығындармен	(2,037)	(2,268)

12. Пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайда

ПЗЭҚ бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайдаға мыналар жатады:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Валюталық туынды қаржы құралдарымен операциялар бойынша таза іске асырылған пайда (19-ескертілме)	3,616	20,943
ПЗЭҚ бойынша бағаланатын клиенттерге берілген кредиттердің әділ құнының өзгеруінен таза пайда	338	3,021
Валюталық туынды қаржы құралдарымен операциялар бойынша таза іске асырылмаған пайда/(залал) (19-ескертілме)	250	(1,288)
Сауда бағалы қағаздарының әділ құнының өзгеруінен пайда/(залал)	1,555	(9,916)
Пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайданың жиыны	5,759	12,760

2023 жылғы валюталық туынды қаржы құралдарымен операциялар бойынша таза іске асырылған пайда 31 миллион теңге (2022 жылы: 20,289 миллион теңге) мөлшеріндегі валюталық форвардтық шарттармен операциялар бойынша залалды және 3,647 миллион теңге (2022 жылы: 654 миллион теңге) мөлшеріндегі валюталық своптармен операциялар бойынша пайданы қамтиды.

13. Шетел валютасымен операциялар бойынша таза пайда

Шетел валютасымен операциялар бойынша таза пайдаға мыналар жатады:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
"Спот" мәмілелерінен түскен пайда	26,624	48,865
Валюталық баптарды қайта бағалау, нетто	1,590	13,850
Жиыны	28,214	62,715

14. Басқа кірістер мен шығыстар

Басқа кірістер келесідей жолмен ұсынылған:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Түсім*	23,621	27,027
Инвестициялық меншікті қайта бағалаудан түсетін кірістер	4,662	–
Жалға беруден түсетін табыс	2,051	–
Басқа да қаржылық емес активтерді өткізуден түсетін кірістер	1,617	894
Инкассация бойынша қызметтерден кірістер	1,584	1,366
Қорларды сатудан түскен кірістер/(шығыстар)	835	(170)
Сатуға арналған ұзақмерзімді активтерді сатудан түсетін кірістер	440	2,783
Басқа кірістер	4,247	9,709
Жиыны	39,057	41,609

14. Басқа кірістер мен шығыстар, жалғасы

Басқа шығындар келесідей жолмен ұсынылған:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
Тауарларды, жұмыстарды және көрсетілетін қызметтерді өткізу құны *	(17,215)	(21,652)
Алынған кепілзаттық қамтамасыз етуді өткізудің таза құнының өзгеруінен болған залалдар	(125)	(1,085)
Басқа шығындар	(2,504)	–
Жиыны	(19,844)	(22,737)

* 2023 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл ішінде тауарларды, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтерді өткізуден түскен кіріс пен өзіндік құны тиісінше 23,621 миллион теңге және 17,215 миллион теңге (2022 жылы: 27,027 миллион теңге және 21,652 миллион теңге тиісінше) құрады және Банктің еншілес компаниясы "Jusan Development" ЖШС-қа тиесілі. Табыстың 90%-дан астамы дайын өнімдер мен тауарларды: ұн, жарма, жарма, нан, нан-тоқаш, кондитерлік және макарон өнімдерін сатудан түсетін түсімді білдіреді.

2023 жылғы тауарларды, жұмыстарды және көрсетілетін қызметтерді өткізудің өзіндік құнына шикізат пен материалдарға 11,679 миллион теңге (2022 жылы: 14,812 миллион теңге) мөлшеріндегі шығыстар, коммуналдық қызметтер және жалдау бойынша 319 миллион теңге (2022 жыл: 682 миллион теңге) мөлшеріндегі шығыстар, көлік қызметтері және 5,217 миллион теңге (2022 жылы: 6,158 миллион теңге) мөлшеріндегі өзге де шығыстар кіреді.

Тауарлар сату

Дайын өнімді сатуға арналған барлық шарттардың орындауға бір міндеттемесі бар. Кіріс тауар жеткізілген және межелі жерде қабылданған сәтте танылады. Шоттар, әдетте, 100% алдын ала төлеу шартымен немесе 30 күнге дейінгі мерзімде төленуі керек. Сатып алушылармен жасалған шарттарда қаржыландырудың маңызды құрамдас бөлігі жоқ.

Кіріс сатып алушымен жасалған шартта көрсетілген өтем негізінде бағаланады. Оқшаулап сатудың барлық бағалары тауарлардың әр түріне арналған прайс парақтарға сәйкес бақыланатын бағаларға негізделген, өйткені топ әр затты сатып алушыларға үнемі бөлек сатады.

Сатып алушылармен жасалған кейбір шарттар сатып алушыларға сауда немесе көтерме жеңілдіктер алу құқығын береді. Өтемақылар, жеңілдіктер мен бонустар, негізінен, көлемнің шекті мәндеріне жеткеннен кейін шарт бойынша барлық сатып алуларға ретроспективті қолданылатын сатып алынатын тауарлар көлемінің орындалуы үшін жеңілдіктермен ұсынылады. Клиенттерге берілген жеңілдіктер мен бонустар айнымалы өтемақы элементтері болып табылады және сатудан түскен кірістің таза сомасында көрсетіледі. Топ мәміле бағасын айқындау кезінде сатып алуға жататын көлемдерді және ұсынылатын жеңілдікті бағалайды, сондай-ақ Шарттың бүкіл қолданылу мерзімі ішінде көрсетілген бағалауларды жаңартады. Жеңілдіктер мен бонустар орындалуы тиіс жеке міндеттер болып табылмайды.

Сатып алушыға тауарды қайтаруға мүмкіндік беретін шарттар бойынша кіріс кейіннен бұл мәнді кері қайтарудың және танылған кірістің жалпы сомасының айтарлықтай төмендеуін көрсетудің қажеті болмайтын ықтималдығы өте жоғары шамада танылады. Демек, танылған кірістің мөлшері тауарлардың/өнімдердің нақты түрлері бойынша өткен кезеңдердегі деректер негізінде бағаланатын тауарлардың күтілетін қайтарымдарының мөлшеріне түзетіледі.

15. Персоналға шығыстар

Персонал шығыстарына кіреді:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
Қызметкерлерге сыйақы	(57,914)	(50,794)
Әлеуметтік аударымдар және жалақы бойынша салықтар	(6,875)	(5,935)
Жиыны	(64,789)	(56,729)

16. Басқа жалпы және әкімшілік шығыстар

Басқа жалпы және әкімшілік шығындарға мыналар жатады:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
Жөндеу және техникалық қызмет көрсету	(10,109)	(7,036)
Тозу және амортизация (24-ескертпе)	(10,031)	(8,710)
Жарнамалық және маркетингтік қызметтер	(5,485)	(4,508)
Корпоративтік табыс салығынан басқа салықтар	(5,047)	(4,121)
Кәсіби қызметтер	(3,431)	(1,438)
Байланыс қызметтері және ақпараттық қызметтер	(2,742)	(2,272)
Кепілдік беру қорына жарналар	(2,395)	(2,601)
Күзет	(2,172)	(1,579)
Жалға алу (41-ескертпе)	(1,055)	(1,566)
Кеңсе жабдықтарына арналған кеңсе керек-жарақтары мен керек-жарақтары	(663)	(797)
Иссапар шығындары	(556)	(386)
Көлік шығындары	(490)	(514)
Пошта және курьерлік шығындар	(209)	(219)
Инкассация бойынша шығыстар	(162)	(113)
Кадрларды іріктеуге, кадрларды оқытуға шығыстар	(144)	(470)
Сақтандыру	(67)	(3)
Өкілдік шығындар	(51)	(57)
Айыппұл және өсімақы	(45)	(39)
Басқасы	(5,186)	(6,159)
Жиыны	(50,040)	(42,588)

17. Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар

Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар келесідей:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
Ағымдағы корпоративтік табыс салығы бойынша шығыс	(2,482)	(2,821)
Өткен есепті кезеңдерде есептелмеген табыс салығы	(18)	–
Кейінге қалдырылған корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстарды есептеу – уақытша айырмашылықтардың пайда болуы және азаюы	(1,537)	(14,822)
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстардың жиыны	(4,037)	(17,643)

"Оптима Банк" ААҚ-ты қоспағанда, Банктің және оның еншілес ұйымдарының табыстарына Қазақстан Республикасында салық салынуға тиіс. Қазақстанның салық заңнамасына сәйкес 2023 және 2022 жылдары корпоративтік табыс салығының қолданылатын мөлшерлемесі 20.0% құрайды. "Оптима Банк" ААҚ табыстарына Қырғыз Республикасында 2023 жылы 10% пайдаға салынатын салық мөлшерлемесі бойынша салық салынады (2022 жыл: 10%).

17. Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар, жалғасы

Төменде салықтың нормативтік мөлшерлемесі бойынша есептелген корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстарды 2023 және 2022 жылдардағы шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілген корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстармен салыстыру келтірілген:

	2023 жыл	%	2022 жыл	%
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстарға дейінгі пайда	156,325		130,875	
Қолданыстағы нормативтік мөлшерлемеге сәйкес есептелген корпоративтік табыс салығы бойынша теориялық шығыс	(31,265)	20.0	(26,175)	20.0
Шегеруге жатпайтын шығыстар				
Құнсызданудан келетін, шегеруге келмейтін залалдар	(3,329)	2.1	(2,946)	2.3
Өткен жылдардағы ағымдағы шегерілмейтін салық шығындары	(18)	–	–	–
Қаржы активтерінің әділ құны бойынша қайта бағалаудан шегерілмейтін шығыстар	–	–	(110)	0.1
Сыйақы бойынша шегерілмейтін шығыстар	–	–	(11)	–
Салық салынбайтын кірістер				
ХҚЕС 17 эффектісі	151	(0.1)	336	(0.3)
ҚҚБ ресми тізіміндегі мемлекеттік бағалы қағаздар бойынша жеңілдікті кірістер	23,079	(14.8)	11,855	(9.1)
Танылмаған кейінге қалдырылған салық активтеріндегі өзгерістер	4,653	(3.0)	–	–
Еншілес компанияның басқа мөлшерлеме бойынша салық салынатын кірісі	1,595	(1.0)	2,099	(1.6)
Қаржы құралдары бойынша салық салынбайтын кірістер	395	(0.3)	30	–
Өткен кезеңдердегі КТС қайта есептеу бойынша салық шығындарын түзету	293	(0.2)	(4,254)	3.3
Басқа салық салынбайтын кірістер	409	(0.3)	1,533	(1.2)
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	(4,037)	2.6	(17,643)	13.5

Кейінге қалдырылған салық активтері мен міндеттемелері

Шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетілген активтер мен міндеттемелердің баланстық құны мен салық салынатын базаны есептеу мақсаттары үшін пайдаланылатын сомалар арасында туындайтын уақытша айырмашылықтар 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша кейінге қалдырылған салық міндеттемелерінің туындауына әкеледі. Болашақ кезеңдерге ауыстырылған салық залалдарына қатысты кейінге қалдырылған салық активтері осы шоғырландырылған қаржылық есептілікте көрсетіледі. Егер Топ шотына пайдаланылмаған салық залалын есептеуге болатын пайда алса және егер Қазақстан Республикасының заңнамасында Топтың аталған жеңілдіктерді болашақ кезеңдерде пайдалану қабілетіне теріс әсер ететін өзгерістер болмаса ғана болашақ салық жеңілдіктерін алуға болады.

Табыс салығы бойынша салық салынатын базаның мөлшерін азайтатын уақытша айырмашылықтарды пайдалану мерзімі Қазақстан Республикасының қолданыстағы салық заңнамасымен шектелмейді. Болашақ кезеңдерге ауыстырылған салық залалын пайдалану мерзімі пайда болған күннен кейін он жылдан кейін аяқталады.

Кейінге қалдырылған салық активтері 2017-2019 жылдардағы салық шығындарына қатысты толық мөлшерде танылады. Салық шығындарын есептеу мерзімі 2027-2029 жылдары аяқталады. 2023 жылғы корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстарға дейінгі пайданың жалпы сомасы 156,325 миллион теңгені құрады (2022 жылы: 130,875 миллион теңге).

17. Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар, жалғасы

Кейінге қалдырылған салық активтері мен міндеттемелері, жалғасы

2023 жылғы 31 желтоқсандағы кейінге қалдырылған салық активтері мен міндеттемелері, сондай-ақ олардың тиісті жылдағы қозғалысы мыналарды қамтиды:

	<i>Пайда немесе залал</i>		<i>Капитал құрамында көрсетілген</i>	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>
	<i>2023 жылғы 1 қаңтар</i>	<i>құрамында көрсетілген</i>		
Шығарылған облигациялар	(99,255)	2,901	–	(96,354)
Реттелген қарыздар	(68,203)	1,541	–	(66,662)
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	(10,566)	792	–	(9,774)
Туынды қаржы құралдары	152	(128)	–	24
Ауыстырылатын шығындар бойынша резерв	(10,631)	4,653	–	(5,978)
Клиенттерге берілген кредиттер	10,612	(10,658)	–	(46)
Негізгі құралдар және материалдық емес активтер	(1,789)	(841)	–	(2,630)
Басқа міндеттемелер	2,102	(380)	–	1,722
Жалдау бойынша міндеттемелер	89	189	–	278
Болашақ кезеңдерге ауыстырылған салық шығындары	12,574	394	–	12,968
Таза кейінге қалдырылған салық міндеттемесі	(164,915)	(1,537)	–	(166,452)
<i>Қоса алғанда:</i>				
Кейінге қалдырылған салық активі	213	(103)	–	110
Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері	(165,128)	(1,434)	–	(166,562)

2022 жылғы 31 желтоқсандағы кейінге қалдырылған салық активтері мен міндеттемелері, сондай-ақ олардың тиісті жылдағы қозғалысы мыналарды қамтиды:

	<i>Пайда немесе залал</i>		<i>Капитал құрамында көрсетілген</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
	<i>2022 жылғы 1 қаңтар</i>	<i>құрамында көрсетілген</i>		
Шығарылған облигациялар	(102,006)	2,751	–	(99,255)
Реттелген қарыздар	(69,969)	1,766	–	(68,203)
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	(10,129)	(437)	–	(10,566)
Туынды қаржы құралдары	(1,767)	1,919	–	152
Ауыстырылатын шығындар бойынша резерв	(10,631)	–	–	(10,631)
Клиенттерге берілген кредиттер	14,512	(3,900)	–	10,612
Негізгі құралдар және материалдық емес активтер	(1,126)	805	(1,468)	(1,789)
Басқа міндеттемелер	1,750	352	–	2,102
Жалдау бойынша міндеттемелер	66	23	–	89
Болашақ кезеңдерге ауыстырылған салық шығындары	30,675	(18,101)	–	12,574
Таза кейінге қалдырылған салық міндеттемесі	(148,625)	(14,822)	(1,468)	(164,915)
<i>Қоса алғанда:</i>				
Кейінге қалдырылған салық активі	163	50	–	213
Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері	(148,788)	(14,872)	(1,468)	(165,128)

18. Ақша қаражаты және олардың баламалары

Ақша қаражатымен олардың баламаларына мыналар жатады:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Кассадағы ақша қаражаты	94,846	133,639
Брокерлік шоттардағы ақша қаражаттары	–	227
"BBB-"кредиттік рейтингі бар, ҚРҰБ-дағы ағымдағы шоттардағы қаражат	31,055	69,777
"B"кредиттік рейтингі бар, Қырғыз Республикасының Ұлттық Банкіндегі ағымдағы шоттардағы қаражат	47,007	16,075
Басқа банктердегі ағымдағы шоттардағы қаражат:		
- «AA» бастап «AA+» дейінгі кредиттік рейтингімен	–	1,636
- «A» бастап «A+» дейінгі кредиттік рейтингі бар	66,889	24,669
- «BBB» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингі бар	13,172	12,891
- «BB» бастап «BB+» дейінгі кредиттік рейтингі бар	9,242	1,672
- «B» бастап «B+» дейінгі кредиттік рейтингі бар	1	1,207
- кредиттік рейтингісі белгіленбеген	4,136	15,008
Бағалы металдар	25	59
90 күнге дейінгі мерзімге орналастырылған "BBB -" кредиттік рейтингі бар ҚРҰБ-дағы мерзімді салымдар	267,841	464,045
90 күнге дейінгі мерзімге орналастырылған "B" кредиттік рейтингі бар Қырғыз Республикасының Ұлттық Банкіндегі мерзімді салымдар	39,019	14,584
90 күнге дейінгі мерзімге орналастырылған "B" кредиттік рейтингі бар Қырғыз Республикасының Ұлттық Банкіне қысқа мерзімді ноталар	–	31,030
90 күнге дейінгі мерзімге басқа банктердегі мерзімді депозиттер:		
- «AA» бастап «AA+» дейінгі кредиттік рейтингімен	50,591	34,371
- «A» бастап «A+» дейінгі дейінгі кредиттік рейтингімен	52,429	–
- «BBB» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	4,550	13,921
- кредиттік рейтингісі белгіленбеген	2,766	–
Кері "repo" мәмілелері бойынша 90 күнге дейінгі мерзімге дебиторлық берешек	23,656	18,868
Күтілетін кредиттік залалдар үшін резерв шегерілгенге дейінгі ақша қаражаты және олардың баламалары	707,225	853,679
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(843)	(693)
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	706,382	852,986

Кредиттік рейтингтер халықаралық рейтингтік агенттіктердің стандарттарына сәйкес ұсынылған. Ақша қаражаттары мен олардың баламаларының мерзімі өтпеген.

Кредиттік тәуекелдің 2-деңгейіне жатқызылған 10,081 миллион теңге сомасындағы ақша қаражаты мен олардың баламаларын қоспағанда, барлық ақша қаражаттары мен олардың баламалары кредиттік тәуекелдің 1-деңгейіне жатқызылған (2022 жылғы 31 желтоқсан: 8,988 миллион теңге және 5 миллион теңге, тиісінше кредиттік тәуекел деңгейінің 2-кезеңіне және 3-кезеңіне жатқызылған).

Кредиттік рейтинг берілмеген басқа банктердегі ағымдағы шоттардағы қаражат негізінен "Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі" АҚ-тың 2,096 миллион теңге жалпы сомаға қаражатымен және 1,887 миллион теңге жалпы сомаға ресейлік банктермен ұсынылған.

Кредиттік рейтингі берілмеген, басқа банктердегі 90 күнге дейінгі мерзімге мерзімді депозиттерді ресейлік банктер жалпы сомасы 2,766 миллион теңгеге ұсынған.

Осы ресейлік банктердің рейтингтерін тиісті агенттіктер кері қайтарып алды, берілген кредиттік рейтингтер халықаралық рейтингтік агенттіктер шкаласы бойынша "BB+"-тан "BBB -"-ға сәйкес келді. Топтың бағалауы бойынша, бұл шоттардан қаражат алу мүмкіндігіне ешқандай шектеулер жоқ.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топ өтеу мерзімі 90 күнге дейінгі кері "repo" мәмілелерін жасасты, олардың әділ құны 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 23,656 миллион теңгені құрады (2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: 18,868 миллион теңге).

18. Ақша қаражаты және олардың баламалары, жалғасы

Минималды резервтерге қойылатын талаптар

2023 және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ең төменгі резервтік талаптар ҚРҰБ шығарған нормативтік актілерге сәйкес есептеледі. Ең төменгі резервтік талаптарды орындау үшін Топ ақшаны резервтік активтерге орналастырады, олар Қазақстан Республикасының резиденттері және бейрезиденттері болып табылатын клиенттердің ағымдағы шоттарындағы депозиттер мен қалдықтардың, сондай-ақ банктің өзге де міндеттемелерінің белгілі бір ең төменгі деңгейі ретінде есептелетін, ұлттық валютадағы кассадағы ақша қаражаты сомасының және ҚРҰБ-дағы ағымдағы шоттағы ұлттық валютадағы қалдықтың кемінде орташа мәні деңгейінде ұсталуы тиіс.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ең төменгі резервтік талаптардың сомасы 33,390 миллион теңгені құрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 34,251 миллион теңге), резервтік активтің сомасы 43,004 миллион теңгені құрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 70,106 миллион теңге).

"Оптима Банк" ААҚ Қырғыз Республикасы Ұлттық Банкінің (бұдан әрі – "ҚРҰБ") ережелеріне сәйкес ең төменгі резервтік талаптарды есептейді. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша "Оптима Банк" ААҚ міндетті резервтік талаптарды орындайды, ең төменгі резерв 17,666 миллион теңгені құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: 15,338 миллион теңге).

Төмендегі кестеде 2023 жылға арналған ККЗ бағалау резервтерінің өзгерінің талдауы берілген:

	2023 жыл			
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	Барлығы
1 қаңтардағы ККЗ резерві	(48)	(640)	(5)	(693)
Таза резерв құру (8-ескертіме)	(58)	(154)	5	(207)
Шегерулер	28	–	–	28
Бағамдық айырмашылықтар	10	19	–	29
31 желтоқсандағы ККЗ резерві	(68)	(775)	–	(843)

Төмендегі кестеде 2022 жылға арналған ККЗ бағалау резервтерінің өзгеруіне талдау берілген:

	2022 жыл			
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	Барлығы
1 қаңтардағы ККЗ резерві	(27)	(13)	(5)	(45)
Таза резерв құру (8-ескертіме)	(38)	(662)	(407)	(1,107)
Шегерулер	18	–	466	484
Бағамдық айырмашылықтар	(1)	35	(59)	(25)
31 желтоқсандағы ККЗ резерві	(48)	(640)	(5)	(693)

Ақша қаражаты мен олардың баламаларының шоғырлануы

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топ қалдықтары Топтың капиталының 10%-нан асатын ҚР (Қазақстан Республикасы) ҰБ және ҚР (Қырғыз Республикасы) ҰБ ағымдағы және депозиттік шоттарына қаражат орналастырды. Осы қалдықтардың жиынтық көлемі 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 384,922 миллион теңгені құрады (31 желтоқсан 2022 жылы: ҚР (Қазақстан Республикасы) ҰБ және ҚР (Қырғыз Республикасы) ағымдағы және депозиттік шоттары, сондай-ақ Қырғыз Республикасы ҰБ қысқамерзімді ноталары, жиынтық көлемі 595,511 миллион теңге).

19. Туынды қаржы құралдары

Шетел валютасын сатып алу-сату шарттары

Топ туынды қаржы құралдарын пайдалана отырып, сауда мәмілелерін жасайды. Төменде қаржылық есептілікте активтер немесе міндеттемелер және олардың шартты сомалары ретінде көрсетілген туынды құралдардың әділ құнын көрсететін кесте берілген. Жиынтық негізде көрсетілген шартты сомалар туынды құралдың базалық активінің сомасын, базалық мөлшерлемені немесе индексті білдіреді және туынды құралдар құнының өзгеруін бағалау кезінде негіз ретінде алынады. Шартты сомалар жыл соңында аяқталмаған операциялардың көлемін көрсетеді және кредиттік тәуекелді көрсетпейді.

19. Туынды қаржы құралдары, жалғасы

Шетел валютасын сатып алу-сату шарттары, жалғасы

	2023 жылғы 31 желтоқсан			2022 жылғы 31 желтоқсан		
	Шартты сома	Әділ құн		Шартты сома	Әділ құн	
		Актив	Міндет- теме		Актив	Міндет- теме
Валюталық шарттар						
Валюталық своптар – ішкі шарттар	95,756	67	(384)	43,196	81	(1,341)
Валюталық своптар – шетелдік шарттар	25,112	127	–	37,393	53	(29)
Жиыны	120,868	194	(384)	80,589	134	(1,370)

Жоғарыдағы кестеде шетелдік шарттар деп бейрезиденттермен жасалған шарттар түсініледі, ал ішкі шарттар деп резиденттермен жасалған шарттар түсініледі.

Форвардтар

Форвардтық келісімшарттар болып белгілі бір қаржы құралын көрсетілген бағамен және болашақта көрсетілген күнге сатып алуға немесе сатуға арналған шарттық келісімдер табылады. Форвардтар сауда-саттық биржадан тыс нарықта жүзеге асырылатын мамандандырылған шарттар болып табылады.

2022 жыл ішінде Банк байланысты тараппен жалпы сомасы 72 миллион АҚШ долларына, эквивалентте 29,136 миллион теңгеге форвардтық келісімшарттарды жапты. Контрагент төлемеген 27 миллион АҚШ доллары сомасы, эквивалентте 12,514 миллион теңге жақын болашақта аралық бас компанияда дебиторлық берешектің қалдығын өтеу ниетінің болмауына байланысты аралық бас компаниямен жасалған мәміледен келген шығын ретінде капиталда танылды.

2023 жылдың шілдесінде Банк және Jusan Technologies Ltd. қарызды кешіру туралы келісім жасасты және қолма-қол ақшасыз валютаны сатып алудың жалпы шарттары туралы шартты бұзды.

Своптар

Своптар шартты сомалар негізінде валюта бағамының өзгеруіне сәйкес келетін сомаларды айырбастау туралы екі тарап арасындағы шарттық келісімдерді білдіреді.

2023 жылы валюталық своптармен операциялар бойынша таза пайда 3,866 миллион теңгені құрады (2022 жыл: 19,655 миллион теңге) (12-ескертпе).

20. Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат

Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражатқа мыналар жатады:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
"BBB-"кредиттік рейтингімен пайдалануға шектелген ҚРҰБ-дағы қаражат	838	1,405
"B"кредиттік рейтингісіне ие ҚР (Қырғыз Республикасы) ҰБ-дағы шот	736	568
Басқа банктердегі және өзге қаржы институттарындағы кредиттер мен депозиттер:		
- «А-» бастап «А+» дейінгі кредиттік рейтингімен	11,858	9,821
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	412	502
- «BB-» бастап «BB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	4	4,241
- «B-» бастап «B+» дейінгі кредиттік рейтингімен	–	270
- кредиттік рейтинг берілмеген	50,055	28,273
Басқа банктердегі және өзге қаржы институттарындағы кредиттер мен депозиттер күтілетін кредиттік залалдар үшін резерв шегерілгенге дейін	63,903	45,080
Шетел валютасын сатып алу-сату шарттары («спот»)	4	–
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(73)	(89)
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	63,834	44,991

Кредиттік рейтингтер халықаралық рейтингтік агенттіктердің стандарттарына сәйкес ұсынылған.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша банктердегі және басқа қаржы институттарындағы барлық қаражат мерзімі кешіктірілген болып саналмайды және кредиттік тәуекел деңгейінің 1-кезеңіне жатқызылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 1-кезең).

Пайдалану шектелген ҚРҰБ-дағы қаражат

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша пайдалануда шектелген ҚРҰБ-дағы ағымдағы шоттардағы қаражатқа "Қазақстанның Даму Банкі" АҚ (бұдан әрі - "ҚДБ") ұсынған жалпы сомасы 838 миллион теңге (2022 жылғы 31 желтоқсан: 1,405 миллион теңге) қаражатты қамтиды. Қаражат өңдеу өнеркәсібі саласындағы ірі кәсіпорындарға, сондай-ақ жеке тұлғаларға ҚДБ мақұлдағаннан кейін ғана арнайы жеңілдікті шарттармен отандық өндірістің автокөлігін сатып алу мақсатына кредит ретінде берілуі мүмкін.

2022 жылғы наурызда "Даму "кәсіпкерлікті дамыту қоры" АҚ (бұдан әрі – "Даму") берген қаражат 4,991 миллион теңге жалпы сомаға мерзімінен бұрын өтелді.

Кредиттік рейтингі берілмеген банктер мен басқа да қаржы институттарындағы қаражат

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша кредиттік рейтинг берілмеген басқа банктердегі кредиттер мен депозиттердің сомасына жалпы сомасы 41,025 миллион теңгеге (2022 жылғы 31 желтоқсан: 20,466 миллион теңге) кепілді жарналар мен маржалық қамтамасыз ету, пайдалануы шектелген 8,120 миллион теңге сомаға халықаралық төлем жүйелері бойынша компанияларға (2022 жылғы 31 желтоқсан: 6,881 миллион теңге) және басқа қаржы институттарында 910 миллион теңге сомаға (2022 жылғы 31 желтоқсан: 926 миллион теңге) салымдар кіреді.

Төмендегі кестеде 2023 жылға арналған ККЗ бағалау резервтерінің өзгерістерінің талдауы берілген:

	<i>2023 жыл</i>		
	<i>1-кезең</i>	<i>2- кезең</i>	<i>Барлығы</i>
1 қаңтардағы ККЗ резерві	(89)	–	(89)
Таза резерв құру (8-ескертпе)	18	–	18
Бағамдық айырмашылықтар	(2)	–	(2)
31 желтоқсандағы ККЗ резерві	(73)	–	(73)

20. Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат, жалғасы

Кредиттік рейтингі берілмеген банктердегі және өзге де қаржы институттарындағы қаражат, жалғасы

Төмендегі кестеде 2022 жылдағы ККЗ бағалау резервтерінің өзгерістерінің талдауы берілген:

	2022 жыл		
	1- кезең	2- кезең	Барлығы
1 қаңтардағы ККЗ резерві	(30)	–	(30)
Таза резерв құру (8-ескертпе)	(59)	–	(59)
31 желтоқсандағы ККЗ резерві	(89)	–	(89)

Банктерде және басқа қаржы институттарында қаражаттың шоғырлануы

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың қалдықтардың жиынтық көлемі Топ капиталының 10%-дан астамын құрайтын басқа банктерде және басқа қаржы институттарында қаражаты жоқ (2022 жылғы 31 желтоқсан: жоқ).

21. Сауда-саттық бағалы қағаздары

Сауда-саттық бағалы қағаздары келесі позицияларды қамтиды:

	2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Борыштық бағалы қағаздар		
Мемлекеттік облигациялар		
- ҚРҚМ облигациялары	1,218	2,218
- АҚШ Қаржы министрлігінің облигациялары	–	13,144
- ҚРҰБ ноталары	–	2,010
Мемлекеттік облигациялардың жиыны	1,218	17,372
Корпоративтік облигациялар		
- «AAA-» бастап «AAA+» дейінгі кредиттік рейтингімен	820	–
- «A-» бастап «A+» дейінгі кредиттік рейтингімен	1,360	1,444
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	400	6,788
- кредиттік рейтингі берілмеген	5,217	5,790
Корпоративтік облигациялардың жиыны	7,797	14,022
Құрылымдық ноталар		
- Халықаралық құрылымдық ноталар	38	1,124
Барлық құрылымдық ноталар	38	1,124
Борыштық инвестициялық бағалы қағаздардың жиыны	9,053	32,518
Үлестік бағалы қағаздар		
- Корпоративтік акциялар	2,482	3,292
- Пайлар	548	1,265
- ETF	494	181
Үлестік құралдардың жиыны	3,524	4,738
"Репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған		
Мемлекеттік облигациялар		
- ҚР ҚМ облигациялары (29-ескертпе)	6,937	6,069
"Репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған мемлекеттік облигациялардың жиыны	6,937	6,069
Сауда бағалы қағаздарының жиыны	19,514	43,325

Кредиттік рейтингтер халықаралық рейтингтік агенттіктердің стандарттарына сәйкес ұсынылған.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша кредиттік рейтингісі жоқ корпоративтік облигациялар болып жалпы сомасы 5,217 миллион теңгеге Ресей эмитенттерінің еурооблигациялары табылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: Ресей эмитенттерінің еурооблигациялары және "Орталық Азия электр энергетикалық корпорациясы" АҚ-тың 5,790 миллион теңге жалпы сомаға корпоративтік облигациялары).

22. Инвестициялық бағалы қағаздар

Инвестициялық бағалы қағаздарға мыналар жатады:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар	727,591	868,018
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	237,679	69,554
Инвестициялық бағалы қағаздар	965,270	937,572

Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарға мыналар жатады:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Борыштық бағалы қағаздар		
Мемлекеттік облигациялар		
- ҚРҰБ ноталары	307,445	382,666
- ҚРҚМ облигациялары	144,593	181,700
- ҚОҚ облигациялары	75,003	88,667
- АҚШ Қаржы министрлігінің облигациялары	22,233	4,652
- "Самұрық-Қазына ҰӘҚ" АҚ облигациялары	8,805	19,205
- ҚРҚМ еурооблигациялары	5,394	4,545
Мемлекеттік облигациялардың жиыны	563,473	681,435
Корпоративтік облигациялар		
- «ААА» бастап «ААА-» дейінгі кредиттік рейтингімен	2,539	5,170
- «АА-» бастап «АА+» дейінгі кредиттік рейтингімен	1,359	-
- «А-» бастап «А+» дейінгі кредиттік рейтингімен	1,435	3,958
- «ВВВ-» бастап «ВВВ+» дейінгі кредиттік рейтингімен	56,812	9,909
- «ВВ-» бастап «ВВ+» дейінгі кредиттік рейтингімен	3,134	1,377
- «В-» бастап «В+» дейінгі кредиттік рейтингімен	-	2,000
- кредиттік рейтингі берілмеген	11,647	4,494
Корпоративтік облигациялардың жиыны	76,926	26,908
Үлестік бағалы қағаздар		
- "Кселл" АҚ корпоративтік акциялары	35,244	31,294
- "Қазақтелеком" АҚ корпоративтік акциялары	32,366	-
- баға белгілері жоқ акциялар	39	39
Үлестік бағалы қағаздардың жиыны	67,649	31,333
	708,048	739,676
"Репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған Мемлекеттік облигациялар		
- "Самұрық-Қазына ҰӘҚ" АҚ облигациялары (29-ескертпе)	12,230	1,026
- Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің облигациялары (29-ескертпе)	7,313	189
- ҚРҰБ ноталары (29-ескертпе)	-	125,607
Корпоративтік облигациялар		
- кредиттік рейтингі берілмеген	-	1,520
"Репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған облигациялардың жиыны	19,543	128,342
Жиыны	727,591	868,018

Кредиттік рейтингтер халықаралық рейтингтік агенттіктердің стандарттарына сәйкес ұсынылған.

22. Инвестициялық бағалы қағаздар, жалғасы

Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құны бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар бойынша қалдықтар мерзімі кешіктірілген болып табылмайды және кредиттік тәуекел деңгейінің 1-деңгейіне жатқызылады, ККЗ мақсаттары үшін кредиттік тәуекел деңгейінің 2-сатысына жатқызылған 1,078 миллион теңге сомасындағы инвестициялық бағалы қағаздарды қоспағанда (2022 жылғы 31 желтоқсан: 4,494 миллион теңге). 2-кезеңге енгізілген бағалы қағаздар - бұл кредиттік рейтингі берілмеген, Ресейлік эмитенттердің корпоративтік облигациялары (2022 жылғы 31 желтоқсан: ресейлік эмитенттердің корпоративтік облигациялары).

Төмендегі кестеде 2023 және 2022 жылдардағы ККЗ бойынша бағалау резервтерінің өзгерістерінің талдауы берілген:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
1 қаңтардағы ККЗ резерві	(281)	(291)
Таза резерв құру (<i>8-ескертпе</i>)	(625)	(73)
Есептен шығару	489	-
Бағамдық айырмашылықтар	9	83
31 желтоқсандағы ККЗ резерві	(408)	(281)

Амортизацияланған құн бойынша есепке алынатын бағалы қағаздарға мыналар жатады:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Борыштық бағалы қағаздар		
Мемлекеттік облигациялар		
- ҚРҚМ облигациялары	122,174	19
- ҚОҚ облигациялары	25,424	-
- АҚШ Қаржы министрлігінің облигациялары	17,699	-
- ҚР ҚМ еурооблигациялары	15,986	15,440
- Қырғыз Республикасы Қаржы Министрлігінің қазынашылық облигациялары	4,211	6,051
- ҚРҰБ ноталары	-	995
Күтілетін кредиттік залалдар үшін резерв шегерілгенге дейінгі барлық мемлекеттік облигациялар	185,494	22,505
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(160)	(57)
Барлық мемлекеттік облигациялар	185,334	22,448
Корпоративтік облигациялар		
- «AAA-» бастап «AAA+» дейінгі кредиттік рейтингімен	15,243	5,202
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	20,294	37,024
Күтілетін кредиттік залалдар үшін резерв шегерілгенге дейінгі барлық корпоративтік облигациялар	35,537	42,226
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	-	(43)
Жалпы корпоративтік облигациялар	35,537	42,183
Барлық борыштық инвестициялық бағалы қағаздар	220,871	64,631
"Репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған Мемлекеттік облигациялар		
- Корпоративтік облигациялар	12,876	-
- ҚР ҚМ еурооблигациялары (<i>29-ескертпе</i>)	3,932	4,923
"Репо" мәмілелері бойынша кепілге салынған облигациялардың жиыны	16,808	4,923
Амортизацияланған құн бойынша есепке алынатын инвестициялық бағалы қағаздардың барлығы	237,679	69,554

Кредиттік рейтингтер халықаралық рейтингтік агенттіктердің стандарттарына сәйкес ұсынылған.

2023 жылғы 31 Желтоқсанда топтың ҚҚБ-да жасалған "репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешегі болды, олар бойынша ҚРҚМ купондық еурооблигациялары, халықаралық қаржы ұйымдарының облигациялары және әділ құны 36,351 миллион теңге болатын "Самұрық-Қазына ҰӘҚ" АҚ купондық халықаралық облигациялары қамтамасыз ету ретінде әрекет етеді (2022 жылғы 31 желтоқсан: ҚРҚМ купондық еурооблигациялары, ҚРҰБ жеңілдік ноталары, "Самұрық-Қазына ҰӘҚ" АҚ купондық халықаралық облигациялары және әділ құны 133,265 миллион теңге болатын ұлттық компанияның корпоративтік облигациялары). Барлық операциялар келесі есепті айда жабылды.

22. Инвестициялық бағалы қағаздар, жалғасы

Бұл операциялар стандартты кредит беру, қарыз алу операциялары және бағалы қағаздарды қарызға беру үшін әдеттегі және жалпы қабылданған шарттарда жүргізіледі.

Корпоративтік облигациялар-бұл халықаралық және жергілікті банктер шығарған пайыздық бағалы қағаздар. Бұл бағалы қағаздар ҚҚБ-ға еркін айналыста болады.

Амортизацияланған құн бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар бойынша қалдықтар мерзімі кешіктірілген болып табылмайды және ККЗ мақсаттары үшін кредиттік тәуекел деңгейінің 1-кезеңіне жатқызылады (8-ескертпе).

Төмендегі кестеде 2023 және 2022 жылдардағы ККЗ бойынша бағалау резервтерінің өзгерістерінің талдауы берілген:

	2023 жыл	2022 жыл
1 қаңтардағы ККЗ резерві	(100)	(67)
Таза резерв құру (8-ескертпе)	(64)	(18)
Бағамдық айырмашылық	4	(15)
31 желтоқсандағы ККЗ резерві	(160)	(100)

23. Клиенттерге берілген кредиттер

Клиенттерге берілген кредиттер келесі позицияларды қамтиды:

	2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер	1,336,108	1,228,708
Күтілетін кредиттік залалдар резерві	(280,911)	(316,462)
Клиенттерге амортизацияланған құн бойынша есептелетін, күтілетін кредиттік залалдар үшін резервті шегергендегі кредиттер	1,055,197	912,246
Клиенттерге берілген, пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын кредиттер	9,009	13,524
Клиенттерге берілген кредиттердің жиыны	1,064,206	925,770

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер:

	2023 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер					
Ірі кәсіпорындарға берілген кредиттер	155,436	418	11,630	63,819	231,303
Шағын және орта бизнеске берілген кредиттер	356,507	9,164	21,704	214,099	601,474
Корпоративтік клиенттерге берілген барлық кредиттер	511,943	9,582	33,334	277,918	832,777
Жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер					
Экспресс-кредиттер	367,601	10,004	30,015	65	407,685
Тұтынушылық кредиттер	39,129	1,279	11,102	3,814	55,324
Ипотекалық кредиттер	31,175	432	1,792	4,670	38,069
Кредиттік карталар	901	55	558	-	1,514
Автокөлік сатып алуға арналған кредиттер	449	-	170	120	739
Жеке тұлға клиенттерге берілген барлық кредиттер	439,255	11,770	43,637	8,669	503,331
ККЗ резервін шегергенге дейін клиенттерге берілген кредиттер	951,198	21,352	76,971	286,587	1,336,108
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(15,699)	(4,602)	(45,683)	(214,927)	(280,911)
ККЗ резервін шегергенде клиенттерге берілген кредиттер	935,499	16,750	31,288	71,660	1,055,197

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер, жалғасы

	2022 жылғы 31 желтоқсан				
	1-кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер					
Ірі кәсіпорындарға берілген кредиттер	138,697	3,447	11,112	108,079	261,335
Шағын және орта бизнеске берілген кредиттер	340,335	10,682	19,349	240,538	610,904
Корпоративтік клиенттерге берілген барлық кредиттер	479,032	14,129	30,461	348,617	872,239
Жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер					
Экспресс-кредиттер	213,119	5,237	22,507	475	241,338
Тұтынушылық кредиттер	46,472	2,316	10,316	5,147	64,251
Ипотекалық кредиттер	37,523	692	2,418	5,799	46,432
Кредиттік карталар	2,430	213	870	–	3,513
Автокөлік сатып алуға арналған кредиттер	728	–	81	126	935
Жеке тұлға клиенттерге берілген барлық кредиттер	300,272	8,458	36,192	11,547	356,469
ККЗ резервін шегергенге дейін клиенттерге берілген кредиттер	779,304	22,587	66,653	360,164	1,228,708
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(11,974)	(3,264)	(36,917)	(264,307)	(316,462)
ККЗ резервін шегергенде клиенттерге берілген кредиттер	767,330	19,323	29,736	95,857	912,246

2019 жылыТоп клиенттерге берілген, белгілі бір кредиттерді СҚКҚ-кредиттер құрамына қайта жіктеді. Бұл қаржы құралдарын тануды тоқтатуға және жаңа СҚКҚ-кредиттер тануға әкелді.

Алайда, Топтың автоматтандырылған банктік ақпараттық жүйесінің шектеулеріне байланысты шоғырландырылған қаржылық есептіліктегі ақпараттың тиісті ашылуы қолданыстағы кредиттік шарттардың танылуы тоқтатылғанға дейінгі тарихи жалпы құнын, сондай-ақ күтілетін кредиттік шығындар үшін тиісті резервті көрсетеді. Кредиттердің тарихи сомасының жалпы шамасы туралы қосымша түсіндірулер Топтың қаржылық жағдайы туралы шоғырландырылған есепте жаңадан танылған СҚКҚ -кредиттердің баланстық құнына әсер етпейді.

ХҚЕС (IFRS) 9 талаптарына сәйкес, Топтың қаржылық жағдайы туралы шоғырландырылған есепте танылған корпоративтік СҚКҚ-кредиттердің жалпы баланстық құны 2023 жылғы 31 желтоқсанда 87,410 миллион теңгені (2022 жылғы 31 желтоқсан: 122,266 миллион теңге) құрады және ККЗ тиісті резерві 15,750 миллион теңгені (2022 жылғы 31 желтоқсан: 26,409 миллион теңге) құрады.

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша ескерілетін кредиттердің құнсыздануына бағалау резерві

Төменде 2023 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішінде корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер бойынша жалпы баланстық құнның және тиісті ККЗ өзгерістерінің талдаулары келтірілген:

	2023 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер					
1 қаңтардағы жалпы баланстық құн	479,032	14,129	30,461	348,617	872,239
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	297,527	–	–	242	297,769
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	(258,197)	(6,612)	(3,568)	(27,257)	(295,634)
1-кезеңге ауыстыру	2,224	(2,018)	(206)	–	–
2-кезеңге ауыстыру	(7,296)	7,524	(228)	–	–
3-кезеңге ауыстыру	(4,563)	(2,003)	6,566	–	–
Есептелген пайыздардағы таза өзгеріс	6,967	(1,135)	(295)	(5,235)	302
Қалпына келтіру/(есептен шығару)	–	–	941	(37,258)	(36,317)
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	(3,751)	(303)	(337)	(1,191)	(5,582)
31 желтоқсанда	511,943	9,582	33,334	277,918	832,777

	2023 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер					
1 қаңтардағы ККЗ	(3,863)	(741)	(15,503)	(260,749)	(280,856)
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	(1,761)	–	–	(1)	(1,762)
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	335	(42)	416	2,035	2,744
1-кезеңге ауыстыру	(113)	94	19	–	–
2-кезеңге ауыстыру	235	(323)	88	–	–
3-кезеңге ауыстыру	(1,127)	(215)	1,342	–	–
Шығындар бойынша бағалау резервін таза өзгерту	1,359	110	694	7,253	9,416
Жеңілдік амортизациясы	–	–	(25)	1,979	1,954
Есептен шығару/(қалпына келтіру)	–	–	(941)	37,258	36,317
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	229	29	(69)	573	762
31 желтоқсанда	(4,706)	(1,088)	(13,979)	(211,652)	(231,425)

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттердің құнсыздануына бағалау резерві, жалғасы

Төменде жиынтықты баланстық құнның және 2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішінде корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер бойынша тиісті ККЗ өзгерістерінің талдаулары келтірілген:

	2022 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
<i>Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер</i>					
1 қаңтардағы жалпы баланстық құн	399,159	51,340	12,841	339,320	802,660
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	240,117	–	–	2,386	242,503
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	(149,171)	(25,733)	(5,169)	(19,396)	(199,469)
1-кезеңге ауыстыру	4,010	(3,931)	(79)	–	–
2-кезеңге ауыстыру	(4,504)	4,536	(32)	–	–
3-кезеңге ауыстыру	(2,309)	(8,923)	11,232	–	–
Есептелген пайыздардағы таза өзгеріс	(13,273)	(4,147)	6,822	(1,121)	(11,719)
Қалпына келтіру	–	–	4,331	14,474	18,805
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	5,003	987	515	12,954	19,459
31 желтоқсанда	479,032	14,129	30,461	348,617	872,239

	2022 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
<i>Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер</i>					
1 қаңтардағы ККЗ	(2,297)	(1,886)	(4,007)	(228,957)	(237,147)
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	(4,690)	–	–	(2,042)	(6,732)
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	66	6	2,505	4,659	7,236
1-кезеңге ауыстыру	(613)	593	20	–	–
2-кезеңге ауыстыру	48	(71)	23	–	–
3-кезеңге ауыстыру	84	2,394	(2,478)	–	–
Шығындар бойынша бағалау резервін таза өзгерту	3,828	510	(5,949)	(12,895)	(14,506)
Жеңілдік амортизациясы	–	–	235	1,217	1,452
Қалпына келтіру	–	–	(4,331)	(14,474)	(18,805)
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	(289)	(2,287)	(1,521)	(8,257)	(12,354)
31 желтоқсанда	(3,863)	(741)	(15,503)	(260,749)	(280,856)

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттердің құнсыздануына бағалау резерві, жалғасы

Төменде жиынтықты баланстық құнның және 2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішінде жеке клиенттерге берілген кредиттер бойынша тиісті ККЗ өзгерістерінің талдаулары келтірілген:

	2023 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Жеке клиенттерге берілген кредиттер					
1 қаңтардағы жалпы баланстық құн	300,272	8,458	36,192	11,547	356,469
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	383,840	–	–	–	383,840
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	(211,422)	(2,647)	(22,110)	(3,378)	(239,557)
1-кезеңге ауыстыру	3,033	(752)	(2,281)	–	–
2-кезеңге ауыстыру	(11,897)	11,968	(71)	–	–
3-кезеңге ауыстыру	(33,564)	(5,725)	39,289	–	–
Есептелген пайыздардағы таза өзгеріс	9,519	497	9,195	1,385	20,596
Есептен шығару	–	–	(16,556)	(890)	(17,446)
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	(526)	(29)	(21)	5	(571)
31 желтоқсандағы жиынтық баланстық құн	439,255	11,770	43,637	8,669	503,331
2022 жыл					
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Жеке клиенттерге берілген кредиттер					
1 қаңтардағы ККЗ	(8,111)	(2,523)	(21,414)	(3,558)	(35,606)
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	(8,457)	–	–	–	(8,457)
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	2,659	244	1,199	100	4,202
1-кезеңге ауыстыру	(717)	314	403	–	–
2-кезеңге ауыстыру	663	(685)	22	–	–
3-кезеңге ауыстыру	6,055	895	(6,950)	–	–
Шығындар бойынша бағалау резервін таза өзгерту	(3,088)	(1,761)	(22,246)	(795)	(27,890)
Дисконт амортизациясы	–	–	704	88	792
Есептен шығару	–	–	16,556	890	17,446
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	3	2	22	–	27
31 желтоқсанда	(10,993)	(3,514)	(31,704)	(3,275)	(49,486)

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттердің құнсыздануына бағалау резерві, жалғасы

Төменде жиынтықты баланстық құнның және 2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішінде жеке клиенттерге берілген, амортизацияланған құн бойынша есепке алынатын кредиттер бойынша тиісті ККЗ өзгерістерінің талдаулары келтірілген:

	2022 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Жеке клиенттерге берілген кредиттер					
1 қаңтардағы жалпы баланстық құн	254,156	3,479	12,600	13,434	283,669
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	184,146	–	–	46	184,192
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	(102,178)	(801)	(7,593)	(2,330)	(112,902)
1-кезеңге ауыстыру	1,569	(480)	(1,089)	–	–
2-кезеңге ауыстыру	(7,759)	7,832	(73)	–	–
3-кезеңге ауыстыру	(29,439)	(1,883)	31,322	–	–
Есептелген пайыздардағы таза өзгеріс	(1,085)	237	4,030	630	3,812
Дисконт амортизациясы	–	–	1,053	1,355	2,408
Есептен шығару	–	–	(4,089)	(1,641)	(5,730)
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	862	74	31	53	1,020
31 желтоқсандағы жиынтық баланстық құн	300,272	8,458	36,192	11,547	356,469

	2022 жыл				
	1- кезең	2- кезең	3- кезең	СҚКҚ	Жиыны
Жеке клиенттерге берілген кредиттер					
1 қаңтардағы ККЗ	(6,049)	(818)	(5,731)	(4,539)	(17,137)
Құрылған немесе сатып алынған жаңа активтер	(7,275)	–	–	(24)	(7,299)
Танылуы тоқтатылған немесе өтелген активтер (есептен шығаруды қоспағанда)	1,663	23	278	1,435	3,399
1-кезеңге ауыстыру	(215)	64	151	–	–
2-кезеңге ауыстыру	730	(742)	12	–	–
3-кезеңге ауыстыру	7,210	401	(7,611)	–	–
Шығындар бойынша бағалау резервін таза өзгерту	(4,159)	(1,410)	(12,400)	(2,010)	(19,979)
Дисконт амортизациясы	–	–	(172)	(52)	(224)
Есептен шығару	–	–	4,089	1,641	5,730
Валюта бағамдарының өзгеруінің әсері	(16)	(41)	(30)	(9)	(96)
31 желтоқсанда	(8,111)	(2,523)	(21,414)	(3,558)	(35,606)

Өзгертілген және қайта құрылымдалған қарыздар

Егер Шарттың талаптары іс жүзінде жаңа кредитке айналатындай қайта қаралса және айырмашылық құнсызданудан болған шығын танылғанға дейін тануды тоқтатудан түскен пайда немесе залал ретінде танылса, Топ қаржылық активті, мысалы, клиентке берілген кредитті тануды тоқтатады. Құрылған кредит СҚКҚ-актив болып саналатын жағдайларды қоспағанда, бастапқы тану кезінде кредиттер ККЗ бағалау мақсаттары үшін 1-кезеңге жатады.

Егер модификация ақша ағындарының айтарлықтай өзгеруіне әкелмесе, модификация тануды тоқтатпайды. Бастапқы тиімді пайыздық мөлшерлеме бойынша дисконтталған ақша ағындарының өзгеруіне сүйене отырып, Топ құнсызданудан болған шығын танылғанға дейін модификациядан түскен пайданы немесе шығынды таниды.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген кредиттердің сапасы

Әрі қарай 2023 жылғы 31 желтоқсанға амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын клиенттерге берілген кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

<i>Клиенттерге берілген кредиттер</i>	<i>Ірі кәсіпорындар-ға берілген кредиттер</i>	<i>Шағын және орта бизнеске берілген кредиттер</i>	<i>Ипотекалық кредиттер</i>	<i>Автокөлік сатып алуға арналған кредиттер</i>	<i>Экспресс-кредиттер</i>	<i>Тұтынушылық кредиттер</i>	<i>Кредиттік карталар</i>	<i>Жиыны</i>
- мерзімі кешіктірілмеген	205,036	463,321	33,162	451	356,650	38,940	826	1,098,386
- 30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	3,222	11,351	307	–	13,148	1,723	80	29,831
- 30-89 күн мерзімге кешіктірілген	1,442	2,734	307	–	10,264	1,437	55	16,239
- 90-179 күн мерзімге кешіктірілген	–	1,303	166	–	8,649	1,589	149	11,856
- 180 күн және 1 жылдан аз мерзімге кешіктірілген	86	17,521	314	23	9,104	3,053	32	30,133
- 1 жылдан астам уақытқа кешіктірілген	21,517	105,244	3,813	265	9,870	8,582	372	149,663
ККЗ резервін шегергенге дейін клиенттерге берілген барлық кредиттер	231,303	601,474	38,069	739	407,685	55,324	1,514	1,336,108
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(57,795)	(173,630)	(1,911)	(172)	(34,533)	(12,399)	(471)	(280,911)
ККЗ резервін шегергенде клиенттерге берілген барлық кредиттер	173,508	427,844	36,158	567	373,152	42,925	1,043	1,055,197

Әрі қарай кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсанға амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын клиенттерге берілген кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

<i>Клиенттерге берілген кредиттер</i>	<i>Ірі кәсіпорындар-ға берілген кредиттер</i>	<i>Шағын және орта бизнеске берілген кредиттер</i>	<i>Ипотекалық кредиттер</i>	<i>Автокөлік сатып алуға арналған кредиттер</i>	<i>Экспресс-кредиттер</i>	<i>Тұтынушылық кредиттер</i>	<i>Кредиттік карталар</i>	<i>Жиыны</i>
- мерзімі кешіктірілмеген	230,327	466,737	39,971	736	206,795	46,167	2,490	993,223
- 30 күннен аз мерзімге кешіктірілген	5,140	9,652	889	30	8,198	2,646	254	26,809
- 30-89 күн мерзімге кешіктірілген	2,698	929	594	21	5,506	2,917	213	12,878
- 90-179 күн мерзімге кешіктірілген	–	17,380	610	33	6,214	3,636	173	28,046
- 180 күн және 1 жылдан аз мерзімге кешіктірілген	3,689	22,231	600	2	10,059	5,413	105	42,099
- 1 жылдан астам уақытқа кешіктірілген	19,481	93,975	3,768	113	4,566	3,472	278	125,653
ККЗ резервін шегергенге дейін клиенттерге берілген барлық кредиттер	261,335	610,904	46,432	935	241,338	64,251	3,513	1,228,708
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(95,228)	(185,628)	(1,828)	(125)	(23,327)	(9,710)	(616)	(316,462)
ККЗ резервін шегергенде клиенттерге берілген барлық кредиттер	166,107	425,276	44,604	810	218,011	54,541	2,897	912,246

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Күтілетін кредиттік шығындарды бағалау кезіндегі негізгі болжамдар мен пайымдаулар

Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер

Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік залалдар үшін резервтің мөлшерін айқындау кезінде Топ басшылығы мынадай жорамалдар жасады:

- Сату жағдайында кепілзаттық қамтамасыз етудің бастапқы бағаланған құнына 0.0%-дан 60.0%-ға дейін төмендету коэффициентін қолдану (2022 жылғы 31 желтоқсан: 0.0%-дан бастап 60.0%-ға дейін).
- Уақыт шығындары қамтамасыз етуді сатудан түскен түсімдерді алған кезде 36 айдан 60 айға дейін құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: 36 айдан 60 айға дейін).
- Кредиттік сапаны есепке алу бойынша 1-кезеңге жатқызылған кредиттер бойынша PD деңгейі 0.11%-дан 26.42%-ға дейін (2022 жылғы 31 желтоқсан: 0.05%-дан 17.38%-ға дейін), кредиттік сапаның 2-кезеңіне жатқызылған кредиттер бойынша 0.11%-дан 67.73%-ға дейін (2022 жылғы 31 желтоқсан: 0.76% - дан 67.73% дейін) құрады.
- 1 және 2 кезеңдерге жатқызылған кредиттер бойынша LGD деңгейі нөлден 81.54%-ға дейін (2022 жылғы 31 желтоқсан: нөлден 81.54% - ға дейін).

Жоғарыда келтірілген бағалаулардағы өзгерістер күтілетін кредиттік шығындар үшін резервтің мөлшеріне әсер етуі мүмкін. Мысалы, болжалды ақша ағындарының ағымдағы сәтке келтірілген таза құнының шамасы плюс / минус он пайызға өзгерген кезде, 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік залалдарға арналған резервтің мөлшері тиісінше 6,250 миллион теңгеге аздау және 6,894 миллион теңгеге жоғары болар еді (2022 жылғы 31 желтоқсан: тиісінше 7,181 миллион теңгеге аз және 10,568 миллион теңгеге жоғары). Қамтамасыз етуді іске асырудан түсетін түсімдерді алу мерзімі плюс/минус бір жылға өзгерген жағдайда, 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік залалдар резервінің мөлшері сәйкесінше 10,531 миллионға жоғары және 11,625 миллионға төмен болар еді (2022 жылғы 31 желтоқсан: сәйкесінше 9,991 миллионға төмен және 9,989 миллионға жоғары).

Жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер

Топ жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік шығындар үшін резервтің мөлшерін осы кредит түрлері бойынша келтірілген нақты шығындардың өткен тәжірибесіне сүйене отырып бағалайды. Жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік залалдар бойынша резервтің мөлшерін айқындау кезінде басшылық пайдаланатын елеулі жорамалдарға мыналар жатады:

- Шығынның миграция деңгейі тұрақты болып табылады және макроэкономикалық ақпараттың әсерін ескере отырып, Марков тізбектері арқылы құрылған миграция моделі негізінде анықталуы мүмкін; кредиттік сапаны есепке алу бойынша 1-кезеңге жататын өнім топтары бойынша 12 айдағы PD деңгейі бөлшек біртекті портфель өнімдерінің тобына байланысты 0.93%-дан 23.49%-ға дейін құрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 2.28% бастап 48.88% дейін); кредиттік сапаның 2-кезеңіне қатысты Lifetime PD деңгейі 40 .17% бастап 81.67%-ға дейін құрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 30.55% бастап 94.80%-ға дейін).
- Қамтамасыз етілмеген кредиттерді қайтару коэффициенттері 6 жылдан аспайтын дефолттағы шарттарды іріктеу негізінде есептеледі; 1 және 2-кезеңдердің бөлшек сауда портфельінің өнімдері бойынша өтеу деңгейі бірінші жылы 22.85%-дан 26.77%-ға дейін құрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 34.86% бастап 72.49% дейін), екінші жылы –9.99% бастап 33.16% дейін (2022 жылғы 31 желтоқсан: 18.67% бастап 35.71% дейін), үшінші жылы –0.91% бастап 18.06% дейін (2022 жылғы 31 желтоқсан: 8.24% бастап 23.39% дейін).
- Сату жағдайында кепілзаттық қамтамасыз етудің жыл сайынғы қайта бағаланатын құнына 30.0%-дан 70.0% - ға дейін төмендету коэффициенттері қолданылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 30.0% бастап 80.0% дейін).
- Кепілзаттық қамтамасыз етуді іске асыру мерзімі орта есеппен 24 айды құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: орташа 24 ай).

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Күтілетін кредиттік шығындарды бағалау кезіндегі негізгі болжамдар мен пайымдаулар, жалғасы

Жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Жоғарыда келтірілген бағалаулардың өзгеруі күтілетін кредиттік шығындар үшін резервтің мөлшеріне әсер етуі мүмкін. Мысалы, болжамды ақша ағындарының таза ағымдағы келтірілген құнының мөлшері плюс/минус үш пайызға өзгерген кезде, 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер бойынша күтілетін кредиттік шығындар үшін резерв мөлшері 16,162 миллион теңгеге төмен/жоғары болады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 10,694 миллион теңгеге төмен / жоғары).

Кредиттерді өтеу мерзімі

Клиенттерге берілген кредиттерді өтеу мерзімі есепті күндегі жағдай бойынша 38-ескертпеде берілген, және кредит шарттары бойынша келісімшарттық өтеу мерзімдерін білдіреді.

Корпоративтік клиенттерге берілген, пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын кредиттер

ПЗӘҚ бойынша бағаланатын, клиенттерге берілген кредиттерге, ең алдымен, экономикалық себептерге немесе Шартқа байланысты регресс құқығынсыз жобаларды қаржыландыруға арналған кредиттер, сондай-ақ шарттары негізгі кредиттік келісімге сәйкес келмейтін кіріктірілген туынды құралдары бар кредиттер кіреді. ПЗӘҚ бойынша бағаланатын клиенттерге берілген кредиттердің әділ құнын бағалау туралы ақпарат 44-ескертпеде берілген.

2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы пайда немесе шығын арқылы әділ құн бойынша бағаланатын, клиенттерге берілген кредиттер келесі тармақтарды қамтиды:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Шағын және орта бизнеске берілген кредиттер	9,009	13,524
Жиыны	9,009	13,524

Бұдан әрі кестеде 2023 жылғы 31 желтоқсандағы пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын корпоративтік клиенттерге берілген кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	<i>Ірі кәсіпорындарға берілген кредиттер</i>	<i>Шағын және орта бизнеске берілген кредиттер</i>	<i>Жиыны</i>
Мерзімі кешіктірілмеген	–	660	660
360 күннен астам мерзімге кешіктірілген	–	8,349	8,349
Жиыны	–	9,009	9,009

Әрі қарай кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын, корпоративтік клиенттерге берілген кредиттердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	<i>Ірі кәсіпорындарға берілген кредиттер</i>	<i>Шағын және орта кәсіпорындарға берілген кредиттер</i>	<i>Жиыны</i>
Мерзімі кешіктірілмеген	–	721	721
90-179 күнге кешіктірілген	–	475	475
360 күннен көп уақытқа кешіктірілген	–	12,328	12,328
Жиыны	–	13,524	13,524

Қамтамасыз етуді және кредиттік қабілеттілігін арттырудың басқа құралдарын талдау

Кестелерде әрі қарай қамтамасыз ету туралы және қамтамасыз ету түрлері бойынша корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер бойынша (күтілетін кредиттік залалдар үшін резервті шегергенде) кредит сапасын арттырудың басқа да құралдары туралы ақпарат ұсынылады.

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Қамтамасыз етуді және кредит қабілеттілігін күшейтудің өзге құралдарын талдау, жалғастыру

	2023 жылғы 31 желтоқсан			Әділ құны анықталмаған
	Қамтамасыз етудің әділ құны – есепті күндегі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Қамтамасыз етудің әділ құны – кредит берілген күнгі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Қамтамасыз етудің әділ құны – кредит берілген күнгі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	
Корпоративтік клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер				
1 -кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	7,871	7,871	–	–
Жылжымайтын мүлік	263,791	90,967	172,824	–
Жылжымалы мүлік	4,595	4,113	482	–
Көлік	42,843	35,858	6,985	–
Жабдық	4,431	1,909	2,522	–
Кепілдіктер	117,607	–	–	117,607
Басқалар	465	465	–	–
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	65,634	–	–	65,634
1-кезеңдегі кредиттер барлығы	507,237	141,183	182,813	183,241
2-кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	154	1	153	–
Жылжымайтын мүлік	7,080	3,888	3,192	–
Жылжымалы мүлік	194	2	192	–
Көлік	103	2	101	–
Жабдық	58	16	42	–
Кепілдіктер	460	–	–	460
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	445	–	–	445
2-сатыдағы кредиттер барлығы	8,494	3,909	3,680	905
3- кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	32	4	28	–
Жылжымайтын мүлік	17,984	11,460	6,524	–
Кепілдіктер	273	–	–	273
Көлік құралдары	860	–	860	–
Жабдық	154	–	154	–
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	52	–	–	52
3-сатыдағы кредиттер барлығы	19,355	11,464	7,566	325
СҚКҚ				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	616	608	8	–
Жылжымайтын мүлік	65,204	49,684	15,520	–
Жылжымалы мүлік	33	1	32	–
Көлік құралы	91	74	17	–
Жабдық	7	1	6	–
Кепілдіктер	1	–	–	1
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	314	–	–	314
СҚКҚ сатысындағы кредиттер барлығы	66,266	50,368	15,583	315
Пайда немесе шығын арқылы әділ құн бойынша бағаланатын				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	1	1	–	–
Жылжымайтын мүлік	8,984	8,572	412	–
Жабдық	24	–	24	–
Корпоративтік клиенттерге берілген, пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын кредиттердің барлығы	9,009	8,573	436	–
Корпоративтік клиенттерге берілген барлық кредиттер	610,361	215,497	210,078	184,786

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Қамтамасыз етуді және кредит қабілеттілігін күшейтудің басқа құралдарын талдау, жалғасы

	2022 жылғы 31 желтоқсан			Әділ құны анықталмаған
	Клиенттерге берілген кредиттердің баланстық құны	Қамтамасыз етудің әділ құны – есепті күндегі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Қамтамасыз етудің әділ құны – кредит берілген күнгі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	
Корпоративтік клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер				
1-кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	8,192	8,192	–	–
Жылжымайтын мүлік	261,174	128,352	132,822	–
Жылжымалы мүлік	3,924	2,627	1,297	–
Көлік	39,269	34,638	4,631	–
Жабдық	6,340	3,055	3,285	–
Кепілдіктер	97,416	–	–	97,416
Басқалар	423	423	–	–
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	58,431	–	–	58,431
1-кезеңдегі кредиттер барлығы	475,169	177,287	142,035	155,847
2-кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	5,132	5,132	–	–
Жылжымайтын мүлік	8,020	7,118	902	–
Жылжымалы мүлік	2	2	–	–
Көлік	32	1	31	–
Жабдық	10	–	10	–
Кепілдіктер	184	–	–	184
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	8	–	–	8
2-сатыдағы кредиттер барлығы	13,388	12,253	943	192
3-кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	11	11	–	–
Жылжымайтын мүлік	14,212	9,918	4,294	–
Кепілдіктер	86	–	–	86
Көлік құралдары	255	230	25	–
Жабдық	200	–	200	–
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	194	–	–	194
3-сатыдағы кредиттер барлығы	14,958	10,159	4,519	280
СҚКҚ				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	574	574	–	–
Жылжымайтын мүлік	82,284	65,942	16,342	–
Жылжымалы мүлік	72	1	71	–
Көлік құралдары	324	292	32	–
Жабдық	23	22	1	–
Кепілдіктер	4,583	–	–	4,583
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	8	–	–	8
СҚКҚ сатысындағы кредиттер барлығы	87,868	66,831	16,446	4,591
Пайда немесе шығын арқылы әділ құн бойынша бағаланатын				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	1	1	–	–
Жылжымайтын мүлік	13,479	13,421	58	–
Жабдық	44	44	–	–
Корпоративтік клиенттерге берілген, пайда немесе залал арқылы әділ құны бойынша бағаланатын кредиттердің барлығы	13,524	13,466	58	–
Корпоративтік клиенттерге берілген барлық кредиттер	604,907	279,996	164,001	160,910

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Қамтамасыз етуді және кредит қабілеттілігін күшейтудің басқа құралдарын талдау, жалғасы

Бұрын келтірілген кестелер артық қамтамасыз ету құнын жояды.

2023 жылы Топ қарыз алушыларды қамтамасыз етуге қатысты саясатқа өзгерістер енгізбеді (2022 жылы Топ қарыз алушыларды қамтамасыз ету саясатына өзгерістер енгізбеді).

"Қамтамасыз етусіз және кредиттік қабілеттілікті күшейтудің басқа құралдарынсыз" деген бапта көрсетілген сома қамтамасыз етілмеген кредиттерді және толық қамтамасыз етілмеген кредиттердің бір бөлігін қамтиды.

Қамтамасыз етудің бірнеше түрі бар кредиттер бойынша ақпарат күтілетін кредиттік залалдар үшін резервті бағалау үшін неғұрлым маңызды қамтамасыз ету түрі бойынша ашылады. Жеке тұлғалардан, мысалы, шағын және орта бизнес кәсіпорындарының қарыз алушыларының акционерлерінен алынған кепілгерліктер және рейтингі жоқ жергілікті компаниялардан алынған корпоративтік кепілдіктер күтілетін кредиттік залалдар үшін резервті бағалау кезінде есепке алынбайды.

Жеке клиенттерге берілген кредиттер

Ипотека тиісті тұрғын үймен қамтамасыз етілген. Топтың саясатына сәйкес, ипотека сомасы мен кредит берілген күндегі кепіл құны арасындағы қатынас ең көбі 80% болуы керек. Автокөлік сатып алуға арналған кредиттер тиісті автокөліктердің кепілімен қамтамасыз етілген. Топтың саясатына сәйкес, автокөлік кредиті мен кепіл құны арасындағы қатынас ең көбі 80% болуы керек. Тұтынушылық кредиттер, әдетте, тиісті мүліктің кепілімен, ал кейбір жағдайларда көлік құралдарын, ақшалай депозиттер мен кепілдіктерді қоса алғанда, активтердің кепілімен қамтамасыз етіледі.

Әрі қарай кестелерде қамтамасыз ету және 3-сатыдағы жеке тұлға клиенттерге берілген кредиттер бойынша және қамтамасыз ету түрлері бойынша (күтілетін кредиттік залалдар үшін резервті шегергенде) кредит сапасын арттырудың басқа да құралдары туралы ақпарат ұсынылады.

	2023 жылғы 31 желтоқсан			
	Клиенттерге берілген кредиттердің баланстық құны	Қамтамасыз етудің әділ құны – есепті күндегі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Қамтамасыз етудің әділ құны – кредит берілген күнді жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Әділ құны анықталмаған
Жеке клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер				
3-кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	5	–	5	–
Жылжымайтын мүлік	2,459	148	2,311	–
Көлік құралдары	61	–	61	–
Кепілдіктер	20	–	–	20
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	9,388	–	–	9,388
3-сатыдағы кредиттер барлығы	11,933	148	2,377	9,408
СҚКҚ				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	10	–	10	–
Жылжымайтын мүлік	5,359	128	5,231	–
Көлік құралдары	17	–	17	–
Кепілдіктер	8	6	–	2
СҚКҚ сатысындағы кредиттер барлығы	5,394	134	5,258	2
Жеке клиенттерге берілген барлық кредиттер	453,845	19,987	37,947	395,911

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Қамтамасыз етуді және кредит қабілеттілігін күшейтудің басқа құралдарын талдау, жалғасы

	2022 жылғы 31 желтоқсан			Әділ құны анықталмаған
	Қамтамасыз етудің әділ құны – есепті күндегі жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Қамтамасыз етудің әділ құны – кредит берілген күнді жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	Қамтамасыз етудің әділ құны – кредит берілген күнді жағдай бойынша бағаланған қамтамасыз ету үшін	
Жеке тұлға клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттер				
3-кезең				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	6	6	–	–
Жылжымайтын мүлік	3,214	232	2,982	–
Көлік құралдары	34	2	32	–
Кепілдіктер	37	–	–	37
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	11,487	–	–	11,487
3-кезеңдегі кредиттер барлығы	14,778	240	3,014	11,524
СҚКҚ				
Ақша қаражаттары мен депозиттер	12	12	–	–
Жылжымайтын мүлік	7,716	277	7,439	–
Жылжымалы мүлік	7	–	7	–
Көлік құралдары	40	2	38	–
Кепілдіктер	18	–	–	18
Қамтамасыз етусіз және кред. қабілеттілікті арттырудың басқа құралдарынсыз	196	–	–	196
СҚКҚ сатысындағы кредиттер барлығы	7,989	291	7,484	214
Жеке клиенттерге берілген барлық кредиттер	320,863	14,738	49,876	256,249

Экономика салалары бойынша кредиттерді талдау

Кредиттер негізінен Қазақстан Республикасының аумағында экономиканың мынадай салаларында қызмет жүргізетін клиенттерге берілді:

	2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Корпоративтік клиенттерге берілген кредиттер		
Қызметтер	225,533	304,819
Өндіріс	175,834	165,749
Сауда	129,836	146,920
Құрылыс	107,630	119,214
Қаржы және сақтандыру	96,447	55,632
Көлік	43,757	33,789
Ауыл шаруашылығы	20,458	18,218
Білім	20,965	17,436
Басқасы	12,317	10,462
	832,777	872,239
Жеке клиенттерге берілген кредиттер		
Экспресс-кредиттер	407,685	241,338
Тұтынушылық кредиттер	55,324	64,251
Ипотекалық кредиттер	38,069	46,432
Кредиттік карталар	1,514	3,513
Автокөлік сатып алуға арналған кредиттер	739	935
	503,331	356,469
	1,336,108	1,228,708
Күтілетін кредиттік залалдарға арналған резерв	(280,911)	(316,462)
Клиенттерге берілген, амортизацияланған құны бойынша есепке алынатын кредиттердің жиыны	1,055,197	912,246

23. Клиенттерге берілген кредиттер, жалғасы

Клиенттерге берілген кредиттердің шоғырлануы

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың бір қарыз алушы тобы бар (31 желтоқсан 2022 жыл: бір топ), құнсыздануға арналған резервті шегергендегі кредиттердің баланстық құны бұл Топтың меншікті капиталының 10%-дан астамын құрайды. Осы кредиттердің жиынтық көлемі 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 70,452 миллион теңгені құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: 68,640 миллион теңге).

2023 жылғы желтоқсанда Банк жеке тұлғаға өз қаражаты есебінен жылдық 18.2% мөлшерлеменен 7 ай мерзімге 46,000 миллион теңге сомаға кепілсіз қарыз берді. Бұл қарыз корпоративтік клиенттер портфелінің құрамына жіктелді, ККЗ резерві кредиттік сапаның 1-кезеңіне жататын 4.3% деңгейінде PD көрсеткішін пайдалана отырып есептелді.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

24. Негізгі құралдар және материалдық емес активтер

Төменде 2023 жылғы негізгі құралдар баптары бойынша қозғалыс берілген:

Еск.	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (әкімшілік)</i>		<i>Жер учаскелері және ғимараттар (өндірістік)</i>		<i>Компьютерлік жабдық</i>	<i>Көлік құралдары</i>	<i>Аяқталмаған құрылыс</i>	<i>Басқасы</i>	<i>Материалдық емес активтер</i>	<i>Пайдалану құқығы нысанындағы активтер</i>	<i>Барлығы</i>
	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (әкімшілік)</i>	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (өндірістік)</i>	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (өндірістік)</i>	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (өндірістік)</i>							
Бастапқы құны											
2023 жылғы 1 қаңтардағы қалдық	49,272	3,196	8,624	3,300	1,359	15,104	9,072	6,496	96,423		
Түсімдер	2,498	48	1,674	190	2,361	5,610	3,821	1,398	17,600		
Шығу және есептен шығару	(2,412)	–	(2,303)	(63)	–	(2,462)	(868)	(1,859)	(9,967)		
Ақша аударымдары	32	–	1,409	–	(1,782)	341	–	–	–		
Құнсыздану	–	–	–	–	–	–	(30)	–	(30)		
Бағамдық айырмашылық	(158)	–	(99)	(33)	(12)	(138)	(94)	(106)	(640)		
2023 жылғы 31 желтоқсандағы қалдық	49,232	3,244	9,305	3,394	1,926	18,455	11,901	5,929	103,386		
Тозу және амортизация											
2023 жылғы 1 қаңтардағы қалдық	(1,198)	(595)	(546)	(192)	–	(4,463)	(2,601)	(2,369)	(11,964)		
Бір жылдағы тозу және амортизация	16 (911)	(3)	(2,384)	(116)	–	(3,390)	(1,811)	(1,416)	(10,031)		
Шығу және есептен шығару	67	–	2,296	51	–	1,649	864	1,544	6,471		
Бағамдық айырмашылық	3	–	5	–	–	6	–	10	24		
2023 жылғы 31 желтоқсандағы қалдық	(2,039)	(598)	(629)	(257)	–	(6,198)	(3,548)	(2,231)	(15,500)		
Баланстық құн											
2023 жылғы 31 желтоқсандағы	47,193	2,646	8,676	3,137	1,926	12,257	8,353	3,698	87,886		

Топ үш жылда бір рет жер учаскелері мен ғимараттардың әділ құнын Топтың есеп саясатына сәйкес әділ құны бойынша бағалайды. Нақты нарықтық немесе мүлтік индикаторлар айтарлықтай өзгерген жағдайда, Топ қайта бағалауды жиі жүргізе алады. 2023 жылы топ жер учаскелері мен ғимараттардың құнын қайта бағаламады.

2022 жылғы 31 Желтоқсанда Топ ХҚЕС (IAS) 16 талаптарына сәйкес жер учаскелері мен ғимараттарды қайта бағалауды жүргізді. Әділ құн негізінен кіріс әдісімен анықталды, ол ішкі ақпараттық көздерден алынған деректерді, оның ішінде Банктің болжамдарын, сондай-ақ әр түрлі жарияланған көздерден, анықтамалықтардан және т. б. жалпыға қолжетімді статистикалық ақпаратты ескере отырып құрылған ақша ағындарын талдауға негізделген. Бағалау Топтың басқа жиынтық табысының құрамында танылған жер учаскелері мен ғимараттардың баланстық құнының 6,375 миллион теңгеге өсуіне әкелді.

Жер учаскелері мен ғимараттардың әділ құны әділ құн иерархиясындағы 2-сатыға жатады.

24. Негізгі құралдар мен материалдық емес активтер, жалғасы

Төменде 2022 жылғы негізгі құралдар баптары бойынша қозғалыс берілген:

	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (әкімшілік)</i>	<i>Жер учаскелері және ғимараттар (өндірістік)</i>	<i>Компьютерлік жабдық</i>	<i>Көлік құралдары</i>	<i>Аяқталмаған құрылыс</i>	<i>Басқасы</i>	<i>Материалдық емес активтер</i>	<i>Пайдалану құқығы нысанындағы активтер</i>	<i>Барлығы</i>
Бастапқы құны									
2022 жылғы 1 қаңтардағы қалдық	50,862	3,105	6,463	2,768	1,193	11,153	7,509	6,053	89,106
Түсімдер	2,001	91	3,155	519	344	7,128	1,900	1,689	16,827
Шығу және есептен шығару	(7,746)	–	(1,425)	(97)	–	(3,795)	(464)	(1,378)	(14,905)
Ақша аударымдары	9	–	110	–	(220)	101	–	–	–
Күнсыздану	4,106	–	238	87	–	366	–	–	4,797
Бағамдық айырмашылық	40	–	83	23	42	151	127	132	598
2022 жылғы 31 желтоқсандағы қалдық	49,272	3,196	8,624	3,300	1,359	15,104	9,072	6,496	96,423
Тозу және амортизация									
2022 жылғы 1 қаңтардағы қалдық	(1,357)	(75)	–	–	–	(2,918)	(1,510)	(1,599)	(7,459)
Бір жылдағы тозу және амортизация	(855)	(520)	(1,914)	(251)	–	(2,252)	(1,450)	(1,468)	(8,710)
Шығу және есептен шығару	1,042	–	1,415	69	–	812	443	721	4,502
Бағамдық айырмашылық	(28)	–	(47)	(10)	–	(105)	(84)	(23)	(297)
2022 жылғы 31 желтоқсандағы қалдық	(1,198)	(595)	(546)	(192)	–	(4,463)	(2,601)	(2,369)	(11,964)
Баланстық құн									
2022 жылғы 31 желтоқсандағы	48,074	2,601	8,078	3,108	1,359	10,641	6,471	4,127	84,459

Егер ғимараттар мен жер учаскелерінің құнын қайта бағалау жүзеге асырылмаған жағдайда, олардың баланстық құны 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 53,440 миллион теңгені құрайтын болады (2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша: 54,296 миллион теңге).

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың жалпы сомасы 1,921 миллион теңгеге кепілге салынған негізгі қаражаты бар (2022 жылғы 31 желтоқсан: 2,065 миллион теңге).

25. Сатуға арналған ұзақмерзімді активтер

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
1 қаңтардағы қалдық	8,136	547
Түсімдер	11,877	29,051
Шегерімдер	(13,028)	(21,462)
31 желтоқсандағы қалдық	6,985	8,136

Сатуға арналған ұзақмерзімді активтерге компаниялардың жарғылық капиталына қатысу үлестері және клиенттерге берілген құнсызданған кредиттерге қатысты талап ету құқығының орнына Топ қабылдаған жылжымайтын мүлік кіреді.

26. Инвестициялық меншік

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
1 қаңтардағы қалдық	34,620	37,152
Түсімдер	11,630	10,871
Шегерімдер	(8,051)	(11,730)
Қайта бағалау	4,662	(1,673)
31 желтоқсандағы қалдық	42,861	34,620

27. Басқа активтер

Басқа активтерге келесі позициялар кіреді:

	<u>2023 жылғы 31 желтоқсан</u>	<u>2022 жылғы 31 желтоқсан</u>
Банк қызметі бойынша дебиторлар	6,232	5,566
Меншікті активтерді сатуға байланысты туындаған дебиторлық берешек	5,978	5,231
Комиссиялар бойынша дебиторлық берешек (9-ескертпе)	4,569	2,734
Сауда дебиторлық берешек	2,873	4,327
Шығарылған кепілдіктер бойынша дебиторлық берешек	2,540	2,861
Банктің сауда-саттыққа қатысуы үшін дебиторлық берешек	1,021	1,235
Басқа дебиторлық берешек	3,892	9,531
Күтілетін кредиттік залалдарға резерв	(2,063)	(1,723)
Басқа қаржы активтері	25,042	29,762
Алынған кепілзаттық қамтамасыз ету	31,530	37,498
Алдын ала төлемдер	21,306	9,653
Материалдар мен қорлар	4,427	2,415
Материалдық емес активтер үшін алдын ала төлемдер	225	299
Кеңсе ғимараттары үшін алдын ала төлем	120	631
Басқа қаржылық емес активтер	596	802
Құнсыздану резерві	(2,161)	(758)
Басқа қаржылық емес активтер	56,043	50,540
Басқа активтер	81,085	80,302

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша алдын ала төлемдер құрамына 11,900 миллион теңге сомасына әкімшілік ғимаратты сатып алуға жылжымалы және жылжымайтын мүлікті сатып алу-сатудың алдын ала шарты бойынша алдын ала төлем кіреді.

Күтілетін кредиттік шығындарға резервтің өзгеруін талдау

2023 және 2022 жылдардағы өзге қаржы активтері бойынша күтілетін кредиттік залалдар үшін резервтің өзгеруі мынадай түрде ұсынылған:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
1 қаңтардағы ККЗ қалдығы	(1,723)	(1,305)
Таза резерв құру (8-ескертпе)	(536)	(1,894)
Есептен шығару	132	1,546
Валюта бағамының өзгеруі және өзге де өзгерістер	64	(70)
31 желтоқсандағы ККЗ қалдығы	(2,063)	(1,723)

27. Басқа активтер, жалғасы

Күтілетін кредиттік залалдар үшін резервтің өзгеруін талдау, жалғасы

Басқа қаржылық емес активтер бойынша құнсыздануға арналған резервтің өзгеруі мынадай түрде ұсынылған:

	2023 жыл	2022 жыл
1 қаңтардағы ККЗ қалдығы	(758)	(332)
Таза резерв құру	(1,484)	(533)
Есептен шығару	64	-
Бағамдық айырмашылықтар	17	107
31 желтоқсандағы қалдық	(2,161)	(758)

28. Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаттары мен кредиттері

Банктер мен басқа қаржы институттарының қаражаттары мен кредиттері келесі позицияларды қамтиды:

	2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Басқа банктердің корреспонденттік шоттары	46,878	18,137
Басқа банктерден және басқа қаржы институттарынан алынған салымдар	15,753	15,787
Мемлекеттік ұйымдардан алынған кредиттер	12,511	13,091
Басқа банктер мен қаржы институттарынан алынған кредиттер	3,750	9,319
	78,892	56,334
Шетел валютасын сатып алу-сату шарттары ("spot")	4	9
Жиыны	78,896	56,343

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша мемлекеттік ұйымдардың кредиттері Дамудан 6,610 миллион теңге сомаға, ҚДБ-дан 4,523 миллион теңге сомаға, Қырғыз Республикасының Қаржы министрлігінен (бұдан әрі - "ҚРҚМ") 1,378 миллион теңге сомаға алынған кредиттерді қамтиды (2022 жылғы 31 желтоқсан: Даму 5,947 миллион теңге сомаға, ҚДБ 4,496 миллион теңге сомаға, ҚРҚМ 2,541 миллион теңге сомаға). 2023 жылғы қаңтарда "Аграрлық кредиттік корпорация" АҚ-қа берілген қаражат жалпы сомасы 106 миллион теңгеге мерзімінен бұрын өтелді (2022 жылғы 31 желтоқсан: 107 миллион теңге). Даму мен ҚДБ берген кредиттер теңгемен көрсетілген, жылына 0.1%-дан 2.00%-ға дейінгі номиналды сыйақы мөлшерлемелері және 2034-2035 жылға белгіленген өтеу мерзімдері бар. ҚРҚМ берген кредиттер қырғыз сомаларында көрсетілген, жылына 1.5%-дан 5.0%-ға дейінгі номиналды сыйақы мөлшерлемелері және 2024-2025 жылға белгіленген өтеу мерзімдері бар. Бұл қаржылық міндеттемелер, оның ішінде екінші деңгейдегі банктер үшін қолжетімді мемлекеттік кредит беру бағдарламалары шеңберінде қаражат тарту жеке нарықтық сегмент болып табылады деген болжамды қоса алғанда бастапқыда әділ құн бойынша танылды.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша басқа банктерден алынған салымдарға шетелдік банктерден 8,306 миллион теңге сомаға және қазақстандық екінші деңгейдегі банктен 7,447 миллион теңге сомаға алынған депозиттер кірді (2022 жылғы 31 желтоқсан: негізінен шетелдік банктерден 7,004 миллион теңге сомаға және қазақстандық екінші деңгейдегі банктен 7,865 миллион теңге сомаға).

Банктерден және басқа қаржы институттарынан қаражат пен кредиттердің шоғырлануы

2023 және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топта банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаттары мен кредиттері бойынша сомалар болған жоқ, олар бойынша қалдықтардың жиынтық көлемі Топтың меншікті капиталының 10%-дан астамын құрайды.

29. "Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың 43,288 миллион теңге сомаға "репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешегі бар (2022 жылғы 31 желтоқсан: 139,410 миллион теңге), олар бойынша қамтамасыз ету ретінде тиісінше 19,543 миллион теңге, 6,937 миллион теңге және 16,808 миллион теңге сомаға басқа жиынтық табыс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар, саудалық бағалы қағаздар және амортизациялық құн бойынша есепке алынатын инвестициялық бағалы қағаздар алынды (2022 жылғы 31 желтоқсан: 128,342 миллион теңге, 6,069 миллион теңге және 4,923 миллион теңге, сәйкесінше).

30. Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері

Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттеріне мыналар жатады:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Ағымдағы шоттар мен талап етілгенге дейінгі депозиттер		
- Корпоративтік	399,536	431,709
- Бөлшек	171,033	163,115
Мерзімді депозиттер		
- Корпоративтік	398,448	482,498
- Бөлшек	595,892	527,431
Жинақ ақша салымдары		
- Корпоративтік	11,603	32,906
- Бөлшек	47,580	24,505
	1,624,092	1,662,164

Кепілдіктер мен аккредитивтер бойынша кепіл ретінде ұсталатын (40-ескертпе)

(5,228)	(6,477)
---------	---------

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топ клиенттерінің жалпы сомасы 18,597 миллион теңгеге депозиттері Топ ұсынған кредиттер мен танылмаған кредиттік құралдар бойынша міндеттемелердің орындалуын қамтамасыз етеді (2022 жылғы 31 желтоқсан: 31,464 миллион теңге).

2022 жыл ішінде Топ байланысты тараппен форвардтық келісімшарттарды, оның ішінде осы форвардтық келісімшарттар бойынша өз міндеттемелерін орындау есебінен эквивалентте 24,432 миллион теңгеге тең, жалпы сомасы 18,7 миллион АҚШ долларын құрайтын байланысты тарап берген қамтамасыз етуді (кепілзатты) өтеу есебінен жапты.

Мемлекеттік қаржыландыру бағдарламаларына қатысу

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша корпоративтік мерзімді депозиттерге ҚРҰБ бекіткен ипотекалық тұрғын үй қарыздарын қайта қаржыландырудың мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде ҚОҚ-тан алынған жалпы сомасы 14,253 миллион теңгеге салымдар да кіреді (2022 жылғы 31 желтоқсан: 17,115 миллион теңге). Депозиттер теңгемен көрсетілген, жылына 0.10%-2.99% номиналды сыйақы мөлшерлемелері бар және 2045-2050 жылдары өтелуге жатады.

2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішінде Топ ҚОҚ-пен жасалған екі шартқа оларды бір шартқа біріктіру арқылы өзгерістер енгізді. Шарттардың айтарлықтай өзгеруіне байланысты Топ ескі депозиттерді тануды тоқтатты және жаңа қаржылық міндеттемелерді мойындады. Тиісінше, депозиттер жылдық 12.20% нарықтық пайыздық мөлшерлемені пайдалана отырып, шарттарды біріктіру күніне әділ құнға келтірілді, бұл пайыздық шығыстар құрамында пайда немесе залал және өзге де жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте 1,520 миллион теңге мөлшеріндегі шарттарды өзгертудің әсерін тануға әкелді.

Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттерін шоғырландыру

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың бір клиенті бар (2022 жылғы 31 желтоқсан: екі клиент), шоттары мен депозиттері бойынша қалдықтары Топтың меншікті капиталының 10%-дан астамын құрайды. Көрсетілген клиенттің шоттары мен депозиттері бойынша қалдықтардың жиынтық көлемі 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 67,906 миллион теңге (2022 жылғы 31 желтоқсан: 168,434 миллион теңге) құрайды.

31. Шығарылған борыштық бағалы қағаздар

Шығарылған борыштық бағалы қағаздарға мыналар жатады:

	Шығару күні	Өтеу мерзімі	Қупон мөлшерлемесі, жылына	Туімді мөлшерлеме, жылына	Баланстық құны	
					2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Бесінші облигациялық бағд. шеңберіндегі үшінші облигация шығарылымы	14.03.2019	14.03.2026	10.95%	13.44%	59,089	58,243
Теңгемен көрсетілген облигациялар, бірінші шығарылым	15.10.2018	15.01.2034	0.10%	11.50%	41,254	37,110
Теңгемен көрсетілген облигациялар, төртінші шығарылым	22.01.2019	22.01.2034	0.10%	11.50%	28,777	25,893
Теңгемен көрсетілген облигациялар, бесінші шығарылым	11.12.2020	05.10.2045	0.10%	12.50%	25,557	23,014
Төртінші облигациялық бағд. шеңберіндегі бірінші облигация шығарылымы	10.02.2015	10.02.2025	9.90%	13.41%	19,887	19,405
Теңгемен көрсетілген облигациялар, үшінші шығарылым	28.01.2019	28.01.2034	0.10%	11.50%	17,029	15,322
Теңгемен көрсетілген облигациялар, төртінші шығарылым	28.01.2019	28.01.2034	0.10%	11.50%	10,217	9,193
Теңгемен көрсетілген облигациялар, үшінші шығарылым	28.01.2019	28.01.2034	0.10%	11.50%	7,629	6,864
Теңгемен көрсетілген облигациялар, бірінші шығарылым	11.07.2007	11.07.2027	7.50%	10.90%	3,144	3,046
Теңгемен көрсетілген облигациялар, екінші шығарылым	22.01.2019	22.01.2034	0.10%	11.50%	469	416
Төртінші облигациялық бағд. шеңберіндегі үшінші облигация шығарылымы	10.02.2015	10.02.2023	9.70%	13.49%	–	38,156
Теңгемен көрсетілген облигациялар, он екінші шығарылым	04.06.2013	04.06.2023	Инфляция индексі +1.0%	8.90%	–	10,031
					213,052	246,693

Топтың шығарылған борыштық бағалы қағаздары ҚҚБ-да тізімделеді.

2022 жылғы 7 қарашада Топ айналыс мерзімінің аяқталуына байланысты АҚШ долларымен көрсетілген облигацияны Топтың өз қаражаты есебінен өтеуді жүзеге асырды. Аталған облигация бойынша төлемнің жалпы сомасы 12,668 миллион теңгені құрады.

2023 жылғы 10 ақпанда Банк айналыс мерзімінің аяқталуына байланысты төртінші облигациялық бағдарлама шегінде облигациялардың үшінші шығарылымы бойынша Банктің өз қаражаты есебінен өтеуді жүзеге асырды. Аталған облигациялар бойынша төлемдердің жалпы сомасы 36,899 миллион теңгені құрады.

2023 жылғы 4 маусымда Банк айналыс мерзімінің аяқталуына байланысты облигациялардың он екінші шығарылымы бойынша Банктің өз қаражаты есебінен өтеуді жүзеге асырды. Аталған облигациялар бойынша төлемдердің жалпы сомасы 10,000 миллион теңгені құрады.

Қаржылық қызметтен міндеттемелер мен ақша ағындарының өзгерістерін салыстыру

	2023 жыл	2022 жыл
1 қаңтардағы қалдық	246,693	244,320
Шығарылған борыштық бағалы қағаздарды өтеу	(46,899)	(12,668)
Пайыздық шығыс (7-ескертпе)	24,879	28,503
Төленген пайыздар (7-ескертпе)	(11,621)	(13,462)
31 желтоқсандағы қалдық	213,052	246,693

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

32. Реттелген қарыздар

Реттелген қарыздар келесі позицияларды қамтиды:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Реттелген облигациялар	201,511	195,796
Артықшылықты акциялар	49	2,478
	201,560	198,274

2023 жылғы 31 желтоқсандағы және 2022 жылдардағы жағдай бойынша реттелген қарыздарға жалпы сомасы 49 миллион теңгеге 2,500,000 акция мөлшерінде баға белгіленетін облигациялар мен жинақталған өтелмейтін артықшылықты акциялар кіреді (2022 жылғы 31 желтоқсан: 2,478 миллион теңге).

Банкроттық жағдайында реттелген қарыздар Топ өзінің барлық басқа міндеттемелерін толығымен өтегеннен кейін, бірақ артықшылықты акциялар өтелгенге дейін өтеледі.

Төменде 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша реттелген облигациялар шығарылымдары туралы ақпарат берілген:

	<i>Шығарыл- ған күні</i>	<i>Өтеу мерзімі</i>	<i>Қупон мөлшерле месі, жылына</i>	<i>Туімді мөлшерле месі, жылына</i>	<i>Баланстық құн</i>	
					<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Теңгемен көрсетілген облигациялар, бірінші шығарылым	24.12.2020	24.12.2025	9.00%	13.80%	92,297	89,036
Бесінші облигациялық бағдарлама шеңберіндегі облигациялардың бірінші шығарылымы	10.02.2015	10.02.2025	10.00%	14.93%	40,437	39,055
Бесінші облигациялық бағдарлама шегінде облигациялардың екінші шығарылымы	10.02.2015	10.02.2025	10.00%	14.93%	21,005	20,287
Теңгемен көрсетілген қамтамасыз етусіз атаулы купондық реттелген облигациялар	22.12.2020	01.11.2035	0.10%	15.29%	12,977	11,315
Теңгемен көрсетілген облигациялар, алтыншы шығарылым	11.12.2020	25.10.2040	0.10%	14.60%	10,723	9,447
Теңгемен көрсетілген қамтамасыз етусіз атаулы купондық реттелген облигациялар	11.12.2020	01.11.2040	0.10%	15.29%	9,713	8,514
Теңгемен көрсетілген қамтамасыз етусіз атаулы купондық реттелген облигациялар	23.12.2020	01.11.2040	0.10%	15.29%	7,272	6,373
Теңгемен көрсетілген облигациялар, сегізінші шығарылым	04.06.2013	04.06.2028	9.00%	10.01%	4,850	4,821
Теңгемен көрсетілген облигациялар, екінші шығарылым	11.12.2020	26.10.2040	0.10%	14.60%	2,237	1,972
Теңгемен көрсетілген облигациялар, жетінші шығарылым	04.06.2013	04.06.2023	8.00%	10.01%	–	4,976
					201,511	195,796

Топтың шығарылған реттелген облигациялары ҚҚБ-да тізімделеді.

2022 жылғы 7 қарашада Банк айналыс мерзімінің аяқталуына байланысты АҚШ долларымен көрсетілген облигацияны Банктің өз қаражаты есебінен өтеуді жүзеге асырды. Аталған облигация бойынша төлемнің жалпы сомасы 12,668 миллион теңгені құрады.

2023 жылғы 4 маусымда Банк айналыс мерзімінің аяқталуына байланысты облигациялардың жетінші шығарылымы бойынша Банктің өз қаражаты есебінен өтеуді жүзеге асырды. Аталған облигациялар бойынша төлемдердің жалпы сомасы 5,000 миллион теңгені құрады.

32. Реттелген қарыздар, жалғасы

Қаржылық қызметтен міндеттемелер мен ақша ағындарының өзгерістерін салыстыру

	2023 жыл	2022 жыл
1 қаңтардағы қалдық	198,274	188,871
Қаржы қызметінен ақша ағындарына байланысты өзгерістер		
Реттелген борышты өтеу	(5,000)	–
	(5,000)	–
Дисконтты тануға байланысты баланстық құнның өзгеруі	(2,436)	–
Пайыздық шығыс (7-ескертпе)	26,916	26,019
Төленген пайыздар (7-ескертпе)	(16,194)	(16,616)
31 желтоқсандағы қалдық	201,560	198,274

Кумулятивті өтелмейтін артықшылықты акциялар

Сатып алуға жатпайтын кумулятивтік артықшылықты акциялардың иелері бір акция үшін 100 теңге мөлшерінде ең аз кумулятивтік дивидендтер алады. Артықшылықты акциялар дивидендтер төлеу бойынша мерзімі кешіктірілген жағдайларды қоспағанда, дауыс беру құқығын бермейді. Топтың таза активтерінің қалдық құнын бөлу кезінде барлық акциялардың кезектілігі бірдей болады, алайда артықшылықты акциялардың иелері таза активтердің қалған құнын бөлуге дивидендтер сомасына түзетілген акциялардың номиналды құны шегінде ғана қатыса алады. Барлық артықшылықты акциялар 1,000 теңге орналастыру бағасымен шығарылды және толық төленді.

2022 жылғы 19 шілдеде Банктің артықшылықты акциялары бойынша 2021 жылдың қорытындысы бойынша 250 миллион теңге (бір акция үшін 100.00 теңге) мөлшерінде дивидендтер төлеу жүзеге асырылды.

Соның негізінде қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету және сауықтыру үшін Банк мемлекеттік бюджеттің, Қазақстан Республикасының Ұлттық қорының (бұдан әрі – ҚРҰҚ), ҚРҰБ және оның еншілес ұйымдарының қаражатын пайдаланатын "Қазақстан Республикасындағы банктер және банк қызметі туралы" заңындағы өзгерістерге байланысты, мемлекеттік бюджеттің, ҚРҰҚ, ҚРҰБ және оның еншілес ұйымдарының қаражатын беру туралы шешім қабылданған кезден бастап және Банк алынған қаражатты қайтару жөніндегі міндеттемелерді толық орындағанға дейінгі кезеңде, уәкілетті органның нормативтік құқықтық актісінде көзделген шарттар сақталған кезде пайданы бөледі, жай және артықшылықты акциялар бойынша дивидендтер есептейді, сондай-ақ өз акцияларын кері сатып алуды жүргізеді, 2023 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл ішінде Банк дивидендтер жарияламады немесе төлемеді, оның ішінде артықшылықты акциялар бойынша жарияламады немесе төлемеді.

Жоғарыда аталған өзгерістердің нәтижесінде, 2023 жылы Банк мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде берілген қаражат бойынша төлемдердің соңғы мерзімін ескере отырып, артықшылықты акциялар бойынша борыштық компоненттің баланстық және әділ құны арасындағы 2,436 миллион теңге мөлшерде айырмашылықты мойындады. Бұл айырмашылық жылына 10.0% бекітілген пайыздық мөлшерлемені пайдалана отырып, пайда немесе залал туралы шоғырландырылған есепте реттелген борыш бойынша модификациядан түскен табыс және өзге де жиынтық табыс ретінде танылды.

33. Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер

"Баспана" ипотекалық ұйымы " АҚ алдындағы берешек

2018 жылы ҚРҰБ "7-20-25" ипотекасы" және "Баспана Хит" ипотекалық тұрғын үй кредит беру бағдарламасын бекітті. Бұл бағдарламалардың негізгі мақсаты - халыққа бастапқы тұрғын үй сатып алуға және банктердің қаржыландыруға қызығушылығын арттыруға мүмкіндік беру. "7-20-25" ипотекасы" бағдарламасының шарттарына сәйкес кредиттер 25 жылға дейінгі мерзіммен және 20% мөлшерінде бастапқы жарнамен жылдық 7.0% номиналды мөлшерлеме бойынша теңгемен беріледі. "Баспана Хит" бағдарламасының шарттарына сәйкес кредиттер 15 жылға дейінгі мерзіммен және 20% мөлшерінде бастапқы жарнамен ҚРҰБ базалық мөлшерлемесі +175 базистік тармаққа тең жылдық номиналдық мөлшерлемені теңгемен беріледі. Кредит беру және қызмет көрсету үшін комиссия алынбайды.

Бағдарламалар шеңберінде Банк клиенттерге ипотекалық кредиттер беріп, оларды кредиттердің номиналды құны мөлшерінде ақшалай қаражатқа айырбастау үшін "Қазақстанның орнықтылық қоры" АҚ ("Оператор") (бұрын – қызметі 2020 жылғы наурызда ҚОҚ-қа қосылу жолымен тоқтатылған "Баспана" ипотекалық ұйымы" АҚ) тапсырды. Банк заңды түрде осы бағдарлама бойынша агент ретінде әрекет етеді және алынған пайыздық төлемдерден жылдық 4.0% мөлшерінде сыйақы алады.

33. Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер, жалғасы

"Баспана" ипотекалық ұйымы " АҚ алдындағы берешек, жалғасы

Топ берілген активтерге меншік құқығымен байланысты іс жүзінде барлық тәуекелдер мен пайданы бермейтінін немесе сақтамағанын, атап айтқанда кредиттік тәуекелді бермейтінін анықтады, бірақ ол берілген активтерді бақылауды сақтап қалғанын және оған үздіксіз қатысу көлемінде кредиттерді мойындауды жалғастыратынын анықтады. Топтың үздіксіз қатысуы берілген актив бойынша кепілдік формасы болатындықтан, Топтың үздіксіз қатысуы берілген актив бойынша кепілдік болуы мүмкін алынған өтемің ең жоғары сомасы мөлшерінде айқындалады. Топ кепілдіктің мәні өте жоғары деп санайды және бұл кепілдік операторды өзіне берілген активті сатудан сақтайды, өйткені бұл сату орынсыз болады. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша берілген кредиттердің баланстық құны 9,680 миллион теңгені және Оператор алдындағы міндеттемелердің баланстық құны 9,319 миллион теңгені құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: берілген кредиттердің баланстық құны 11,320 миллион теңгені және Оператор алдындағы міндеттемелердің баланстық құны 10,817 миллион теңге құрады).

34. Басқа міндеттемелер

Басқа міндеттемелер келесі позицияларды қамтиды:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша кредиторлық берешек	1,693	1,470
Сауда кредиторлық берешек	1,383	836
Есептелген комиссиялық шығыс	740	531
Депозиттерге кепілдік беру қоры бойынша есептелген шығыстар	440	584
Шығарылған электрондық ақша бойынша міндеттемелер	152	184
Басқа кредиторлар	3,529	3,911
Басқа қаржылық міндеттемелер	7,937	7,516
Демалыс бойынша резерв және қызметкерлермен өзге де есеп айырысулар	8,502	11,003
Бағалау міндеттемелері	6,393	5,580
Шығарылған кепілдіктер мен аккредитивтер бойынша резервтер	3,755	3,536
Басқа салықтар бойынша кредиторлық берешек	2,362	2,215
Басқа алдын ала төлемдер	3,593	1,652
Шығарылған кепілдіктер мен аккредитивтер бойынша болашақ кезеңдердің кірістері	1,566	1,350
Басқа міндеттемелер	3,267	1,840
Басқа қаржылық емес міндеттемелер	29,438	27,176
Барлық басқа міндеттемелер	37,375	34,692

35. Меншікті капитал

Акционерлік капитал

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша шығаруға рұқсат етілген Банктің акционерлік капиталы 697,500,000 жай акциялардан тұрады (2022 жылғы 31 желтоқсан: 697,500,000 жай акция). Банктің акционерлік капиталының құрамындағы шығарылған жай акциялар 165,318,620 жай акциялардан тұрады, оның ішінде 164,078,731 жай акция айналыста (2022 жылғы 31 желтоқсан: 165,318,620 жай акция, оның ішінде 164,078,731 жай акция айналыста). Акциялардың номиналды құны жоқ.

Жай акциялардың иелері жариялануына қарай дивидендтер алуға құқылы, сондай-ақ Топ акционерлерінің жылдық және жалпы жиналыстарында бір акцияға бір дауыс беруге құқылы.

Резервтердің сипаты мен мақсаты

Негізгі құралдарды қайта бағалау резерві

Негізгі құралдарды қайта бағалау резерві жер учаскелері мен ғимараттардың әділ құнының өсуін, сондай-ақ бұл құнның төмендеуін көрсету үшін пайдаланылады, бірақ мұндай төмендеу бұрын меншікті капитал құрамында көрсетілген сол актив құнының алдыңғы ұлғаюына байланысты шамада ғана пайдаланылады.

35. Меншікті капитал, жалғасы

Резервтердің сипаты мен мақсаты, жалғасы

Әділ құн өзгерістерінің резерві

Бұл резерв басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржы активтерінің әділ құнының өзгеруін көрсетеді.

Деректерді ұсыну валютасына аудару бойынша жинақталған резерв

Деректерді ұсыну валютасына аудару жөніндегі резерв шетел валюталарын қайта есептеу жөніндегі резерв болып табылады және шетелдік еншілес компаниялардың қаржылық есептілігін қайта есептеу кезінде туындайтын бағамдық айырмашылықтарды көрсету үшін пайдаланылады.

Кері сатып алу бойынша резерв

2019 жылы бизнесті біріктіру кезінде "First Heartland Bank" АҚ "Сатып алушы" ретінде анықталды.

Кері сатып алу бойынша резерв Банктің тіркелген акционерлік капиталын жеке компонент ретінде ұсыну мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін ХҚЕС-қа сәйкес Топтың меншікті капиталын түзетуді білдіреді.

Үлестік құралдармен байланысты өзге де резервтер

Акцияларға негізделген төлемдер

Банк белгілі бір жоғары буын басшыларына Банктің акциялары нысанында сыйақы берілетін бағдарламаны іске асырды.

2021 жылы Банк негізгі басқарушы персоналға олардың сыйақысының бір бөлігі ретінде жүзеге асырылған үлестік құралдарды есептеумен акциялар негізінде төлемдер шамасын көрсету үшін пайдаланылған акциялар негізінде төлемдер резервін қалыптастырды.

2023 жылғы қарашада Банк жұмыстан босатылуына байланысты Банк Басқармасының жекелеген мүшелеріне тиесілі жай акциялар түрінде біржолғы бекітілмеген сыйақы төлеуге байланысты барлық резервті таратты.

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

35. Меншікті капитал, жалғасы

Резервтердің сипаты мен мақсаты, жалғасы

2023 жылғы резервтер баптары бойынша қозғалыс

	Негізгі құралдарды қайта бағалау резерві	Әділ құн өзгерістерінің резерві	Ұсынылған деректерді валютаға аудару бойынша жинақталған резерв	Үлестік құралдармен байланысты өзге де резервтер	Жиыны
2023 жылғы 1 қаңтарда	7,521	(2,792)	1,839	2,847	9,415
Табыс салығын шегергендегі қайта бағалау резервінің амортизациясы	(642)	—	—	—	(642)
Табыс салығын шегергендегі негізгі құралдарды қайта бағалау резерві	(77)	—	—	—	(77)
Акцияларға негізделген төлем БЖТӘҚ бойынша бағаланатын борыштық құралдардың әділ құнының өзгеруінің таза шамасы	—	—	—	(2,847)	(2,847)
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын борыштық құралдар бойынша ККЗ бойынша бағалау резервінің өзгеру шамасы	—	6,756	—	—	6,756
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды тануды тоқтату нәтижесінде пайда немесе залал құрамына қайта жіктелген сома	—	546	—	—	546
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік құралдардың әділ құнының өзгеруінің таза шамасы	—	110	—	—	110
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын Шетелдік бөлімшелердің көрсеткіштерін басқа валюталардан қайта есептеу кезіндегі бағамдық айырмашылықтар	—	3,950	—	—	3,950
Шетелдік бөлімшелердің көрсеткіштерін басқа валюталардан қайта есептеу кезіндегі бағамдық айырмашылықтар	—	—	(3,827)	—	(3,827)
2023 жылғы 31 желтоқсанда	6,802	8,570	(1,988)	—	13,384

35. Меншікті капитал, жалғасы

Акционерлік капитал, жалғасы

2022 жылғы резервтер баптары бойынша қозғалыс

	<i>Негізгі құралдарды қайта бағалау резерві</i>	<i>Әділ құн өзгерістерінің резерві</i>	<i>Ұсынылған деректерді валютаға аудару бойынша жинақталған резерв</i>	<i>Үлестік құралдармен байланысты өзге де резервтер</i>	<i>Жиыны</i>
2022 жылғы 1 қаңтарда	1,316	8,334	(268)	2,847	12,229
Табыс салығын шегергендегі қайта бағалау резервінің амортизациясы	(170)	–	–	–	(170)
Табыс салығын шегергендегі негізгі құралдарды қайта бағалау резерві (1,468 миллион теңге, 17-ескертпе)	6,375	–	–	–	6,375
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын борыштық құралдардың әділ құнының өзгеруінің таза шамасы	–	(12,337)	–	–	(12,337)
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын борыштық құралдар бойынша ККЗ бойынша бағалау резервінің өзгеру шамасы	–	44	–	–	44
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды тануды тоқтату нәтижесінде пайда немесе залал құрамына қайта жіктелген сома	–	(1)	–	–	(1)
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік құралдардың әділ құнының өзгеруінің таза шамасы	–	1,168	–	–	1,168
Шетелдік бөлімшелердің көрсеткіштерін басқа валюталардан қайта есептеу кезіндегі бағамдық айырмашылықтар	–	–	2,107	–	2,107
2022 жылғы 31 желтоқсанда	7,521	(2,792)	1,839	2,847	9,415

Дивидендтер

Қазақстан заңнамасына және Банктің жарғылық құжаттарына сәйкес бөлу үшін қолжетімді резервтер Қазақстан Республикасының ережелері мен нормативтік-құқықтық актілеріне жатады.

36. Акцияға шаққандағы пайда

Акцияға шаққандағы негізгі және ажыратылған пайда

Төменде бір жай акцияға шаққандағы базалық және ажыратылған пайданы есептеу кезінде пайдаланылған пайда мен акциялар туралы мәліметтер келтірілген:

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Акцияға шаққандағы базалық пайда		
Қарапайым акциялардың иелеріне тиесілі пайда	151,872	112,471
Жай акциялардың орташа өлшенген саны	164,078,731	164,078,731
Бір жай акцияға шаққандағы негізгі және ажыратылған пайда (тенгемен)	925.60	685.47

37. Сегменттер бойынша талдау

Топта үш есеп беру сегменті бар, олар төменде сипатталғандай Топтың негізгі шаруашылық бөлімшелері болып табылады. Аталған негізгі экономикалық бөлімшелер әртүрлі өнімдер мен қызметтерді ұсынады және бөлек басқарылады, өйткені олар әртүрлі технологиялар мен нарықтық стратегияларды қолдануды талап етеді. Операциялық шешімдер қабылдауға жауапты тұлға әрбір негізгі шаруашылық бөлімшесі бойынша басшылыққа ішкі есептерді тоқсанына кемінде бір рет қарайды. Әрі қарай есеп беру сегменттерінің әрқайсысының операцияларының қысқаша сипаттамасы берілген:

- банк қызметі – кредиттер беруді, депозиттер тартуды және клиенттермен өзге де операцияларды; сауда операциялары мен корпоративтік қаржыландыру операцияларын; қарыз алу, борыштық бағалы қағаздар шығару арқылы Топтың қызметін қаржыландыруды және банктік тәуекелдерді басқаруды қамтиды;
- сақтандыру – сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша қызметті жүзеге асыру;
- инвестициялық брокерлік қызмет – брокерлік қызмет көрсетуді, қаржы құралдарымен сауданы, капитал нарықтарындағы операцияларды қамтиды.

Әрбір есепті сегмент қызметінің нәтижелеріне қатысты ақпарат әрі қарай келтіріліп отыр. Сегмент қызметінің нәтижелері табыс салығы шегерілгенге дейін, Банктің Басқарма Төрағасы қарайтын нормативтік қаржылық есептілікке негізделген, басшылыққа ұсынылатын ішкі есептерге енгізілгендей сегмент алған пайда негізінде бағаланады. Сегмент алған пайда оның қызметінің нәтижелерін бағалау үшін пайдаланылады, өйткені басшылық тұрғысынан бұл ақпарат экономиканың сол салаларында жұмыс істейтін басқа кәсіпорындармен салыстырғанда белгілі бір сегменттердің нәтижелерін бағалау кезінде ең өзекті болып табылады. Сегменттер арасындағы операциялардағы баға тараптардың тәуелсіздігі шартымен жүзеге асырылады.

Сегменттер ішіндегі операцияларды жоюды ескермей активтер мен міндеттемелерді сегменттер бойынша бөлу келесідей ұсынылуы мүмкін:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Активтер		
Банк қызметі	3,134,018	3,091,342
Инвестициялық-брокерлік қызмет	88,018	90,586
Сақтандыру	70,315	45,351
Бөлінбеген активтер	84,856	66,777
Барлық активтер	3,377,207	3,294,056
Міндеттемелер		
Банк қызметі	2,404,689	2,513,526
Инвестициялық-брокерлік қызмет	14,561	20,313
Сақтандыру	39,086	25,089
Бөлінбеген міндеттемелер	15,427	5,713
Міндеттемелер барлығы	2,473,763	2,564,641

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

37. Сегменттер бойынша талдау, жалғасы

2023 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл ішінде сегменттер ішіндегі операцияларды жоюды есепке алмай, негізгі есеп беру сегменттері бойынша ақпарат келесідей ұсынылуы мүмкін:

	<i>Банк қызметі</i>	<i>Сақтандыру</i>	<i>Инвестиция- лық-брокерлік қызмет</i>	<i>Бөлінбеген сегменттер</i>	<i>Барлығы</i>
Тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін қолдана отырып есептелген пайыздық кірістер	354,264	4,299	2,892	2,112	363,567
Басқа пайыздық кірістер	233	–	1,602	–	1,835
Комиссиялық кірістер	64,349	–	753	–	65,102
Сақтандыру бойынша кірістер	–	3,788	–	–	3,788
ПЗӘҚ бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайда/(залал)	4,208	–	1,551	–	5,759
Шетел валютасымен жасалатын операциялар бойынша таза пайда/(залал)	29,485	(324)	(947)	–	28,214
Реттелген борыш бойынша модификациядан түскен табыс	2,436	–	–	–	2,436
Басқа операциялық кірістер	7,276	–	(26)	12,660	19,910
Кірістер барлығы	462,251	7,763	5,825	14,772	490,611
Пайыздық шығыстар	(146,629)	–	(314)	(351)	(147,294)
Комиссиялық шығыстар	(43,782)	–	(343)	(83)	(44,208)
Қайта сақтандыру бойынша шығыстар	–	(1,305)	–	–	(1,305)
Кредиттік шығындар бойынша шығыстар	(23,028)	(2)	(45)	(86)	(23,161)
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды мойындауды тоқтату нәтижесіндегі ((залалдар)/пайда	(83)	(508)	481	–	(110)
Персоналға шығыстар	(54,787)	(2,037)	(1,560)	(6,405)	(64,789)
Басқа резервтерді құрудан болған залалдар	(2,576)	–	–	(19)	(2,595)
Басқа жалпы және әкімшілік шығыстар	(47,237)	(186)	(972)	(2,429)	(50,824)
Шығыстар барлығы	(318,122)	(4,038)	(2,753)	(9,373)	(334,286)
Сегменттің қаржылық нәтижесі	144,129	3,725	3,072	5,399	156,325
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстар	–	–	–	–	(4,037)
Корпоративтік табыс салығы бойынша шығыстардан кейінгі таза пайда	–	–	–	–	152,288
Сегменттер бойынша басқа көрсеткіштер					
Негізгі құралдардың түсімдері	–	–	–	7,782	7,782
Тозу және амортизация (16-ескертпе)	(9,689)	(98)	(38)	(206)	(10,031)

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

37. Сегменттер бойынша талдау, жалғасы

2022 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл ішінде сегменттер ішіндегі операцияларды жоюды есепке алмай, негізгі есеп беру сегменттері бойынша ақпарат келесідей ұсынылуы мүмкін:

	<i>Банк қызметі</i>	<i>Сақтандыру</i>	<i>Инвестициялық-брокерлік қызмет</i>	<i>Бөлінбеген сегменттер</i>	<i>Барлығы</i>
Тиімді пайыздық мөлшерлеме әдісін қолдана отырып есептелген пайыздық кірістер	270,147	2,093	509	886	273,635
Басқа пайыздық кірістер	526	–	2,268	–	2,794
Комиссиялық кірістер	42,934	–	658	–	43,592
Сақтандыру бойынша кірістер	–	7,028	–	–	7,028
ПЗӘҚ бойынша бағаланатын қаржы құралдары бойынша таза пайда / (залал)	22,672	–	(10,510)	–	12,162
Шетел валютасымен жасалатын операциялар бойынша таза пайда/(залал)	56,607	1,469	5,253	(16)	63,313
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздарды тануды тоқтату нәтижесіндегі (залалдар)/пайда	(40)	1	40	–	1
Басқа резервтерді қалпына келтіруден түскен пайда	129	–	–	–	129
Басқа операциялық кірістер	5,531	–	10	14,199	19,740
Кірістер барлығы	398,506	10,591	(1,772)	15,069	422,394
Пайыздық шығыстар	(119,088)	–	(269)	(1,422)	(120,779)
Комиссиялық шығыстар	(26,504)	–	(671)	(84)	(27,259)
Қайта сақтандыру бойынша шығыстар	–	(2,292)	–	–	(2,292)
Кредиттік шығындар бойынша шығыстар	(39,697)	(31)	(88)	(1,125)	(40,941)
Персоналға шығыстар	(47,797)	(2,268)	(1,577)	(5,087)	(56,729)
Басқа жалпы және әкімшілік шығыстар	(37,632)	(291)	(528)	(5,068)	(43,519)
Шығыстар барлығы	(270,718)	(4,882)	(3,133)	(12,786)	(291,519)
Сегменттің қаржылық нәтижесі	127,788	5,709	(4,905)	2,283	130,875
Корпоративтік табыс салығын үнемдеу	–	–	–	–	(17,643)
Корпоративтік табыс салығы бойынша үнемдеуден кейінгі таза пайда	–	–	–	–	113,232
Сегменттер бойынша басқа көрсеткіштер					
Негізгі құралдардың түсімдері	1,520	3	39	9,444	11,006
Тозу және амортизация	(8,449)	(77)	(35)	(149)	(8,710)

Есепті сегменттің кіріс, пайда немесе залал, активтер мен міндеттемелер шамалары арасындағы салыстырып тексеру

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Кірістер		
Есепті сегменттердің барлық табысы	490,611	422,394
Сегменттер арасындағы операциялар бойынша кірісті алып тастау	(1,756)	(2,205)
Шоғырландырылған кіріс	488,855	445,758
Пайда немесе шығын		
Есеп беру сегменттерінің жалпы пайдасы	152,288	113,232
31 желтоқсанда аяқталған жылдағы шоғырландырылған пайда	152,288	113,232

37. Сегменттер бойынша талдау, жалғасы

Есенгі сегменттің кірісі, пайда немесе залал, активтер мен міндеттемелер шамалары арасындағы салыстырып тексеру, жалғасы

	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Активтер		
Есепті сегменттердің активтері барлығы	3,377,207	3,294,056
Сегменттер арасындағы операциялар бойынша активтерді алып тастау	(225,466)	(172,732)
Шоғырландырылған активтер	3,151,741	3,121,324
Міндеттемелер		
Есеп беру сегменттерінің барлық міндеттемелері	2,473,763	2,564,641
Сегменттер арасындағы операциялар бойынша міндеттемелерді алып тастау	(57,739)	(22,135)
Шоғырландырылған міндеттемелер	2,416,024	2,542,506

2023 және 2022 жылдардағы географиялық аймақтар туралы ақпарат келесідей ұсынылуы мүмкін:

	<i>Табыстар</i>		<i>Ұзақмерзімді қаржылық емес активтер, 31 желтоқсандағы</i>	
	<i>2023 жылдағы</i>	<i>2022 жылдағы</i>	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
Қазақстан Республикасы	447,804	392,010	125,726	53,361
Қырғыз Республикасы	42,807	30,384	12,054	73,901
Барлығы	490,611	422,394	137,780	127,262

Сыртқы клиенттермен жасалатын операциялардан түсетін табыстың көп бөлігі Қазақстан Республикасының резиденттерімен жасалатын операцияларға тиесілі. Ұзақмерзімді активтердің негізгі бөлігі Қазақстан Республикасында орналасқан. Топ Қазақстан Республикасында және шетелде қызметін жүзеге асырады. Географиялық аймақтар туралы ақпаратты ашқан кезде кірісті бөлу клиенттер мен активтердің географиялық орналасуына негізделеді.

Ірі клиенттер туралы ақпарат

2023 және 2022 жылдары есеп беру сегменттерінде корпоративтік клиенттер болған жоқ, олардың әрқайсысымен операциялар бойынша кірістер Топтың жалпы кірісінің 10%-нан асады.

38. Тәуекелдерді басқару

Тәуекелдерді басқару банктік қызметтің негізі болып табылады және Топтың операциялық қызметінің маңызды элементі болып табылады. Нарықтық тәуекел, кредиттік тәуекел, өтімділік тәуекелі, сондай-ақ операциялық тәуекел, құқықтық тәуекел және іскерлік беделін жоғалту тәуекелі Топтың өз қызметін жүзеге асыру процесінде кездесетін негізгі тәуекелдері болып табылады.

Тәуекелдерді басқару саясаты мен процедуралары

Тәуекелдерді басқару тобының саясаты Топқа жататын тәуекелдерді анықтауға, талдауға және басқаруға, тәуекелдер лимиттерін және тиісті бақылауларды белгілеуге, сондай-ақ тәуекелдер деңгейін және олардың белгіленген лимиттерге сәйкестігін тұрақты бағалауға бағытталған. Тәуекелдерді басқару саясаты мен рәсімдері нарықтық жағдайдың, ұсынылатын банктік өнімдер мен қызметтердің өзгеруін және пайда болған үздік тәжірибені көрсету мақсатында тұрақты негізде қайта қаралады.

Банктің Директорлар кеңесі тәуекелдерді басқару жүйесінің дұрыс жұмыс істеуіне, негізгі тәуекелдерді басқаруға және тәуекелдерді басқару саясаты мен процедураларын мақұлдауға, сондай-ақ ірі мәмілелерді мақұлдауға жауапты.

Кредиттік, нарықтық тәуекелдер мен өтімділік тәуекелдерін Директорлар кеңесі, Басқарма, Кредиттік комитеттер жүйесі және уәкілетті алқалы органдар (УАО) басқарады және бақылайды. Шешім қабылдау процесінің тиімділігін арттыру үшін Топ тәуекел түріне және мөлшеріне байланысты кредиттік комитеттердің иерархиялық құрылымын құрды.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Нарықтық тәуекел

Нарықтық тәуекел – бұл нарықтық жағдайдың қолайсыз өзгеруіне байланысты, нарықтық пайыздық мөлшерлемелердің, шетел валюталарының бағамдарының, қаржы құралдарының, тауарлардың нарықтық құнының өзгеруінен көрінетін баланстық және баланстан тыс баптар бойынша қаржылық шығындардың туындау ықтималдығы. Нарықтық тәуекелдің негізгі түрлері болып пайыздық тәуекел, валюталық тәуекел және баға тәуекелі табылады.

Нарықтық тәуекел нарықтағы жалпы және нақты өзгерістерге және нарықтық бағалар мен валюта бағамдарының құбылмалылық деңгейінің өзгеруіне әсер ететін пайыздық және үлестік қаржы құралдарына қатысты ашық позициялар бойынша туындайды.

Топ нарықтық тәуекелді келесі тапсырмаларды орындау арқылы басқарады:

- нарықтық тәуекел бойынша тәуекел деңгейлерін анықтау және белгілеу және деңгейі жоғары деп айқындалған тәуекелдерді қабылдау үшін жауапкершілікті қоса алғанда, белгіленген деңгейлер бұзылған жағдайларда іс-қимыл алгоритмдерін әзірлеу;
- Топтың нарықтық тәуекелдерін басқарудың тиімді жүйесін құру;
- кірістілік пен қабылданған тәуекел деңгейі арасындағы оңтайлы қатынасты қамтамасыз ету;
- корпоративтік басқарудың тиімді жүйесін құру, нарықтық тәуекел туралы толық, шынайы және уақтылы басқарушылық ақпараттың болуы арқылы тәуекелге әкелетін шешімдер қабылдайтын УАО-ның хабардарлығын қамтамасыз ету;
- процеске қатысушыларды анықтау және олардың нарықтық тәуекелді басқару кезіндегі өзара іс-қимыл тәртібі;
- тәуекелдің белгіленген деңгейлерін және нарықтық тәуекелдің ішкі лимиттерін тұрақты мониторингтеу және бақылау;
- елеуетті нарықтық тәуекелдер деңгейін анықтау, Топтың өзгерістерге қарсы тұру қабілетін бағалау мақсатында стресс-тестілеу жүргізу;
- Топтың операциялары бойынша тарихи деректерді пайдалана отырып, тәуекелдерді өлшеу рәсімдерінің тиімділігін тексеру мақсатында бэк-тестілеуді жүргізу;
- Топ қызметкерлерінің нарықтық тәуекел бойынша белгіленген лимиттер мен өкілеттіктерді тиісінше сақтамауына байланысты тәуекелдерді азайту;
- нарықтық көрсеткіштердің елеулі өзгеруіне байланысты және нарықтық тәуекелдің ұлғаюына әкеп соғатын Топтағы күтпеген немесе төтенше жағдайларды шешу тетіктерін әзірлеу.

Басқарма мен Директорлар кеңесі нарықтық тәуекелді басқаруға жауапты. Басқарма мен Директорлар кеңесі нарықтық тәуекел департаментінің ұсынымдарына сүйене отырып, нарықтық тәуекел лимиттерін бекітеді.

Топ шоғырландырылған қаржы құралдары бойынша портфель шамасына қатысты ашық позиция бойынша лимиттерді, сыйақы мөлшерлемелерін, валюталық позицияны, шығындар лимиттерін өзгерту мерзімдерін белгілеу жолымен нарықтық тәуекелді басқарады. Топ Басқарма қарайтын және Директорлар кеңесі бекітетін осындай ұстанымдарға үнемі мониторинг жүргізеді.

Сондай-ақ, Топ өзінің сауда позициялары бойынша нарықтық тәуекелді басқару үшін тәуекелді бағалау әдістемесін (VAR) қолданады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Нарықтық тәуекел, жалғасы

2023 және 2022 жылдары Топ нарықтық тәуекелді басқару жөніндегі процедураларды, нарықтық тәуекелді стресс-тестілеуді жүзеге асыру жөніндегі процедураларды, нарықтық тәуекел бойынша басқарушылық есептілік жүйесін жетілдіру жөніндегі іс-шараларды жүзеге асырды және нарықтық тәуекел туралы ерте ескертудің ішкі лимиттері мен индикаторларын қайта қарады.

Сыйақы мөлшерлемесінің өзгеру тәуекелі

Сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеру тәуекелі – бұл сыйақының нарықтық мөлшерлемелерінің өзгеруіне байланысты қаржы құралы бойынша әділ құнның немесе болашақ ақша ағындарының өзгеру тәуекелі. Топқа ауытқулар, басым нарықтық сыйақы мөлшерлемелері оның қаржылық жағдайына және ақша ағындарына әсер етеді. Мұндай ауытқулар пайыздық маржаның деңгейін жоғарылатуы мүмкін, алайда оны төмендетуі мүмкін немесе сыйақы мөлшерлемелері кенеттен өзгерген жағдайда шығындардың пайда болуына әкелуі мүмкін.

Сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарау мерзімдерін талдау

Сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеру тәуекелі негізінен сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеруін мониторингтеу арқылы басқарылады. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы негізгі қаржы құралдары бойынша сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарау мерзімдеріне қатысты қысқаша ақпарат былайша берілген:

	<i>1 айдан аз</i>	<i>1 айдан 3 айға дейін</i>	<i>3 айдан 12 айға дейін</i>	<i>1 жылдан 5 жылға дейін</i>	<i>5 жылдан көп</i>	<i>Пайызсыз</i>	<i>2023 жылғы 31 желтоқсанда</i>
Активтер							
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	576,504	13,316	–	–	–	116,562	706,382
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	6,552	–	45	910	–	56,327	63,834
Сауда бағалы қағаздары	3,743	4	11,140	1,261	241	3,125	19,514
Инвестициялық бағалы қағаздар	344,178	45,171	288,122	209,523	10,470	67,806	965,270
Клиенттерге берілген кредиттер	57,410	46,194	227,240	600,141	133,221	–	1,064,206
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	–	719	104,739	–	–	105,458
	988,387	104,685	527,266	916,574	143,932	243,820	2,924,664
Міндеттемелер							
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	13,265	537	2,510	2,425	11,133	49,026	78,896
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	43,288	–	–	–	–	–	43,288
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	125,001	174,411	677,965	48,618	38,466	559,631	1,624,092
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	299	2,972	26	79,358	130,397	–	213,052
Реттелген қарыздар	–	2,435	251	155,960	42,865	49	201,560
	181,853	180,355	680,752	286,361	222,861	608,706	2,160,888
	806,534	(75,670)	(153,486)	630,213	(78,929)	(364,886)	763,776

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарау мерзімдерін талдау, жалғасы

2022 жылғы 31 желтоқсандағы негізгі қаржы құралдары бойынша сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарау мерзімдеріне қатысты қысқаша ақпарат мынадай түрде ұсынылды:

	<i>1 айдан аз</i>	<i>1 айдан 3 айға дейін</i>	<i>3 айдан 12 айға дейін</i>	<i>1 жылдан 5 жылға дейін</i>	<i>5 жылдан көп</i>	<i>Пайызсыз</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсанда</i>
Активтер							
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	644,132	39,526	–	–	–	169,328	852,986
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	10,893	131	32	–	–	33,935	44,991
Сауда бағалы қағаздары	7,532	10,805	8,012	12,062	13	4,901	43,325
Инвестициялық бағалы қағаздар	530,763	14,217	187,432	167,030	6,796	31,334	937,572
Клиенттерге берілген кредиттер	65,609	43,779	160,747	508,293	147,342	–	925,770
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	–	731	102,337	–	–	103,068
	1,258,929	108,458	356,954	789,722	154,151	239,498	2,907,712
Міндеттемелер							
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	16,840	678	122	7,590	10,919	20,194	56,343
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	139,410	–	–	–	–	–	139,410
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	43,805	144,401	745,008	96,105	47,027	585,818	1,662,164
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	10,330	41,128	26	77,869	117,340	–	246,693
Реттелген қарыздар	–	2,957	5,244	145,783	42,062	2,228	198,274
	210,385	189,164	750,400	327,347	217,348	608,240	2,302,884
	1,048,544	(80,706)	(393,446)	462,375	(63,197)	(368,742)	604,828

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Орташа тиімді сыйақы мөлшерлемелері

Келесі кесте 2023 жылғы 31 желтоқсандағы және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша пайыздық активтер мен міндеттемелер бойынша орташа тиімді сыйақы мөлшерлемелерін көрсетеді. Осы сыйақы мөлшерлемелері тиісті активтер мен міндеттемелерді өтеуге шамамен кірістілікті көрсетеді.

	2023 жылғы 31 желтоқсан			2022 жылғы 31 желтоқсан		
	Орташа тиімді сыйақы мөлшерлемесі, жылына %			Орташа тиімді сыйақы мөлшерлемесі, жылына %		
	Теңге	АҚШ долл.	Басқа валюта-лар	Теңге	АҚШ долл.	Басқа валюта-лар
Пайыздық активтер						
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	13.38	4.18	8.59	15.58	3.61	7.41
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	1.97	0.50	–	1.41	4.46	2.20
Сауда бағалы қағаздары	11.88	3.30	1.00	14.40	4.50	–
БЖТӨҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар	14.14	4.31	–	16.02	3.03	–
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	14.73	4.94	12.20	13.87	4.78	11.13
Клиенттерге берілген кредиттер	23.45	10.38	9.58	17.83	8.22	17.58
ҚР ҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	3.93	–	–	3.93	–
Пайыздық міндеттемелер						
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	12.15	3.30	0.26	9.79	1.44	4.34
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	17.55	3.81	–	16.82	2.95	–
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	13.31	1.49	2.66	12.54	0.98	1.48
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	12.33	–	–	12.40	–	–
Реттелген қарыздар	14.33	–	–	14.20	–	–
Жалдау бойынша міндеттемелер	14.55	5.23	10.60	13.58	5.20	9.97

Сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарау мерзімдерін талдау

Сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеру тәуекелі негізінен сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеруін мониторингтеу арқылы басқарылады. Қаржы құралдарының көпшілігінде белгіленген сыйақы мөлшерлемесі болғандықтан, сыйақы мөлшерлемесін қайта қарау мерзімін талдау өтеу мерзімін талдауға ұқсас.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Орташа тиімді сыйақы мөлшерлемелері, жалғасы

Сыйақы мөлшерлемесінің өзгеруіне сезімталдықты талдау

Сыйақы мөлшерлемелерін қайта қарау мерзімдерін талдауға негізделген сыйақы мөлшерлемелерін өзгерту тәуекелін басқару Банк кітабы бойынша қаржы активтері мен міндеттемелердің сезімталдығына мониторинг жүргізумен толықтырылады. 2023 және 2022 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша сыйақы мөлшерлемелерін ұлғайту немесе азайту жағына қарай 100 (жүз) базистік пунктке кірістілік қисықтарының параллель ығысуының оңайлатылған сценарийі және сыйақы мөлшерлемелері бойынша қолданыстағы он екі айға дейінгі мерзімге күтілетін пайыздық активтер мен міндеттемелер бойынша позициялар негізінде жасалған сыйақы ставкаларының өзгеруіне пайда немесе залал мен капиталдың (салықтарды шегергендегі) сезімталдығын талдау келесідей жолмен ұсынылуы мүмкін:

	2023 жыл		2022 жыл	
	Пайда немесе шығын	Капитал	Пайда немесе шығын	Капитал
Мөлшерлемелердің төмендеуі жағына қарай 100 базистік пунктке параллель ауысуы	(5,149)	(5,149)	(6,410)	(6,410)
Мөлшерлемелердің азаюы жағына қарай 100 базистік пунктке параллель ауысуы	5,149	5,149	6,410	6,410

Пайда немесе шығын мен капиталдың пайда немесе шығын арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржы активтерінің әділ құнының және сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеруі салдарынан басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын қаржы активтерінің өзгеруіне сезімталдығын с модификацияланған дюрацияны пайдалана отырып талдау жасау мынадай түрде ұсынылуы мүмкін:

	2023 жыл		2022 жыл	
	Пайда немесе залал	Капитал	Пайда немесе залал	Капитал
Мөлшерлемелердің төмендеуі жағына қарай 100 базистік пунктке параллель ауысуы	533	5,352	830	5,720
Мөлшерлемелердің жоғарылауы жағына қарай 100 базистік пунктке параллель ауысуы	(526)	(3,755)	(827)	(5,023)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Валюталық тәуекел

Топтың бірнеше шетел валютасында көрсетілген активтері мен міндеттемелері бар.

Валюталық тәуекел — бұл валюталардың айырбас бағамдарының өзгеруіне байланысты қаржы құралы бойынша әділ құнның немесе болашақ ақша ағындарының өзгеру тәуекелі.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша валюталар бөлінісіндегі қаржы активтері мен міндеттемелерінің құрылымы мынадай түрде ұсынылған:

2023 жылғы 31 желтоқсанда	АҚШ				Өзге валюталар*	Барлығы
	Теңге	доллары	Еуро	Рубль		
Активтер						
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	260,849	264,269	42,391	28,241	110,632	706,382
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	907	61,781	410	—	736	63,834
Сауда бағалы қағаздары	313	15,676	1	—	—	15,990
Инвестициялық бағалы қағаздар	763,972	129,481	—	—	4,168	897,621
Клиенттерге берілген кредиттер	853,693	145,311	11	55	65,136	1,064,206
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы **	—	105,458	—	—	—	105,458
Сактандыру шарттары бойынша активтер	1,728	1,216	1	3	—	2,948
Қайта сактандыру шарттары бойынша активтер	1,805	1,270	1	3	—	3,079
Басқа қаржы активтері	16,389	2,602	107	223	5,721	25,042
Қаржылық активтер барлығы	1,899,656	727,064	42,922	28,525	186,393	2,884,560
Міндеттемелер						
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	12,878	40,433	21,576	234	3,775	78,896
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	14,250	29,038	—	—	—	43,288
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	968,830	437,338	61,712	26,092	130,120	1,624,092
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	213,052	—	—	—	—	213,052
Реттелген қарыздар	201,560	—	—	—	—	201,560
Жалдау бойынша міндеттемелер	1,680	1,883	—	—	471	4,034
Басқа қаржылық міндеттемелер	4,835	1,949	405	42	706	7,937
Қаржылық міндеттемелер барлығы	1,417,085	510,641	83,693	26,368	135,072	2,172,859
Тәуекелді басқару мақсатында ұсталатын туынды құралдардың әсері	78,228	(118,519)	42,354	(4)	(1,849)	210
2023 жылғы 31 желтоқсандағы таза позиция	560,799	97,904	1,583	2,153	49,472	711,911

* Басқа валюталарға негізінен "Оптима Банк" ААҚ операциялары бойынша қырғыз сомдары жатады.

** ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы теңгемен номиналданған, бірақ барлық төлемдер, оның ішінде пайыздық төлемдер сыйақы, вексельдер шығарылған күннен бастап АҚШ долларының теңгеге бағамының өзгеруіне индекстеледі.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Валюталық тәуекел, жалғасы

Келесі кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша валюталар бөлінісіндегі қаржылық активтер мен міндеттемелердің құрылымы көрсетілген:

2022 жылғы 31 желтоқсанда	Теңге	АҚШ доллары	Еуро	Рубль	Өзге валюталар*	Барлығы
Активтер						
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	345,017	346,594	46,527	27,889	86,959	852,986
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	1,500	42,381	542	–	568	44,991
Сауда бағалы қағаздары	2,209	36,378	–	–	–	38,587
Инвестициялық бағалы қағаздар	794,261	105,985	–	–	5,993	906,239
Клиенттерге берілген кредиттер	744,415	118,812	7	59	62,477	925,770
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	103,068	–	–	–	103,068
Сактандыру шарттары бойынша активтер	1,175	343	–	2	–	1,520
Қайта сактандыру шарттары бойынша активтер	2,564	806	1	5	–	3,376
Басқа қаржы активтері	21,724	1,527	141	519	5,851	29,762
Қаржылық активтер барлығы	1,912,865	755,894	47,218	28,474	161,848	2,906,299
Міндеттемелер						
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	10,672	35,607	1,721	419	7,924	56,343
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	133,461	5,949	–	–	–	139,410
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	915,700	543,072	71,499	23,770	108,123	1,662,164
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	246,693	–	–	–	–	246,693
Реттелген қарыздар	198,274	–	–	–	–	198,274
Жалдау бойынша міндеттемелер	1,861	2,056	–	–	530	4,447
Басқа қаржылық міндеттемелер	3,363	2,853	300	318	682	7,516
Барлық қаржылық міндеттемелер	1,510,024	589,537	73,520	24,507	117,259	2,314,847
Тәуекелді басқару мақсатында ұсталатын туынды құралдардың әсері	16,172	(37,619)	28,093	(5,744)	(763)	139
2022 жылғы 31 желтоқсандағы таза позиция	419,013	128,738	1,791	(1,777)	43,826	591,591

* Басқа валюталарға негізінен "Оптима Банк" ААҚ операциялары бойынша қырғыз сомдары жатады.

Төменде көрсетілгендей, 2023 және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша көрсетілген валюталарға қатысты теңге бағамының төмендеуі төмендегі кестеде көрсетілген сомаларға пайда немесе шығын мен капиталды (төмендетер)/ұлғайтар еді. Бұл талдамалық ақпарат салық сомасын шегергендегі қаржылық активтер мен міндеттемелер бойынша ұсынылады және Топ есепті кезеңнің соңындағы жағдай бойынша негізді мүмкін деп санаған валюталардың айырбас бағамдарының ауытқуларына негізделген. Талдау барлық басқа айнымалылар, атап айтқанда сыйақы мөлшерлемелері өзгеріссіз қалады деген болжамға сүйене отырып жүргізілді.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Валюталық тәуекел, жалғасы

	2023 жыл		2022 жыл	
	Пайда немесе залал	Капитал	Пайда немесе залал	Капитал
АҚШ доллары бағамының теңгеге қатысты 30% өсімі	23,497	23,497	30,897	30,897
Еуро бағамының теңгеге қатысты 30% өсімі	380	380	430	430
Рубль бағамының теңгеге қатысты 30% өсімі	517	517	(426)	(426)
Сом бағамының теңгеге қатысты 30% өсімі	11,873	11,873	10,518	10,518

2023 және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жоғарыда көрсетілген валюталарға қатысты теңге бағамының өсуі, барлық айнымалылар өзгеріссіз қалады деген жорамалға сүйене отырып, жоғарыда көрсетілген көрсеткіштерге шамасы бойынша тең мәнді, бірақ белгі бойынша кері әсерін тигізеді.

Басқа баға тәуекелдері

Басқа баға тәуекелдері – мұндай өзгерістер белгілі бір құралға немесе оның эмитентіне тән факторларға немесе нарықта айналыстағы барлық ұқсас қаржы құралдарына әсер ететін факторларға байланысты болғанына қарамастан, нарықтық бағалардың өзгеруі нәтижесінде қаржы құралы бойынша әділ құнның немесе болашақ ақша ағындарының ауытқу тәуекелдері (сыйақы мөлшерлемесінің немесе валюталық тәуекелдің өзгеру тәуекелінің әсерінен туындаған өзгерістерден басқа). Басқа баға тәуекелдері Топтың үлестік қаржы құралы бойынша ұзақ немесе қысқа позициясы болған кезде пайда болады.

2023 және 2022 жылдардың 31 желтоқсанындағы жағдай бойынша әрекет ететін үлестік құралдар бойынша позициялар және барлық үлестік бағалы қағаздар бағамдарының 10% төмендеуі немесе өсуі негізінде құрастырылған пайданың немесе шығынның және капиталдың үлестік бағалы қағаздар бағамдарының өзгеруіне сезімталдығын талдау мынадай жолмен ұсынылуы мүмкін:

	2023 жыл		2022 жыл	
	Пайда немесе залал	Капитал	Пайда немесе залал	Капитал
бағалы қағаздар құнының 10% өсуі	382	7,145	452	3,584
бағалы қағаздар құнының 10% төмендеуі	(382)	(7,145)	(452)	(3,584)

Кредиттік тәуекел

Кредиттік тәуекел – бұл қарыз алушының немесе контрагенттің келісілген шарттарға сәйкес өз міндеттемелерін орындамауы салдарынан туындайтын шығындардың туындау ықтималдығы. Топ кредиттік тәуекелді (танылған қаржы активтері және танылмаған шарттық міндеттемелер бойынша) кредиттік тәуекелді шоғырландыру лимиттерін белгілеу және сақтау жөніндегі талаптарды қамтитын бекітілген саясаттар мен процедураларды қолдану арқылы, сондай-ақ функцияларына кредиттік тәуекелдің белсенді мониторингі кіретін Кредиттік комитетті құру арқылы басқарады. Кредиттік саясатты Директорлар Кеңесі қарайды және бекітеді.

Кредиттік саясат кредиттік қызметті жүзеге асырудағы негізгі талаптарды белгілейді және анықтайды, соның ішінде:

- Топтың кредиттік қызметінің мақсаттары мен міндеттері;
- кредит беру кезіндегі басымдықтар мен шектеулер;
- кредиттік тәуекелдің рұқсат етілген деңгейі;
- кредиттік тәуекел лимиттерінің жүйесі;
- жеке және заңды тұлғаларға, оның ішінде Банкпен ерекше қатынастармен байланысты тұлғаларға кредиттер беру шарттары;
- кредиттік процестің кезеңдері мен қатысушылары;

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Кредиттік тәуекел, жалғасы

- шешім қабылдау жүйесі;
- Топтағы кредиттік тәуекелді басқарудың негізгі принциптері мен әдістері;
- кредиттік тәуекелдерді басқару процесін ішкі бақылау жүйесі.

Топ қызметінің негізгі бағыттарын және кредиттік тәуекелді басқару құралдары жүйесін көрсететін кредиттік саясат негізінде Топта корпоративтік, шағын және орта, бөлшек бизнес сегменттерінде төменде сипатталған неғұрлым тиімді кредиттік процесс құрылған.

Корпоративтік клиенттерден және ШОБ клиенттерінен кредиттер алуға арналған өтінімдерді, тиісінше, Кредиттік талдау департаменті және берілетін кредиттерге талдау жасауға жауапты филиалдардағы ШОБ субъектілеріне кредит беру бөлімшелері қарайды. Банктің Директорлар кеңесінің шешімімен қарыз беруге болатын Қарыз берушінің ең төменгі рейтингі белгіленді.

Содан кейін жобаны мәміле жасасу туралы шешім қабылдайтын уәкілетті органда қарау үшін Топ қызметтерінің қорытындылары, оның ішінде заң қорытындысы, қауіпсіздік қызметінің қорытындысы, кепілзаттық қамтамасыз ету қызметінің қорытындысы және тәуекел-менеджмент қызметінің қорытындысы ұсынылады.

Тәуекелдерді тиімді басқару мақсатында жобаларды талдау кезінде Тәуекел-менеджмент бөлімшесі қарыз алушыға рейтинг (дефолт ықтималдығын) беруді жүзеге асырады.

Қазіргі уақытта Топ бизнестің әр сегменті үшін: шағын, орта және корпоративті және жеке тұлға клиенттер үшін рейтингтік және скорингтік модельдерді қолданады.

Ұсынылған қорытындылар негізінде шешімді Кредиттік комитет шешім қабылдау өкілеттігінің деңгейіне қарай қабылдайды. Бұл ретте Банктің меншікті капиталының 5% -дан асатын мәмілелер тек қана Банктің Директорлар кеңесінің шешімімен бекітіледі.

Жеке тұлғалардың кредит алуға арналған өтінімдерін қараумен Жеке тұлғаларға кредит беру департаменті айналысады. Бұл ретте кредит алуға арналған өтінімде кредиттік тәуекелдер департаментімен бірлесіп әзірленген деректерді тексеру модельдері мен процедуралары пайдаланылады.

Топ қызметінің тиімділік көрсеткіштеріне қол жеткізу үшін корпоративтік бизнес, ШОБ және бөлшек бизнес клиенттері үшін пайыздық мөлшерлемелерді белгілеу кезінде әрбір мәміле бойынша қабылданатын кредиттік тәуекел деңгейі ескеріледі және кем дегенде мынадай факторларға талдау жүргізіледі:

- рейтинг/скоринг (қарыз алушының дефолт ықтималдығы);
- қарыз алушы дефолтқа ұшыраған жағдайда шығындар;
- қорландыру құны;
- капитал құны;
- Топтың үстеме шығындары.

Осы кредиттік процесс шеңберінде қарыз алушылардың қаржылық жай-күйі мен төлем қабілеттілігі деңгейінің өзгеруіне, тиісті басқару шешімдерін қабылдау мүмкіндігіне уақтылы ден қою үшін Топта жеке қарыз кредиттердің жай-күйіне тұрақты мониторинг жүргізіледі және өз қарыз алушыларының төлем қабілеттілігін тұрақты негізде қайта бағалауды жүргізеді. Қайта бағалау процедуралары қарыз алушының соңғы есепті күндегі қаржылық есептілігін немесе қарыз алушының өзі ұсынған немесе басқа тәсілмен алған өзге ақпаратты талдауға негізделеді.

Сонымен қатар, кредиттік тәуекелді басқару үшін кепілзаттық қамтамасыз ету талаптары маңызды болып табылады. Осы мақсаттар үшін, кредиттік портфельді кепілмен өтем жасаудың төмендеуіне жол бермеу үшін Топ кепілзаттық қамтамасыз етудің мониторингі бойынша тиімді процедураларды әзірледі және енгізді.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Кредиттік тәуекел, жалғасы

Портфельдік деңгейде тәуекелдерді тиімді басқару үшін Топ кредиттік портфельді әртараптандыру, Топтың кредиттік қызметіне тұрақты негізде мониторинг жүргізуге, негізгі проблемаларды анықтауға және тәуекелді азайту құралдарын енгізуге, сондай-ақ кредиттік тәуекел бойынша стресс-тестілеуге мүмкіндік беретін басқарушылық есептілік жүйесі сияқты әдістерді пайдаланады.

Топ кредиттік тәуекел лимиттерінің жүйесін пайдаланады, оған мыналар кіреді:

- кредиттік тәуекелдің рұқсат етілген деңгейі;
- қарыз алушылардың категориялары бойынша лимиттер;
- кредит беру түрлеріне лимиттер;
- портфельдік және жеке лимиттерден тұратын бөлшек сегментке арналған лимиттер;
- кредит беру саласындағы лимиттер және басқалар.

Мониторинг және бақылау нәтижелерді Басқармаға/Банктің Директорлар кеңесіне шығара отырып, мерзімді негізде жүзеге асырылады.

Бұл құрал Топқа стратегиялық дамудың берілген көрсеткіштеріне, сондай-ақ Топтың қандай да бір бағытта тәуекелді қабылдауына сүйене отырып, кредиттік қызметті бақылауға мүмкіндік береді.

Топта басқарушылық есеп беру жүйесі жұмыс істейді, оның мақсаты –кредиттік тәуекел деңгейі және оның белгіленген мәннен ауытқуы туралы сапалы, сенімді және сенімді ақпарат беру. Басқарушылық есептілік Банктің Басқарма/Директорлар кеңесінің қарауына шығара отырып, ай сайынғы/тоқсан сайынғы негізде Топ бойынша да, жекелеген сегменттер бөлінісінде де қалыптастырылады.

Топ сценарийлік талдау мен сезімталдықты талдау арқылы жүзеге асырылатын кредиттік тәуекел бойынша стресс-тестілеу әдістемесін қолданады. Топ стресс-тестілеуді жүзеге асыру кезінде келесі сценарийлерді пайдаланады:

- тұтастай алғанда және экономиканың жекелеген салалары бойынша экономикалық өсудің құлдырауын қоса алғанда, елдің экономикалық конъюнктурасының төмендеуінің әсерін бағалауға негізделген жалпы экономикалық сценарий;
- Жергілікті стресс факторларының, соның ішінде Банктің кредиттік қызметінің ерекшеліктеріне және оның кредиттік портфелінің құрылымына байланысты әсерді бағалауға негізделген Топтың бизнесіне тән сценарий.

Кредиттік тәуекелді стресс-тестілеу Топтың қызметіне теріс әсер етуі мүмкін макроэкономикалық және басқа көрсеткіштердің өзгеруіне уақтылы жауап беруге, осы факторлардың әсерін болжауға және тәуекелдерді азайту жолдарын жасауға мүмкіндік береді.

Кредиттік тәуекелдің ең жоғары деңгейі, әдетте, қаржылық жағдай туралы шоғырландырылмаған есепте және танылмаған шарттық міндеттемелер сомасында қаржы активтерінің баланстық құнында көрсетіледі. Активтер мен міндеттемелерді өзара есепке алу мүмкіндігі ықтимал кредиттік тәуекелді төмендету үшін маңызды емес.

Есепті күндегі жағдай бойынша қаржы активтеріне қатысты кредиттік тәуекелдің ең жоғары деңгейі мынадай түрде ұсынылуы мүмкін:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
Активтер		
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	611,511	719,288
Банктердегі және өзге қаржы институттарындағы шоттар мен депозиттер	63,834	44,991
Сауда бағалы қағаздары	15,990	38,587
Инвестициялық бағалы қағаздар	897,621	906,239
Клиенттерге берілген кредиттер	1,064,206	925,770
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	105,458	103,068
Сақтандыру шарттары бойынша активтер	2,948	1,520
Қайта сақтандыру шарттары бойынша активтер	3,079	3,376
Басқа қаржы активтері	25,042	29,762
Кредиттік тәуекелге барынша ұшырау	2,789,689	2,772,601

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Кредиттік тәуекел, жалғасы

Клиенттерге берілген кредиттер бойынша кредиттік тәуекелдің шоғырлануын талдау *23-ескертпеде* келтірілген.

Есепті күндегі жағдай бойынша танылмаған шарттық міндеттемелерге қатысты кредиттік тәуекелге ұшыраудың ең жоғары деңгейі *40-ескертпеде* берілген.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Топтың кредиттік тәуекелге ұшырауы кредиттік тәуекелге ұшыраудың ең жоғары деңгейінің 10%-нан асатын борышкерлері немесе өзара байланысты борышкерлер топтары жоқ.

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді өзара есепке алу

Төмендегі кестеде көрсетілген жария етулерге қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелер кіреді:

- Топтың қаржылық жағдайы туралы шоғырландырылған есепте өзара есепке алынады; немесе
- қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте өзара есепке алынғанына қарамастан, ұқсас қаржы құралдарына қолданылатын заңды түрде жарамды өзара есеп айырысу туралы Бас келісімнің немесе ұқсас келісімдердің нысаны болып табылады.

Осыған ұқсас келісімдерге туынды құралдарды клирингтік келісімдер, "репо" мәмілелеріне арналған жаһандық бас келісімдер және бағалы қағаздарды қарызға беру туралы жаһандық бас келісімдер жатады. Ұқсас қаржы құралдарына туынды қаржы құралдары, "репо" мәмілелері, "кері репо" мәмілелері, қарыз алу және бағалы қағаздарды қарызға беру туралы келісімдер жатады.

Топ мынадай мәмілелерге қатысты нарықта айналысқа түсетін ақша қаражаттары мен бағалы қағаздар түрінде қамтамасыз етуді алады және ұсынады:

- банк депозиттерінде ақшалай қаражатпен қамтамасыз етілген клиенттерге берілген кредиттер; және
- "репо" мәмілелері, "кері репо" мәмілелері.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді өзара есепке алу, жалғастыру

Бұл қамтамасыз ету ретінде алынған/кепілге берілген бағалы қағаздар мәміле мерзімі ішінде кепілге берілуі немесе сатылуы мүмкін, бірақ мәміле өтелгенге дейін қайтарылуы керек дегенді білдіреді. Мәміле шарттары, сонымен қатар, әрбір контрагентке контрагенттің қамтамасыз етуді ұсына алмауы нәтижесінде тиісті мәмілелерді тоқтату құқығын береді.

Бұдан әрі кестеде 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өзара есеп айырысу туралы заңды күші бар бас келісімдердің және осыған ұқсас келісімдердің нысанасы болып табылатын қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелер көрсетілген:

Қаржы активтерінің/ қаржылық міндеттемелердің түрлері	Танылған қаржы активтерінің толық сомалары/ қаржылық міндеттемелер	Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған өзара есептелген танылған қаржы активтерінің/ қаржылық міндеттемелердің толық сомалары	Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте қаржылық активтердің/ қаржылық міндеттемелердің таза сомасы	Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте өзара есептелмеген тиісті сомалар		Таза сома
				Қаржы құралдары	Алынған ақшалай қамтамасыз ету	
Клиенттерге берілген кредиттер	56,536	–	56,536	–	(9,662)	46,874
Кері "репо" мәмілелері бойынша дебиторлық берешек	23,656	–	23,656	(23,656)	–	–
Қаржылық активтер, барлығы	80,192	–	80,192	(23,656)	(9,662)	46,874
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	9,662	–	9,662	(9,662)	–	–
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	43,288	–	43,288	(43,288)	–	–
Қаржылық міндеттемелер, барлығы	52,950	–	52,950	(52,950)	–	–

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Қаржылық активтер мен міндеттемелерді өзара есепке алу, жалғастыру

Бұдан әрі кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өзара есеп айырысу туралы заңды күші бар бас келісімдердің және осыған ұқсас келісімдердің нысанасы болып табылатын қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелер көрсетілген:

	Танылған қаржы активтерінің толық сомалары/ қаржылық міндеттемелер	Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте өзара есептелген танылған қаржы активтерінің/ қаржылық міндеттемелердің толық сомалары	Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте қаржы активтердің/ қаржылық міндеттемелердің таза сомасы	Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте өзара есептелмеген тиісті сомалар		Таза сома
				Қаржы құралдары	Алынған ақшалай қамтамасыз ету	
Клиенттерге берілген кредиттер	58,112	–	58,112	–	(13,928)	44,184
Кері"репо" мәмілелері бойынша дебиторлық берешек	18,868	–	18,868	(18,868)	–	–
Қаржылық активтер, барлығы	76,980	–	76,980	(18,868)	(13,928)	44,184
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	14,355	–	14,355	(14,355)	–	–
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	139,410	–	139,410	(139,410)	–	–
Қаржылық міндеттемелер, барлығы	153,765	–	153,765	(153,765)	–	–

"Репо" келісімдері бойынша кепілге қойылған бағалы қағаздар жалпы танылуы тоқтатылмаған берілген қаржы активтерін білдіреді.

Қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелердің толық сомалары олардың қаржылық жағдайы туралы шоғырландырылған есепте ұсынылған және бұрын келтірілген кестелерде ашылған таза сомалары амортизацияланған құн бойынша қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте ескеріледі. Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте өзара есептелетін бұрын келтірілген кестелерде ұсынылған сомалар сол негізде бағаланады.

Өтімділік тәуекелі

Өтімділік тәуекелі – бұл Топтың қаржылық міндеттемелерді орындауда қиындықтарға тап болу қаупі, ол бойынша есеп айырысу ақша қаражатын немесе басқа қаржылық активті беру арқылы жүзеге асырылады. Өтімділік тәуекелі активтер мен міндеттемелерді өтеу мерзімдері сәйкес келмеген кезде пайда болады. Активтер мен міндеттемелерді өтеу мерзімдері мен сыйақы мөлшерлемелері бойынша сәйкестік және/немесе бақыланатын сәйкессіздік өтімділік тәуекелін басқарудың негізгі сәті болып табылады. Жүргізілетін операциялардың әртүрлілігіне және соған байланысты белгісіздікке байланысты активтер мен міндеттемелерді өтеу мерзімдері бойынша толық сәйкестік қаржы институттары үшін әдеттегі тәжірибе болып табылмайды. Мұндай сәйкессіздік операциялардың кірістілігін арттыруға мүмкіндік береді, алайда шығындар қаупін арттырады.

Топ өтеу мерзімдері басталған кезде барлық міндеттемелерді орындау үшін қажетті қаражаттың тұрақты болуын қамтамасыз ету мақсатында өтімділіктің қажетті деңгейін қолдайды. Өтімділік тәуекелін басқару жөніндегі саясатты Басқарма қарайды және Директорлар кеңесі бекітеді.

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Өтімділік тәуекелі, жалғасы

Топтың өтімділік тәуекелін басқарудың негізгі мақсаттары:

- Топтың өз міндеттемелерін уақтылы және толық көлемде орындау қабілетін қамтамасыз ету;
- Топтың бос ақшасын жоғары кірісті және өтімділігі жоғары активтерге инвестициялау.

Өтімділік тәуекелін басқару процесінде Топ келесі принциптерді басшылыққа алады:

- өтімділікті басқару күн сайын және үздіксіз жүзеге асырылады;
- активтер мен міндеттемелерді ұтымды басқару;
- банкаралық нарыққа қолжетімділікті басқару;
- міндеттемелерді әртараптандыру және тұрақтылық;
- ҚРҰБ нормативтік құқықтық актілеріне қайшы келмейтін өтімділік тәуекелін бағалау әдістері мен құралдарын қолдану;
- Топ органдары, оның лауазымды тұлғалары мен топ бөлімшелері арасындағы өтімділікті басқару жөніндегі өкілеттіктер мен жауапкершілікті нақты ажырату;
- өтімділіктің тепе-тең деңгейін қамтамасыз ететін және бизнестің көлеміне, сипатына және Топтың қаржылық жағдайына сәйкес келетін лимиттерді белгілеу;
- өтімділік пен кірістілік арасындағы қайшылық болған жағдайда, өтімділік пайдасына шешімдер қабылдау;
- өтімді құралдарға қажеттілікті жоспарлау;
- тұрақты негізде өтімділікті қамтамасыз ету үшін бұрын қабылданған шешімдерге мониторинг жүргізу.

Өтімділік тәуекелін басқару саясаты қалыпты және стресстік жағдайларда өтімділіктің жиынтық қажеттілігін мыналарды ескере отырып бағалауды қарастырады:

- Топты өтімділік тәуекеліне ұшырататын Топ стратегиялары және қызмет түрлері;
- Топтың тәуекел деңгейі (аппетит) стратегиясы;
- Топ қызметінің мөлшері, сипаты және күрделілігі;
- Топтың өтімділік тәуекеліне ұшырау мөлшері және оның Топтың қаржылық жағдайына әсерін бағалау;
- тәуекелді бағалау нәтижелері, оның ішінде стресс-тестілеуді жүзеге асыру арқылы алынған нәтижелер;
- өтімділік тәуекелін басқарудың бұрын қолданылған процедураларының тиімділігі;
- нарықтық жағдайлардың ішкі ұйымдастырушылық және (немесе) сыртқы өзгерістеріне қатысты күтулер;
- Қазақстан Республикасының заңнамасы.

Өтімділік тәуекелін басқару мақсатында ҚРҰБ Басқармасының 2019 жылғы 12 қарашадағы №188 қаулысымен бекітілген екінші деңгейдегі банктер үшін тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау жүйесін қалыптастыру қағидаларына, Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитеті ұсынған стандарттар мен құралдарға негізделген және банк заңнамасының және үздік әлемдік практикалардың талаптарына сәйкес келетін өтімділік тәуекелін басқару жүйесі құрылады. Өтімділік тәуекелін басқару жүйесі Банк операцияларының ағымдағы нарықтық жағдайына, стратегиясына, мөлшеріне, күрделілік деңгейіне сәйкес келеді және топшілік операцияларды ескере отырып, Банктің өтімділік тәуекелін тиімді анықтауды, өлшеуді, мониторингтеуді және бақылауды қамтамасыз етеді.

Өтімділік тәуекелін басқару мақсатында Топ шығарылған борыштық бағалы қағаздардан, басқа банктердің ұзақмерзімді және қысқамерзімді кредиттерінен, негізгі корпоративтік клиенттер мен жеке тұлғалардың депозиттерінен тұратын қаржыландыру көздерінің әртараптандырылған және тұрақты құрылымын, сондай-ақ Топтың өтімділікке қатысты күтпеген талаптарға жедел және күрт ауытқусыз жауап бере алуы үшін жоғары өтімді активтердің әртараптандырылған портфелін белсенді қолдауға ұмтылады.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Өтімділік тәуекелі, жалғасы

Стратегиялық тәуекелдер департаменті күн сайын өтімділік бойынша позицияға мониторинг жүргізеді және қалыпты және стресстік жағдайларда өтімділік болжамын тұрақты негізде жүргізеді. Нарықтың қалыпты жағдайында өтімділік жағдайы туралы есептер жоғары басшылыққа күн сайын беріледі. Өтімділік тәуекелін басқару жөніндегі саясатқа қатысты шешімдерді уәкілетті алқалы орган қабылдайды және стратегиялық тәуекелдер департаменті орындайды.

Келесі кестелер шарттарда белгіленген өтеу мерзімінің ең ерте күндері бойынша қаржылық міндеттемелер мен кредиттік сипаттағы танылмаған міндеттемелер бойынша дисконтталмаған ақша ағындарын көрсетеді. Осы кестелерде көрсетілген ақша қаражаты ағындарының шығуының жиынтық шамалары кредиттік сипаттағы қаржы активтері, міндеттемелер немесе шартты міндеттемелер бойынша ақшалай қаражаттың шарттық дисконтталмаған ағындары болып табылады.

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өтеу мерзімі бойынша қаржылық міндеттемелерді талдау келесідей ұсынылуы мүмкін:

	<i>Талап еткенге дейін және 1 айдан аз</i>	<i>1 айдан 3 айға дейін</i>	<i>3 айдан 1 жылға дейін</i>	<i>1 жылдан 5 жылға дейін</i>	<i>5 жылдан астам</i>	<i>Өтеу мерзімі жоқ</i>	<i>Ақша қаражаттар ының кетуінің жиынтық шамасы</i>	<i>Барлығы</i>
2023 жылғы 31 желтоқсанда								
Міндеттемелер								
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	71,695	1,076	4,884	7,646	31,111	–	116,412	78,896
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	43,313	–	–	–	–	–	43,313	43,288
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	770,910	178,009	720,048	51,856	54,893	–	1,775,716	1,624,092
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	440	4,232	4,663	96,692	616,294	–	722,321	213,052
Реттелген қарыздар	–	3,089	12,902	181,894	367,783	–	565,668	201,560
Жалдау бойынша міндеттемелер	61	264	736	2,768	205	–	4,034	4,034
Басқа қаржылық міндеттемелер	4,446	1,032	1,681	778	–	–	7,937	7,937
Міндеттемелер барлығы	890,865	187,702	744,914	341,634	1,070,286	–	3,235,401	2,172,859
Кредиттік сипаттағы шартты міндеттемелер	9,531	–	–	–	–	–	9,531	9,531

Жылына бір рет төленуге жататын сатып алуға жатпайтын кумулятивтік артықшылықты акциялар бойынша сыйақының болашақ төлемдері кестеге енгізілмеген.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Өтімділік тәуекелі, жалғасы

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша өтеу мерзімі бойынша қаржылық міндеттемелерді талдау мынадай түрде ұсынылуы мүмкін:

2022 жылғы 31 желтоқсанда						Өтеу мерзімі жоқ	Ақша қаражаттарының кетуінің жиынтық шамасы	Барлығы
	Талап еткенге дейін және 1 айдан аз	1 айдан 3 айға дейін	3 айдан 1 жылға дейін	1 жылдан 5 жылға дейін	5 жылдан астам			
Міндеттемелер								
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	37,145	699	164	7,844	31,786	–	77,638	56,343
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	139,508	–	–	–	–	–	139,508	139,410
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	619,753	156,718	796,631	107,457	61,014	–	1,741,573	1,662,164
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	319	43,221	14,984	105,368	617,088	–	780,980	246,693
Реттелген қарыздар	–	3,109	18,082	192,153	373,204	–	586,548	198,274
Жалдау бойынша міндеттемелер	60	457	1,835	4,566	–	–	6,918	4,447
Басқа қаржылық міндеттемелер	4,084	825	3,170	839	24	50	8,992	8,992
Міндеттемелер барлығы	800,869	205,029	834,866	418,227	1,083,116	50	3,342,157	2,316,323
Кредиттік сипаттағы шартты міндеттемелер	13,703	–	–	–	–	–	13,703	13,703

Жоғарыда келтірілген кестелерде шартты талаптарына сәйкес мүмкін болатын өтеу мерзімінің ең ерте күніне жататын туынды емес қаржылық міндеттемелер (берілген қаржылық кепілдіктер мен танылмаған кредиттік міндеттемелерді қоса алғанда) бойынша ақшалай қаражаттың дисконтталмаған ағындары туралы ақпарат қамтылады. Қаржылық кепілдік шарттарына қатысты кепілдіктің максималды мөлшері кепілдікті пайдалануға болатын ең ерте кезеңге жатады.

Қазақстан Республикасы Азаматтық Кодексінің 765-бабына сәйкес салымшылар өздерінің мерзімді, жинақ, шартты депозиттері мен талап етілгенге дейінгі депозиттерін бірінші талап бойынша банктен алып қоюға құқылы, бұл ретте көп жағдайда олар есептелген пайыздық кіріс алу құқығынан айырылады. Банк мерзімді және/немесе шартты салымдарды немесе олардың бір бөлігін салымшының талабы түскен сәттен бастап күнтізбелік жеті күннен кешіктірмей, жинақ салымдары – салымшының талабы түскен сәттен бастап отыз күнтізбелік күннен кешіктірмей қайтаруға міндетті. Қырғыз Республикасының заңнамасына сәйкес жеке тұлғалар өздерінің мерзімді салымдарын кез келген уақытта алып тастай алады, көп жағдайда есептелген пайыздарды жоғалтады.

Дегенмен, басшылық бұл опцияның болуына және салымдардың едәуір бөлігі талап етілгенге дейінгі шоттар болып табылатынына қарамастан, салымшылардың саны мен түрлері бойынша шоттар мен депозиттер деректерін әртарапандыру және Топтың өткен тәжірибесі шот деректері ұзақмерзімді және тұрақты қаржыландыру көзін білдіретіндігінің белгісі ретінде қызмет етеді деп санайды.

Басшылық белгілі бір активтер мен міндеттемелерге қатысты ақша ағындарының қозғалысы шарттарда белгіленгеннен өзгеше болуы мүмкін деп күтеді, өйткені басшылыққа ақша ағындарының қозғалысын басқаруға өкілеттік берілгендіктен немесе өткен тәжірибе осы активтер мен міндеттемелер бойынша ақша ағындарының қозғалыс мерзімдері шарттарда белгіленген мерзімдерден өзгеше болуы мүмкін екенін көрсетеді.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Өтімділік тәуекелі, жалғасы

Кестеде 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте танылған сомаларды өтеудің келісімшарттық мерзімдері бойынша талдау ұсынылған:

	<i>Талап еткенге дейін және 1 айдан аз</i>	<i>1 айдан 3 айға дейін</i>	<i>3 айдан 12 айға дейін</i>	<i>1 жаспан 5 жасқа дейін</i>	<i>5 жылдан астам</i>	<i>Өтеу мерзімі жоқ</i>	<i>Мерзімі кешіктірілген</i>	<i>Барлығы</i>
2023 жылғы 31 желтоқсанда								
Туынды емес активтер								
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	693,066	13,316	–	–	–	–	–	706,382
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	48,797	–	45	14,992	–	–	–	63,834
Сауда бағалы қағаздары	3,743	4	11,140	1,261	241	2,182	943	19,514
Инвестициялық бағалы қағаздар	344,178	45,171	288,122	209,523	10,470	67,806	–	965,270
Клиенттерге берілген кредиттер	11,984	46,194	227,240	600,141	133,221	–	45,426	1,064,206
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	–	719	104,739	–	–	–	105,458
Сақтандыру шарттары бойынша активтер	1,300	469	1,054	18	–	–	107	2,948
Қайта сақтандыру шарттары бойынша активтер	1,358	490	1,101	19	–	–	111	3,079
Негізгі құралдар және материалдық емес активтер	–	–	–	–	–	87,886	–	87,886
Сатуға арналған ұзақмерзімді активтер	–	–	4,906	2,079	–	–	–	6,985
Инвестициялық меншік	–	–	–	42,861	–	–	–	42,861
Ағымдағы салық активі	348	78	1,425	–	78	–	–	1,929
Кейінге қалдырылған салық активі	39	–	–	13	–	58	–	110
Басқа активтер	14,336	12,323	11,462	39,713	21	2,049	1,181	81,085
Активтер барлығы	1,119,149	118,045	547,214	1,015,359	144,031	159,981	47,768	3,151,547
Туынды емес міндеттемелер								
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	62,291	537	2,510	2,425	11,133	–	–	78,896
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	43,288	–	–	–	–	–	–	43,288
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	684,632	174,411	677,965	48,618	38,466	–	–	1,624,092
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	299	2,972	26	79,358	130,397	–	–	213,052
Реттелген қарыздар	–	2,435	251	155,960	42,865	49	–	201,560
Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер	–	1	6	286	9,026	–	–	9,319
Жалдау бойынша міндеттемелер	61	264	736	2,768	205	–	–	4,034
Ағымдағы салық міндеттемесі	408	–	–	91	–	–	–	499
Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері	–	–	1,594	164,968	–	–	–	166,562
Сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	4,894	28,704	2,273	876	–	–	36,747
Қайта сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	216	–	–	–	–	–	216
Басқа міндеттемелер	23,944	1,868	7,185	3,695	18	–	665	37,375
Міндеттемелер барлығы	814,923	187,598	718,977	460,442	232,986	49	665	2,415,640
Таза позиция	304,226	(69,553)	(171,763)	554,917	(88,955)	159,932	47,103	735,907

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Өтімділік тәуекелі, жалғасы

Кестеде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте танылған сомаларды өтеудің келісімшарттық мерзімдері бойынша талдау ұсынылған:

2022 жылғы 31 желтоқсанда	<i>Талап еткенге</i>						<i>Өтеу мерзімі жоқ</i>	<i>Мерзімі кешіктірілген</i>	<i>Барлығы</i>
	<i>дейін және 1 айдан аз</i>	<i>1 айдан 3 айға дейін</i>	<i>3 айдан 12 айға дейін</i>	<i>1 жаспан 5 жасқа дейін</i>	<i>5 жылдан астам</i>				
Туынды емес активтер									
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	813,463	39,523	–	–	–	–	–	–	852,986
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	24,756	128	14,107	–	6,000	–	–	–	44,991
Сауда бағалы қағаздары	7,532	10,805	8,394	12,062	13	4,519	–	–	43,325
Инвестициялық бағалы қағаздар	536,388	8,592	187,432	167,030	6,796	31,334	–	–	937,572
Клиенттерге берілген кредиттер	14,150	43,779	160,747	508,293	145,257	–	53,544	–	925,770
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	–	731	102,337	–	–	–	–	103,068
Сақтандыру шарттары бойынша активтер	265	435	764	–	–	–	–	56	1,520
Қайта сақтандыру шарттары бойынша активтер	542	1,021	1,680	–	–	–	–	133	3,376
Негізгі құралдар және материалдық емес активтер	–	–	–	22	–	–	84,437	–	84,459
Сатуға арналған ұзақмерзімді активтер	–	–	8,136	–	–	–	–	–	8,136
Инвестициялық меншік	–	–	–	15,192	19,428	–	–	–	34,620
Ағымдағы салық активі	–	–	622	230	–	–	–	–	852
Кейінге қалдырылған салық активі	–	–	205	–	–	–	8	–	213
Басқа активтер	13,423	3,291	6,318	51,715	364	2,239	2,952	–	80,302
Активтер барлығы	1,410,519	107,574	389,136	856,881	177,858	122,537	56,685	–	3,121,190
Туынды емес міндеттемелер									
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	37,033	678	122	7,590	10,920	–	–	–	56,343
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	139,410	–	–	–	–	–	–	–	139,410
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	612,468	144,417	762,149	96,104	47,026	–	–	–	1,662,164
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	299	41,128	10,057	77,869	117,340	–	–	–	246,693
Реттелген қарыздар	–	2,957	5,244	145,783	42,062	2,228	–	–	198,274
Ипотекалық ұйым алдындағы міндеттемелер	–	1	5	283	10,528	–	–	–	10,817
Жалдау бойынша міндеттемелер	55	287	1,110	2,979	16	–	–	–	4,447
Ағымдағы салық міндеттемесі	184	32	212	–	–	–	–	–	428
Кейінге қалдырылған салық міндеттемелері	–	–	1,642	163,486	–	–	–	–	165,128
Сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	33	2,544	17,136	648	702	–	–	–	21,063
Қайта сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	–	1,677	–	–	–	–	–	1,677
Басқа міндеттемелер	19,994	1,312	9,996	1,979	396	491	524	–	34,692
Міндеттемелер барлығы	809,476	193,356	809,350	496,721	228,990	2,719	524	–	2,541,136
Таза позиция	601,043	(85,782)	(420,214)	360,160	(51,132)	119,818	56,161	–	580,054

38. Тәуекелдерді басқару, жалғасы

Операциялық тәуекел

Операциялық тәуекел – ішкі процестердің, адами ресурстар мен жүйелердің немесе сыртқы оқиғалардың, соның ішінде заңды тәуекелдің жеткіліксіздігі немесе жеткіліксіздігі нәтижесінде шығындардың туындау ықтималдығы (стратегиялық тәуекел мен бедел тәуекелін қоспағанда).

Топ директорлар Кеңесі бекіткен операциялық тәуекелді басқару саясатын әзірледі.

Топ үш қорғаныс желісіне негізделген операциялық тәуекелдерді басқару жүйесін құрады:

- бірінші қорғаныс желісі – Топ бөлімшелерінің тәуекелдерді басқаруы;
- екінші қорғаныс желісі – тәуекелдерді басқару операциялық тәуекелдерді басқару жөніндегі Тәуелсіз бөлімше;
- үшінші қорғаныс желісі – ішкі аудит бөлімшесінің операциялық тәуекелді басқару жүйесінің тиімділігін тәуелсіз тексеру.

Бірінші қорғаныс желісінде Топ бөлімшелерінде операциялық тәуекел туралы ақпаратты жинауға және тәуекел-менеджмент бөлімшесіне жіберуге жауапты тәуекел үйлестірушілер тағайындалады. Тәуекел-менеджмент бөлімшесі Топтың тәуекел үйлестірушілерін оқытуды жүргізеді және тәуекел үйлестірушілердің жұмысын бақылауды жүргізеді.

Топ операциялық тәуекел оқиғалары туралы ақпаратты жинау және талдау үшін автоматтандырылған базаны қолданады. Операциялық тәуекел оқиғалары туралы ақпаратты тәуекел үйлестірушілер қалыптастырады, әрбір оқиғаны тәуекел-менеджмент бөлімшелері процестер иелерімен бірлесіп қарайды және мамандандырылған алқалы органға жібереді.

Операциялық тәуекелді басқарудың қосымша құралы болып Топ бөлімшелеріндегі операциялық тәуекелді өзін-өзі бағалау процесі табылады. Өзін-өзі бағалау тәуекел-менеджмент бөлімшесінің басшылығымен қорғаныстың бірінші желісімен жүзеге асырылады, операциялық тәуекелді өзін-өзі бағалау нәтижелері тәуекел карталарында көрсетіледі.

Жаңа өнімдерді, процестерді, жүйелерді әзірлеу кезінде осы өнімдер, процестер, жүйелер қолданысқа енгізілгенге дейін операциялық тәуекелді жеке бағалау жүргізіледі.

Ай сайынғы негізде Топ басқармасы мен Директорлар кеңесі операциялық тәуекел туралы ақпаратты қарайды.

39. Капиталды басқару

ҚРҰБ жалпы Топтың капитал деңгейіне қойылатын талаптардың орындалуын белгілейді және бақылайды. Топ капитал ретінде заңнамаға сәйкес айқындалған мынадай баптарды айқындайды.

- Негізгі капитал мен қосымша капиталдың қосындысы болып табылатын 1 деңгейдегі капитал. Негізгі капиталға жай акциялар түріндегі акционерлік капитал, қосымша төленген капитал, ағымдағы жылдың және алдыңғы кезеңдердің бөлінбеген пайдасы, гудвилді қоса алғанда, материалдық емес активтердің меншікті сатып алынған жай акцияларын шегергендегі резервтер, ағымдағы жылдың және өткен кезеңдердің шығындары, кейінге қалдырылған салық міндеттемесін шегергендегі кейінге қалдырылған салық активі, өзге де қайта бағалау жөніндегі резервтер кіреді. Үстеме капиталға мынадай түзетулерді қоспағанда, мерзімсіз шарттар мен төленген артықшылықты акциялар кіреді: Топтың өзінің мерзімсіз қаржы құралдарына инвестициялары, өзінің сатып алынған артықшылықты акциялары.
- Қаржылық есептілігі ХҚЕС-ке сәйкес банктің қаржылық есептілігін жасау кезінде шоғырландырылмайтын қаржы ұйымдарының реттелген борышына инвестицияларды шегергендегі ұлттық валютадағы реттелген борышты қамтитын 2-деңгейдегі капитал.
- Меншікті капитал, 1-деңгейдегі капитал мен 2-деңгейдегі капитал сомасын білдіреді. Капитал базасының жоғарыда аталған элементтеріне басқа да әртүрлі шектеулер мен біліктілік критерийлері қолданылады.

39. Капиталды басқару, жалғасы

Қолданыстағы заң талаптарына сәйкес Банктер мыналарды қолдауы керек:

- нарықтық тәуекелді ескере отырып есептелген кредиттік тәуекел дәрежесі бойынша мөлшерленген активтер мен шартты және ықтимал міндеттемелер, активтер, шартты және ықтимал талаптар мен міндеттемелер сомасына негізгі капиталдың және және капиталдың консервациялық буферін ескере отырып, кемінде 0.075 мөлшеріндегі операциялық тәуекелдің сандық шарасының (k1) қатынасын;
- кредиттік тәуекел дәрежесі бойынша мөлшерленген активтер мен шартты және ықтимал міндеттемелер сомасына инвестицияларды, нарықтық тәуекелді ескере отырып есептелген активтерді, шартты және ықтимал талаптар мен міндеттемелерді шегергендегі 1-деңгейдегі капиталдың және капиталдың консервациялық буферін ескере отырып, кемінде 0.085 мөлшерінде операциялық тәуекелдің сандық шарасының (k1.2) қатынасын;
- кредиттік тәуекел дәрежесі бойынша мөлшерленген активтер мен шартты және ықтимал міндеттемелер сомасына меншікті капитал; активтер, шартты және ықтимал талаптардың және капиталдың консервациялық буферін ескере отырып, кемінде 0.010 мөлшерінде операциялық тәуекелдің сандық шарасының (k2) қатынасы.

Кестеде 2023 және 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша ҚРҰБ талаптарына сәйкес есептелген Топтың капиталын талдау көрсетілген:

	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>
1-деңгейдегі капитал	655,126	473,585
2-деңгейдегі капитал	252,696	277,954
Реттеуші капитал барлығы	907,822	751,539
Тәуекелді, шартты міндеттемелерді, операциялық және нарықтық тәуекелді ескере отырып өлшенген нормативтік активтердің барлығы	1,843,707	1,584,475
k1 коэффициенті	0.355	0.299
k1.2 коэффициенті	0.355	0.299
k2 коэффициенті	0.492	0.474

ҚРҰБ талаптары Банк пен оның еншілес ұйымы өзіне алған міндеттемелер бойынша белгіленген. Банк және оның еншілес компаниялары 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша барлық сыртқы капитал талаптарын орындады.

40. Кредиттік сипаттағы шартты міндеттемелер

Топтың кредит ресурстарын ұсыну бойынша міндеттемелері бар. Осы міндеттемелер мақұлданған кредит, кредиттік карта бойынша лимиттер, сондай-ақ овердрафт нысанында кредиттік ресурстарды беруді көздейді.

Топ өз клиенттерінің үшінші тұлғалар алдындағы міндеттемелерінің орындалуын қамтамасыз ету мақсатында қаржылық кепілдіктер береді және аккредитивтер ашады. Көрсетілген келісімдер міндеттемелердің лимиттерін белгілейді және, әдетте, бес жылға дейін жарамды. Сондай-ақ, Топ бағалы қағаздардағы қарыз операциялары бойынша есеп айырысу агенті ретінде әрекет ете отырып, кепілдіктер береді.

Топ кредиттік міндеттемелерді, қаржылық кепілдіктерді және аккредитивтерді ұсыну кезінде клиенттерге кредит беру сияқты тәуекелдерді басқару саясаты мен процедураларын қолданады.

Шартты міндеттемелердің шарттық сомалары бұдан әрі категориялар бөлінісінде кестеде ұсынылады. Кредиттер беру жөніндегі міндеттемелер бөлігінде кестеде көрсетілген сомалар көрсетілген міндеттемелер толық орындалады деп болжайды. Кепілдіктер мен аккредитивтер бөлігінде кестеде көрсетілген сомалар, егер контрагенттер шарттардың талаптарына сәйкес өз міндеттемелерін орындай алмаған жағдайда, есепті күндегі жағдай бойынша көрсетілетін бухгалтерлік залалдың ең жоғары шамасын білдіреді.

40. Кредиттік сипаттағы шартты міндеттемелер, жалғасы

	2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Кредиттік карта бойынша міндеттемелер	5,649	6,808
Шығарылған қаржылық кепілдіктер	3,311	5,165
Аккредитивтер	571	1,730
	9,531	13,703
Минус: резервтер	(29)	(105)
	9,502	13,598

Кредиттер мен кредиттік желілерді беру жөніндегі міндеттемелер туралы келісімдер қайта қаржыландыру мөлшерлемесінің, инфляция қарқынының, айырбас бағамдарының және басқа да шарттардың өзгеруін қоса алғанда, Топ үшін қолайсыз кез келген жағдайлар туындаған жағдайда Топтың келісімінен біржақты шығу құқығын көздейді.

Кредиттер мен кредит желілерін беру міндеттемелері, аккредитивтерге кепілдіктер бойынша жалпы өтелмеген шарттық сома міндетті түрде болашақ ақшалай талаптарды білдірмейді, өйткені қарыз алушыға қаражат бермей-ақ аталған міндеттемелердің қолданылу мерзімінің аяқталуы немесе күшін жою мүмкін.

Төменде 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы міндеттемелердің сапасы туралы ақпарат берілген:

	2023 жылғы 31 желтоқсан			
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	Барлығы
«BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	5,037	–	–	5,037
рейтингісі жоқ	4,456	23	15	4,494
	9,493	23	15	9,531
Минус: резервтер	(26)	–	(3)	(29)
	9,467	23	12	9,502

	2022 жылғы 31 желтоқсан			
	1-кезең	2-кезең	3-кезең	Барлығы
- «BBB-» бастап «BBB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	11,567	–	–	11,567
- «BB-» бастап «BB+» дейінгі кредиттік рейтингімен	2,053	–	–	2,053
- «B-» бастап «B+» дейінгі кредиттік рейтингімен	–	44	–	44
- «CCC-» бастап «CCC+» дейінгі кредиттік рейтингімен	–	–	20	20
- рейтингісі жоқ	–	–	19	19
	13,620	44	39	13,703
Минус: резервтер	(89)	(5)	(11)	(105)
	13,531	39	28	13,598

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша кепілдіктер мен аккредитивтер бойынша қамтамасыз ету ретінде ұсталатын клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттерінің сомасы 5,228 миллион теңгені құрайды (2022 жылғы 31 желтоқсан: 6,477 миллион теңге) (30-ескертпе).

41. Жалдау бойынша міндеттемелер

Топ жалға алушы ретінде әрекет ететін операциялар

Біржақты түрде жойылмайтын жалдау міндеттемелері келесідей ұсынылуы мүмкін:

	2023 жылғы 31 желтоқсан	2022 жылғы 31 желтоқсан
Бір жылдан аз	1,061	281

Топ үй-жайлар мен жабдықтарды жалға алу туралы бірқатар келісімдер жасады. Мұндай шарттар, әдетте, қолданылу мерзімі аяқталғаннан кейін оларды қайта бастау мүмкіндігімен бір жылдан бес жылға дейінгі бастапқы мерзімге жасалады. Жалдау төлемдерінің мөлшері жыл сайын ұлғаяды, бұл нарықтық тенденцияларды көрсетеді. Жалдау міндеттемелеріне шартты сипаттағы міндеттемелер кірмейді.

41. Жалдау бойынша міндеттемелер, жалғасы

Топ жалға алушы ретінде әрекет ететін операциялар жалғасы

2023 жылы 1,055 миллион теңге мөлшеріндегі сома жалдау шарттарына қатысты пайда немесе залал және өзге де жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есепте шығыстар ретінде танылды (2022 жыл: 1,566 миллион теңге) (16-ескертпе).

42. Шарттық және шартты міндеттемелер

Сақтандыру

Қазақстан Республикасындағы сақтандыру қызметтерінің нарығы даму сатысында, сондықтан басқа елдерде қолданылатын сақтандыру қорғаудың көптеген нысандары Қазақстанда әлі қолжетімді емес. Топтың өзінің өндірістік құрылыстарына, өндірістің тоқтап қалуынан туындаған залалдарға немесе авариялар немесе Топ қызметі нәтижесінде жылжымайтын мүлік объектілеріне немесе қоршаған ортаға келтірілген залалға байланысты үшінші тараптар алдында туындаған міндеттемелерге қатысты толық сақтандыру қорғанысына жоқ. Топтың тиісті сақтандыруы болмайынша, белгілі бір активтердің жоғалуы немесе бүлінуі Топтың қызметі мен қаржылық жағдайына айтарлықтай теріс әсер етуі мүмкін.

Соттық анықтау жұмыстары

Нарықтағы әдеттегі қызметін жүзеге асыру барысында Топ әртүрлі заңды талаптарға тап болады. Топ басшылығы сот талқылаулары нәтижесінде туындайтын Топ міндеттемелерінің түпкілікті шамасы (олар болған жағдайда) болашақта Топ қызметінің нәтижелерінің қаржылық жағдайына елеулі теріс әсер етпейді деп пайымдайды.

Қазақстандағы шартты салық міндеттемелері

Қазақстан Республикасының салық жүйесі салыстырмалы түрде жаңа болып табылады және жиі өзгеретін нормативтік құжаттардың, нормативтік құжаттардың ресми түсініктемелерінің және сот органдарының шешімдерінің болуымен сипатталады, олардың әрекеті кері күшке ие болуы мүмкін және көбінесе салық органдары тарапынан әртүрлі түсіндірулер үшін ашық екіұшты, кейде қарама-қайшы тұжырымдарды қамтиды. Салықтарды есептеудің дұрыстығына қатысты тексерулер мен тергеулермен ірі айыппұлдар салуға және өсімпұлдарды есептеуге құқығы бар бірнеше реттеуші органдар айналысады. Есепті кезеңдегі салықтарды есептеудің дұрыстығын келесі бес күнтізбелік жыл ішінде тексеруге болады; дегенмен, белгілі бір жағдайларда бұл мерзім ұлғаюы мүмкін.

Бұл мән-жайлар Қазақстан Республикасында салық тәуекелдерінің басқа елдерге қарағанда әлдеқайда жоғары болуына әкеп соғуы мүмкін. Топ басшылығы қолданылатын қазақстандық салық заңнамасын, нормативтік талаптар мен сот шешімдерін түсінуіне сүйене отырып, салық міндеттемелері толық көлемде көрсетілген деп есептейді. Алайда, әр түрлі реттеуші органдардың салық заңнамасын түсіндіруі басшылықтың пікірінен өзгеше болуы мүмкін екенін ескере отырып, реттеуші органдар тарапынан мәжбүрлеу шараларын қолданған жағдайда олардың қаржылық жағдайға әсері айтарлықтай болуы мүмкін.

Бақылау қатынастары

2023 жылғы 31 желтоқсанда Банктің ірі акционерлері айналыстағы жай акциялардың 79.63% иеленетін қазақстандық брокерлік компания "First Heartland Securities" АҚ және айналыстағы жай акциялардың 20.11% иеленетін F. Ш. Есенов мырза болды (2022 жылғы 31 желтоқсанда: айналыстағы жай акциялардың 78.73% иеленетін "First Heartland Securities" АҚ және айналыстағы жай акциялардың 20.11% иеленетін F. Ш. Есенов мырза) (1-ескертпе).

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша Банктің және оның еншілес компанияларының түпкілікті бақылаушы тарабы болып F. Ш. Есенов мырза табылады. (2022 жылғы 31 желтоқсан: New Generation Foundation, Inc.).

43. Байланысты тараптармен операциялар

Негізгі басқару персоналымен операциялар

Негізгі басқару персоналына сыйақы

2023 және 2022 жылдардағы пайда немесе залал және өзге де жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есептің "Персоналға арналған шығыстар" бабына енгізілген негізгі басқарушы персоналға сыйақының жалпы мөлшері мынадай түрде ұсынылған:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
Персоналға шығыстар		
Негізгі басқару персоналы	(1,737)	(2,616)

Көрсетілген сомаларға ҚРҰБ-ның 2012 жылғы 24 ақпандағы №74 қаулысына сәйкес танылған, белгіленген шарттар сақталған кезде кезең ішінде төленуге жататын Директорлар кеңесі мен Басқарма мүшелеріне ұзақмерзімді сыйақылар және 523 миллион теңге (2022 жыл: 358 миллион теңге) мөлшерінде тиісті салықтар кіреді.

Негізгі басқару персоналымен операциялар

2023 және 2022 жылдардың 31 желтоқсанына шоттар бойынша қалдықтар және негізгі басқарушы персонал мүшелерімен операциялар бойынша орташа сыйақы мөлшерлемелері:

	<i>Орташа сыйақы</i>		<i>Сыйақының орташа</i>	
	<i>2023 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>мөлшерлемесі, жылына %</i>	<i>2022 жылғы 31 желтоқсан</i>	<i>мөлшерлемесі, жылына %</i>
Міндеттемелер				
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	498	5.14	944	5.46
Басқа міндеттемелер *	92	–	7,398	–

* 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша басқа міндеттемелерге 2023 жыл ішінде таратылған жай акциялар түрінде төлеуге есептелген бекітілмеген сыйақы кіреді.

Негізгі басқару персоналының мүшелерімен операциялар бойынша құрамға, пайдаға немесе залалға енгізілген сомалар мынадай түрде ұсынылуы мүмкін:

	<u>2023 жыл</u>	<u>2022 жыл</u>
Пайыздық шығыстар	(54)	(20)
Жыны	(54)	(20)

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

43. Байланысты тараптар арасындағы операциялар, жалғасы

Басқа байланысты тараптардың қатысуымен жасалатын операциялар

2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша шоттар бойынша қалдықтар және орташа өлшенген номиналды, сондай-ақ 2023 жылғы басқа да байланысты тараптардың қатысуымен жасалатын операциялар бойынша тиісті пайда немесе залал:

	Соңғы бақылаушы тарап және оның еншілес компаниялары						Жиыны млн. теңге
	Бас компания		Басқалары *				
	Орташа сыйақы мөлшерлеме		Орташа сыйақы мөлшерлеме		Орташа сыйақы мөлшерлеме		
	млн. теңге	сі, жылына %	млн. теңге	сі, жылына %	млн. теңге	сі, жылына %	
Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп							
Активтер							
<i>Клиенттерге берілген кредиттер</i>							
Негізгі борыш, теңгемен	–	–	–	–	613	14.03	613
Басқа активтер	–	–	–	–	–	–	–
Міндеттемелер							
<i>Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері</i>							
Теңгемен	63	–	132	14.5	4,249	13.80	4,444
АҚШ доллары есебінде	10	–	593	1	3,273	1.32	3,876
Басқа валютада	–	–	–	–	1,243	3.00	1,243
Жалдау бойынша міндеттемелер	–	–	–	–	409	–	409
Басқа міндеттемелер	–	–	–	–	71	–	71
Пайда немесе залал және басқа жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есеп							
Пайыздық кірістер	–	–	–	–	98	–	98
Пайыздық шығыстар	–	–	(3)	–	(2,863)	–	(2,866)
Валюталық туынды қаржы құралдарымен операциялар бойынша таза пайда	–	–	–	–	–	–	–
Басқа кірістер	–	–	–	–	51	–	51
Басқа жалпы және әкімшілік шығыстар	–	–	–	–	(11)	–	(11)

* Басқа байланысты Тараптар жалпы бақылаудағы басқа кәсіпорындарды қамтиды.

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

43. Байланысты Тараптар арасындағы операциялар, жалғасы

Басқа байланысты тараптардың қатысуымен жасалатын операциялар, жалғасы

2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша шоттар бойынша қалдықтар және орташа сыйақы мөлшерлемелері, сондай-ақ 2022 жылғы басқа да байланысты тараптармен операциялар бойынша тиісті пайда немесе залал:

	Соңғы бақылаушы тарап және оның еншілес компаниялары						Жиыны млн. теңге
	Бас компания		Орташа сыйақы мөлшерлеме		Басқалары *		
	млн. теңге	сі, жылына %	млн. теңге	сі, жылына %	млн. теңге	сі, жылына %	
Қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есеп							
Активтер							
<i>Клиенттерге берілген кредиттер</i>							
Негізгі борыш, теңгемен	–	–	–	–	761	14.05	761
Басқа активтер	128	–	–	–	35	–	163
Міндеттемелер							
<i>Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері</i>							
Теңгемен	2	–	1	–	38,197	14.47	38,200
АҚШ долларымен	1	–	705	–	99,530	0.80	100,236
Басқа валютада	–	–	–	–	6,926	–	6,926
Жалдау бойынша міндеттемелер	–	–	–	–	527	–	527
Басқа міндеттемелер	–	–	–	–	10	–	10
Пайда немесе залал және басқа жиынтық кіріс туралы шоғырландырылған есеп							
Пайыздық кірістер	–	–	–	–	181	–	181
Пайыздық шығыстар	–	–	–	–	(5,581)	–	(5,581)
Валюталық туынды қаржы құралдарымен операциялар бойынша таза пайда	–	–	–	–	20,289	–	20,289
Басқа кірістер	–	–	–	–	28	–	28
Басқа жалпы және әкімшілік шығыстар	–	–	–	–	(128)	–	(128)

* Басқа байланысты Тараптар жалпы бақылаудағы басқа кәсіпорындарды қамтиды

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

44. Қаржы құралдарының әділ құны

Бухгалтерлік есептің жіктелуі және әділ құны

Әділ құн туралы ақпаратты ашу мақсатында Топ активтер мен міндеттемелер кластарын активтің немесе міндеттеменің табиғаты, сипаттамалары мен тәуекелдері және әділ құн иерархиясындағы деңгей негізінде анықтады. Келесі кесте 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық активтер мен міндеттемелердің баланстық және әділ құнын көрсетеді:

	<i>Пайда немесе шығын арқылы әділ құн бойынша бағаланады</i>	<i>Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін</i>	<i>Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бағаланатын</i>	<i>Баланстық құн</i>	<i>Әділ құн</i>
Қаржылық активтер					
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	–	706,382	–	706,382	706,382
Туынды қаржы құралдары	194	–	–	194	194
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	–	63,834	–	63,834	63,834
Сауда бағалы қағаздары	19,514	–	–	19,514	19,514
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар	–	–	727,591	727,591	727,591
Клиенттерге берілген кредиттер	9,009	1,055,197	–	1,064,206	1,050,095
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	–	237,679	–	237,679	236,620
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	–	105,458	105,458	105,458
Сақтандыру шарттары бойынша активтер	–	2,948	–	2,948	2,948
Қайта сақтандыру шарттары бойынша активтер	–	3,079	–	3,079	3,079
Басқа қаржы активтері	–	25,042	–	25,042	25,042
	28,717	2,094,161	833,049	2,955,927	2,940,757
Қаржылық міндеттемелер					
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	–	78,896	–	78,896	74,819
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	–	43,288	–	43,288	43,288
Туынды қаржы құралдары	384	–	–	384	384
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	–	1,624,092	–	1,624,092	1,623,573
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	–	213,052	–	213,052	172,317
Реттелген қарыздар	–	201,560	–	201,560	199,453
Жалдау бойынша міндеттемелер	–	4,034	–	4,034	4,034
Сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	36,747	–	36,747	36,747
Қайта сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	216	–	216	216
Басқа қаржылық міндеттемелер	–	7,937	–	7,937	7,937
	384	2,209,822	–	2,210,206	2,162,768

«First Heartland Jusan Bank» акционерлік қоғамы

2023 жылға арналған шоғырландырылған қаржылық есептілікке ескертпелер

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

44. Қаржы құралдарының әділ құны, жалғасы

Бухгалтерлік есептің жіктелуі және әділ құны, жалғасы

Келесі кесте 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржылық активтер мен міндеттемелердің баланстық және әділ құнын көрсетеді:

	<i>Пайда немесе шығын арқылы әділ құн бойынша бааланатын</i>	<i>Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін</i>	<i>Басқа жиынтық кіріс арқылы әділ құн бойынша бааланатын</i>	<i>Баланстық құн</i>	<i>Әділ құн</i>
Қаржылық активтер					
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	–	852,986	–	852,986	852,986
Туынды қаржы құралдары	134	–	–	134	134
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	–	44,991	–	44,991	44,991
Сауда бағалы қағаздары	43,325	–	–	43,325	43,325
БЖТӘҚ бойынша бааланатын инвестициялық бағалы қағаздар	–	–	868,018	868,018	868,018
Клиенттерге берілген кредиттер	13,524	912,246	–	925,770	871,444
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	–	69,554	–	69,554	68,712
ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	–	–	103,068	103,068	103,068
Сақтандыру шарттары бойынша активтер	–	1,520	–	1,520	1,520
Қайта сақтандыру шарттары бойынша активтер	–	3,376	–	3,376	3,376
Басқа қаржы активтері	–	29,762	–	29,762	29,762
	56,983	1,914,435	971,086	2,942,504	2,887,336
Қаржылық міндеттемелер					
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	–	56,343	–	56,343	54,604
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	–	139,410	–	139,410	139,410
Туынды қаржы құралдары	1,370	–	–	1,370	1,370
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	–	1,662,164	–	1,662,164	1,662,293
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	–	246,693	–	246,693	201,786
Реттелген қарыздар	–	198,274	–	198,274	183,731
Жалдау бойынша міндеттемелер	–	4,447	–	4,447	4,447
Сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	21,063	–	21,063	21,063
Қайта сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелер	–	1,677	–	1,677	1,677
Басқа қаржылық міндеттемелер	–	7,516	–	7,516	7,516
	1,370	2,337,587	–	2,338,957	2,277,897

44. Қаржы құралдарының әділ құны, жалғасы

Бұхгалтерлік есептің жіктелуі және әділ құны, жалғасы

Әділ құнды бағалау активті сату кезінде алынатын немесе бағалау күніне нарыққа қатысушылар арасындағы әдеттегі мәміле жағдайында міндеттемені беру кезінде төленетін бағаны анықтауға бағытталған. Дегенмен, бар белгісіздіктер мен бағалаудың субъективтілігіне байланысты әділ құн активтерді дереу сату немесе міндеттемелерді орындау мүмкін болатын құн ретінде қарастырылмайы керек.

Белсенді нарықтарда тізімделген қаржылық активтер мен міндеттемелердің әділ құны нарықтық баға белгілеулеріне немесе дилерлік баға белгілеулеріне негізделген. Барлық басқа қаржы құралдары үшін Топ бағалау әдістерін қолдана отырып, әділ құнды анықтайды.

Бағалау әдістерінің мақсаты активтерді сату немесе бағалау күніне нарыққа қатысушылар арасында міндеттемелерді беру бойынша ұйымдастырылған нарықта жүзеге асырылатын операцияның бағасын көрсететін әділ құнды бағалау тәсіліне қол жеткізу болып табылады.

Бағалау әдістеріне таза ағымдағы құнын бағалау және ақша ағындарын дисконттау модельдері және нарықтық баға белгілеулері белгілі ұқсас құралдармен салыстыру кіреді. Бағалау үшін пайдаланылатын пайымдаулар мен деректерге тәуекелсіз және базалық сыйақы мөлшерлемелері, кредиттік спрэдтер және дисконттау мөлшерлемелерін, акциялар мен облигациялардың баға белгілеулерін, сондай-ақ валюта бағамдарын бағалау үшін қолданылатын басқа түзетулер жатады. Бағалау әдістері нарықтың тәуелсіз қатысушылары анықтайтын есепті күндегі жағдай бойынша қаржы құралының құнын көрсететін әділ құнды анықтауға бағытталған.

Топ стандартты және қарапайым қаржы құралдарының әділ құнын анықтау үшін кеңінен танылған бағалау модельдерін қолданады. Бақыланатын баға ұсыныстары мен модельдердің бастапқы деректері әдетте нарықта айналымдағы борыштық және үлестік бағалы қағаздар, биржада айналымдағы туынды құралдар және пайыздық своптар сияқты қарапайым биржадан тыс қаржы құралдары үшін қолжетімді.

Неғұрлым күрделі құралдар үшін Топ өзінің бағалау модельдерін қолданады. Осы модельдерде қолданылатын кейбір немесе барлық маңызды деректер жалпыға қолжетімді нарықтық деректер болмауы мүмкін және нарықтық баға белгілеулерден немесе мөлшерлемелерден немесе пайымдаулар негізінде қалыптасқан бағалардан туындауы мүмкін. Бағалануы бақыланбайтын нарықтық деректерді пайдалануға негізделген құралдардың мысалы ретінде оларға арналған белсенді нарық жоқ кейбір бағалы қағаздарды келтіруге болады.

Басшылық келесі болжамдарды 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша қаржы құралдарының әділ құнын бағалау үшін пайдаланады:

- жылына 20.35%-дан 23.68%-ға дейін, жылына 13.00%-дан 28.00%-ға дейін және жылына 7.20%-дан 10.50%-ға дейін дисконттау мөлшерлемелері тиісінше теңгемен, қырғыз сомымен және АҚШ долларымен көрсетілген корпоративтік клиенттердің қарыздары бойынша болашақ ақша ағындарын дисконттау үшін пайдаланылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: жылына 18.57%-дан 19.94%-ға дейін, жылына 4.00%-дан 30.00%-ға дейін және жылына 4.00%-дан 7.00% -ға дейін);
- жылына 9.68%-дан 40.11%-ға дейін және жылына 8.00%-дан 30.00%-ға дейінгі дисконттау мөлшерлемелері тиісінше АҚШ долларымен, теңгемен және қырғыз сомымен көрсетілген жеке тұлға клиенттердің қарыздары бойынша болашақ ақша ағындарын дисконттау үшін пайдаланылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: жылына 9.52%-дан 39.38%-ға дейін және тиісінше 11.50%-дан 30.00%-ға дейін);
- клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттерінің әділ құны салымшылардың Қазақстан Республикасы мен Қырғыз Республикасының заңнамаларына сәйкес ақшалай қаражатты мерзімінен бұрын алуға құқықтарын ескере отырып, оның баланстық құнына шамамен тең (38-ескертпе);
- жылына 14.60%-дан 16.20%-ға дейінгі дисконттау мөлшерлемелері теңгемен көрсетілген шығарылған борыштық бағалы қағаздар бойынша ақшалай қаражаттың болашақ ағындарын дисконттау үшін пайдаланылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: жылына 14.16%-дан 20.12%-ға дейін);
- жылына 14.70%-дан 16.40%-ға дейінгі дисконттау мөлшерлемелері реттелген облигациялар бойынша болашақ ақша ағындарын дисконттау үшін пайдаланылады (2022 жылғы 31 желтоқсан: жылына 14.34%-дан 20.63%-ға дейін).

44. Қаржы құралдарының әділ құны, жалғасы

Бухгалтерлік есептің жіктелуі және әділ құны, жалғасы

Әділ құны олардың баланстық құнына тең болатын активтер

Өтімді болып табылатын немесе өтеу мерзімі қысқа (үш айдан аз) қаржылық активтер мен қаржылық міндеттемелер жағдайында олардың әділ құны шамамен баланстық құнға тең болады. Бұл рұқсат ағымдағы шоттардағы қаражатқа, талап етілгенге дейінгі салымдарға және белгіленген өтеу мерзімі жоқ жинақ шоттарына да қолданылады.

Әділ құнды бағалау иерархиясы

Келесі кестеде әділ құн иерархиясының деңгейлері бойынша 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша әділ құн бойынша бағаланатын қаржы құралдарының талдауы келтірілген. Деректер қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте көрсетілген сомаларға негізделеді.

2023 жылғы 31 желтоқсанда	Бағалау күні	Төмендегіні пайдалану арқылы әділ құнды бағалау			Жиыны
		1-деңгейдегі бастапқы деректерді	2-деңгейдегі бастапқы деректерді	3-деңгейдегі бастапқы деректерді	
Пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы құралдары:					
- туынды қаржы құралдары	31 желтоқсан 2023	–	194	–	194
- туынды қаржылық міндеттемелер	31 желтоқсан 2023	–	384	–	384
- сауда бағалы қағаздары	31 желтоқсан 2023	12,274	2,018	5,222	19,514
- клиенттерге берілген кредиттер	31 желтоқсан 2023	–	–	9,009	9,009
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік қаржы құралдары:					
- корпоративтік акциялар	31 желтоқсан 2023	67,633	–	16	67,649
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын борыштық қаржы құралдары					
- БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар	31 желтоқсан 2023	54,560	605,382	–	659,942
- ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	31 желтоқсан 2023	–	105,458	–	105,458

44. Қаржы құралдарының әділ құны, жалғасы

Әділ құнды бағалау иерархиясы, жалғасы

2022 жылғы 31 желтоқсанда	Бағалау күні	Төмендегіні пайдалану арқылы әділ құнды бағалау			Жиыны
		1-деңгейдегі бастапқы деректерді	2-деңгейдегі бастапқы деректерді	3-деңгейдегі бастапқы деректерді	
Пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын қаржы құралдары:					
- туынды қаржы құралдары	31 желтоқсан 2022	-	134	-	134
- туынды қаржылық міндеттемелер	31 желтоқсан 2022	-	1,370	-	1,370
- сауда бағалы қағаздары	31 желтоқсан 2022	25,545	12,193	5,587	43,325
- клиенттерге берілген кредиттер	31 желтоқсан 2022	-	-	13,524	13,524
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын үлестік қаржы құралдары:					
- корпоративтік акциялар	31 желтоқсан 2022	-	31,333	-	31,333
БЖТӘҚ бойынша бағаланатын борыштық қаржы құралдары					
- БЖТӘҚ бойынша бағаланатын инвестициялық бағалы қағаздар	31 желтоқсан 2022	22,637	814,048	-	836,685
- ҚРҚМ-ға вексель бойынша талап ету құқығы	31 желтоқсан 2022	-	103,068	-	103,068

ҚҚБ-да тізімделген, бірақ 2023 және 2022 жылдардағы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша белсенді нарығы жоқ бағалы қағаздар әділ құн иерархиясында 2-деңгей бойынша жіктеледі. 2023 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша 2-деңгейге жатқызылған қаржы құралдарына 605,382 миллион теңге сомасындағы мемлекеттік бағалы қағаздар (2022 жылғы 31 желтоқсан: 814,048 миллион теңге) және 105,458 миллион теңге сомасындағы вексель бойынша ҚРҚМ-ға талап ету құқығы (2022 жылғы 31 желтоқсан: 103,068 миллион теңге) кіреді.

Көптеген жағдайларда бағалау әдістері негізделген барлық маңызды бастапқы деректер толығымен қолжетімді, мысалы, валюта нарығындағы ұқсас мәмілелер туралы ақпарат негізінде. Барлық бастапқы деректер бақыланбайтын жағдайларда, мысалы, есепті күндегі жағдай бойынша ұқсас тәуекел сипаттамалары бар бақыланатын мәмілелер болмағандықтан, Топ тек бақыланбайтын бастапқы деректерге негізделген әдістерді пайдаланады.

Әділ құн бойынша бағаланған 3-деңгейдегі активтердегі өзгерістер

Пайда немесе шығын арқылы әділ құны бойынша бағаланатын клиенттерге берілген кредиттердің әділ құны болашақ ақша ағындарын дисконттау арқылы анықталады. Бағалау моделі тәуекелді ескере отырып мөлшерленген дисконттау мөлшерлемесі бойынша дисконтталған кепілге өндіріп алудан күтілетін болашақ ақша ағындарының ағымдағы құнын жылына 19.20%-дан 22.20% -ға дейін ескереді (2022 жылғы 31 желтоқсан: жылына 20.54%-дан 23.54%-ға дейін). Бағалау үлгілері үшін бақыланбайтын бастапқы деректерге қарыз алушының операциялық қызметі нәтижесінде күтілетін ақша ағындарымен немесе қамтамасыз етуді бағалаумен байланысты кредиттік, нарықтық және өтімділік тәуекелдеріне түзетулер кіреді. Кепілге өндіріп алудан күтілетін болашақ ақша ағындарын айқындау кезінде пайдаланылған жорамалдар бойынша ақпарат 23-ескертпеде берілген.

44. Қаржы құралдарының әділ құны, жалғасы

Әділ құны бойынша бағаланған 3-деңгейдегі активтердегі өзгерістер, жалғасы

Сауда-саттық бағалы қағаздарының әділ құны бағалы қағаздар базасының қолма-қол бағалары әдісімен анықталады. Бағалау модельдері үшін бақыланбайтын бастапқы деректерге сұраныс пен ұсыныс арасындағы спрэдтер жатады.

Келесі кестеде әділ құн бойынша бағаланатын 3-деңгейдегі қаржы активтері бойынша есепті кезеңнің басында және соңында танылған сомаларды салыстыру ұсынылған:

	<i>3-деңгейдегі бастапқы деректерді пайдалана отырып, әділ құнды бағалау</i>	
	<i>2023 жыл</i>	<i>2022 жыл</i>
1 қаңтарда	19,111	17,910
1-деңгейден ауыстыру	–	12,926
Таза пайыздық кірістер	–	282
Төленген пайыздар	(2,008)	(2,320)
Өтеу	(2,845)	(5,369)
Әділ құнның өзгеруінен таза шығын	(11)	(4,318)
31 желтоқсанда	14,247	19,111

2022 жылдың 31 желтоқсанында аяқталған жыл ішінде ресейлік эмитенттердің бағалы қағаздары әділ құнды бағалау иерархиясының 3 деңгейіне ауыстырылды, бұл кезде бұрын байқалған бағалауды қалыптастыру кезінде қолданылатын маңызды деректер байқалмай қалды: бұл бағалы қағаздар биржада белгіленді және тәуелсіз тараптар арасында осы бағалы қағаздармен бақыланатын мәмілелер жасалды.

Топ әділ құнды бағалауды орынды деп санама да, әртүрлі әдістер мен пайымдауларды қолдану әділ құнды әртүрлі бағалауға әкелуі мүмкін.

Төменде қаржылық жағдай туралы шоғырландырылған есепте әділ құн бойынша көрсетілмейтін топтың қаржы құралдарының әділ құнын бағалау жатқызылған әділ құн иерархиясының сыныптары мен деңгейлері бөлінісінде баланстық құн мен әділ құнды салыстыру келтірілген. Кестеде қаржылық емес активтер мен қаржылық емес міндеттемелердің әділ құнының мәндері көрсетілмеген.

<i>2023 жылғы 31 желтоқсанда</i>					<i>Баланстық</i>	
	<i>1-деңгей</i>	<i>2-деңгей</i>	<i>3-деңгей</i>	<i>Әділ құн</i>	<i>құн</i>	
Активтер						
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	–	706,382	–	706,382	706,382	
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	–	63,834	–	63,834	63,834	
Клиенттерге берілген кредиттер	–	838,660	202,426	1,041,086	1,055,197	
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	41,660	194,960	–	236,620	237,679	
Басқа қаржы активтері	–	25,042	–	25,042	25,042	
Міндеттемелер						
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты	–	74,819	–	74,819	78,896	
"Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	–	43,288	–	43,288	43,288	
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	–	1,623,573	–	1,623,573	1,624,092	
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	–	172,317	–	172,317	213,052	
Реттелген қарыздар	–	199,453	–	199,453	201,560	
Жалдау бойынша міндеттемелер	–	4,034	–	4,034	4,034	
Басқа қаржылық міндеттемелер	–	7,937	–	7,937	7,937	

44. Қаржы құралдарының әділ құны, жалғасы

Келесі кестеде әділ құнды бағалау жатқызылған әділ құн иерархиясының деңгейлері бөлінісінде 2022 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша әділ құн бойынша бағаланбайтын қаржы құралдарына талдау ұсынылған:

2022 жылғы 31 желтоқсанда	1-деңгей	2-деңгей	3-деңгей	Әділ құн	Баланстық құн
Активтер					
Ақша қаражаттары және олардың баламалары	–	852,986	–	852,986	852,986
Банктердегі және басқа қаржы институттарындағы қаражат	–	44,991	–	44,991	44,991
Клиенттерге берілген кредиттер	–	646,082	211,838	857,920	912,246
Амортизацияланған құн бойынша ескерілетін инвестициялық бағалы қағаздар	19,585	49,127	–	68,712	69,554
Басқа қаржы активтері	–	29,762	–	29,762	29,762
Міндеттемелер					
Банктер мен басқа да қаржы институттарының қаражаты "Репо" мәмілелері бойынша кредиторлық берешек	–	42,746	11,858	54,604	56,343
Клиенттердің ағымдағы шоттары мен депозиттері	–	1,474,974	187,319	1,662,293	1,662,164
Шығарылған борыштық бағалы қағаздар	–	201,786	–	201,786	246,693
Реттелген қарыздар	–	183,731	–	183,731	198,274
Жалдау бойынша міндеттемелер	–	4,447	–	4,447	4,447
Басқа қаржылық міндеттемелер	–	7,516	–	7,516	7,516

45. Есепті күннен кейінгі оқиғалар

2024 жылғы 23 ақпанда ҚРҰБ Ақша-кредит саясаты жөніндегі комитеті базалық мөлшерлемені +/- 1 т.т. дәлізімен жылдық 14,75% - ға дейін төмендету туралы шешім қабылдады.

2024 жылғы қаңтарда Банк шетелдік банкпен 5 миллион АҚШ доллары мөлшерінде 2,241 миллион теңгеге баламалы қысқа мерзімді синдикатталған қарыз орналастырды.

(егер басқаша көрсетілмесе, миллион теңге есебімен)

2023 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін Топтың аудиттелген шоғырландырылған қаржылық есептілігіне қосымша.

2023 жылғы 31 желтоқсанда аяқталған жыл үшін Топтың аудиттелген шоғырландырылған қаржылық есептілігіне "ҚҚБ" АҚ қағидаларына сәйкес есептелген бір жай және бір артықшылықты акцияның баланстық құны:

1 жай акцияның баланстық құны:

$$NAV = (TA - IA) - TL = (3,151,741 - 8,353) - 2,416,024 = 727,364 \text{ миллион теңге};$$

$$BV_{CS} = NAV/NO_{CS} = 727,364 \text{ миллион теңге} / 164,078,731 \text{ акция} = \mathbf{1 \text{ жай акцияға } 4,433.02 \text{ теңге};}$$

1 артықшылықты акцияның баланстық құны:

$$BV_{PS} = (PS + TD_{PS})/NO_{PS} = 49 \text{ миллион теңге} / 2,500,000 \text{ акция} = \mathbf{1 \text{ артықшылықты акцияға } 19.60 \text{ теңге};}$$

Бұл жерде,

- TA – есеп айырысу күніндегі қаржылық жағдайы туралы есептегі акциялар эмитентінің активтері;
- IA – ұйым төленген ақшалай қаражатты немесе ақшалай қаражаттың баламаларын өтеу және/немесе экономикалық пайда алу мақсатында үшінші тараптарға өткізе алмайтын акциялар эмитентінің қаржылық жағдайы туралы есептегі материалдық емес активтер;
- TL – есеп айырысу күніндегі акциялар эмитентінің қаржылық жағдайы туралы есептегі міндеттемелер;
- PS – есеп айырысу күніндегі акциялар эмитентінің қаржылық жағдайы туралы есепте "жарғылық капитал, артықшылықты акциялар" шотының сальдосы;
- BV_{CS} – есеп айырысу күніне бір қарапайым акцияның баланстық құны;
- NAV – есеп айырысу күніндегі қарапайым акциялар үшін таза активтер;
- NO_{CS} – есептеу күніне жай акциялар саны;
- NO_{PS} – есеп айырысу күніндегі артықшылықты акциялар саны;
- TD_{PS} – бір күнге артықшылықты акциялар бойынша есептелген, бірақ төленбеген дивидендтер сомасы.